

Посібник з художньої обробки деревини

Розробив, зібрав і упорядкував

ГЛУШАК Д.Д.

Посібник з художньої обробки деревини

Розробив,зібрав і
упорядкував
ГЛУШАК Д.Д.

2012

Зміст.

І.Вступ. стор.3.
ІІ. З історії художньої обробки деревини. стор.4.
ІІІ. Композиція та її складові частини. стор. 18.
Прийоми і засоби композиції. стор.21.
ІV. Поняття про колір. стор. 31.
V. Основи проектування. стор. 34.
Методи творчості при проектуванні. стор. 40.
VІ. Розпис по дереву. стор. 58.
Петриківський розпис. стор. 59.
Технологія розпису. стор. 64.
Техніка виконання. стор. 65.
Елементи петриківського розпису. стор. 65.
Приклади декоративного розпису. стор. 80.
Особливості петриківського розпису. стор. 88.
Яворівський розпис. стор. 88.
Технологія яворівського розпису дерев'яних писанок. стор. 90.
Елементи яворівського розпису. стор. 91.
Робоче місце і прийоми виконання розпису. стор. 92.
Розпис Карпат і Прикарпаття. стор. 92.
Символіка писанок. стор. 94.
Додатки. стор. 100.
VІІ. Випалювання (пірографія). стор. 105.
Технологія випалювання . стор.111
Інструменти та пристрої . стор. 111.
Правила техніки безпеки. стор.111.
Техніка виконання і особливості роботи . стор. 112.
Додатки. стор. 118.
VІІІ. Мозаїка з дерева. стор. 126.
Додатки. стор. 135.
ІХ. Інкрустація. стор.141.
Х. Аплікація соломкою. стор. 145.
Зображення виробів з соломкою. стор.155.
ХІ. Випилювання з деревини. стор. 165.
Зображення деталей виробів. стор. 171.
ХІІ. Токарна обробка деревини. стор. 175.
ХІІІ. Різьблення. стор. 189.
Групи і види різьблення стор. 190.
Декоративні особливості різьблення стор.191.
Контурне різьблення. стор. 191.
Жолобково-вибірне яворівське різьблення. стор. 199.
Геометричне різьблення. стор. 203.
Гуцульське різьблення стор. 219.
Рельєфне різьблення. стор. 226.
Об'ємне різьблення стор. 243.
ХІV. Закінчення. стор. 254.
ХV. Література. стор. 254

Вступ.

Багата і щедра талантами українська земля. Сама казкова природа з її мальовничими пейзажами, була першоджерелом натхнення багатьох поколінь народних митців, які пронесли через віки своє чарівне самобутнє мистецтво художньої обробки дерева і здавна привертали увагу високою майстерністю. Творчий геній митців із народу, долаючи тяжкі умови чужоземного гніту соціальних несправедливостей уперто пробив собі шлях до вершини світової культури. Невичерпна фантазія, багатство кольорових рішень, мудрість і дотепність, безпосередність і оптимізм, особливе чуття декоративності, високий ступінь узагальненості образів - це ще далеко не всі риси, якими можна охарактеризувати творчість високообдарованих митців

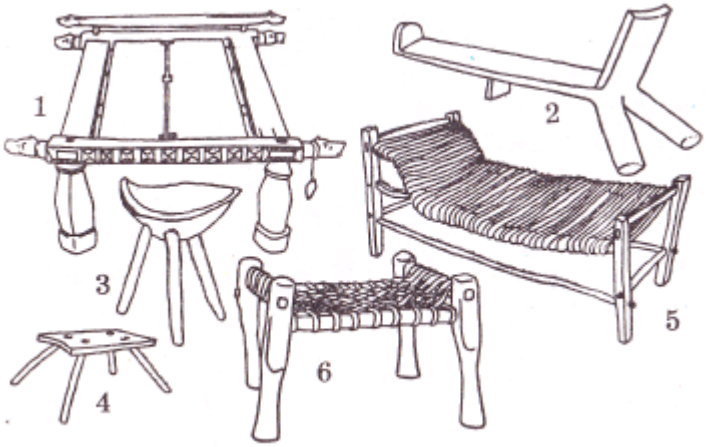
Художня обробка деревини — найдавніший вид декоративно-прикладного мистецтва, виготовлення оригінальних виробів різноманітного функціонального призначення з деревини.

Різновидами художньої обробки деревини є :
--розпис деревини;
--випалювання;
--випилювання;
--інкрустація соломкою;
--токарна обробка;
--контурне різьблення;
--геометричне різьблення;
--рельєфне різьблення;
--об'ємне (скульптурне) різьблення;
--інкрустація,та інші.

З історії художньої обробки деревини.

Перші люди жили в тісному єднанні з природою.Природа підготувала і подарувала перші знаряддя праці та предмети побуту.Споглядання навколишнього світу розвивало художнє сприйняття та образне мислення,які відображувалися в предметах ужиткового призначення.

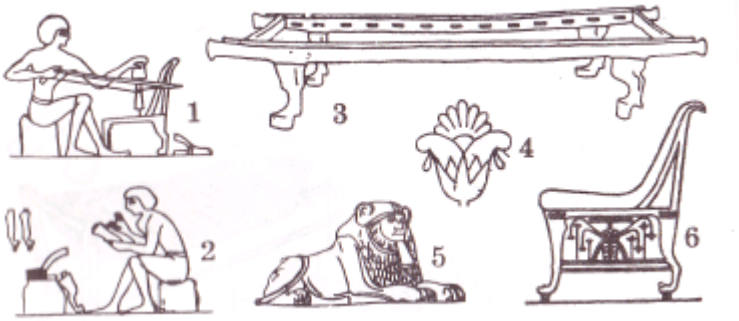
Для прикрашання найперших виробів з деревини використовували поєднання:
--крапок;
--штрихів;
--кіл;
--зигзагоподібних ліній;
--хвилястих ліній.
Таке впорядковане поєднання певних елементів утворювало орнамент .З'явилися стилізовані зображення навколишнього:
--хрест---птиця в польоті;
--зигзагоподібна лінія--- змія ;
-- коло –сонце ;
-- свастика – річний та добовий рух сонця;
-- штрихи – дощ;
-- пряма лінія – земля, небо ;
-- ромб – земля;
-- квадрат,прямокутник – поля;
-- трикутник – триєдиність.

Меблі стародавніх народів:
1—ліжко Тауі(Адміралтейські острови); 2—сидіння з розгалуженого дерев'яного стовбура з підпіркою; 3—табуретка з видовбаним сидінням; 4—табуретка,що водночас може бути столом; 5—ложе, примітивний каркас, плетений з соломи і лика; 6—табуретка (Кордрфен,Африка).

В Стародавньому Єгипті було створено основні форми меблів, інструментів, технології обробки деревини, техніки декорування виробів з деревини,які з невеликими змінами і доповненнями дійшли і до нашого часу. Тут вперше з'явилися: стілець з спинкою, скрині, саркофаги, різновиди столів, скриньки, туалетні ложечки, коробочки.Єгиптянам були відомі: фанерування, рамково-фільонкова в'язка, дворучна пила.

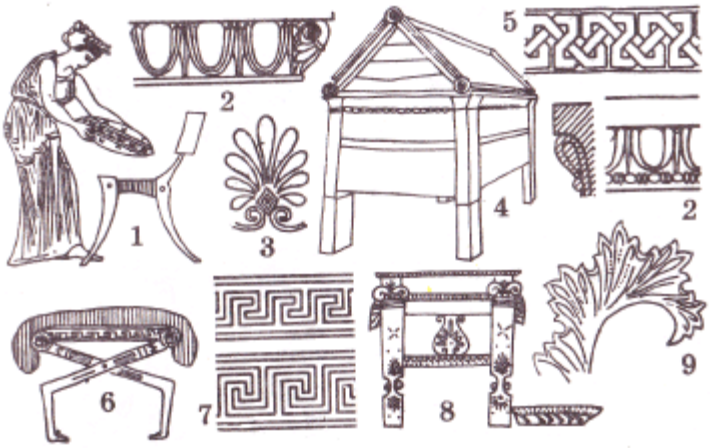
Для оздоблення використовували фарби: червону,жовту, чорну, коричневу, блакитну,зелену, білу.Елементами орнаменту були: сонячний диск, жук-скарабей, змія, шуліка, лотос, пальма, папірус і т.д.Для декорування застосовували: кольорові фаянсові вставки, розпис, інкрустацію слоновою кісткою, інкрустацію коштовним камінням, точені деталі.Мотиви символізували силу, владу тощо.Збагачене новими формами та ідеями мистецтво Єгипту відродилося в Європі в стилі а м п і р .

Стилі Стародавнього Єгипту:
1—столяр,який працює свердлом; 2—столяр полірує ніжки; 3—переносне ліжко з ручками (ніжки у вигляді звіриних лап); 4—єгипетська пальметка; 5 – сфінкс;
6 – парадне крісло з ніжками у вигляді звіриних лап (м'яка оббивка).

В Стародавній Греції вдосконалюються інструменти, з'являються: рубанок, токарний верстат, кутоміри,рашпилі, лінійка, оволоділи: рамково-фільонковою в'язкою, гнуттям за допомогою пари; розробили техніку виготовлення шпону та інтарсію.Було створено стілець для жінок—клісмос, виготовлялися:переносні скрині, скриньки, шафки.З'являються: розпис,різьблення, інкрустація сріблом, інкрустація слоновою кісткою, інкрустація черепашками, інкрустація бронзовими накладками.Елементи орнаменту: листок аканта,

лотос, меандр.Майже немає мотивів,що символізують силу,владу(військова атрибутика,голови звірів).Опоряджуваливоском,рослинною олією.Виробам властиві простота,чіткість структури.Логіка,краса та необхідність сприймаються як органічна цілість.

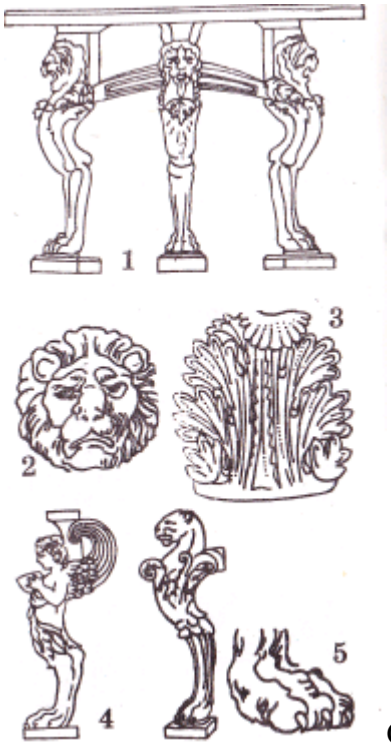

Стилі Давньої Греції:
1—клісмос, елегантна форма стільця з однаково вигнутими ніжками та спинкою;
2 – кіма (хвиля,що набігає); 3 – пальметка; 4 – саркофаг із Абусір; 5 – візерунок фризу із стрічкового переплетіння; 6 – складний стілець із загнутими всередину ніжками;
7—меандр; 8 – трон без спинки з підставкою для ніг.

В Стародавньому Римі майже всі інструменти були ручні.Використовувався досвід грецьких майстрів і вдосконалювався.Основні елементи: листки аканта, грона, гірлянди,фрукти.Використовувалися елементи військової атрибутики, голови і лапи хижих тварин і птахів(лев, орел тощо).

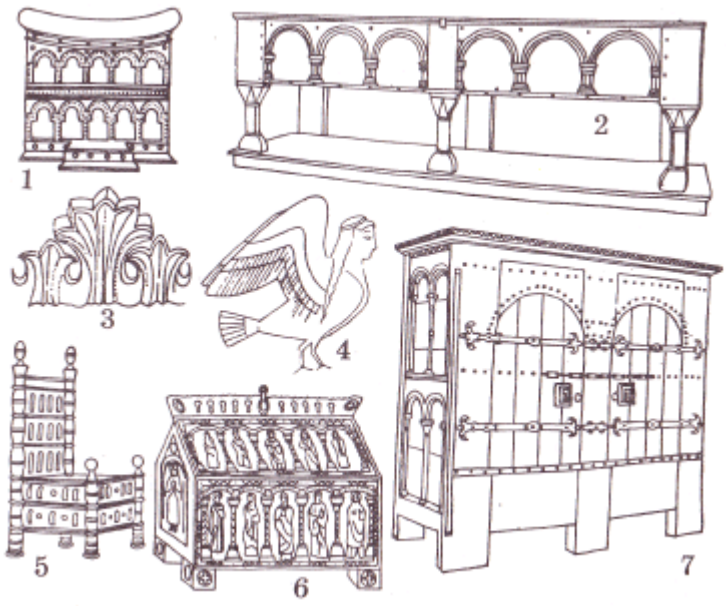
Капітель у римському стилі.

Стилі Давнього Риму: 1 – стіл; 2 – лев; 3 – римський акант; 4 – римські форми меблевих ніжок; 5 –форма лапи лева.

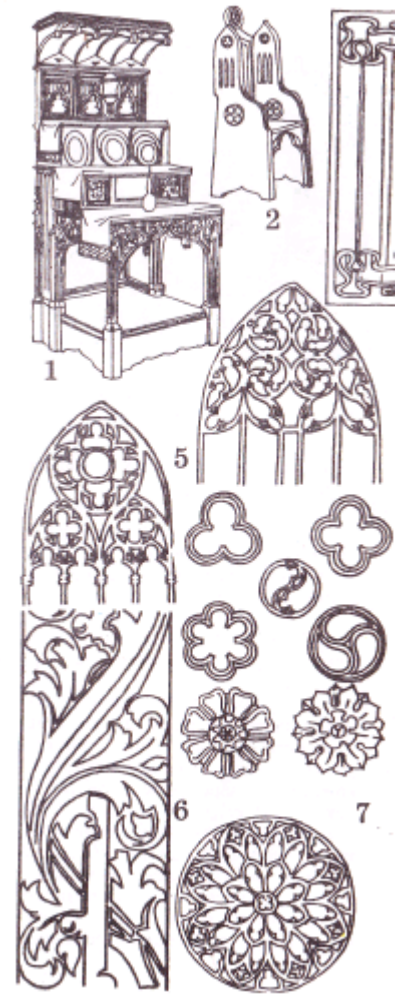
Візантійське прикладне мистецтво було зв’язане з церковними обрядами.Для декорування використовували:кольоровий розпис, різьблення, позолоту, вставки з слонової кістки, інкрустацію смальтою, інкрустацію коштовним камінням.Характерні мотиви: монограма Христа, голуб, баранець, павич.Рослинний орнамент: виноградне гроно, колосок пшениці, лавровий вінок, пальмовий листок і т.д.

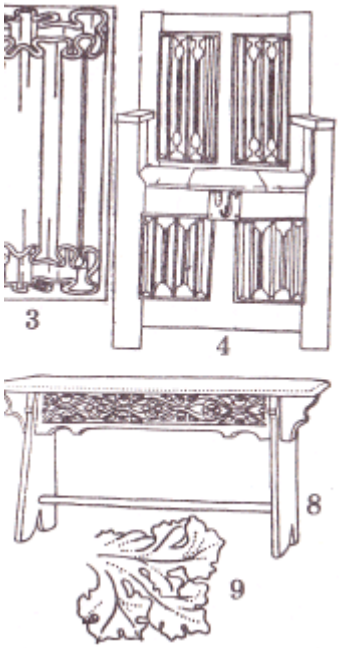
Вироби декоративно-ужиткового мистецтва романського стилю вирізняються простотою надзвичайною міцністю та невигадливістю.Характерне для декору: застосування кованих накладок, застосування рядків цвяхів, застосування кольорових розписних орнаментів.Основні елементи орнаментики: стилізовані листки, грона, рослини, які переплітаються,мотиви з фігурами людей і тварин, геометричні елементи.Виготовлялися лавки,скрині тощо.

Зразки візантійського і романського стилів: 1 – трон з аркадами; 2 – церковна скриня на ніжках з обманними (удаваними) аркадами; 4 – сирена; 5—ранньосередньовічний точений стілець; 6 – скриня з сідлоподібним віком, декорована бронзовою чеканкою з фігурним орнаментом; 7 – шафа із церковної ризниці.

Готичний стиль бере початок з XVст. у Франції.Він надав професійну основу виробництву художніх виробів.Деревину застосовували не тільки для виготовлення меблів,але і для оформлення ітер'єрів церков(різьблені панелі, рельєфні та горельєфні фільонки дверей).Характерне копіювання в дереві елементів архітектури соборів та фортець,встановлюють різьблені вівтарі та мироносиці.Елементи архітектури стають абстрагованим геометричним ажурним орнаментом: стрільчасті арки, гурти, підняті вгору декоративні вежки, хрестоквіти,ажурні вамперги, прорізні трилисники, чотирилопатеві розетки, куди вплітаються зображення реальних рослин. Відродилася рамково-фільонкова в'язка, вдруге винайдена дворучна пила. Для декорування використовувалися: орнаментальна розетка «масверк», лляні складки,рослинний орнамент.Опорядження проводили прозорими оліями і лаками, що підкреслювало природню красу.Готичний стиль поділено на два напрями: північний та південний, відповідно до країн,що його репрезентували(Франція,Нідерланди,Англія, південно-західна Німеччина та Австрія, Швейцарія і південна Німеччина). Для північного характерні: широке застосування різьблення деревини, суворий геометричний орнамент(пізніше ажурний та рослинний), складки,точність роботи.Південному властиві: неглибокий різьблений орнамент з численними рослинними елементами, листям,стрічками,використання червоного і зеленого кольорів, декорування плоским різьбленням,збагаченим фігурами тварин і гербовими щитами

Зразки готичного мистецтва: 1 – буфет с х о д и н к а м и з невеликим балдахіном і багатим різьбленням;
2 – простий стілець з дощок; 3 – лляні складки; 4—північно німецьке крісло з нижньою частиною у вигляді скрині,прикрашене фільонками(XV ст.); 5—масверк(ажурний орнамент); 6 – орнамент плоского різьблення; 7 – розетка; 8 – проста лавка(XV ст..);
9 – готичний акант.

Стиль р е н е с а н с виник в Італії на межі XIV-XV ст.Властиві цьму стилю прагнення до врівноважених, гармонійних пропорцій у строго лінійних композиціях. Міра гармонійності --- правило «золотого перерізу».В орнаментиці спочатку використовувався давньогрецький мотив виноградної лози, потім—мотиви античної архітектурної орнаментики.Згодом з'являються нові елементи декору: елементи гротеску—вигаданого(химерного) поєднання переплетених гілок з фігурами тварин і птахів, зображення людських голів, фантастичних істот.Орнамент розроблявся навколо центральної багатоярусної осі і дістав назви: канделябр, арабеска, картуш, фестони, гірлянди, грифони,герми і т.д. Георг Ренер з Аусбурга зробив верстат для виготовлення фанери(біля 1 мм товщини), що привело до виникнення інтарсії (мозаїки деревом). Винахід лобзикової пилки привів до появи прорізного накладного різьблення.Для мозаїчних наборів характерні: зображення акантового листка, зображення музичних інструментів, міських краєвидів, натюрмортів, а пізніше—гротесків,орнаментів у вигляді арабески,з'являються зображення з фігурами.Деколи зображення лівого і правого мали позитивно-негативне зіставлення.Відомі майстри інтарсії: Баччо д'Аньоло, Джованні де Верона, Бенедетто де Майано. Поширилися: чертозіанска (блокова) мозаїка та маркетрі.

У Франції Ренесанс(Відродження) пройшов чотири етапи: перехідний стиль(1498-1515), ранній(1515-1547), зрілий(1547-1559), пізній(1559-1610).Характерним є:

--для перехідного: пом'якшені,але ще готичні форми та ідеї, в декорі деталізованіше різьблення та медальйони з зображеннями обличчя;

--для раннього: пілястри, панелі з арабесками, точені колонки у вигляді балясин, канделябр з полум'ям вгорі;

--для зрілого: пишні стародавньо-римські мотиви,зображення рослин і фантастичних тварин;

--для пізнього: колонки, балясини,аркади тощо.

В Голландії і Фландрії розповсюджені: мозаїка з дерева(шаховий і геометричний орнаменти), інтарсія, ажурне різьблення, медальйони та інше.

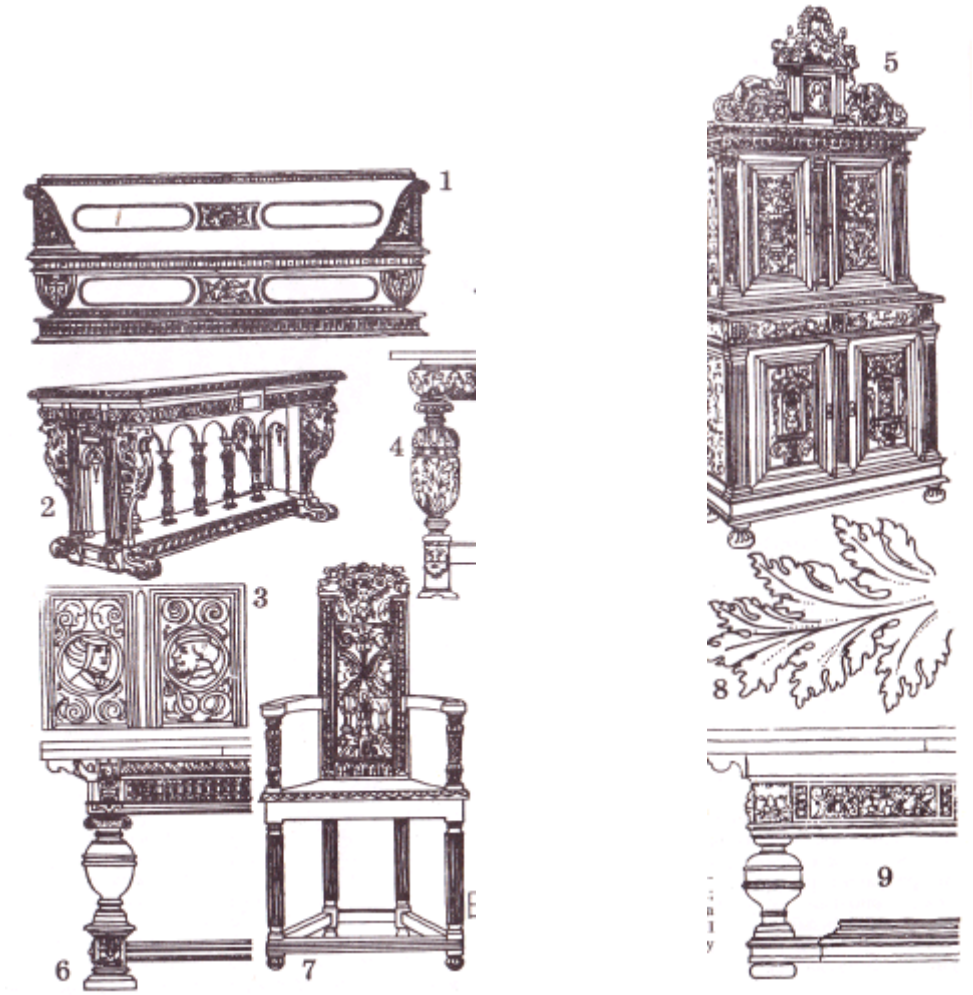
В Німеччині властивий розвиток техніки набору з деревини мотивів:акантового листка, медальйонів, рогу достатку, гротесків, дельфінів, волюти, гербів.

Профілі в ренесансному стилі.

Капітелі в стилі Ренесанс.

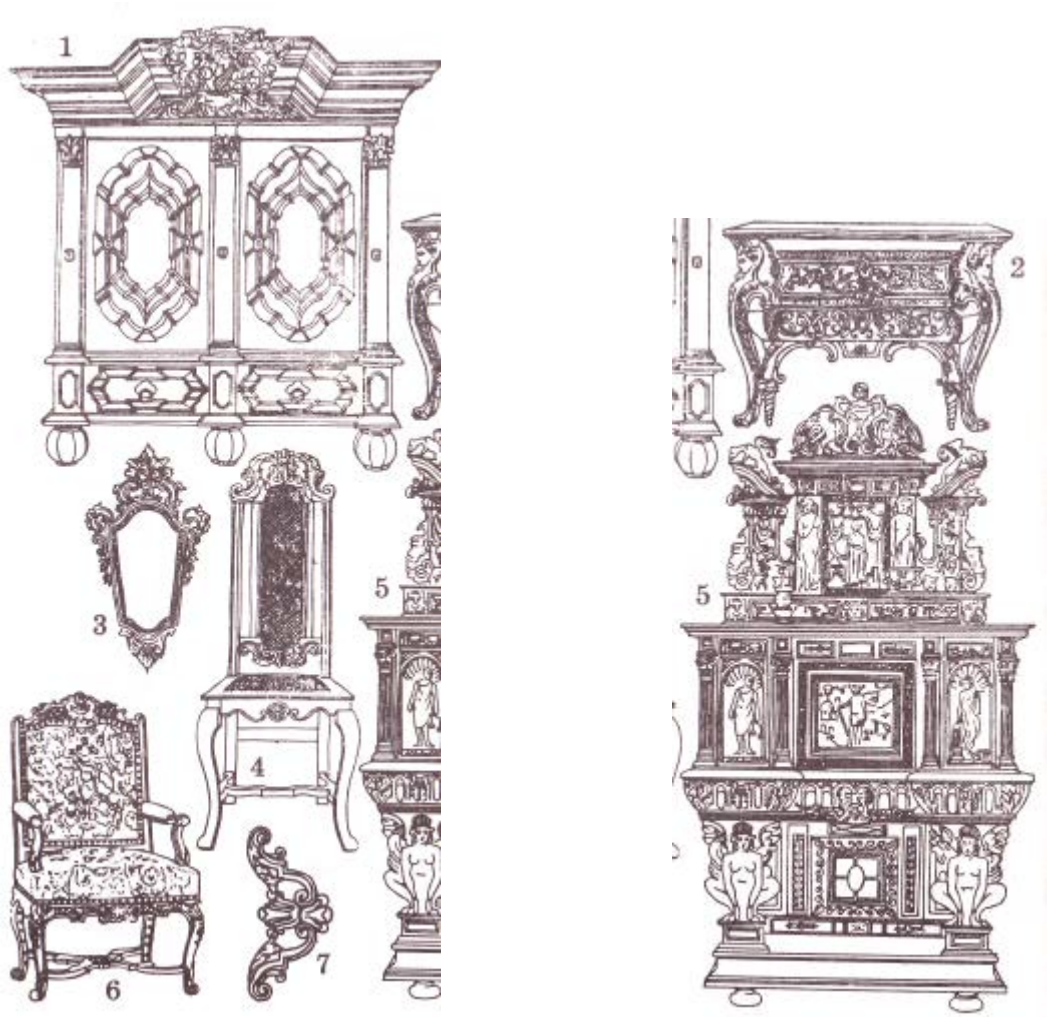
Зразки мистецтва епохи Відродження(Ренесанс): 1 – каса-панка(Флоренція);
2 – французький ренесансний стіл; 3 – різьблена фільонка з мотивами медальйона;
4 – різьблена ніжка-балясина; 5 – різьблена двохкорпусна шафа(XVI ст.); 6 – стіл фламандський(кінець XVII ст..); 7 – крісло з різьбленою спинкою; 8 – акант у стилі Ренесансу; 9 –стіл з ніжками-балясинами.

Фрагменти декору в стилі Ренесанс.

Стиль барокко зародився в XVI ст. в Італії,прийшов на зміну Ренесансу, сповнений протиріч.Використовуються ті самі античні елементи,але є підвищена динамічність форм, неспокійний ритм кривих ліній.Характерні насичення архітектурними та скульптурними деталями(раковини,маскарони,герми,картуші,пучки колон),а також орнаментальні композиції художника-гравера Жана Берена (багатоярусні портики,корзини,химери,арабески, тварини, снопи колосся,серпи і т.д.).Відомий митець Андре Шарль Буль прославився мистецтвом інкрустації, використовував:фанерування чорним деревом,прикрашання бронзовими накладками, маркетрі,що набиралося

пластинами панциря черепхи,пластинами олова позолоченої міді,кістки.В Німеччині перевважали:рельєфна інтарсія з кольорового дерева, інкрустація кісткою та металами,різьблений ормушль,мозаїчний набір з лакованими поверхнями.Орнаментом були:гірлянди і букети квітів переплетені з жіночими фігурами та амурами.В Росії цей орнамент називався ф л е м с ь к е р і з ь б л е н н я. Використовувли також складні переплетення картушів з валиком в Україні та Польщі, звідки перейшли до Росії.Найбільшого розквіту досягає в Франції.Тут орнамент стилю суворо симетричний,насичений архітектурними деталями(волюти,колони, маскарони, консольки,каріатиди,вази тощо).В композиції використовували зустрічні завитки у формі S ,що завершують раковину.

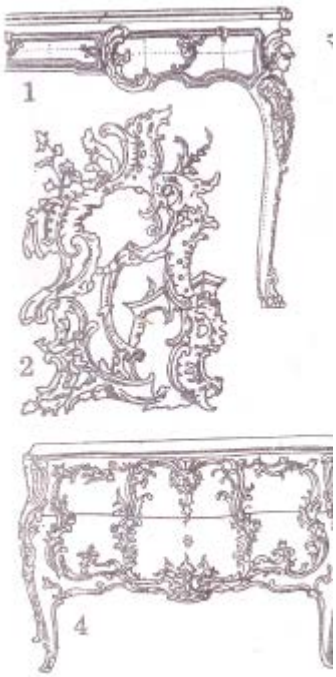

Зразки мистецтва барокко: 1 – данцигська шафа; 2 – комод,прикрашений набором у стилі Буль; 3—оправа для дзеркала; 4 – крісло з плетеними сидінням та спинкою;
5 – шафа з дуже розвинутими архітектурно-декоративними формами; 6 – крісло з вигнутими ніжками; 7 – мотив барокко.

Орнамент у стилі барокко.

Стиль р о к о к о сформувався переважно в другій чверті XVIII століття. Характерні властивості декору в цьому стилі: асиметричність, похила вісь композиції. Основа композиції—химерні форми, найчастіше – мотив асиметричної раковини. Раковина перетворюється в рокайль,деколи—неправильної форми картуш,оточений асиметричними паростками.Цьому стилеві притаманна легка перевантаженість різьбленням.В маркетрі зображується букет квітів,голубки,смолоскипи,музичні інструменти.Рококо заперечуючи пряму лінію,примушує милуватися красою вигнутих ліній.В Німеччині для декору характерне помірковане використання різьблення в манері р о к а й л ь.Майстри --- Кювельє, Габерман, Мейль.Меблям властива пластичність(вгнуті і вигнуті поверхні).Виготовлялися: двокорпусна шафа, буфет,що нагадує шафу-бюро.Для декору використовувалися різні види інкрустації,рідше різьблення.

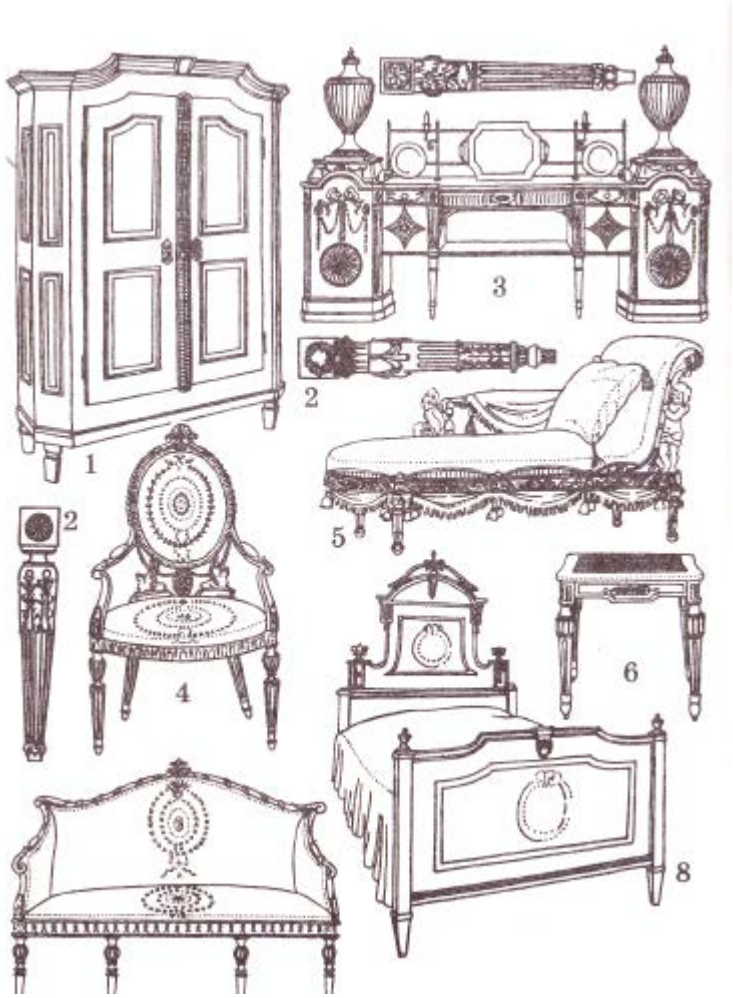
Орнамент рококо

Зразки мистецтва рококо: 1 – стіл роботи майстра Ю.Кресака; 2 – рокайль;
3 – шафа з горіха, прикрашена позолоченим різьбленням; 4 – комод; 5 – деталі оформлення різьбленого крісла; 6 – мотив рокайль; 7 – м’яке крісло,обтягнуте гобеленом.

Праці Йоганна Ісахима Вінкельмана (700-ті роки) стали основоположними естетики к л а с и ц и з м у.Для французького мистецтва цієї епохи характерне повернення до прямої лінії, квадрата, прямокутника, до панування гармонійних пропорцій.В орнаментах використовують античні елементи: меандр, листки аканта, разки перлів, дубові та лаврові вінки, розетки, фестони, пальметки.Опоряджують кольоровими лаками(білим, зеленим) з легкою позолотою деяких деталей.Мотиви для наборів: букети квітів, пастуші сопілки тощо.Різьблення у вигляді квіткових гірлянд, алегорій.У декорі був поширений мотив п у т т і (маленькі повненькі амурчики при різних заняттях).Німецький майстер Давид Рентгеен використовував китайські мотиви,а пізніше перейшов до фанерування без декору обрамляючи текстуру бронзою.Пізніше речі виготовляють без фанерування.Для композиції характерні: завитки рокайля з відростками,що поєднуються з букетами квітів, птахами, метеликами,музичними інструментами.

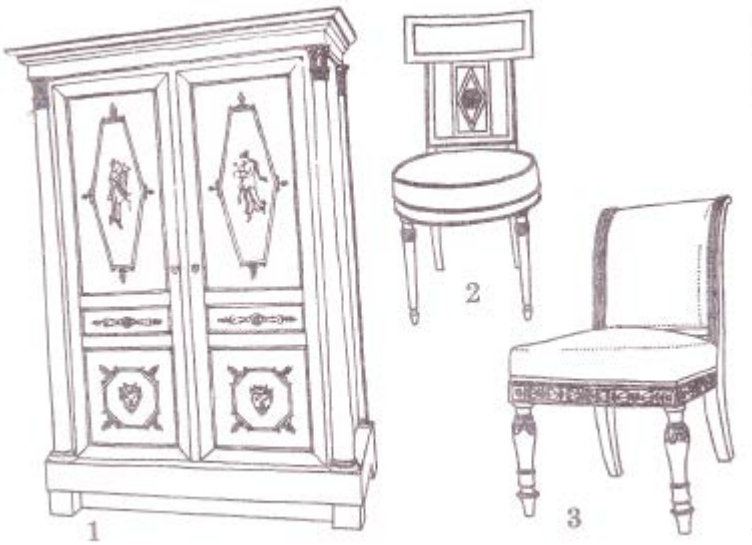

Орнамент стилю класицизм

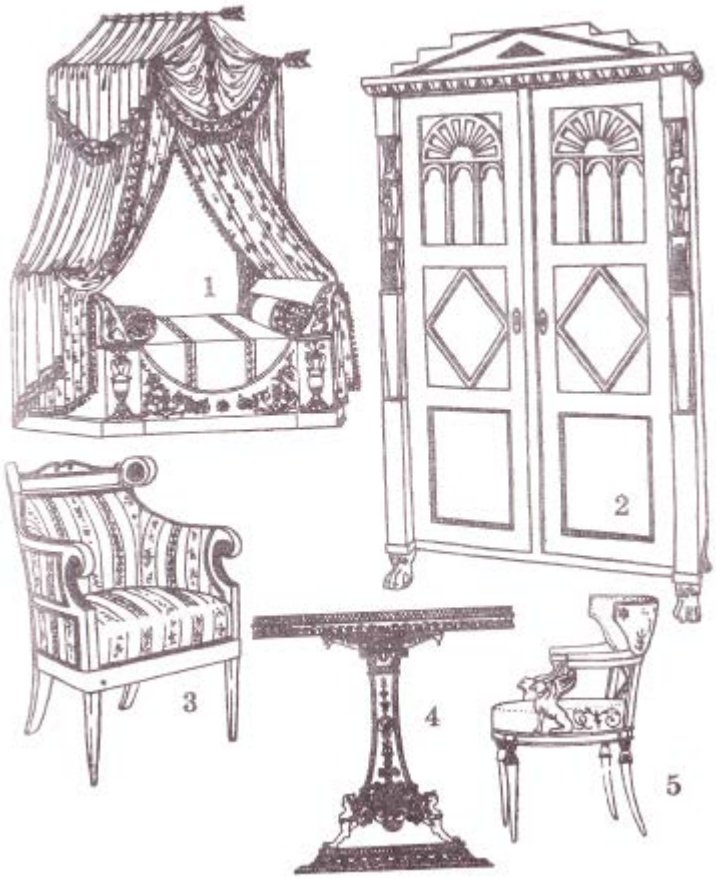
Зразки класицизму:
1 – шафа(бл.1790 р.,Будапешт); 2– форми меблевих ніжок; 3– сервант(друга половина XVIII ст.);4—крісло з овальною спинкою; 5 – шезлонг роботи Фурдікуа; 6—банкетка, пофарбована в білий колір, елементи декору пофарбовані в сірий колір;7—диван; 8—ліжко.

Наприкінці XVIII – на початку XIX століття к л а с и ц и з м продовжує розвиватися у Франції,набуває нового змісту і проходить двома етапами: стиль д и р е к т о р і ї та стиль а м п і р.В стилі директорії орнаментні мотиви переважно давньогрецькі—списи, щити, шоломи,вінки,сфінкси,грифони,маски пальметки.Форми близькі до форми античних зразків.

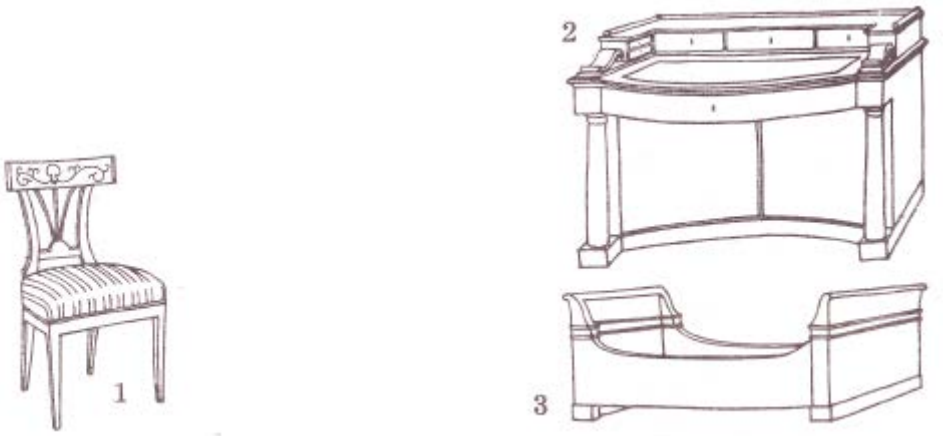
Меблі доби директорії:
1—шафа з червоного дерева з інкрустацією; 2 – стілець роботи братів Жакоб;
3 –стілець з червоного дерева з інкрустацією.

При стилі а м п і р декоративне мистецтво використовувало зразки Римської імперії.В розвиток стилю великий вклад вніс французький художник Жак Луї Давид(1748—1825).Для стилю характерне використання кольору:яскраво-червоного з червоним,червоного з зеленим,глибокого синього з яскравим жовтим.Орнамент—статичніший.Мотиви: сагайдак,лук,стріли,леви,орли з пучками блискавок,бджоли і вензель N ,пов'язаний з Наполеоном,античні пальметки,міфологічні істоти.Інкрустація майже виходить з ужитку,дерево декорується бронзою,різьблення покривається позолотою.В російському орнаменті переважають пальметки,розетки певного малюнка,стилізовані ліри, сфінкси,каріатиди тощо.Часто вироби фарбували в білий колір і прикрашали позолоченим різьбленням(бронзу застосовували рідко).Прикрашали меблі лебедями,орлами,грифонами.В розвиток російського ампіру внесок зробили архітектори В.П.Стасов, К.І.Россі, А.Н.Вороніхін та інші.

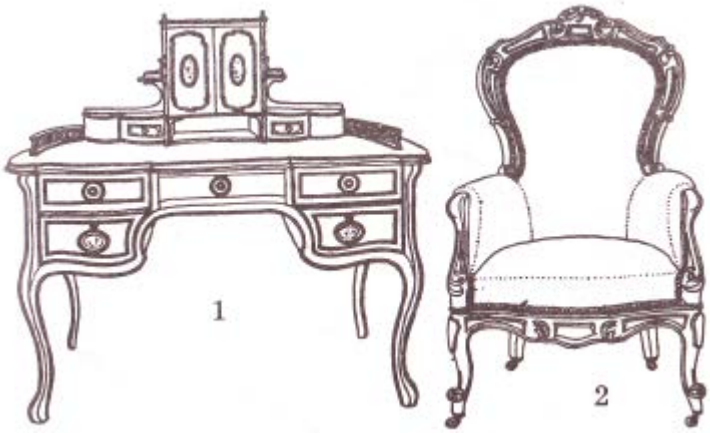
Стиль ампір: 1—ліжко,оформлене на зразок намету полководців;2—книжкова шафа,прикрашена позолотою(Відень,бл.1800р.);3—віденьське крісло(бл.1820 р.);4—круглий столик на одній опорі; 5—стілець з активізуючи ми формами.

Стиль б і д е р м е й є р (бравий пан Мейєр—як синонім міщанства ввів поет Ейхродт).Успадкував основні принципи побудови та лаконізм стилю ампір і застосовувався переважно в оформленні меблів та інтер'єру.Були вимоги,щоб вироби були міцні, зручні, доброякісні.Предмети набувають природніших форм,вигнуті лінії плавні, деякі конструкції вирізняються оригінальністю.Широко застосовується техніка фанерування,використовується виявлення краси текстури та кольору деревини.для орнаменту характерні стилізовані,або натуралістично трактовані квітки,листя, гілки квітучих рослин, вінки,розетки;фігуральні та предметні мотиви: лебідь грифон, ліра, ріг достатку,кошики,вази.В оформленні інтер'єру використовували шпалери з рослинним орнаментом.

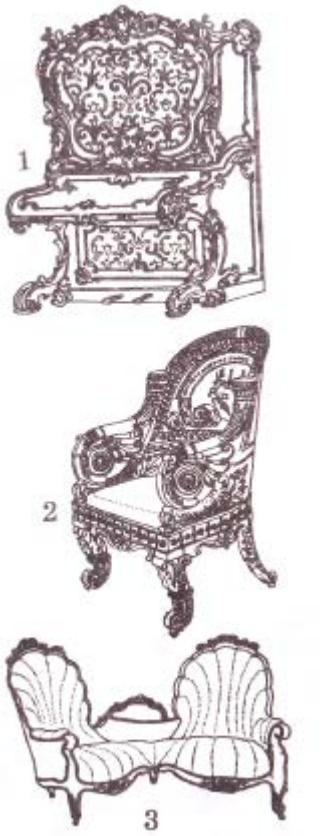
Стиль бідермейєр:1—стілець з червоного дерева(Відень,1810 р.);2—різновид письмового столу, зробленого шляхом комбінування секретера і комода;3—ліжко(бл.1820 р.).

Н е о р о к о к о зародився у Франції 1830 року,але особливого розквіту набув у Німеччині та Австрії.Декору цього стилю притаманне різьблення низького рельєфу, мотиви прикрас—пишно закручені,або ввігнуті елементи.Часто таке ускладнення декору доходило до безглуздя.Порівняно з оригінальним рококо мотиви неорококо виступають у поєднанні з формальними елементами інших стилів.

Стиль неорококо:1—письмовий стіл(Відень);2—крісло з горіха(Відень).

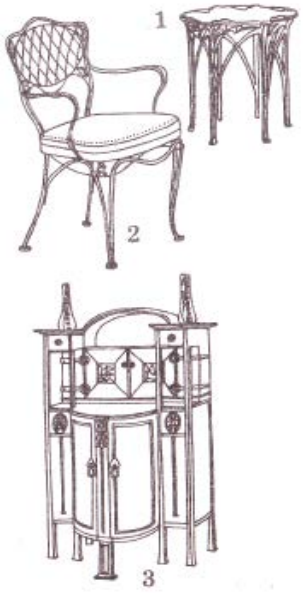
Е к л е к т и к а ,як стиль включає в себе механічне поєднання різних стилів, або використання стильових форм однієї епохи як мистецтва іншої.Освоївши нові матеріали і технічні прийоми машинної праці,тогочасне суспільство виявилося неспроможним створити свою стильову форму,де відбилися б особливості того часу.Тому розпочалося створення п с е в д о с т и л і в.В Англії та Німеччині 1840-1860 рр. була популярна н е о г о т и к а,а в 1860-1880 рр. переважав н е о р е н е с а н с н и й с т и л ь.Після 1880 року набули популярності н е о б а р о к к о та н е о р о к о к о.

Стиль еклектика:

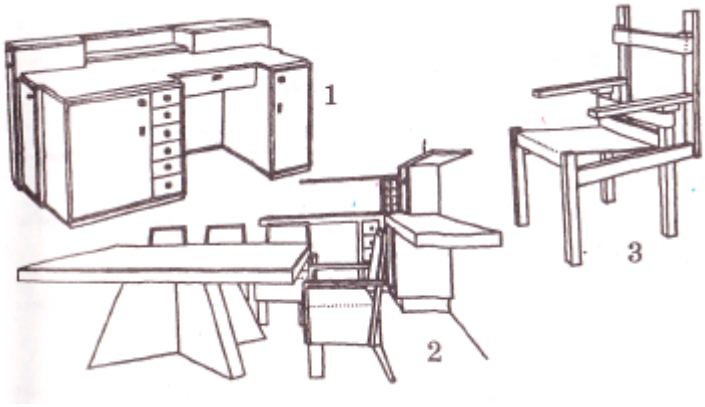
1—піаніно в стилі неорококо(1861 р.);2—різьблене позолочене крісло(епоха Реставрації);3—крісло(сіамські близнюки,1861 р.).

Зміни у суспільстві призвели до появи нових напрямів(розумного комфорту, зручності, доцільності виробів) і раціонального використання машинної техніки. Пошуки нових форм і шляхів розв'язання цього завдання привели до створення стилю м о д е р н.В Австрії цей напрям звали с е ц е с і о н (відхід,відокремлення),в Німеччині—ю г е н д с т и л ь (молодий стиль),у Франції—а р н у в о (нове мистецтво),вРосії та Англії—с у ч а с н и й с т и л ь, с т и л ь м о д е р н.Для модерну характерні пошук нових форм,підкорення у композиції елементів орнаменту образно-символічного задуму,ритму та доцільності речі,органічна єдність орнаменту і форми.Для орнаменту характерні звертання до форм природи,щоь послужило створенню складної системи лінійного орнаменту,в основу якого покладено мотиви дуже стилізованих квітів і рослин.Використовувався також геометричний орнамент з прямих ліній, прямокутників і кілець.Використовували переважно інтарсію,рідше—різьблення по дереву.

Стиль модерн:
1—стіл на шести ніжках складної конструкції;2—крісло з металевим каркасом;
3—англійська комбінована шафа.

На початку XX століття модерн витісняється новим стилем—к о н с т р у к т и в і з м о м.В основі цього стилю була естетика доцільності,яка передбачала раціональні,суворо витримані утилітарні форми,очищені від декоративної романтики модерну.К о н с т р у к т и в і з м передував к у б і з м у (поєднання геометрії з оголеною конструкцією—к у б о к о н с т р у к т и в і з м).

Меблі XX століття:
1—письмовий стіл(Веймар,1919-1923 рр.);2—чеські кубо-експресіоністські меблі;
3—крісло роботи М.Бройєра(Дессау).

Надмірний вияв у виробах утилітарності, побутової функції призводить до появи ф у н к ц і о н а л і з м у.Проектувалися і створювалися доцільні і гарні форми: процеси формотворення художньої речі пов’язувалися з технологією виробництва,новими конструкціями та матеріалами.

Різні стильові напрями відігравали певну роль у формуванні сучасного мистецтва художньої обробки деревини.

Запитання.

1. Які особливості художньої обробки деревини в давні часи?
2. Особливості художньої обробки деревини в середньовіччі?
3. Що можна розповісти про художню обробку деревини в часи, близькі до сучасності?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей певного стилю(за завданням).

Вивчення традицій художньої обробки місцевості проживання.

Композиція та її складові частини.

Композиція походить від латинських слів com—взаємно, і positio—розміщення, тобто в з а є м о р о з м і щ е н н я.Композиція—об'єднання художніх елементів в єдине ціле,що становить художній твір.Композиційна якість—умова художньої виразності творів.Складається з гармонійності,співрозмірності, цілісності.

Г а р м о н і й н і с т ь ф о р м и характеризується узгодженістю,відсутністю у композиції протиріччя між різними геометричними та фізичними(колір,маса,фактура) характеристиками.

Сп і в р о з м і р н і с т ь ф о р м частин композиції повинна бути у такому співвідношенні,яке створює правильний масштаб для зорового сприймання кожної з них.

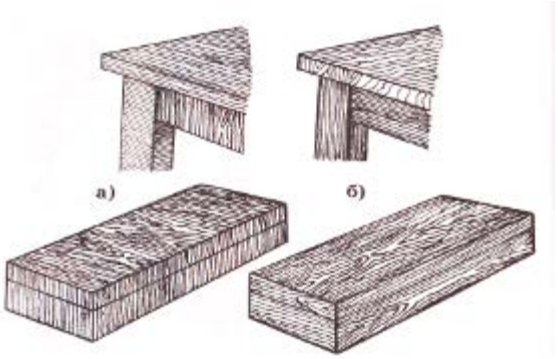
Ц і л і с н і с т ь ф о р м и можна досягти підбором таких фізичних і геометричних характеристик частин композиції,за яких вона сприймається як єдиний закономірний організм.Невідповідність елементів форми за одними і тими самими ознаками(пропорції,фактура,колір)призводить до порушення цілісності.Цілісність передбачає також єдність структури та тектоніки.

С т р у к т у р а(лат. struktura –п о б у д о в а ,р о з м і щ е н н я)—внутрішня будова,певний зв'язок складових частин цілого.У структурі більше зовнішніх проявів взаємозв'язків деталей,необхідна їх послідовність.К о н с т р у к ц і я показує з'єднання частин деталей різними прийомами.

Поєднання елементів різної форми воєдино

Т е к т о н і к а виражає структуру в якостях матеріалу—його гнучкості, можливості переносити навантаження, міцності, тобто його роботу.Тектоніка й естетичні якості можуть збігатися, і тоді композиція буде повно ціннішою,а можуть і не збігатися,якщо головна мета в ній—передати красу виробу(що характерно,зокрема і для творів декоративного призначення).

Тектоніка в деревообробці:

а-нетектонічно;б-тектонічно.

Композиція засвідчує професійну майстерність і самобутню творчість автора.У мистецтві художньої обробки деревини особливість композиції зумовлюється органічним зв’язком:

--властивостей матеріалу;
--способу обробки;
--призначення предмету;
--декору предмета;
-- форми предмета

Макет скрині(зліва).

.Композиція художніх виробів з деревини різноманітна.Але в усіх випадках вона оперує трьома поняттями: ф о р м а , к о н с т р у к ц і я , п р и к р а ш а н н я .

Послідовність роботи над композицією:

1.пошук аналогів(виникають ідеї,чіткіше окреслюється завдання,методи й засоби виконання роботи)
2.створення ескізу(приблизний образ)
3.створення ескізу(продуманіший образ)
4.створення ескізу(повністю сформований,у деталях і кольорі образ)

Р о б о ч и й м а л ю н о к , або к р е с л е н н я – завершальний ескіз,виконаний у натуральну величину,або в масштабі,що становить кінцевий варіант задуму.Ескіз може бути виконаний і в макеті.

П р о е к т – найповніше і найточніше зображення майбутнього виробу,що дає всебічне уявлення про його форму, конструкцію, оздоблення.У проекті розробляються види в ортогональних проекціях, зображення подається в аксонометрії, чи в перспективі,показуються розрізи і перерізи.Важливі деталі подаються в збільшеному вигляді.Виконується в кольорі з відповідним оформленням, тобто поясненням того,що неможливо передати малюнком,або кресленням.Проект може бути документом для виготовлення виробів і для контролю за виконаною роботою.

М а к е т виконують у зменшеному вигляді(рідше—в натуральну величину) з паперу, картону, поролону, пластиліну,глини, гіпсу, деревини.

Прийоми й засоби композиції.

При побудові форми виробів декоративно-ужиткового мистецтва використовують принципи: с и м е т р і ї та а с и м е т р і ї .Симетрія(грецьке symmetria-співррозмірність) – вид гармонійної форми, важливий засіб побудови орнаментів.

У загальному художньому вирішенні предмета, або орнаменту виділяється головна частина,що становить ц е н т р к о м п о з и ц і ї (композиційний центр).

Розміщення центру композиції в квадраті.

Суміщення центру композиції з центром площини.

У тематичній композиції центр—образ головного героя,або основна група задуму в зображенні.В симетричних формах,що декоруються орнаментом,композиційний центр суміщається з центром форми,подається у вигляді розетки чи смуги орнаменту.

Центр композиції в центрі квадрата.

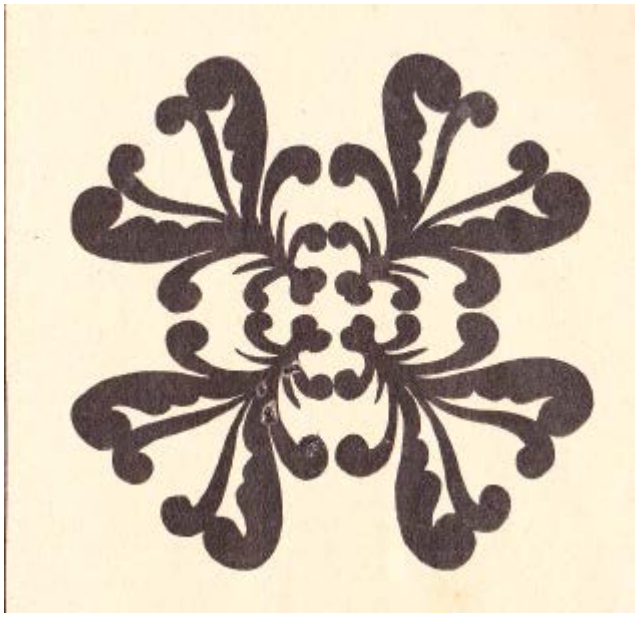

Суміщення центру композиції з центром форми.

Для меблів центром може стати смуга орнаменту у верхній,середній,чи нижній частинах.В асиметричних формах центр може бути де завгодно,але форма повинна урівноважуватися.

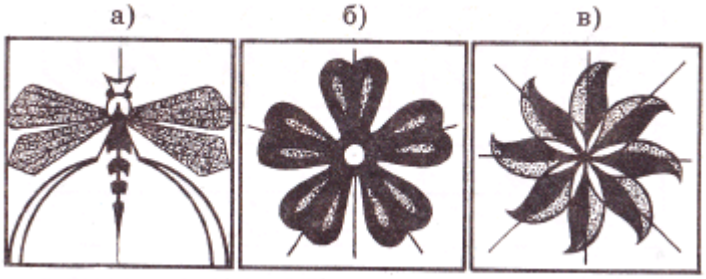

Асиметрія в композиції

Симетрія обертання

Симетрія надає композиції урівноваженості,спокою.

Види симетрії: а – дзеркальна; б – центрова; в – гвинтова(осьова).

П л о щ и н а д з е р к а л ь н а с и м е т р і я використовується при побудові орнаментів у вигляді вазонів з квітами,символічних дерев, вінків з рослинних,або змішаних елементів.Застосовуються також стрічкові орнаменти.

Симетрія в площині.

Дзеркальна симетрія в орнаменті.

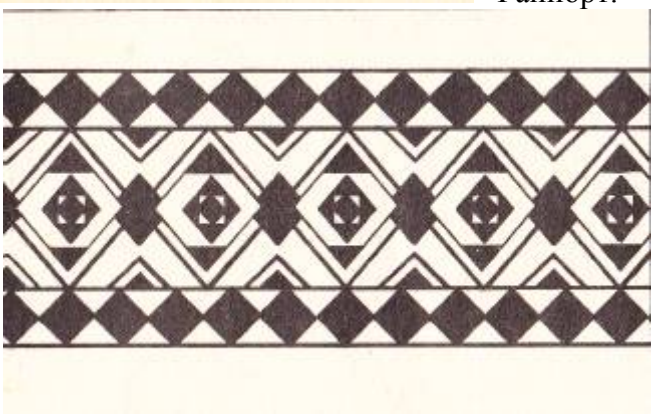
Ц е н т р а л ь н а с и м е т р і я використовується в основному при побудові розеток або стилізованих квіток.

Г в и н т о в а с и м е т р і я викликає відчуття кругового руху,підкреслює виразність форм,що входять в композицію.

В симетрії розрізняють поняття р а п п о р т(мотив).Раппорт—елементи,що повторюються.Раппортний орнамент—орнамент,в якому його однакові частини послідовно чергуються.

Раппорт.

Геометричний орнамент.

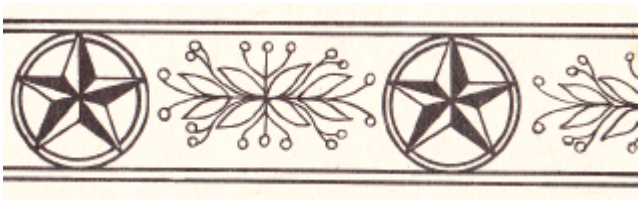
Рослинний орнамент.

Зооморфний орнамент.

Гротескний орнамент.

Геральдичний орнамент.

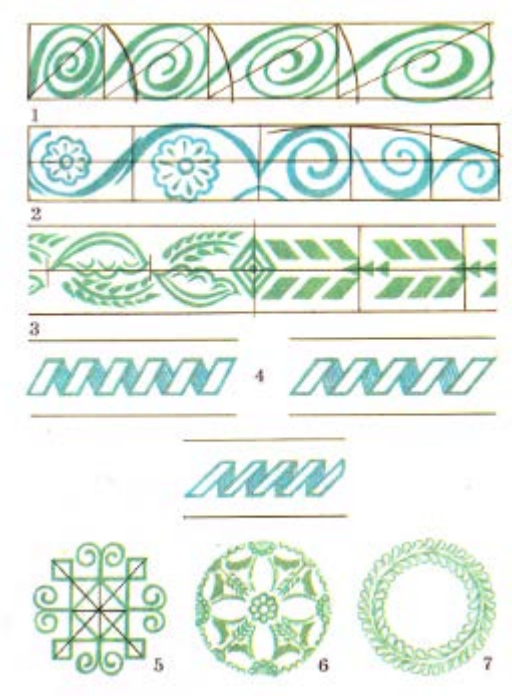
Композиція може викликати відчуття д и н а м і ч н о с т і (руху,переміщення) при практично с т а т и ч н и х (нерухомих) зображенях.Багато залежить від обраної форми виробу, або побудови орнаменту.Для оцінки статичності площинних форм можна за модуль прийняти квадрат,для просторових—куб.Видовжений прямокутник динамічніший за квадрат,трикутник за прямокутник,циліндр за куб,конус за циліндр.Динамічнішими показуються предмети й тіла,що мають гострокінцеві,та гострокутні форми.Динамічність композиції може ґрунтуватися на поєднанні симетрії та асиметрії більш або менш складної структури.

Орнамент,створюючий уявлення сповільнення руху.

Орнамент,створюючий уявлення зростання руху.

При побудові орнаменту важливу роль відіграє р и т м .Природа ритму—в повторенні мотивів через певну відстань(зоровий ритм).Занадто протяжний ритм приводить до емоційної втомлюваності.Ритм варто переривати акцентуючими елементами.Частини орнаменту можуть компонуватися за принципом наростання,або згасання ритму,за периметром,або кругом,від центра,або до центра.Найчастіше в народній творчості використовуються стрічкові і розеткові орнаменти від центра,який є основою стійкості симетричності у всіх напрямках.

А к ц е н т –засіб концентрації уваги на тих чи інших деталях композиції.Може бути деталь більшого розміру,виділення деталі чи мотиву,що вирізняються кольором чи іншими особливостями.Допомагає привертати увагу,урізноманітнювати композицію,глибше розкривати зміст твору.

Динаміка в орнаменті:

1—в одному напрямку; 2—від центра; 3--- до центра; 4--- динамічність форм у побудові орнаменту; 5 --- рух від центра; 6 – рух до центра; 7 – замкнутий рух по колу.

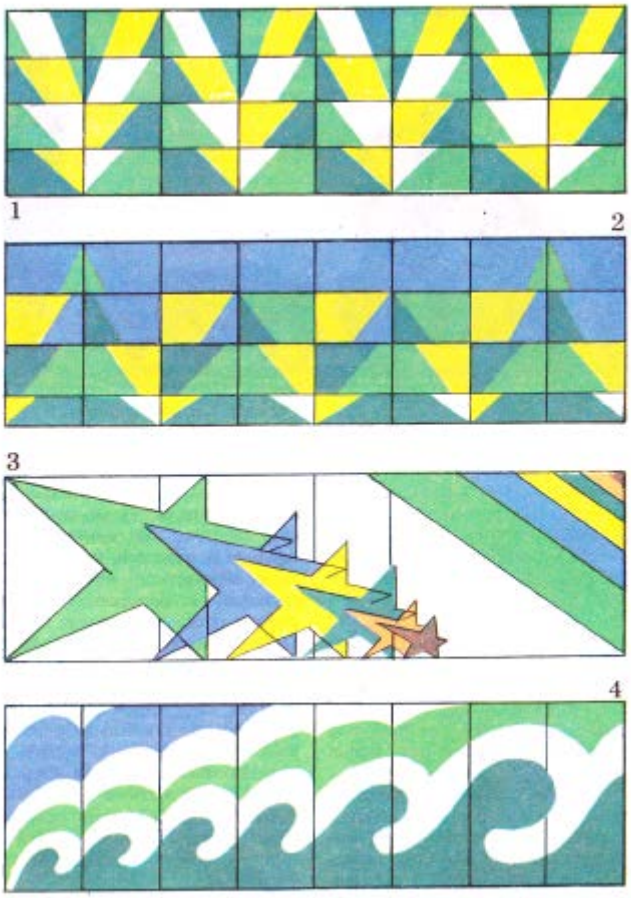
Елемент орнаменту рухається рівномірно в одну сторону.

Елемент орнаменту займає то одну,то іншу сторону осі симетрії.

Дзеркальне повторення елементу зображення,що рухається вздовж осі симетрії в різні сторони.

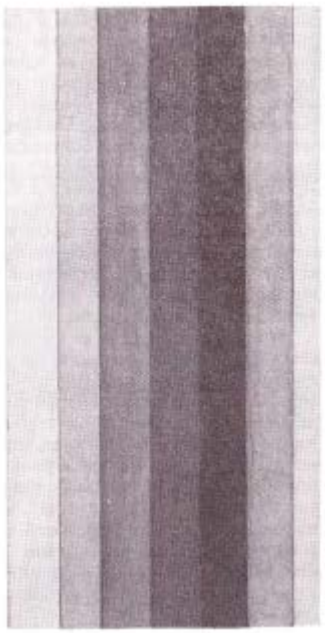
Ритм,створений різними темпами руху: 1 – рівномірним; 2 – змішаним; 3 – прискореним; 4 – наростаючим.

К о н т р а с т ґрунтується на протиставленні кольорів,або форм—чорне і біле,темне і світле,довге і коротке,широке і вузьке,велике і мале і т.д.Контраст підвищує виразність форми,але може і зруйнувати її,при перебільшенні маси зображення над масою площини форми.

Силуетне зображення.

Н ю а н с допомагає передати плавність переходів у кольорі та формах.Заокруглені площини кромок,плавні переходи ліній в точених формах приклади нюансів.

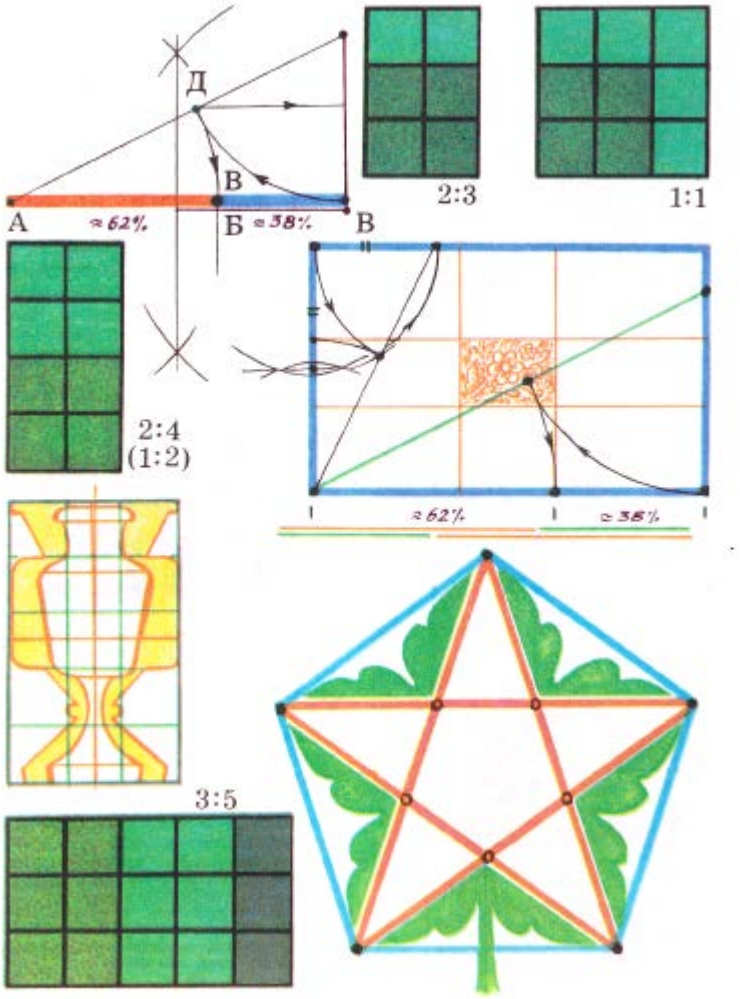

Нюанс.

Р і в н о в а г а у к о м п о з и ц і ї – відбиття в зоровому відображенні вагового співвідношення кольору та маси.Чорний та насичений темний колір здається важчим від білого.Маса скульптури вимагає відповідного постаменту.Чуття рівноваги, гармонії кольору та форми розвивається у композиції.

П р о п о р ц і ї та п р о п о р ц і ю в а н н я підвищують гармонійність композиції.Ними користуються і для створення форм і в декоруванні.Гармонійні пропорції так званого золотого перерізу використовують при знаходженні пропорцій прямокутної площини та інших форм.Вони є співвідношеннями довжини відрізка до довжини його більшої частини,як довжини більшої до довжини меншої частини. АВ: АБ = АБ: БВ,приблизно 62% припадає на АБ,а 38% припадає на БВ.Золотий переріз можна виразити співвідношеннями: 1:1, 1:2, 2:3, 3:5, 5:8, 8:13, 13:21, ….. .
Інакше: 1:1, 1: (1+1), (1+1): (2+1), (2+1) : (2+3), …. .На рисунку подано графічний поділ відрізка.Гармонійну форму дістають проведенням циркульної дуги за розмірами діагоналі у квадраті,чи прямокутнику до нижньої основи(динамічний прямокутник).У пропорціюванні використовують модульну систему.М о д у л ь –одиниця виміру для координації розмірів.Позначається буквою М.Приклад:М=10 см.,2М=20см.,0,5М=5 см. Використовується сітчастий орнамент у вигляді прямокутників чи квадратів в повторенні.

М а с ш т а б н і с т ю називають порівняння розмірів проектованого предмета з стабільними розмірами,відповідно вибраними.Користуються масштабами збільшення,масштабами зменшення,системою осей,та іншими засобами композиції

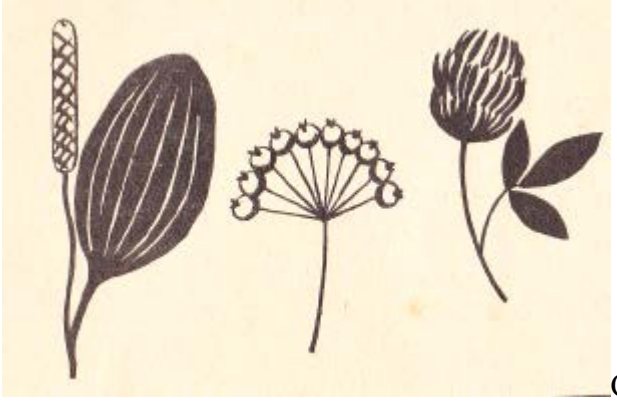
.

А с о ц і а ц і ї – творчі уявлення,коли через одні деталі,предмети,декор виникає сприйняття інших,деколи вагоміших явищ.Наприклад:осінні листки асоціюються з осінню,холодні кольори—з зимою,чорний колір – з смутком.Асоціації близькі до символічних і психологічних сприймань кольору та форм.

І н т е р п р е т а ц і я—творче виконання художнього твору в авторському тлумаченні.Інтерпретації включають в себе нові нюанси та прийоми.

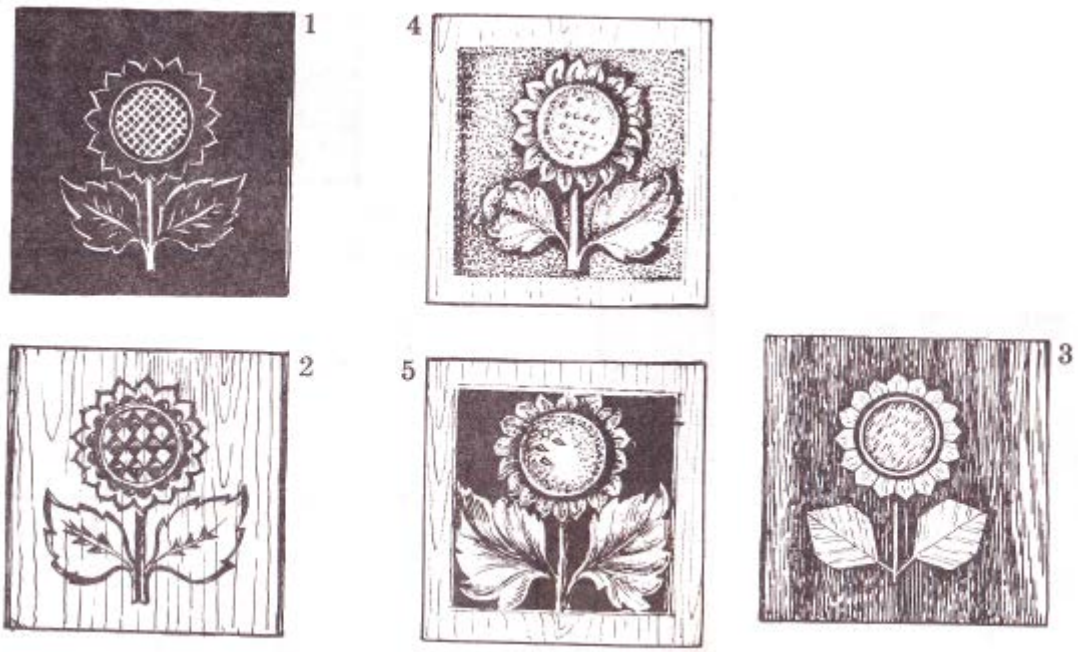
С т и л і з а ц і я (декоративна переробка форм природи)—спрощення у зображеннях з врахуванням раціонального використання технологічних можливостей матеріалу.У творчій переробці рослинних форм у декоративні дотримуються правил:

1. не зображують в’юнкими стебла тих рослин,в яких цього не існує в природі;
2. надають більше симетрії;
3. зображення квітів,листків вибирають у найвиразнішому вигляді.

Стилізовані рослинні мотиви.

Стилізація виконується:

--- в геометризації зовнішнього контуру зображення,де зберігається основний силует;
--- у зміні силуету загальної форми та деталей;
--- у переробці об'ємної форми в площинну;
--- в переробці нюансних відтінків кольору в площинний,одноколірний,декоративний.

Стилізація матеріалу залежно від техніки виконання: 1 – контурне різьблення;
2 – контурне двогранне поглиблене різьблення; 3—мозаїка; 4 – рельєф з поглибленим фоном; 5 – рельєф з прорізним фоном.

Виражальні засоби вибирають з урахуванням техніки виконання:
* у контурному лінійному різьбленні на тонованій поверхні основну роль може виконати жива,пружна,граціозна лінія,або знайдені ритми цілого й деталей—зубчики у листку,прожилки і т.д.;
* у контурному поглибленому двогранному різьбленні на чистому дереві потрібною буде лінія,врізана в поверхню,яка дає світлотінь і якою намагаються передати правдоподібність і декоративність силуету зображення;
* зображення для набору в мозаїці вимагає геометризації форми,умовного кольору, підбору текстурного матеріалу,роз'єднання кольором фону;
* в рельєфному різьбленні потрібно мати на увазі характер пластичної розробки форми, падаючих світлотіней,їх глибини,насиченості.Лінії прожилків,зубчики листків,які деколи і не проявляються ,стануть доповнюючими;
* прорізне рельєфне різьблення вимагає малюнка,де деталі будуть з'єднані між собою,а також з фоном обрамлення.Прорізи рівновеликі,щоб не порушувати ритміку та рівновагу.

Розрізняють такі види композиції і проектів і готових творів:
--- п л о щ и н н а к о м п о з и ц і я виконується розписом, мозаїкою, поверхневим різьбленням,випалюванням,аплікацією;
--- о б' є м н о – ф р о н т а л ь н а к о м п о з и ц і я – заглиблений або випуклий рельєф орнаменту та інших декоративних деталей;
--- о б' є м н а к о м п о з и ц і я -- значні розміри за висотою, шириною,глибиною (меблі,скриньки,скульптура),інакше називають о б' є м н о – п р о с т о р о в а;

Об’ємна композиція.

--- г л и б и н н о – п р о с т о р о в а к о м п о з и ц і я виконується з передаванням глибини простору.

Запитання.

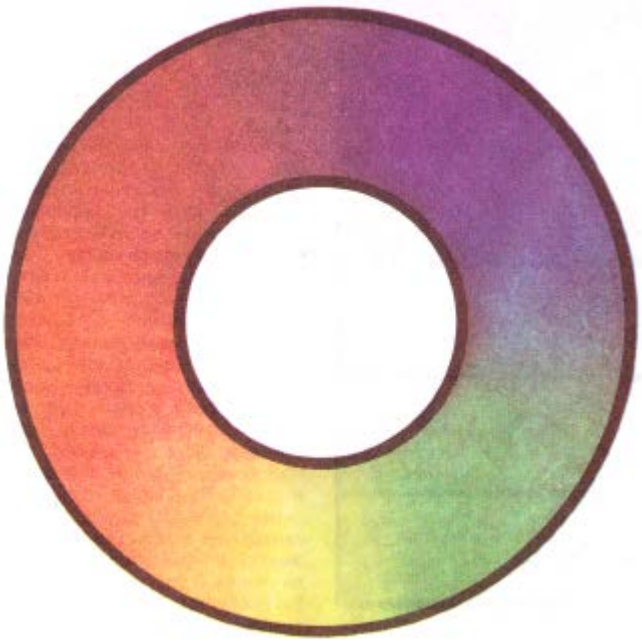
1. Що розуміють під композицією?
2. Складові частини композиції?
3. Які прийоми композиції?
4. Які є засоби композиції?

Практичні роботи.

Вивчення складових частин композиції.
Вивчення прийомів композиції.
Вивчення засобів композиції.

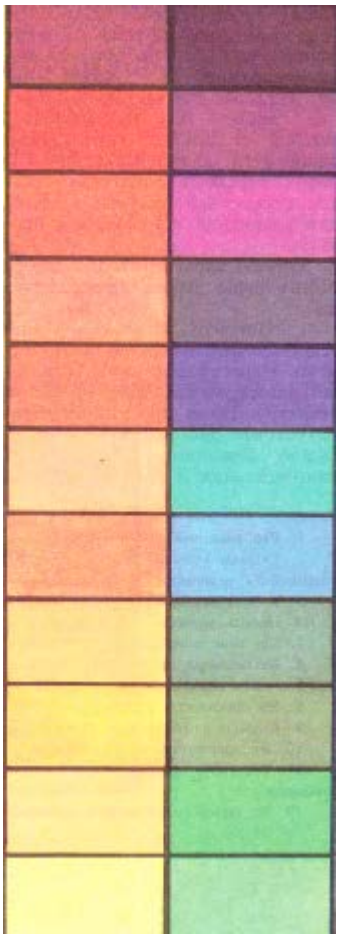
Поняття про колір.

Колір,що здається білим,жовтуватим,насправді складається з семи кольорів.Якщо світло пропустити через тригранну призму ,то він розкладеться на сім кольорів.В природі це видно в веселці.Кольори розташовані послідовно:жовтий,оранжевий, червоний,фіолетовий,синій(голубий),зелений.В крузі кольори замикаються і становлять гармонійне поєднання,що називають с п е к т р о м.

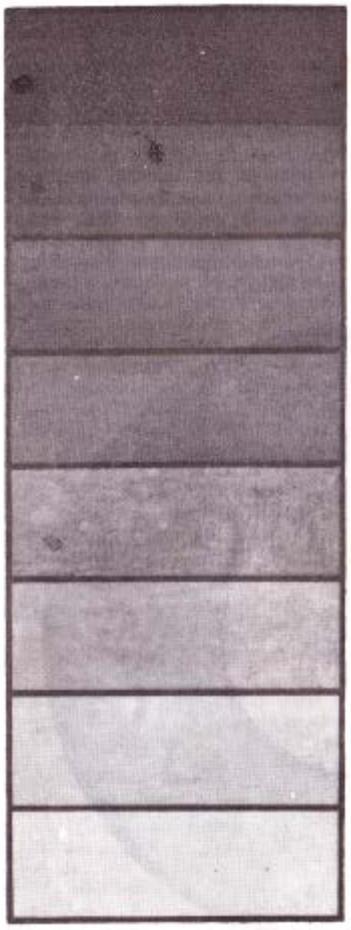

Спектр.

Частина спектра складається з теплих кольорів(жовтого,оранжевого,червоного),а частина з холодних(фіолетового, синього(голубого), зеленого)).Шкала кольорів існує і всередині групи.Теплі кольори наближають зображення до глядача, а холодні віддалюють.Кожний колір при розбілюванні наближається до білого,а при затемненні до чорного.

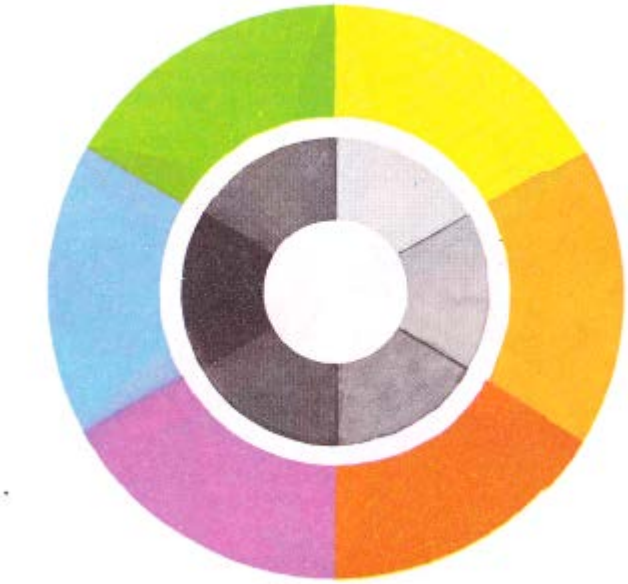
Теплі та холодні кольори.

Ахроматичний колір.

Білий колір, чорний колір, сірі тони,що одержують при їх змішуванні,називають а х р о м а т и ч н и м и,всі інші кольори – х р о м а т и ч н і.Хроматичні кольори певної насиченості відповідають тонам ахроматичних кольорів.

Розрізняють п р о т и л е ж н і кольори.Якщо протилежні кольори розмістити попарно поряд або накласти один на інший,то посилиться контрастність їх сприйняття.Змішування протилежних кольорів дає нейтральний бляклий колір.Гармонійні та плавні(нюансні) переходи одержуємо від розташування тонів в спектральній послідовності.
Перевагу теплих тонів кольору в зображенні називають т е п л и м к о л о р и т о м,холодних—х о л о д н и м к о л о р и т о м. К о л о р и т – гармонійне поєднання кольорів в живописному творі.
Я с к р а в і с т ь кольору залежить від фону.Теплі на фоні холодних – яскравіші,і навпаки.
Розрізняють в з а є м о в п л и в к о л ь о р і в .

Співідношення хроматичного та ахроматичних кольорів.

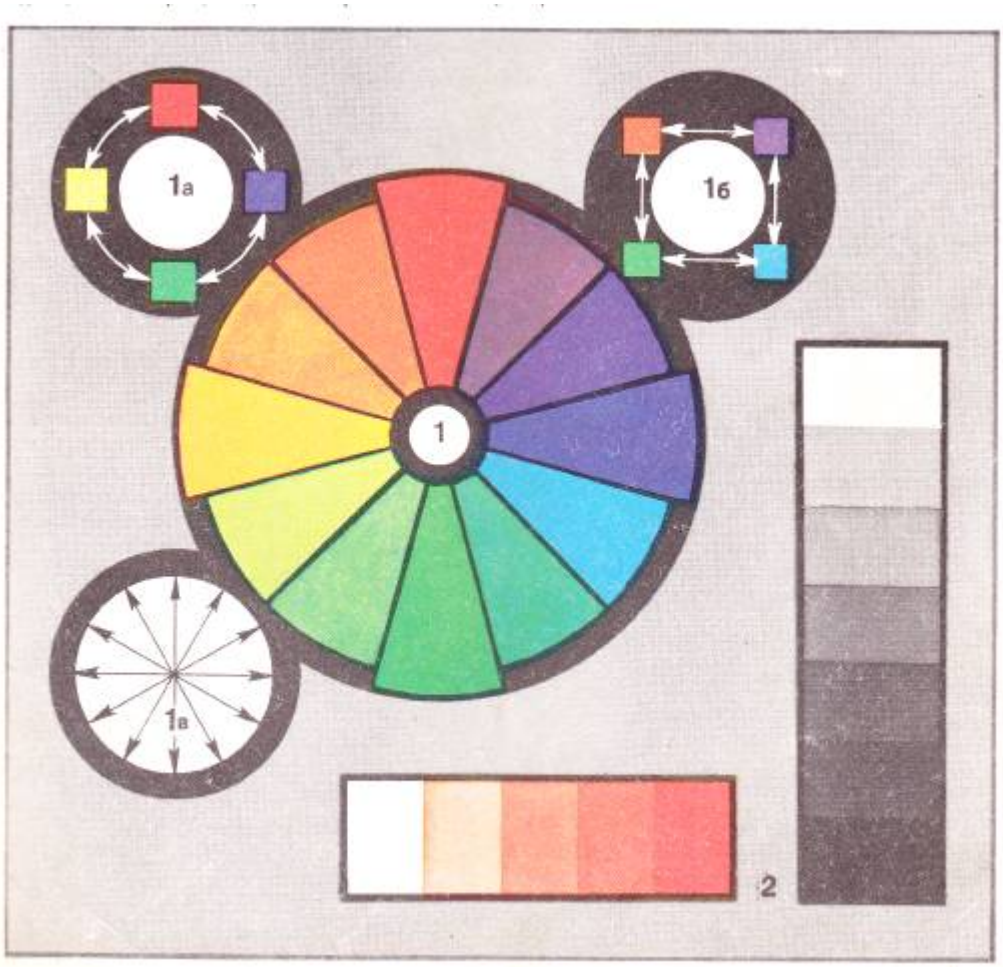
В природі існує три чистих кольори – червоний, жовтий і синій, які називають о с н о в н и м и.

Змішуючи червоний з жовтим,одержуємо оранжевий,червоний з синім – фіолетовий,синій з жовтим – зелений, які називають д о д а т к о в и м и ,або п о х і д н и м и.

Добре розвинуте око розрізняє до 300 тонів,менш розвинуте – до 150 і т.д.

Протилежні кольори.

.Кольори:1 – 12-секторний круг кольорів;1а – чотири головних кольори; 1б – відкриті кольори(споріднено-контрастні);1в—розміщення контрастних кольорів;
2 – висвітлювання;

Протилежні кольори

Запитання.

1. Які особливості кольору ви знаєте?
2. Особливості взаємодії кольорів?

Практична робота.

Вивчення особливостей кольору та взаємодії кольорів.

Основи проектування.

П р о е к т у в а н н я ---науково-обгрунтоване конструювання системи параметрів майбутнього об'єкта,або якісно нового стану існуючого проекта-прототипу, пробразу передбачуваного,або можливого об'єкта,стану чи процесу в єдності з шляхами його досягнення.

Проектування в якості діяльності націлене на самостійну діяльність – індивідуальну,парну,групову,яку виконують протягом визначеного проміжку часу для створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту.

Виготовлення різноманітних виробів,тобто проектів,максимально пов'язаних з життєвими ситуаціями,є найкращим способом привчання до самостійної праці, стимулює пізнавальний,емоційний і моторний розвиток,враховує потреби в залежності від індивідуальних та вікових особливостей,зацікавлення,здібності,дає можливість індивідуалізації та диференціації навчання,розвиває творче мисленн,зміцнює пізнавальну мотивацію,інтегрує різновиди знань.

Основний зміст проектування полягає в конструюванні сукупності засобів,що дозволяють розв'язати поставлені проблеми та завдання,досягти визначених цілей.

Метою проектно-технологічної діяльності є розвиток самостійної творчої активності.

Завдання проектно-технологічної діяльності:

-- організувати справжню дослідницьку,творчу,самостійну діяльність;
-- використовувати різноманітні методи і форми самостійної пізнавальної та практичної роботи;
-- сприяти інтелектуальному розвитку;
-- встановити ділові контакти.

Мотиви проектно-технологічної діяльності:

-- пізнавальні(задоволення потреби в знаннях,уміннях,навичках);
-- матеріальні(задоволення потреби в продуктах харчування,одягу, предметах побуту тощо);
-- соціально-професійні(задоволення потреби в соціально-професійному самовизначенні);
-- художньо-естетичні(задоволення потреби в красі);
-- духовні(задоволення потреби в самопізнанні,самореалізації,самовдосконаленні).

Проектно-технологічна діяльність виконує функції:

-- творчу;
-- перетворюючу;
-- дослідницьку;
-- економічну;
-- технологічну.

Зміст проектно-технологічної діяльності складає:

-- проведення дослідницьких підготовчих операцій;
-- конструювання майбутнього виробу;
-- практичне виготовлення виробу;
-- оцінку і захист об'єкта діяльності.

Проекти поділяються за змістом на:

-- інтелектуальні;
-- матеріальні;
-- екологічні;
-- комплексні.

Типи проектів:

-- дослідницькі,в основі яких знаходяться дослідження певних соціально-економічних явищ та процесів;
-- творчі,результатом яких є спільне створення художніх творів,видовищних заходів тощо;
-- ігрові(імітаційні),в яких учасники проекту виконують визначені ролі;
-- інформаційні,що полягають у зборі та аналізі інформації про певний об'єкт;
-- практичні,які орієнтовані на безпосереднє впровадження у практику.

Результатом проектно-технологічної діяльності є конкретний виріб,продукт

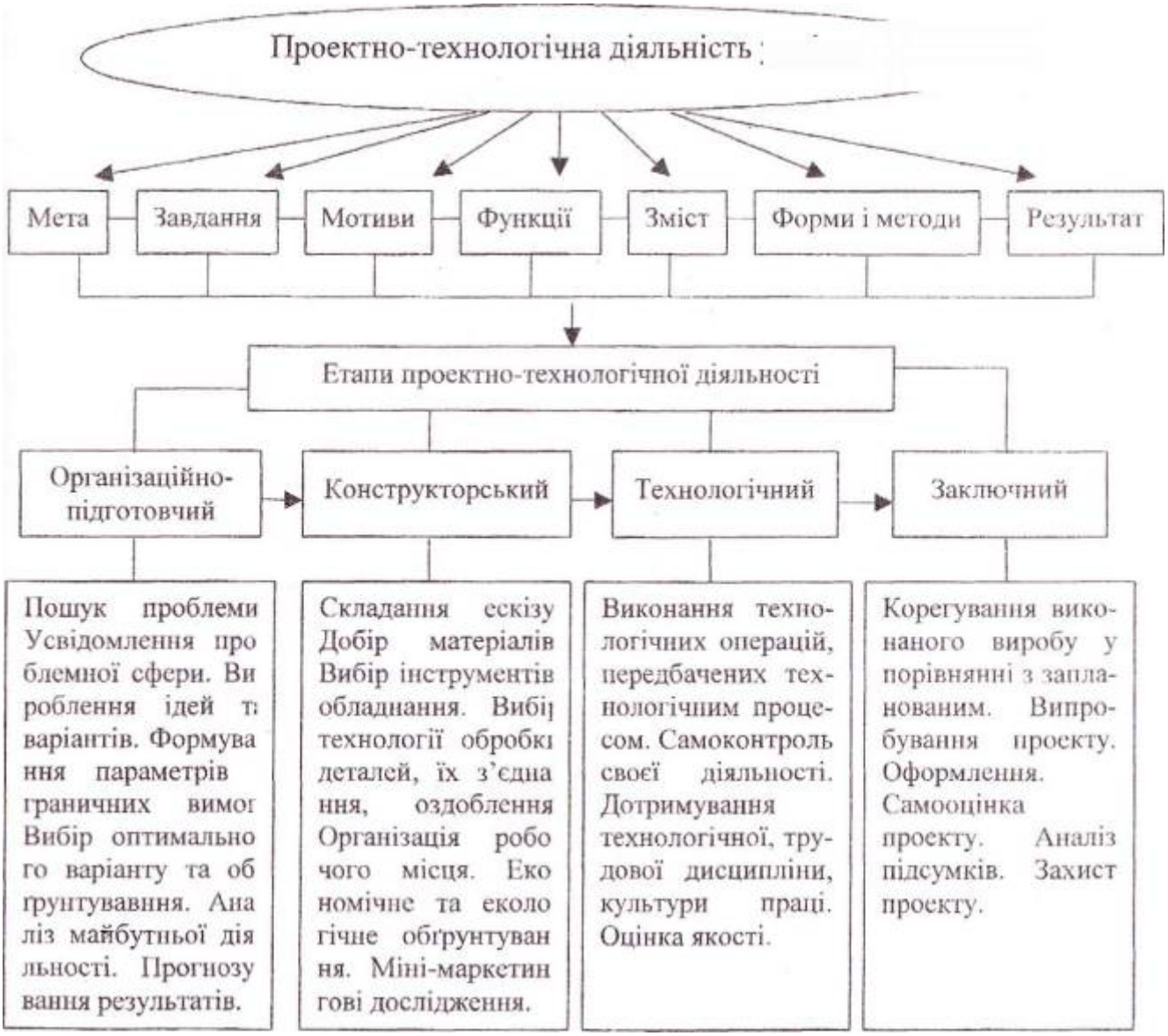
(послуга) і розвиток особистості та її творчого потенціалу.

Етапи проектно-технологічної діяльності:

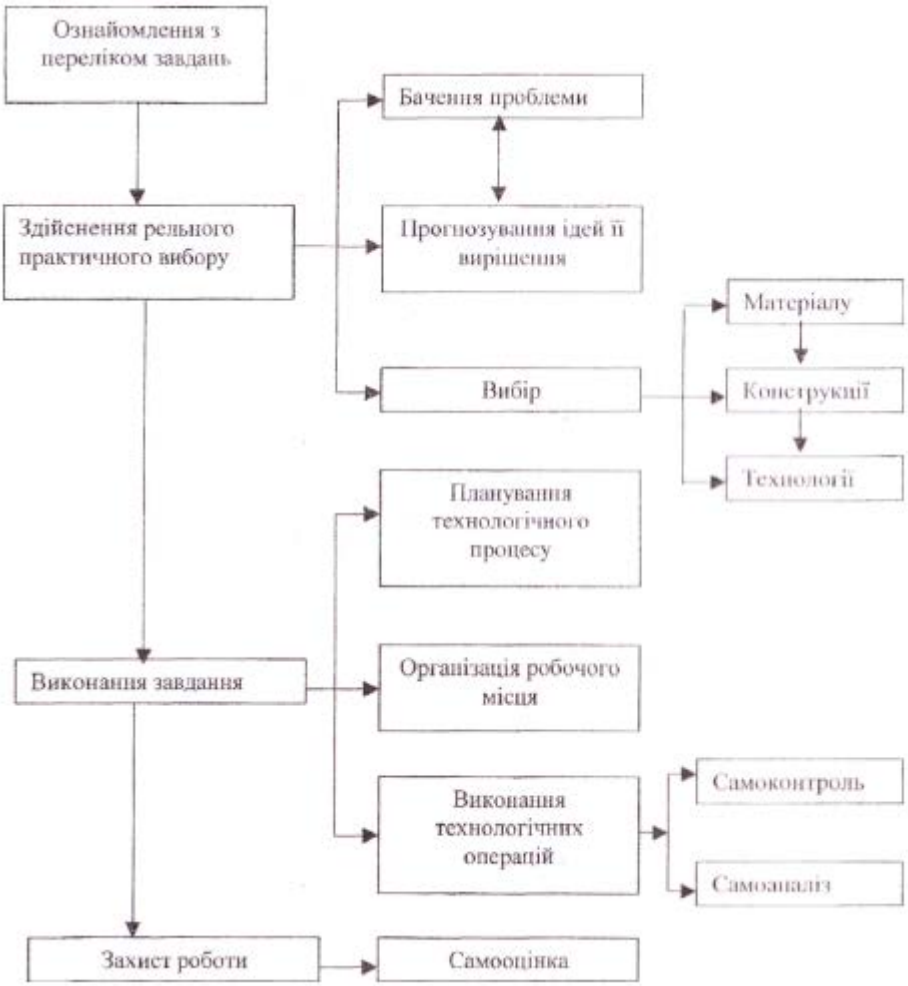
-- організаційно-підготовчий;

-- технологічний;

-- заключний.

Структурно—функціональна модель проектно—технологічної діяльності

Етапи діяльності під час виконання проектів.

Зміст діяльності вчителя і учнів у процесі проектно-технолої ічної діяльності

№ п/п	Стадія виконання проекту	Зміст діяльності вчителя і учня
	Організаційно-підготовчий етан	
1.	Пошук проблеми	*Учні* уважно слухають вчителя і аналізують його запропоновані проблеми. *Вчитель* пропонує учням ряд проблем, орієнтовний перелік об'єктів проектування, розповідає їм вимоги, які ставляться до проектів, якої необхідної технології потрібно їм додержуватися під час виконання проектів і критерії їх оцінювання.
2.	Усвідомлення проблемної сфери	*Учні* вибирають одну із запропонованих вчителем проблем, ту, що їм найбільш до вподоби і актуальна. *Вчитель* надає поради, консультації, допомагає учневі в усвідомленні проблеми.
3.	Вироблення ідей та варіантів	*Учні,* спираючись на знання та потребу у відповідних виробах, формують ряд ідей, а згодом і варіанти конструкцій проекту. *Вчитель* спостерігає, надає консультації, допомагає більш точніше сформулювати тему проекту, надає поради щодо допоміжної літератури.
4.	Формування основних параметрів і граничних вимог	*Учні* визначаються з основними параметрами проекту (розмір, функції і т.п.) та граничними вимогами, які ставляться до майбутнього виробу. *Вчитель* здійснює уточнення, надає поради та консультації.
5.	Вибір оптимального варіанту та обгрунтування проекту	*Учні* із запропонованих варіантів конструюють найбільш вдалий, вибираючи із запропонованих позитивні сторони конструкції. *Вчитель* здійснює контроль, надає консультації уточнює, доповнює.
6.	Прогнозування майбутніх результатів.	*Учні* узагальнюють ескіз та оформлення проекту (дизайн, витрата матеріалу, визначаються з часом, що потрібен для виготовлення виробу). *Вчитель* слухає учнів, надає поради, консультації.
	Конструкторський етап	
7.	Складання ескізу	*Учні* розробляють робочий ескіз виробу 3 описанням. *Вчитель* контролює, уточнює, допомагає порадами.
8.	Добір матеріалів	*Учні* визначають і записують декілька найменувань матеріалів і вибирають той, який їм найбільш підходить. *Вчитель* надає поради.
9.	Вибір інструментів, обладнання	*Учні* визначають і записують перелік необхідних інструментів і обладнань. *Вчитель* надає поради.

10.	Вибір технології обробки деталей виробу, їх з'єднання, оздоблення	*Учні* вибирають, аналізують і визначаються: З якою раціональною технологією будуть обробляти деталі виробу, який вид з'єднання деталей будуть використовувати, чи оздоблять готовий виріб. *Вчитель* спостерігає, здійснює контроль, надає поради та консультації.
11.	Економічне та екологічне обгрунтування.	*Учні* розраховують собівартість виробу, проводять екологічну експертизу майбутнього виробу. *Вчитель* надає допомогу, контролює.
12.	Мінімаркетингові дослідження.	*Учні* вивчають попит та пропозиції на спроектовану продукцію, розробляють власний товарний знак, здійснюють пошук пропозицій і можливостей реалізувати сконструйований об'єкт проектування. *Вчитель* надає поради та консультації.
13.	Організація робочого місця.	*Учні* підбирають і розміщують на робочому місці матеріали, інструменти, звертають увагу на освітлення, дотримання норм і правил поведінки. *Вчитель* надає допомогу.
Технологічний етап		
14.	Виконання технологічних операцій.	*Учні* виконують операції з виготовлення деталей виробу, коректують послідовність операцій, режими обробки, послідовність складання виробу. *Вчитель* спостерігає, контролює, надає консультації, допомогу, слідкує за дотриманням правил техніки безпеки під час виконання технологічних операцій інструментами та обладнанням.
15.	Самоконтроль своєї діяльності.	*Учні* здійснюють контроль якості обробки деталей конструкції під час виготовлення та складання виробу. *Вчитель* спостерігає, контролює.
16.	Дотримування технологічної, трудової дисципліни, культури праці.	*Учні* слідкують та контролюють за дотриманням дисципліни під час уроку, самовиховуються. *Вчитель* спостерігає та здійснює контроль за поведінкою учнів.

.7.	Оцінка якості.	*Учні* оцінюють якість сконструйованого виробу, порівняно до відомих та теоретичного. *Вчитель* спостерігає, перевіряє, обговорює.
	Заключний етап	
18.	Корегування виконаного виробу.	*Учні* порівнюють виконаний проект із запланованим, усувають недоліки та неполадки. *Вчитель* аналізує, допомагає, надає поради.
19.	Випробування проекту.	*Учні* здійснюють випробовування готового виробу. *Вчитель* спостерігає, надає консультації.
20.	Самооцінка проекту.	*Учні* здійснюють самоаналіз вартості, самооцінку досягнутих результатів. *Вчитель* спостерігає, надає консультації.
21.	Аналіз підсумків.	*Учні* здійснюють аналіз проведеної роботи, підводять підсумки. *Вчитель* спостерігає.
22.	Оформлення.	*Учні* оформлюють проект із встановленими вимогами. *Вчитель* надає допомогу, консультації, поради.
23.	Захист проекту.	*Учні* перед однолітками та групою експертів виконують демонстрації, відповідають на запитання. *Вчитель* здійснює контроль, слухає, бере участь в оцінці проекту.

Методи творчості при проектуванні.

Творчі методи проектування:

аналогія, асоціація, неологія, евристичне комбінування, антропотехніка, використання передових технологій.

Аналогія -- метод розв'язання поставленого завдання, при якому використовуються вже існуючі рішення в інших галузях (біоформа, архітектура, інженерні рішення тощо).Таким чином, аналоги стають творчим джерелом. Інтерпретація творчого джерела й перетворення його шляхом трансформації в проектне розв'язання власного завдання -- суть цього методу. Первісна ідея, запозичена за аналогією, поступово доводить до розв'язання, адекватного задуму. Таке проектування має відношення до функціонального проектування, тобто проектування не предмета (речі), а способу (функції): проектуємо не піч, а спосіб обігріву приміщення; не чайник, а спосіб кип'ятіння води; не програвач, а спосіб відтворення звуку.

Асоціація -- метод формування ідеї. Творча уява звертається до різних ідей навколишньої дійсності. Розвиток образно-асоціативного мислення учня, приведення його розумового апарату в постійну бойову готовність -- одні з найважливіших завдань у навчанні творчої особистості, здатної мобільно реагувати на навколишнє середовище й черпати відтіля продуктивні асоціації. У сучасному дизайні яскраве образне мислення розуміється як принципово новий спосіб самого проектування.

Неологія -- метод використання чужих ідей. Наприклад, можна здійснювати пошук форми на основі просторового перекомпонування якогось прототипу. Але в процесі запозичення необхідно відповісти на запитання: що потрібно змінити в прототипі? Що можна змінити в прототипі? Якимчином краще це зробити? Чи вирішує це поставлене завдання? Запозичення ідеї без змін може привести до обвинувачення в плагіаті.

Евристичне комбінування метод перестановки, що припускає зміну елементів або їхню заміну. Його можна охарактеризувати як комбінаторний пошук компонувальних рішень. Цей метод може дати досить несподівані

результати. Наприклад, з його допомогою первісну ідею можна довести до абсурду, а потім у цьому знайти раціональне зерно. Так, авангардисти в моді часто користуються саме евристичним комбінуванням.
Антропотехніка — метод, що припускає прив'язку властивостей проектованого об'єкта до зручності людини, до її фізичних можливостей. Наприклад,при проектуванні сумок є правило: замок повинен бути зручний для відкривання його однією рукою; парасоля повинна розкриватися натисканням на кнопку теж однією рукою. Згадайте, як зараз господарі відкривають машину-- натисканням однієї кнопки на брелоку. Все це -- антропотехніка.
Використання передових технологій навряд чи має потребу в коментарях.

Методи, що дають нові парадоксальні рішення:
інверсія, мозкова атака, мозкова облога, карикатура, біонічний метод.
Інверсія -- (від лат. іпуегаоп – "перестановка") Метод проектування від зворотнього. Це гадана абсурдна перестановка -- «переворот». Такий підхід до проектування заснований на розвитку гнучкості мислення, тому він дозволяє одержати зовсім нові, часом парадоксальні рішення (наприклад, одяг швами назовні й т. п.). Цікаве використання декору за методом інверсії: деталі вихоплені з іншого виробу, укрупнення декору, змішування видів і стилів декоративних елементів, застосування їх у найнесподіваніших місцях і т. д.
Мозкова атака (мозковий штурм) -- колективне генерування ідей у надто стислий термін. Метод заснований на інтуїтивному мисленні. Головні умови: серед великої кількості ідей може виявитися кілька вдалих. Головні умови: колектив повинен бути невеликий; кожний учасник «атаки» по черзі видає ідеї в дуже швидкому темпі; усяка критика заборонена; процес записується на магнітофон. Потім ідеї аналізуються.
Мозкова облога -- це також метод проведення швидкого опитування учасників із забороною критичних зауважень. Але на відміну від попереднього, кожна ідея доводиться до логічного завершення, тому процес виходить тривалим за часом, звідси й назва «облога».
Карикатура -- метод доведення образного вирішення продукту дизайну до гротескного, абсурдного; приводить до знаходження нового несподіваного рішення, сприяє розвитку творчої уяви. Метод гіперболи, створення гротескного образу широко використовується в сучасному модному ескізі.
Біонічний метод полягає в аналізі конкретних об'єктів біоніки. Наприклад, механіка роботи крил у комах може дати свіжі ідеї розв'язання завдань щодо проектування об'єктів зі стулками, нашаруванням або трансформацією деталей. Світіння деяких комах наштовхнуло на ідею розробки взуття й одягу з вмонтованими світними в темряві елементами (спортивний одяг: куртки, кросівки). Біонічний підхід у дизайні дозволяє одержати неординарні рішення конструктивних вузлів, нових властивостей поверхонь і фактур.

Методи, пов'язані з переглядом постановки завдання:
навідне завдання-аналог, зміна формулювання завдання, навідні запитання, перелік недоліків, вільне вираження функції.
Навідне завдання-аналог. Цим евристичним методом часто користуються при проектуванні. Він заснований на первісному пошуку чужих ідей (у журналах, спеціальній літературі, на виставках, у магазинах і т. п.) і ретельному аналізі їхніх достоїнств і недоліків. Застосування цього методу дозволяє розв'язати проектне завдання, використовуючи попередній (чужий) досвід проектування. Це може наштовхнути на видозміну або зовсім нові ідеї для розв'язання поставленої проблеми, перебуваючи в руслі професійного вирішення подібних завдань. Учні можуть користуватися цим методом на етапі передпроектного аналізу.
Зміна формулювання завдання розширює межі пошуку рішення.

Навідні запитання допомагають зменшити психологічну інерцію й упорядкувати пошук варіантів. Ставляться питання такого характеру: що можна в об'єкті зменшити, збільшити, роз'єднати, об'єднати, додати, мінімізувати

Псрелік недоліків -- метод полягає в складанні повного розгорнутого переліку недоліків виробу. Перелік недоліків дає ясну картину, які з недоліків підлягають зміні. Тут учень (він же проектувальник) повинен перевтілитися в споживача об'єкта.
Вільне вираження функції-- метод пошуку «ідеальної» речі. Основна мета методу полягає в такій постановці завдання, при якій основна увага приділяється призначенню об'єкта. Функціональність є маяком пошуку рішення. Наприклад, якщо проектується ідеальна іграшка для маляти, то інша повинна задовольняти ряду умов: бути цікавою, яскравою й виконувати розвиваючу функцію; бути з екологічно чистого матеріалу; бути безпечною для маляти: нею не можна поранитися і її не можна проковтнути -- це найголовніше. У руслі функції й піде пошук рішення.

Робота за методом проектів.

Почнемо з того, що той, хто застосовує у своїй педагогічній практиці метод проектів, повинен:
-- створити мотивацію;
-- створити освітнє середовище;
-- визначити, чому повинні навчитися учні в результаті роботи;
-- уміти використати прості приклади для пояснення складних явищ;
-- представляти можливі способи презентації ситуацій для осмислення проблеми дослідження;
-- організувати роботу (у малих групах, індивідуально);
-- володіти способами організації обговорення в групах методів дослідження, висування гіпотез, аргументування висновків і т. п.;
-- консультувати (за методом убутних підказок);
-- мати критерії об'єктивної оцінки.

Компетентнісний підхід до проектування

У профільному навчанні проектування варто розглядати як основний вид пізнавальної діяльності школярів. Як пише П. С. Лернер, «у старшій школі, імовірно, варто прагнути оцінювати успішність свого освоєння знань і універсальних умінь за результатами проектування, які виявляються на публічному захисті проектів'' Використовуючи проектування як метод пізнання, учні приходять до переосмислення ролі знань у соціальній практиці. Реальність роботи над проектом, а головне рефлексивна оцінка планованих і досягнутих результатів допомагають їм усвідомити, що знання -- це не стільки самоціль, скільки необхідні засоби, що забезпечують здатність людини грамотно вибудовувати свої розумові й життєві стратегії, приймати рішення, адаптуватися в соціумі й самореалізуватися як особистість.
Уміння, напрацьовані школярем у процесі проектування, на відміну від «накопичувально-знаннєвого» навчання формують осмислене виконання життєво-важливих розумових і практичних дій. Інакше кажучи, формуються складові пізнавальної, інформаційної, соціальної, комунікативної й інших компетенцій. До таких, наприклад, належать:
*уміння виявляти потреби в удосконаленні предметного світу, у поліпшенні споживчих якостей речей (і послуг);
*уміння розуміти поставлене завдання, суть навчального завдання, характер взаємодії з однолітками й викладачем, вимоги до уявлення виконаної роботи або її частин;

*уміння планувати кінцевий результат роботи й представляти його у вербальній формі;
*уміння планувати дії, тобто розпоряджатися бюджетом часу, сил, коштів. Сполучати послідовність дій з орієнтовними оцінками витрат часу на етапи;
*уміння виконувати узагальнений алгоритм проектування;
*уміння вносити корективи в раніше ухвалені рішення;
*уміння конструктивно обговорювати результати й проблеми кожного етапу проектування; формулювати конструктивні питання й запити про допомогу (поради, додаткова інформація, оснащення й т. п.);
*уміння виражати задуми, конструктивні рішення за допомогою технічних малюнків, схем, ескізів креслень, макетів;
*уміння пошуку й знаходження необхідної інформації самостійно;
*уміння складати схеми необхідних розрахунків (конструктивних, технологічних, економічних), представляти їх у вербальній формі;
*уміння оцінювати результати за досягненням планованого, за обсягом і якістю виконаного, за трудозатратами, за новизною;
*уміння оцінювати проекти, виконані іншими;
*уміння розуміти критерії оцінювання проектів;
*уміння захищати свій проект під час процедури публічного захисту проектів;
*уміння конструювати уявлення про професійну проектну діяльність, про індивідуальність проектувальника, що проявляється в результаті, готовому виробі;
*уміння розшифровувати задум, ідеї, рішення проектувальника за «посланням» («знаком», «змістом»), яким є готовий виріб, що з'явився на ринку.
Таким чином, динамічний розвиток у процесі практичної допрофесійної підготовки особистісних якостей і ключових компетенцій стає ядром змісту профільної освіти. А ядром педагогічної технології, що дозволяє реалізувати новий зміст, на сьогоднішній день є метод проектів.

Запитання.

1. Що розуміють під проектуванням?
2. Які особливості проектування?
3. Які методи творчості використовують при проектуванні?
4. Результати методу проектування?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей проектування.
Складання проекту майбутнього виробу.

Зразок оформлення проекту.

Проект

на виготовлення
(назва виробу)

Виконав:
учень ЗОШ

Керівник проекту :
вч.трудового навчання

Зміст проекту

1. **Паспорт проекту.**
2. **Опис проекту.**
3. **Додатки.**
4. **Матеріально-технічне, інформаційно-технічне забезпечення.**
5. **Очікуваний остаточний продукт проекту:**

(назва виробу)

6. **Форма презентації:**

Паспорт проекту

Тип проекту:

- інформаційний, технологічний (*за видом);*
- між предметний (*за змістом*);
- зовнішній (*за характером контактів*) ;
- індивідуальний (*за кількістю учнів*);
- короткотривалий (*за терміном виконання);*

Навчальні предмети:

- народознавство;
- історія України;
- трудове навчання;
- заняття за інтересами;
- креслення.

Клас:

Кількість учнів:

Мета проекту:

* Поглибити знання з історії розвитку ремесла в певній місцевості.

* Розвинути трудові навички роботи з деревиною.

* Виховання любові до народних традицій .

* Збагатити свій активний словник.

Завдання проекту:

* Здійснити підбір матеріалу та інструментів для виготовлення виробу.

* Осмислити технологічну послідовність виготовлення виробу.

* Скласти технологічну карту.

* Виготовити виріб.

* Здійснити захист виробу.

Очікувані результати:

* Вміти застосовувати отримані теоретичні знання в практичній діяльності.

* Виявити свої здібності, набуваючи практичних умінь у роботі із матеріалом.

* Розвивати свої пізнавальні інтереси.

* Набути навичок у практичній роботі.

* Вдосконалювати свої вміння орієнтуватися в інформаційному просторі.

* Практичне використання виробу.

Опис проекту

Технологічна карта на виготовлення.

№	Зміст операції	Ескіз	Обладнання та матеріали
1	2	3	4

Етапи реалізації проекту.

* Опрацювання літератури по даному завданню.

* Розподіл доручень між керівником проекту та учасником проекту.

* Співпраця з батьком та дідусем.

* Систематизація та оформлення отриманого матеріалу.

* Виготовлення виробу.

* Представлення та захист проекту.

Словник

Матеріально-технічне, інформаційно-технічне забезпечення.

Матеріали:

Обладнання:

Інструменти:

ПК, література)

Остаточний продукт

Фотоальбом

виробів аналогів

Розпис по дереву.

Розпис у народній творчості посідає чільне місце.Його використовували для прикрашання стін в хатах, печей, дверей,віконниць, ганків, меблів, скринь, мисників, побутових речей(тарелів, яндолів,ложок), засобів пересування (саней, возів,тощо).

Відомий ще з часів скіфо-сарматської епохи(зокрема розпис по дереву).В Київській Русі ним прикрашали культові споруди і предмети побуту.

Найпоширеніший об'єкт художнього розпису – скрині.Дослідивши розпис скринь,можна говорити про особливості розпису,оскільки в кожному районі склалися свої місцеві традиції кольорової гами, прийоми побудови композиції, елементи зображення з навколишнього середовища, або з глибокої давнини символічного письма.

Київщина та Херсонщина в розписі виділялася двома композиційними схемами:

1. передня стінка розписана була вінком з білих квітів у формі еліпса; у центрі розміщено горщик з квітами,по кутах – букети квітів(зокрема майстри з Умані на передній стінці зображували великий вазон з широко розрослими квітами;
2. передню стінку ділили лініями на три частини; центральну частину прикрашали зображеннями півоній, айстр, троянд і пролісків, що виростали з вазона червоного, синього, зеленого, жовтого чи салатового кольору на чорному, або зеленому фоні.

Розпис проводили в площинному двоплановому характері.Композиціям властиве симетричне розміщення кольорів (з проявом внутрішнього ритму).

Для північних районів Полтавщини характерне зображення букету великих квітів, обрамлене маленькими квітками, або спіраллю, на коричневому фоні.Деколи замість орнаменту зображували козака-бандуриста, або козака Мамая.

У південних районах Полтавщини: обрамлюючий темно-синій, синій, або фіолетовий фон, наи якому розписані два прямокутні поля світлішого тону, де зображені грона винограду і стилізовані троянди, гвоздики, півонії, волошки. Кути були оковані чорним залізним окуттям.

Харківщині властиві скрині, скошені донизу.Фон(тло) темно-зелений,розпис—букет квітів у композиції з малими червоними квітками по кутах.

Майстри Чернігівщини в центрі передньої стінки зображали ромби, де симетрично розташовували вазу з півоніями.Стінку обрамлювали широкою смугою, а кути розписували квітами.

Скрині Поділля мають темно- зелений фон(деколи—коричневий).На загальному фоні білим,червоним, синім кольорами широкими мазками розписані плями,де легко окультурені квіти проглядаються.Окуття виділяло бокові поля.

Волинські скрині були покриті коричневим або вишневим кольором, на якому на передній стінці зображували вазон чи букет з квітам.Декороване поле обводилося лінією.У верхніх кутах розписували окремі гілки,на бокових стінках—букети лілій.Мотив орнаментики :водяні лілеї та тюльпани.

На Волинському Поліссі робили низькі скрині без художнього оздоблення (115х70х55 см.),та скрині високі (кухри) на коліщатах (100х60х65 см.), з ґрунтованою поверхнею.Передню стінку і кришку ділили вертикальними лініями на три частини. Центральний прямокутник обводили смугою шириною 8 см.В центрі малювали ромб, або візерунок з двох неповних ромбів,клітини яких заповнювали темно-синьою, або червоною фарбами,з білим обведенням,а світлі місця -- жовтою.На кришці, у прямокутнику, обрамленому горизонтальними двома рамками-смугами,викреслювали шестипелюсткову розетку.В іншому компонуванні усю поверхню прямокутника поділяли горизонтальними смугами на вісім частин,чергуючи голубий колір з червоним.На передній стінці крайні частини поділяли смугами однакової або різної ширини(ширші—переважно крайні) на три або чотири частини, що переходили на кришку,чергуючи голубий і червоний кольори.Те саме робили на боковинах, де розміщували до п'яти вертикальних смуг.По непросохлій фарбі гемовою скребком(гребінцем) з зубцями наносили візерунок, стягуючи шар фарби до розташованої нижче білої.Візерунки у вигляді чотирьох ламаних або кривих ліній.Були і

інші схеми композицій. Переважали: синій або голубий, зелений, який дпоовнювали червоними, жовтими, світло-зеленими і білими відтінками.

Скрині Гуцульщини були оздоблені різьбленим геометричним орнаментом,з доповненям жовтими, червоними,синіми і чорними фарбами.

Бойківські низькі зелені скрині прикрашали тонким малюнком і приглушеним кольором букета з лілей і маленьких квіточок.

На скринях Буковини у центрі і на боках малювали рослини, а в західних і південних районах Буковини їх розмальовували геометричним орнаментом,як на Гуцульщині.

На Лемківщині скрині декорували трьома хвилястими лініями та гілками з квітів під ними(на передній стінці).

Південно-карпатський декор виділявся тим, що в центрі зображували велику жовту квітку, від якої розходилися гілки з стилізованими листками й квітками лілеї.

Скрині Дніпропетровщини прикрашали пишним поєднанням зеленого, червоно-коричневого, білого та синього кольорів.Передня площина обводилася рамкою,а прямокутник в центрі розбивався на три вікна.Мотивом розпису були листки і грона ягід, стилізовані квіти.

Петриківський розпис.

Відомий барвистістю й традиційною стилістикою орнаментики. В ньому зосереджені мотиви рослинного світу української природи: калини, айстри, бузку, жоржини, троянди, терену,полуниці, винограду, вишн, яблуні, соняшника, чорнобривців, папороті та інших рослин, їх бутонів і пір'їстих ажурних листків.Фантазія майстрів не копіювала, а стилізувала натуру талановито, творчо, створюючи нові зображення: кучер явки, цибульки, інші мотиви.

Назва п е т р и к і в с ь к и й р о з п и с походить від назви села Петриківка (Дніпропетровська область).Починався,як розпис хат-мазанок(внутрішній і зовнішній) на початку XVIII ст.Потім розпис на стінах змінився на розпис на папері, мав назву м а л ь о в к и (наприкінці XIX – на початку XX ст.).У середині 30-их років XX ст..життєрадісний і гарний петриківський розпис стає відомим.Цьому сприяє організація школи майстрів народного мистецтва в Києві у 1934 році.Розпис виконували яєчною темперою.Деякі фарби закуповували, деякі виготовляли самі з рослинної сировини(зеленого жита) і замішували на яєчному жовтку.Пензлі виготовляли з шерсті кота.Деколи фарбу наносили рогізками, або і пальцем.Відомі майстри петриківського розпису: Н.Білокінь, Г. Ісаєва,
О. Пилипенко, Г. Павленко, Т. Пата, В. Павленко, П. Глущенко, М. Тимченко, Ф. Панко,

В. Клименко, І. Завгородній, Г.Прудникова, О. Пікуш, Є. Клюпа,З. Кудіш, В. Бабенко, Г. Данилейко,О. Кушнір,К. Білокур,З. Куліш, М. Шишацька,Т. Кудіш,В.Глущенко.

Петриківський розпис розвивався двома шляхами:

1. на чорному фоні насичення площини виробу урівноваженими елементами,витонченість малюнка,технічна майстерність виконання(професійне застосування мотивів народного орнаменту в оформленні нових виробів і предметів);
2. сюжетні орнаментальні твори з чітко вираженим задумом.

Розпис сучасних майстрів переважно ґрунтується на трьох великих квітках в центрі,біля яких розміщуються дрібніші елементи орнаменту—квітки, бутони з завершенням граціозно вигнутими стеблинами з вусиками,що нагадують лугові трави. Кольори: основні—червоні, зелені,побічні—жовті,сині.Спосіб виконання «від себе»,на відміну від хохломськогорозпису,де спосіб виконання «на себе».В орнаменти вписують: птахів(зозулю, павича,півня або курку),казкових птахів та риб, емблеми знаків,написи. Для малювання використовують темперу і гуаш, а також для підлакового розпису—олійні фарби.

Елементи петриківського розпису: 1—жолуді;2—калина; 3—ружа; 4—жоржина; 5—полуниця; 6—декоративна квітка календули.

Мотиви петриківського розпису: 1—смородина; 2—цибульки і польові квіти; 3—айстри.

Стилізація в петриківському розписі:1—соняшник; 2—кучерявки; 3—лілея; 4—айстра; 5—яблуко, порічки.

Стилізація живих істот в петриківському розписі.

Стилізпція квітів та живих істот в петриківському розписі.

Петриківський розпис.Робота Ф.Панка.

Мотиви петриківського розпису. Робота В. Соколенка.

Петриківський розпис на деревині виконують як на чистому фоні деревини (кухонні набори),так і на фарбованому фоні.На чистому фоні гама розпису з червоно-коричневих та зелених тонів.Розписують орнаменти олійною фарбою, з послідуючим закріпленням олійним лаком,або яєчною темперою без закріплення лаком.

Технологія розпису.

Робоче місце:
-- спеціальний стіл, або стіл звичайний,де розташовується необхідне приладдя;
-- поворотний стілець з підйомником,або звичайний стілець;
-- підставка для руки(дощечка на низьких стояках);
-- добротне освітлення(природнє, або близьке до природнього).
Інструменти, приладдя та матеріали:
-- пензлі фабричного виготовлення(з колонка чи білки),або саморобні(з шерсті кота)— бажано мати на кожний колір окремий пензлик відповідного розміру,які тримають на підставці, або у склянці;
-- гас або розчинник(сикатив, пінен, уайт-спирит, скипидар) для промивання пензликів для олійного живопису. Бажано мати банку з гасом закриту кришкою, в якій пороблено отвори для пензлів таким чином,щоб пензлі волосяною частиною знаходилися в гасі;
--- посудина для води з милом для промивання пензлів;
-- лляна проварена відбілена олія,для розчинення олійних фарб;
-- палітра;
--фарби(акварельні—для композиційного ескізу,олійні або темперу—для розпису, аніліновi);
-- грунтівки(клейова вода, розчинена смолка,заварений клейстер чи крохмаль(який відбілює деревину);
-- лаки(олійні,нітролаки).

Техніка виконання.

Для розпису яєчною темперою порошок розводять на яєчному жовтку і відразу ж малюють.Така фарба придатна до двох годин.Під акварель дерево попередньо грунтують двома шарами клейстеру чи крохмалю,або клейовою водою чи розчиненою смолкою.Розпис олійними фарбами опоряджують олійним лаком, покриваючи тонким шаром 2-3 рази, без полірування.Акварель,туш,яєчну темперу, анілінові барвники закріплюють нітролаком,з нанесенням перших шарів дотиком.Після нітролакової ґрунтовки можна нанести олійний лак.Для петриківського розпису характерне накладання мазка без підготовки,тому-то не допускається помилкового мазка. Для початківця, щоб навчитися малювати петриківський орнамент, треба мати цупкий папір (краще ватман або напівватман), акварельні фарби, кілька саморобних пензликів, склянку для води, куряче яйце, фарфорову чашку та плоску фарфорову тарілочку для палітри, м'який олівець (М, 2М).

Акварель — це розтерта на природному прозорому клеї фарба, яка легко розводиться водою. Легкість, прозорість, чистота — основні ознаки акварельних фарб, що зближають їх з петриківськими «манійками». З вітчизняних акварелей краще мати такі набори, як «Ленинград», «Нева», «Спут-ник» та «Акварель художественная».

Слід пам'ятати, що для збереження основних властивостей акварельних барвників не треба змішувати більше двох-трьох фарб, не користуватися білилами, не захоплюватися чорною фарбою. Також треба знати деякі властивості акварелі. Так, кадмій червоний темніє, руйнується в суміші з вохрою, жовтим марсом, сієною натуральною. Інтенсивні по кольору, прозорі кармін та краплак у суміші з окисом хрому, смарагдовою зеленою розпадаються або набувають брудного відтінку. Надзвичайно красива фарба кадмій жовтий легко вступає в хімічні взаємодії з вохрами, сієнами, марсами, кобальтом фіолетовим. Ультрамарин не треба змішувати з кадмієм, бо ці суміші чорніють.

Починаючи з першої вправи, з першого вивчення основ петриківського розпису необхідно ознайомитися з властивостями фарб, з основними кольорами спектра, ахроматичними й хроматичними кольорами, теплими та холодними тонами.

Перед початком роботи всі фарби зволожують, щоб вони стали м'якими й легко бралися на пензель. Тим часом готують яйце: відокремлюють білок і у фарфорову чашку кладуть тільки жовток. Для палітри в домашніх умовах використовують плоску фарфорову тарілку. На палітрі змішують фарби, створюють кольори. Чистим пензлем, змоченим у воді, набирають фарбу і жовток (суміш швидко змішується) і роблять мазок на папері. Пензлики треба зробити самому. Для їх виготовлення потрібні котячі шерстинки, які збирають у пучечок і туго прив'язують звичайною ниткою до дерев'яного держальця. Такі пензлики добре набирають фарбу і легко підкоряються ледь помітному руху руки під час малювання. Котячі шерстинки вистригають під лапками або на шийці (під головою) тварини, де шерсть найпухкіша. Пучечок для пензля набирається з двох-трьох вистригів. Спершу новий сухий пензлик має вигляд квачика (віничка), але поступово його доводять до потрібної форми, вибравши зайві волосинки. У зволоженому стані всі волосинки пензля зібрані в гострий кінчик.

Щоб зберігати правильну форму пензлів, після роботи їх миють з милом, промивають чистою водою і загортають у м'який папір.

Елементи петриківського розпису.

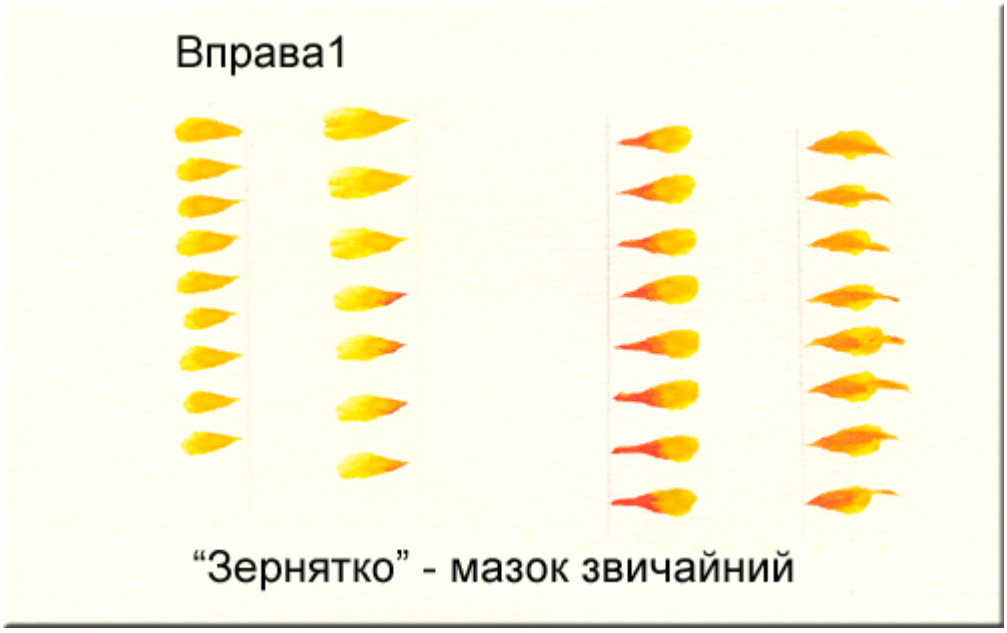
Щоби створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно оволодіти чотирма типами мазка, традиційно названих “грібенець”, “зернятко”, “горішок”, “перехідний мазок”.

“Грібенець” – мазок, який починається з потовщення, зробленого натиском пензля та завершується тонким вусиком який виконується легким дотиком кінчика пензля. Прокладені разом декілька таких мазків які нагадують грібенець.

“Зернятко” – мазок, який наносять починая з легкого дотику до сильного натиску пензлем. Коли мазки “зернятко” положенні по обидві сторони стебла, кінчиком наружу, зображення

нагадує колос. Звідси і назва.
“Горішок” – складається з двох гребінцевих мазків, зогнутих полу лунками та поставлених друг проти друга, нагадують ферму підготовки. Заповнив вільне місце між лунками мазками “зернятко”. Отримуємо форму, схожу на лісний горіх.
“Перехідний мазок” – накладається одним пензлем, але двома фарбами. При цьому сухий пензель окунають в одну (н-д. зелену), а потім в другу (н-д жовту). На папері залишається слід від жовтої фарби, який плавно переходить у зелений.

Для опанування технології петриківського розпису та його елементів початківцю краще взяти цупкий білий папір.

Вправа 1. Мета — навчитись робити «зернятка» майже однакової форми і на одній відстані одне від одного. «Зернятко» є основним елементом народного петриківського розпису. За його допомогою створюються всі орнаментальні мотиви.
Уздовж вертикальної лінії пензликом наносять мазки — «зернятка», схожі на краплі води, що падають. Тримати пензлик треба так, щоб вусик «зернятка» був перпендикулярний до лінії, проведеної олівцем або уявної. При цьому корпусом пензлика натискують так, щоб мазок був овальної форми.

Вправа 2. Уздовж вертикальної лінії наносять такі ж мазки — «зернятка», але під гострим кутом відносно лінії. Необхідно навчитись робити ці мазки легко, однакової форми.

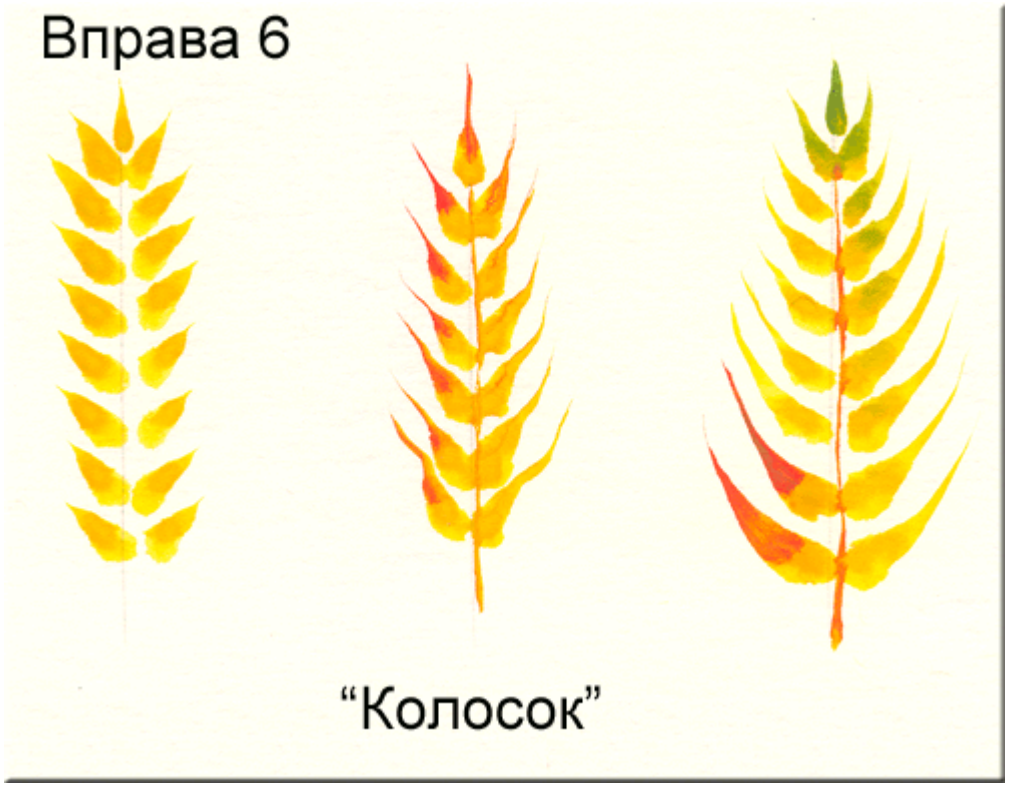
Вправа 3. Уздовж вертикальної лінії наносять пензликом мазки на однаковій відстані один від одного під гострим кутом. Тримати пензлик треба кінчиком угору, щоб вусик «зернятка» тягнувся догори, а овальна форма мазка була біля лінії.

Вправа 4. Кінчик пензлика опускають біля вертикальної лінії. Витягуючи тонку лінію вусика, легким поворотом пензля роблять «кривеньке зернятко». Цю вправу треба навчитись виконувати впевнено, з легкістю.

Вправа 5. Обабіч вертикальної лінії під гострим кутом наносять «зернятка», розташовуючи мазок проти мазка. Оволодіння цією вправою наближав до зображувальних елементів петриківського розпису, наприклад, травички, билинки тощо.

Вправа 6. Обабіч вертикальної лінії під гострим кутом наносять «зернятка» з вусиками догори, розташовуючи мазок проти мазка. Цей малюнок нагадує зображення колоска.

Вправа 7. Обабіч вертикальної лінії наносять «кривенькі зернятка» (див. впр. 4) з видовженими вусиками, утворюючи майже однакові групи з таких мазків. Інтервали між групами бажано робити теж однакові. Малюнок вправи нагадує пірчасте листя.

Вправа 8. З двох мазків «кривеньке зернятко» роблять напіврозкриту квітку — «пуп'янок». Мазки сполучають округлою частиною так, ніби вусики тягнуться з однієї точки. Бажано розташовувати «пуп'янки» на однаковій відстані, повертаючи їх вусиками щоразу в протилежний бік. У цій вправі необхідно звернути більшу увагу на композицію, тобто розміщення зображення на папері даного формату, на розмір елементів.

Вправа 9. Ця вправа надзвичайно подібна до попередньої. Елементи розміщують так само, але кожний «пуп'янок» роблять з двох більших «кривеньких зерняток» та двох менших мазків «зерняток», які розміщені всередині. Готові елементи сполучають тоненькою хвилястою лінією. Ця скромна стрічка може бути використана як декоративне оздоблення у вигляді фриза на стінах кухні, коридора тощо.

Вправа 10. Повторюють вправу з тією відмінністю, що пірчасте листя (див. впр. 7) наносять пензликом обабіч хвилястої сполучної лінії.
Орнамент вправи є типовим для петриківського розпису. Його називають «хвилька», «бігунець», «бігунчик» або «фриз». Стрічковий орнамент можна провести на стіні під стелею, навколо вікон та дверей. Можна зробити закладку для книги з таким декоративним оздобленням. Необхідно звернути увагу на кольорове вирішення орнаменту та композиції.

Вправа 11. Із спарених «кривих зерняток» (див. впр. 8) роблять своєрідну квітку, сполучивши до центра три пари «кривих зерняток». Необхідно звернути увагу на розмір квітів, відстань між ними, колір.

Вправа 12. Завдання цієї вправи об'єднує в собі попередні. Треба намалювати новий «бігунець», що складається з трипелюсткових квіток. Квіти сполучають легкою хвилястою лінією, обабіч якої розташовують листки з довгими вусиками. Необхідно навчитись виконувати цю вправу легко, невимушене.

Вправа 13. Із спарених «кривеньких зерняток» малюють трипелюсткову квітку. Вона відрізняється від попередньої тим; що вусики кожного мазка спрямовані до центра квітки. Малюють кілька вертикальних стрічок — одну квітку за одною, щоразу змінюючи нахил квітки з рівномірними проміжками між малюнками. Бажано, щоб усі елементи були майже однакові за розміром.

Вправа 14. Повторюють попередню вправу, додаючи в кожну пелюстку по два мазки — «зернятка». Під вусиками кожної квітки малюють «зернятка», розташовуючи їх симетрично до центра. Утворюється зовсім нова квітка. Сполучивши квітки хвилястою лінією, мають ще один «бігунець» .

Вправа 15. Вправа аналогічна попередній, але ускладнюється тим, що тоненьким пензликом роблять маленькі мазки — «зернятка» всередині кожної квітки, повторюючи напрям до центра вусиків основних пелюсток. Обабіч хвилястої лінії наносять пірчасте листя, витягуючи вусик кожного «кривенького зернятка».

Вправа 16. Опанувавши попередні вправи, можна перейти до виконання складніших. На ілюстрації зображено чотири квітки — необхідні елементи майбутніх композицій. Вони створюються поєднанням таких різних мазків, як «зернятко», «кривеньке зернятко», спаровані «зернятка», а також треба мати на увазі їх розмір, розташування та колір. В основі кожної квітки — «пуп'янок» із заповненням всередині та розкладені у певному порядку дрібні й великі пелюстки. На підставі цих нових рослинних елементів можна виконати свої варіанти квітки.

Вправа 17. На ілюстрації показано поступовий розвиток будови великих квіткових елементів. Вправа побудована на основі квітки — «пуп'янка» (див. впр. 16). Основа може бути різною: кулястою, видовженою або розтягнутою по ширині чи висоті. Залежно від форми основи — нижньої частини квітки вирішують форму рослинного елемента. І Необхідно звернути увагу на поступове, за допомогою знайомих прийомів, створення нового мотиву орнаменту. Обабіч чашечки — «пуп'янка» малюють перші пелюстки, створюючи їх з мазків — «кривих зерняток».

Вправа 18. Улюблені квіти в творчості петриківських майстрів — це гвоздики, чорнобривці, волошки тощо. Форма квіток гвоздики будується на основі видовженої чашечки, обабіч якої розташовують перші пелюстки. Від них починають розгортати форму гвоздики: майже кожний мазок чітко підкреслюють, тонкий вусик «зернятка» протягують від центра, формуючи контурний малюнок овальною частиною мазків, натискуючи корпусом пензля із зовнішнього боку. Центральну частину квітки створюють з видовжених мазків — «кривих зерняток», що закінчуються поворотом пензля всередину квітки, де роблять легкий натиск пензля 1 відривають його від поверхні паперу. Віялоподібна форма квітки чорнобривців будується видовженими мазками вусиків від

центра, від широкої чашечки — основи. На основі цієї вправи можна виконати кілька різних мотивів.

Вправа 19. Образи квітково-рослинних мотивів петриківського орнаменту запозичено у природи. На ілюстрації зображено чотири різні закінчені квітки. Перша з них дає уявлення про пишну квітку — жоржину в стадії розквіту: тільки-тільки почали відокремлюватися перші довгі пелюстки від центра — цибульки. В народному розписі цей мотив існує як окремий елемент під назвою «цибулька». Будується «цибулька» з видовжених мазків — «кривих зерняток». Створення жоржини починається з малювання «цибульки». Інший мотив — квітка соняшника, яка будується округлими пелюстками — «пуп'янками» (див. впр. 8, 9). Схему її побудови покладено і в такі мотиви, як барвінок, рожа та ін.

Вправа 20. Грона калини, винограду та горошок петриківчани роблять кінчиком пальця. Такі тендітні гілочки та дрібні пуп'янки квіток з хвилястим листям та тоненькими вусиками, як наведено в цій вправі, є допоміжними елементами майже кожної більш-менш складної композиції.

Вправа 21. Зверніть увагу на листя різної форми: багатозубчасте овально-видовженої форми (характерне для петриківського розпису), кленове та виноградне. Перші листки малюють на основі видовженого мазка. Верхівкою кожного листка є перший мазок, а вісь цього мазка — середина всього майбутнього зображення (вона ніби дав основний напрям малюнка). Уздовж цієї уявної лінії (у початкових вправах центральну лінію можна провести легенько олівцем), ніби спускаючись, поступово розташовують інші мазки, кінчики яких — вусики і є зубцями листків.
Кленові листки за своєю будовою складніші. Вони складаються з трьох майже однакових частин: тризубчастої центральної верхівки і двох бічних. Треба починати малювати з центральної частини, з серединного зубчика, довгенький мазок якого дає основну лінію нахилу всього листка. Обабіч нього додають два мазки, які сполучаються знизу. Потім у такому ж порядку роблять бічні частини листка. Готове зображення можна залишити в одному кольорі, або нанести темною фарбою тонесенькі штрихи, підкреслюючи спрямованість зображення.

Вправа 22. На ілюстрації наведено три види багатозубчастого листя «папороті», які схожі між собою і водночас різні. Будова кожного малюнка така: один центральний мазок, поруч другий, бічний і так далі. Вправу повторюють. Необхідно навчитися працювати так, щоб кожний мазок був легким, прозорим.

Вправа 23. На ілюстрації показано різноманітне вирішення листків: одне — за допомогою мазків - «зерняток» видовженої форми, вусики яких створюють зубчастий контур малюнка; два інших — легкі, ніжні, з хвилястою лінією контура утворюють за допомогою маленьких мазків - « зерняток», вусики яких тягнуться від серединної лінії листка, від .центра. «Зернятка» майже однакової чітко окресленої форми. Вправа дає уявлення про великі можливості саморобного пензлика. Необхідно майстерно виконувати ці елементи.

Вправа 24. Мета — Навчитися робити «перехідний мазок». На пензлик набирають темну фарбу (коричневу), потім верхівкою пензля набирають фарбу світлого тону (яскраво-жовту). Роблять перший мазок : спочатку тягнуть світлий вусик, поступово з'являється темніший відтінок, який в кінці мазка набирає повної сили темної фарби, що була першою, натискують корпусом пензля і закінчують видовжений мазок. Знову повторюють весь процес для нового мазка. У такий спосіб малюють другий листок, де кожний перехідний мазок складається з червоної (першої) та жовтої (другої) фарби, а в розтяжці, при переході від першої до другої — оранжевий. Останнє завдання вправи — поєднання жовтої і зеленої фарб. Такі необхідні для створення композицій елементи, як листки, бажано вирішувати різноманітно.

Вправа 25. Мета — оволодіти технікою перехідного мазка у малюванні квітки темперними фарбами. В основі ніжного тону фарби, яку беруть на пензлик першою, є білило. Потім на кінчик пензля набирають фарбу темного тону (чисту). Темпера чіткіше підкреслює розтяжку кольору, зображення стає рельефнішим, рухливішим. Бажано пробувати малювати також гуашшю

Приклади декоративного розпису

Після засвоєння основ петриківського малювання дальше вивчення розпису пов'язане з виконанням деяких композицій, в яких можна закріпити набуті знання. На початковому

етапі найкраще звернутись до творів визнаних майстрів петриківського розпису, спробувати зробити копії з їхніх робіт. Ці вправи допоможуть у майбутній творчій роботі по оформленню різних речей побуту.

Щоб самому створювати орнамент, необхідно знати деякі закономірності, правила побудови композицій.

Композиція — розміщення, співвідношення зображувальних елементів, в даному випадку — рослинних, у певному порядку. Найпростішою орнаментальною композицією є стрічкова (іл. 26), що будується на основі чергування рівномірного, ритмічного повторення основного елемента. У кожному з наведених на ілюстрації варіантів стрічкового орнаменту можна виділити окремі основні мотиви, що становлять основу цих малюнків: широке багатозубчасте та пірчасте листя, листя з червоними ягідками, грона ягід, квітка. Водночас у цих так званих «бігунцях» ритм закладено І в повторенні поворотів цих елементів та їх кольоровому вирішенні. Таким чином «бігунець» досить динамічний цікавий орнамент, в якому відсутні випадковість або навмисність.

Розпис «бігунця» починають з послідовного виконання основних елементів композиції,

наприклад, ажурного сірого листя, з маленьких краплеподібних мазків, розташовуючи їх на однаковій відстані один від одного, розгортаючи щоразу в протилежний бік. Після цього іншою фарбою (голубою) замальовують середину листка, сполучають листки хвилястою лінією і доповнюють композицію легкими невимушеними мазками — «кривенькими зернятками», утворюючи ними пірчасті листки, билинки. Поступово виконують інші варіанти «бігунців». Основою таких орнаментів є ритм. Мета завдання — засвоїти стрічковий орнамент. При цьому слід пам'ятати про співвідношення складових елементів композиції, намагатися працювати без попереднього малюнка. "Асиметрична врівноважена композиція є також типовим прикладом петриківського розпису (іл. 27). На наведеному прикладі центральним, основним елементом композиції є велика синя квітка. Якщо провести вертикальну вісь, то майже дві третини цього зображення міститиметься праворуч від неї. Разом з тим за допомогою таких другорядних елементів, як жовтогаряча квітка, широке і пірчасте листя, композиція врівноважується.

На основі композиції вітальної листівки слід спробувати створити свої варіанти, змінюючи форми рослинних елементів, їх кольорове вирішення. Необхідно звертати увагу на розмір усіх складових частин композиції, їх співвідношення, а також урівноваженість кольорів. Мета завдання — добиватися рівноваги в композиціях.
Наступна орнаментальна композиція (іл. 28) будується на основі квадрата та його діагоналей, які є віссю симетрії. У центрі, в місті перетину діагоналей малюють основне зображення (гвоздику), потім, підкреслюючи діагональну будову, симетрично від квітки розташовують листки та інші допоміжні елементи: пуп'янки, билинки тощо. Дві квітки, розташовані у взаємно протилежних кутах симетрично від лінії центрального зображення, урівноважуючи композицію, підкреслюють її закінченість. Цей орнамент є прикладом

динамічної симетрії. Такий тип композиції можна застосувати для оформлення книжок, заставок в альбом, а також для вишивання серветок до святкового столу тощо.

Поєднуючи в одній роботі стрічковий орнамент, що будується на основі ритму, і асиметрично врівноважену композицію, можна створити надзвичайно цікаві художні твори (іл. 29). Декоративне панно для настінного календаря вирішено двома вертикальними «бігунцями», що ніби підтримують зображення квітів, розміщених зверху. За допомогою дрібних «зерняток» вирішено зірчасті квітки, листя. Дуже вдале гармонійне поєднання кольорів, з яких червоний, жовтий та вохристо-коричневий надають твору настрою святковості, радості. Це досягається органічним взаємозв'язком загального яскравого колориту, ажурної техніки виконання з основою — папером; білий фон світиться, мерехтить, створює цей настрій. Мета завдання — після ретельного копіювання наведеного малюнка зробити кілька власних варіантів.

Вправа 29

Вітальну листівку можна намалювати й на кольоровому фоні (іл. 30). Композицію «Квіти на зеленому фоні» будують на основі центрального зображення. У даному випадку — це пишна квітка з трьох «цибульок». Зразу, ніби підтримуючи її, розміщено два широких листки. Зверніть увагу на те, як форма кожного з них підкреслює положення основного елемента. Далі поступово доповнюють інші деталі — два листочки, пуп'янки, з таким розрахунком, щоб кожен елемент був необхідним, але другорядним. Уважно придивившись, неважко побачити, що вся рослинна композиція вміщується в овал.

Вправа 30

Мета завдання — на основі цієї композиції виконати кілька листівок на площинах різного кольору.

Для оздоблення інтер'єру, створення декоративних панно петриківські майстри використовують композицію українського вишиваного рушника (іл. 31). Такі композиції дають уявлення про поєднання стрічкового орнаменту і симетричних мотивів. У даному випадку в прямокутну рамку, яку утворює «бігунець», вписується стрічковий мотив з трьох квіток з симетричним розташуванням і пишний букет з симетричною розкладкою всіх елементів уздовж вертикальної лінії центрального стебла. Зверніть увагу; що складові частини «рушникової» композиції можуть бути використані, як окремі самостійні мотиви, для оздоблення речей побуту. Мета завдання — на основі цих мотивів, після ретельної обробки деталей, копіювання, зробити нові декоративні панно з своїми улюбленими рослинними елементами, колоритом.

Вправа 31

Декоративно-прикладне мистецтво є невід'ємною частиною нашого життя, побуту. Для творчої роботи потрібна постійна практика, вивчення творів народного мистецтва в музеях, на виставках.

Володіючи технікою традиційного народного розпису, можна розмалювати стіни своєї квартири чи дачі. Найпростіший спосіб оздоблення гуашевими фарбами або аквареллю,

розведеною жовтком з додаванням оцту полягає в тому, щоб розробити простий і виразний стрічковий орнамент «бігунець», підібрати кольорову гаму з двох-трьох фарб, узгоджену з фоном стіни. Одну лінію «бігунця» треба нанести по верху стіни, уздовж стелі, а другу — по низу або «бігунцем» облямувати двері та вікна. Варіантів оздоблення житла — безліч. Можна також використати «мальовки» (малюнки на тонкому папері) і, створивши свої композиції, цікаво художньо оформити інтер'єр.
Різні за форматом декоративні панно (для фотознімків, настінного календаря, панно-килим) з розписом — типові елементи оформлення сучасного міського та сільського житла.

Особливості петриківського розпису

У роботах петриківських майстрів, особливо старшого покоління, привертає увагу така особливість: тоненькі прожилки листочків проводяться загостреним кінчиком дерев'яного держальця пензлика, а пелюстки деяких квіток, наприклад айстр,— трісочкою завширшки до 3 мм або рогозинкою. Це роблять тоді, коли нанесена фарба ще мокра і зображення має вигляд суцільної кольорової плями. Пензлик зразу ж повертають щіточкою догори і кінчиком держальця проводять по мокрій лінії прожилок, або проводять трісочкою від центра квіткової плями кілька рівчачків-стрічок, що утворюють малюнок пелюсток. Рослинний петриківський розпис використовують також для оздоблення різних побутових речей з дерева. Це — скрині та скриньки, миски й тарілки, посуд для зберігання сипких продуктів, хлібниці, цукорниці, ложки, сільнички, великі та малі меблі тощо. Для малювання по дереву беруть олійні, гуашеві і найчастіше темперні фарби (акварель з жовтком можна віднести до темпери). Використовують також розчинники і лаки. Перш ніж приступити до малювання, необхідно підготувати поверхню виробу. Дрібнозернистою наждачною шкуркою зачищають деревину, проклеюють 8%-ним розчином харчового желатину або 10%-ним розчином столярного клею чи казеїну. Після висихання поверхню покривають тонким шаром лаку (4С). Через дві доби виріб розписують, висушують при кімнатній температурі протягом двох діб і тільки після цього знову покривають лаком. Мальовані скрині XIX—XX ст., як правило, мали кольоровий фон, найчастіше зелений. Для розпису скриню спочатку покривали ґрунтом. У сучасних умовах для ґрунтування пропонуємо використовувати водоемульсійну фарбу ВА-27А, яку треба двічі наносити на чисту поверхню деревини і щоразу висушувати близько 3 год. при температурі 10—23 °С. Малювати по дереву бажано починати з малих форм, предметів, поступово готуючись до виконання складних композицій.

Запитання.

1. Що можна розповісти про петриківський розпис?
2. Які елементи петриківського розпису вам відомі?
3. Що ви знаєте про особливості петриківського розпису?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей та прийомів петриківського розпису.
Виконання петриківського розпису.

Яворівський розпис.

Вирізняється своєрідністю технології, художнім смаком та стриманістю декору.Був до недавнього часу мало відомий,хоча має свої давні традиції і історію розвитку.Майстри користуються технологічними прийомами,що використовуються при виготовленні та оздобленні скринь.Для розпису фоном залишали фактуру чистого дерева, або використовували для фону фарбу цегляного чи жовтого кольорів.Розмальовували природніми фарбами(пізніше клейовими), що виготовляли самі майстри.Пензлі використовували широкі з кінського волосся, або свинячої щетини, та вузькі з вушної коров’ячої, або котячої шерсті.Дещо малювали пальцями.Передня площина скрині у XIX

столітті поділялася на три приблизно рівні частини(«вікна», «кватири»).Центральна частина обводилася рамкою і фарбувалася в зелений колір,інші—в цегляний.По зеленому фоні розписували вазон, що пагоном виростав з півкулі і закінчувався п’ятьма «качечками» квітками,які пізніше замінили зображеннями зірок і мальв.Бокові стінки «фляндрували» за допомогою дерев’яного гребінця з широкими зубцями.Декор передньої стінки повторювали на кришці.Композиційна схема яворівських скринь у ХХ ст. складалася переважно з двох «вікон»,у центрі кожного «віночок»,інші мотиви по кутах і в рамці.Стрічковий орнамент в рамці обрамлював вікна.Устарих скринях кольорова композиція виконувалася в одному варіанті на поєднанні теплого колориту коричневих,вишневих розфарбувань фону з жовтими,білими,червоними локальними кольорами орнаменту.Деколи вводили голубий або світло-зелений колір.В іншому варіанті оранжево-коричневий «фляндрований» фон поєднували з розташованим в центрі холодним кольором фону. З зеленим фоном поєднували білі і жовті кольори,а також елементи червоного.В орнаменті були присутні рослинні і геометричні мотиви, стилізовані в малюнку і кольорі, квіти і листки.

Тепер малюють гуашшю або водоемульсійною фарбою.Відтінки кольору дістають від змішування гуаші або акварелі з білою водоемульсійною фарбою.Розпис ведуть по чистому фону, або по тонованому.

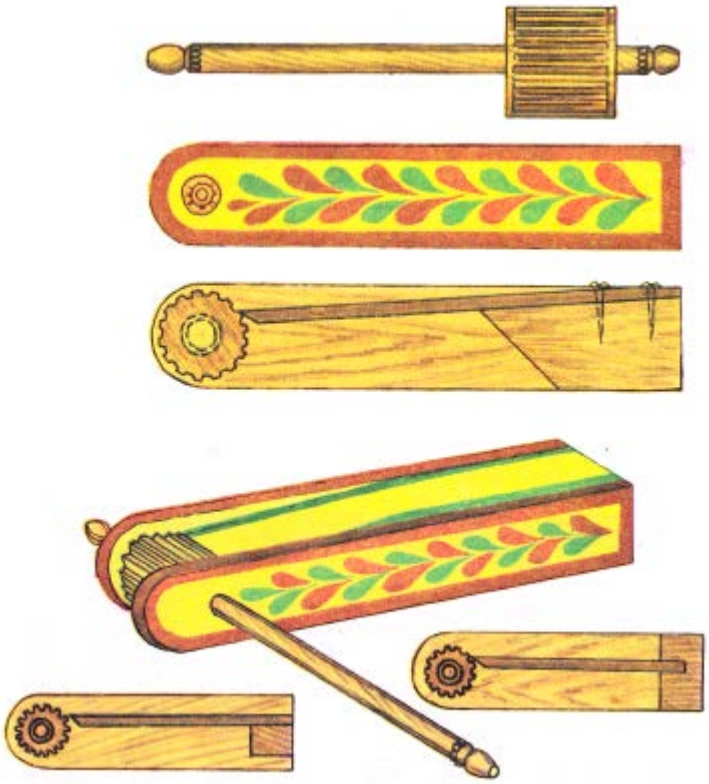

Скриня. Робота Ю.Прийми.

Інша традиційна лінія яворівського розпису походить від оздоблення забавок (іграшок).У 1896 р. у Яворові Львівської області було відкрито школу підготовки майстрів художньоїь обробки дерева з назвою «Красивий науковий верстат»,яку в народі називали «Забавкарська школа»,що навчала виготовленню забавок зокрема.Забавки були прості.При розписі застосовували жовтий, вишневий, зелений, синій, білий, червоний кольори.

Яворівська забавка—візок.Елементи та мотиви орнаментики.Робота В.Прийми.
Застосовуються для розпису анілінові барвники, нітрофарби.Відомі майстри яворівського розпису: В.Прийма, С.Тиндик, М.Ференц, Ю.Прийма, Л.Корчак, Ю.Шай, М.Шляпський, В.Виноградський, М.Канарчик(використав мотиви розпису забавки в розписі інтер'єрів), М.Прийма, К.Прийма, М.Кобиця, П.Кобиця, Г.Калюжна, Ю.Ференц, П.Калюжний, І.Гнатущак, Т.Лопачак.

Яворівська забавка – «деркач».

Технологія яворівського розпису дерев'яних писанок.

1.Виточену заготовку писанки за допомогою гачка з дроту занурюємо в нітрофарбу, що використовується для фону(чорну,вишневу,зелену).Після цього 2-3 рази в нітролак.Після лакування висушують в підвішеному стані на повітрі чи в приміщенні.
2.В нітробілилах розводять аніліновий порошок.Розписують без розмітки, використовуючи елементи розпису.Фарбу розчиняють безпосередньо перед розписом,бо вона швидко висихає і зверху покривається плівкою.

Елементи яворівського розпису.

Робоче місце і прийоми виконання яворівського розпису.

Запитання.

1. Що відомо про яворівський розпис?
2. Особливості яворівського розпису?

Практичні роботи.

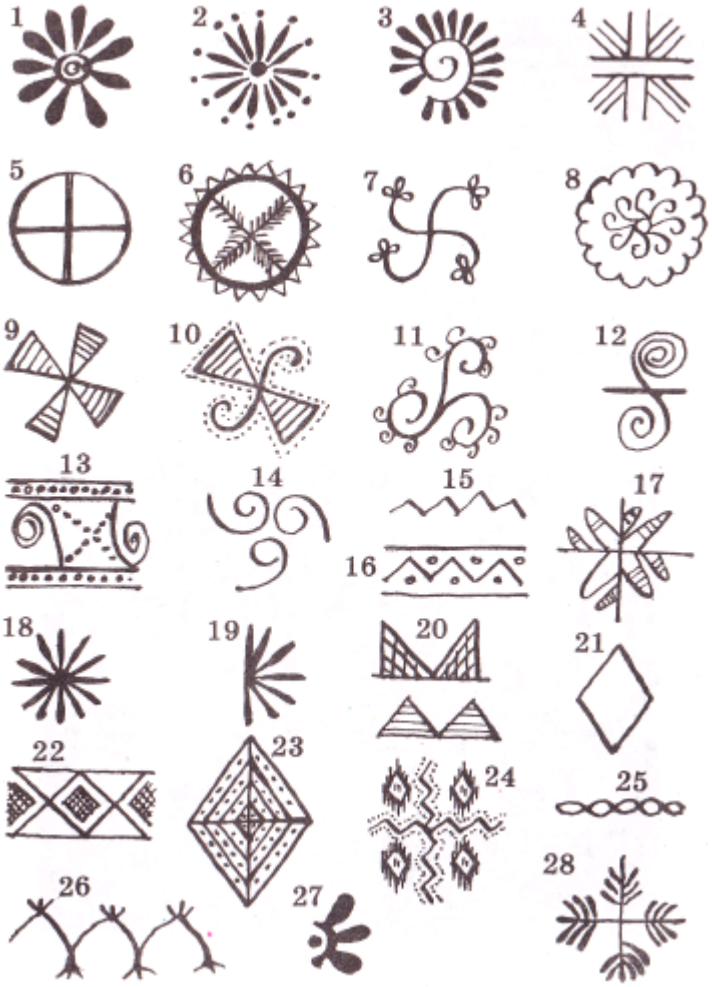
Вивчення особливостей та прийомів роботи яворівського розпису.
Виконання розпису.

Розпис Карпат і Прикарпаття.

В Гуцульському краї (Косів, Кути) та в інших місцевостях художній розпис по дереву давно розвинутий. В основному розписують декоративні тарілочки, точені сувеніри, тематичні картини-плакетки.Видатні майстри: М.Грепиняк, І.Балагурак, І.Соломченко, К.Шкрібляк, Д.Пожоджук.

Розпис виконують гуашшю з послідуючим закріпленням прозорим нітролаком.Деколи до звичайної гуаші домішують денну флюоресцентну гуаш.

В основі орнаменту—мотиви, традиційні для розпису писанок. В орнаментиці часто зустрічаються стилізовані зображення тварин.Колористика різноманітна.

Мотиви орнаментики та їх походження.:
1- образ Сонця; 2,3- інтерпретація сонячного мотиву; 4- символічний сонячний мотив спрощеної форми; 5,6- косі хрести з колом, або з колом з зубцями;7- петраскел-чотириніг;
8- «сенгерове коло»; 9- «вітрячок»(«млинок»);10- складніший мотив «вітрячок»;
11-трискел(«триквет»);12,13- мотив спарених спіралей;14- спіралеподібні закрути;
15,16- «кривульки»- зигзаги;17,18- мотив зірок;19- мотив «півзірки»;20-знаки- символи землі;21- ромб- знак плодючості землі;22- ромбовидні розводи;23- «ідеограми» засіяного поля;24- композиція,що символізує весняну грозу, яка напуває дощем засіяну землю;
25- символ меж; 26- зигзагоподібні повторення; 27- краплеподібні елементи;28- мотив рослинної орнаментації.

Символіка писанок.

Таким же давнім, як культ Сонця, є культ води. В орнаментальну систему він увійшов у вигляді хвилястих ліній і відомий як «меандр», «безкінечник», «кривулька».

Глибокий символізм для слов'ян мала Берегиня (Оберега, Велика Богиня), яка зображувалась у вигляді жінки з піднятими вгору руками, – охоронниця домашнього

вогнища, захисниця від напастей і повелителька людських доль.

Знаки у вигляді трикутників із гребінчиками або у вигляді «грабельок» позначали хмари і дощ, який часто пов'язувався із божественним сім'ям, життєво важливим символом родючості життя.

Дерево життя Культ «дерева » був розповсюджений на всій Україні . Воно в усі часи може мати вигляд троїстої гілочки, квітки з листям або квітучої гілки у вазоні.

Дуб вважався притулком божого грому, оскільки в нього легко потрапляла блискавка. Він символізував силу богів природи. Це дерево було пов'язане з богами-громовержцями, вважалося символом родючості.

Зірка, або ружа, – це, перш за все, символ сонця як найяскравішої зірки. «Ружі» можуть бути повними, простими, половинчастими тощо. Писанку з таким малюнком дарують на щастя. Вона символізує життя, ріст і благополуччя.

Розповсюдженим символом на писанках був ромб (квадрат) – символ родючості, матеріального благополуччя і продовження роду, загальний символ жіночого начала у природі.

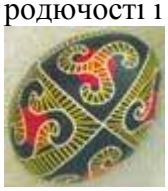

Олень пов'язаний із Сонцем. За давніми віруваннями, Сонце позмінно перебуває як на небі, так і під землею, а сам олень на своїх рогах вивозить Сонце на небо. Роги оленя є символом променів сонця, що сходить.

Півень, передвісник дня – це провідник божого сонця, світла; сторож, який охороняє добро від впливу зла.

Сварга» («свастика», «чотириніг») – один із різновидів хреста. Слово «свастика» – давньоіндійського походження (санскр.) і означає – «це добре». Основою графічного зображення цього знаку може бути хрест (символ землі, а пізніше сонця в центрі), коло (символ неба), квадрат (символ землі).

Сонце – найдавніший і найбільш розповсюджений символ на писанках, який символізує життєву силу і відродження в природі. Писанку із зображенням сонця дарують на щастя.

Один із найдавніших символів, що використовувалися на писанках, – це спіраль. Вона є схематичним зображенням еволюції Всесвіту, руху Сонця, знаком родючості і як символ сонця, – володарем часу.

Триріг («триніг», «тривірт»), разом із тризубом і свастикою, в давні часи мав важливе містичне і міфологічне значення, вважаючись символом руху сонця і вічного продовження життя.

До найдавніших знаків, які символізують світостворення, належить «хрест». Відомий ще з кам'яного віку, він є знаком тривимірності Всесвіту: повний хрест – тривимірний просторовий символ, оскільки утворюється перетином двох площин.

Храм в обрядових піснях, як і хата, уособлює образ космосу. Писанки із назвами „церковці", „дзвініці" мають, як правило, тричастинну структуру і є, як і світове дерево, центром світобудови.

Писанки з дерева, оздоблені карпатським розписом.

Різновиди розпису.

Декоративне панно.

Колористика розпису.

Різновиди розпису.

Різновиди розпису.

Різновиди розпису.

Різновид розпису.

Музиканти.Робота В.Зінченко.

Запитання.

1. Які особливості розпису Карпат і Прикарпаття?
2. Що можна розповісти про символіку писанок?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей розпису Карпат і Прикарпаття.
Виконання розпису.

Додатки.

Зображення виробів з розписом.

Випалювання (пірографія).

Виникло з появою і освоєнням металевих інструментів.Розпечений прут, прикладений до дерева, залишав слід, причому обвуглене дерево менше піддається руйнуванню. Випалювання проводили на межових стовпах, на дверях, на сволоках-балках, посуді, селянських меблях. Поряд з випалюванням використовували обвуглення, за допомогою якого виділяли рисунок текстури деревини.Поступово випалювання стало визнаною технікою художньої обробки деревини.Найпоширеніше в Прикарпатті і Закарпатті.

Майстри-різбярі: Ю.Шкрібляк, В.Шкрібляк, М.Шкрібляк, В.Девдюк, В.Потяк, Ю.Грималюк та інші поєднували різьблення з випалюванням.Відомі майстри випалювання: І.Грималюк, В.Грималюк, М.Тимків, М.Медведчук, В.Гуз, С.Сахро, І. Смолянець, В.Довбенчук, О.Хованець.

Розрізняють такі способи термічного декорування деревини:

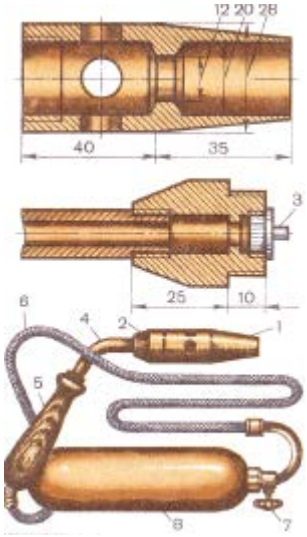
--- п і р о т и п і ю(«пір» з грецької «вогонь», а «тіпія» -- «відбиток,відпечатка») --- декорування за допомогою повних сюжетних композицій в вигляді штампів, чи частин штампів,застосовується на деревообробних підприємствах;

--- п і р о г р а ф і ю («графія» з грецького «писати,малювати»), коли рисунок на деревину наносять за допомогою розпечених штифтів з дроту,або за допомогою випалювача— спеціального електроприладу;

--- д е к о р у в а н н я к і п т я в о ю;

--- д е к о р у в а н н я л е г к и м о б п а л ю в а н н я м (п і д п а л о м),використовуючи глину для закривання певних ділянок декорування, і без використання глини.

Посуду випалювали за допомогою штампів(з елементів, симетрично розміщених в орнамент.

Газовий пальник: 1- сопло;2- пробка;3- капсуль; 4- трубка;5- ручка;6- гнучкий шланг;7- вентиль; 9- балон.

Спосіб виготовлення панно з використанням різних металічних деталей.

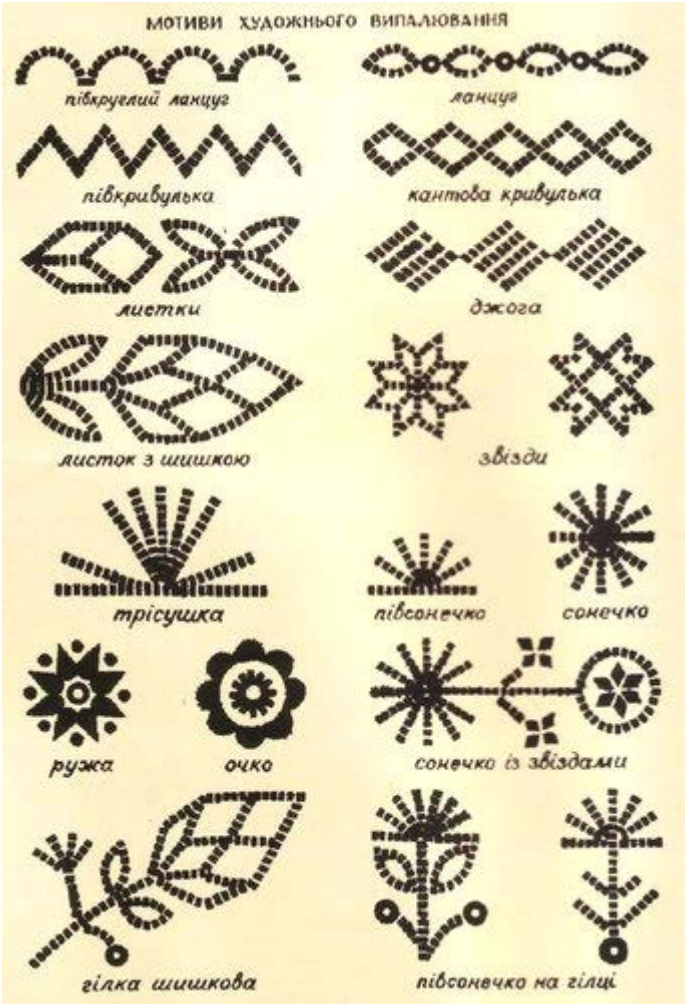
Обробка кіптявою:
1-виготовлення гудзиків на столярній основі;2- діставання декоративного рисунка на гудзиках способом кіптяви;
3- обпалювання поверхні на відкритому вогні і обробка її металічною щіткою.

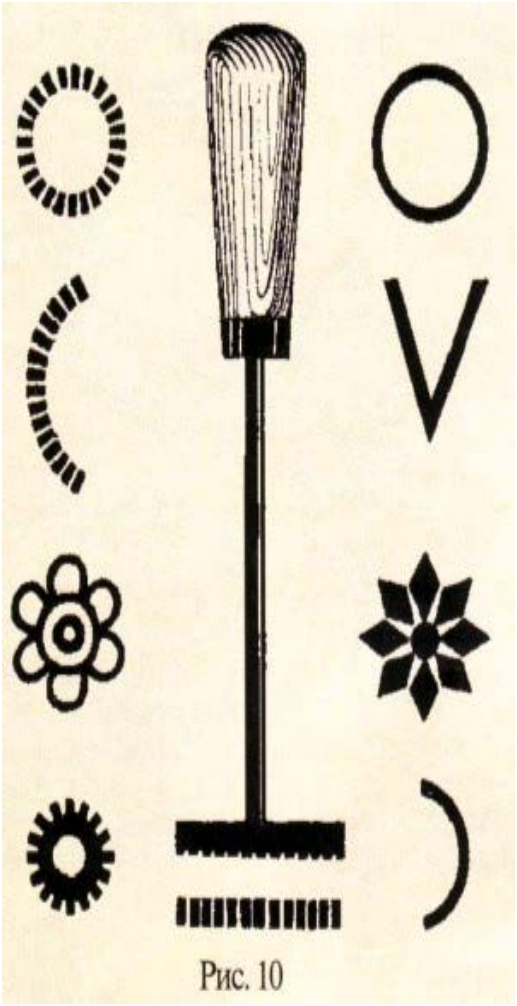

1- спосіб виявлення деревини підпалюванням;2- видалення глини з деревини гумовою пластиною;
3- прорізання контурного зображення за допомогою стеків в вигляді петель.

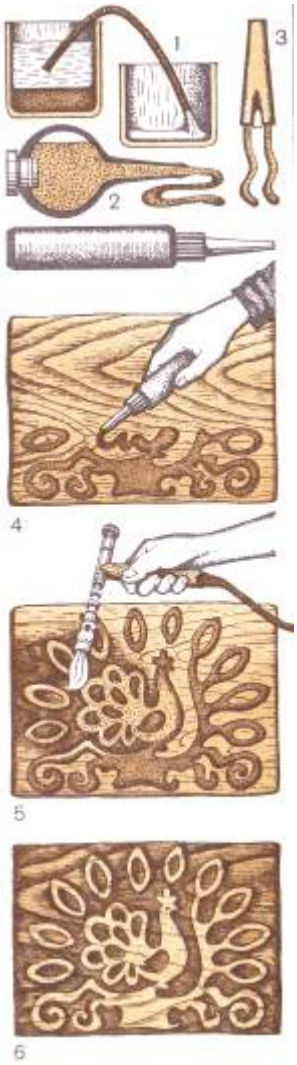

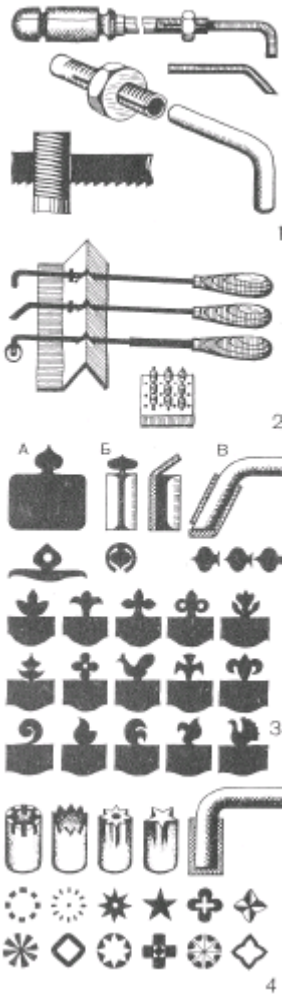

Різновиди випалювання.

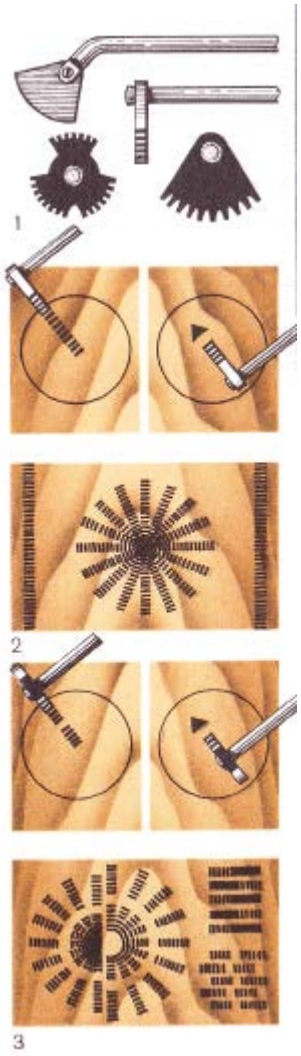
1-зливання чистої води з відстояного розчину глини;2- груша і еластичний тюбик, заповнений розчином глини; 3-подвійний наконечник;4- нанесення розчину глини на деревину; 5- обпалювання деревини;6- готове панно після видалення глини.

1- будова штемпеля з знімними наконечниками;2- розміщення штемпелів на підставці; 3- фрагменти розгорток накладних рельєфів і послідовність виготовлення одного з них:А- вирізана розгортка, Б- три проекції готового штампика, В-розріз штампика з накладним рельєфом, одягнутим на наконечник, 4- штампики з трубок і відбитки, які отримали з них.

1-послідовність виготовлення накатки:
А- пропилювання в стержні поздовжнього пазу, Б- кування, В- свердління отворів, Г- готова вилка,Д- подвійні коліщата.
2- зразки орнаменту,і найпростіший, виконаний накаткою.

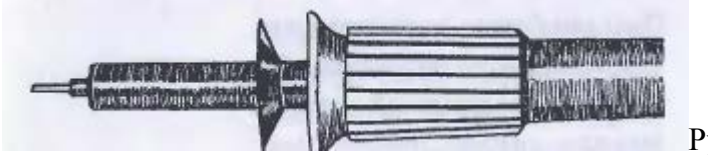
1- різні типи сегментних накаток;
2- прийоми випалювання кульбаби;
3- послідовність випалювання сонечка і найпростіші елементи, виконані трьохсегментною накаткою.

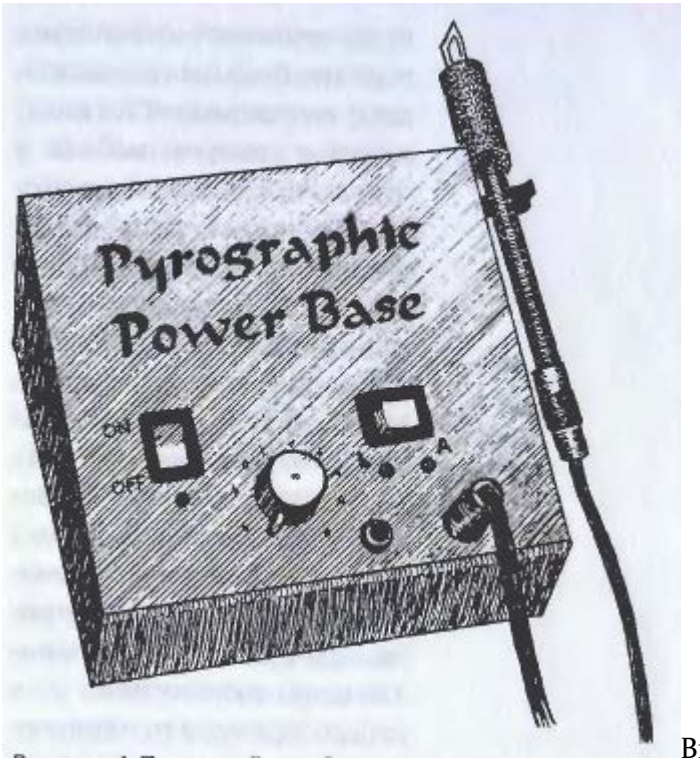
Ручка випалювача з впаяним пером.

Ручка з змінним пером.

Ручка з твердим постійним пером.

Вигляд електровипалювача.

Технологія випалювання.

Випалювати можна на звичайному столі, використовуючи підставку,подібну до підставки для книжок, так щоб дальша від нас сторона була припіднятою,або тримаючи виріб в руках, якщо це виріб об'ємної , а не площинної форми.Приміщення повинно мати хорошу вентиляцію, бажано навіть використання вентилятора на робочому місці, оскільки дим від випалювання шкідливий для здоров'я.Розігріті прути повинні знаходитися на підставці з дроту, бляхи чи кераміки.Розігрівати прути можна за допомогою газового пальника.Дехто використовує електропаяльники великої потужності з змінними стержнями.

Інструменти та пристрої.

Використовують прути – штампи або штемпель з змінними штампами,а також електровипалювачі саморобні чи заводського виготовлення та паяльники перероблені під штемпелі.Штампи та штампики ,що використовуються з випалювачами виготовляють з вольфрамового чи ніхромового дроту.

Для випалювання практично можна використоаувати всі породи деревини, але в основному використовують породи середньої твердості(береза, щільна липа,явір).Для роботи також потрібно: шліфувальна шкурка, гостре лезо,відходи матеріалу, графітовий папір,копіювальна калька,щипці, матеріали для очистки пер.

Правила техніки безпеки при випалюванні.

1. Класти розігріті штампи тільки на підставку з вогнетривкого матеріалу.
2. Не перевіряти силу нагрівання на дотик(пальцями)
3. Не перегрівати випалювач, своє часно відмикати його від електромережі роблячи перерви в роботі.
4. Дотримуватися правил безпечної праці з електроінструментами.
5. Перо випалювача класти на відведене йому місце.
6. Дотримуватися правил протипожежної безпеки.
7. При використанні газових пальників дотримуватися правил поводження з газом.
8. Остерігайтеся враження електричним струмом при дотиканні до оголених струмопровідних частин.

Техніка виконання та особливості роботи.

На м’яких породах(сосна,ялина,тополя,осика,ялиця та інші) випалювати потрібно з більшою швидкістю з легким натиском.На темніших тонах коричневі тони від випалювання виглядають м’ягкішими,гармонійнішими, на світлих –контрастнішими. Випалюванням користуються як додатковим декоративним та зображувальним прийомом в мозаїці по деревині.Опорядження випалених виробів можна не проводити.Дехто розфарбовує випалені малюнки аквареллю чи гуашшю.Гуаш закриває текстуру, а акварель надає вигляду прозорості. Поверхню можна покривати нітролаками за допомогою пензля чи тампона, враховуючи ,що нітролак ніби висвітлює випалену поверхню.Оздоблюють також використанням різних мастик на природній чи штучній основі, коли блиск наводять натиранням після висихання за допомогою сукнини чи войлока.

П і д г о т о в к а д е р е в и н и .

Щоб можна було нормально, легко і якісно працювати з деревиною, то її потрібно пршліфувати дрібнозернистою шліфшкуркою вручну чи використовуючи шліфмашинку,перед нанесенням малюнка на деревину чи перед роботою штампами.

Після шліфування поверхню ганчіркою витирають, щоб зняти пил від шліфування.

П е р е н е с е н н я р и с у н к а.

Перенести рисунок на відшліфовану поверхню можна кількома способами:

1.Зробити копію рисунка чи відтворити задуманий безпосередньо на деревині.

2.За допомогою копіювального паперу перенести готовий рисунок чи відбиток з принтера надеревину.Для цього кладемо копіювальний папір робочою стороною до деревини, відбиток поверх копіювального паперу лицьовою стороною вверх, і все це фіксуємо за допомогою скотчу чи булавок.Після стержнем простого олівця чи гострим стержнем, що не залишатиме слідів, натисканням переносимо рисунок.

3.Проводимо аналогічні операції, але з використанням графітового копіювального паперу.

4.Якщо відбиток зроблений на лазерному принтері чи це ксерокопія, то можна перенести рисунок ,поклавши його лицьовою стороною до деревини і нагріваючи зворотню сторону за допомогою праски чи пера випалювача

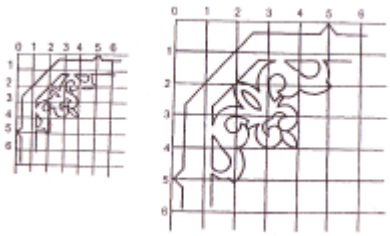

5.Для переносу рисунка використовуємо уайт-спірит.Покладіть рисунок лицьовою стороною до деревини і зафіксуйте його липкою стрічкою.Зворотню сторону зволожте уайт-спіритом.Притисніть рисунок до деревини, зніміть рисунок і просушіть деревину.

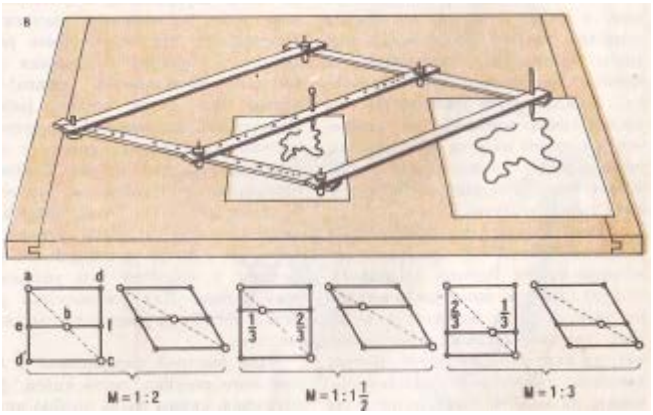

6.Перенести і водночас змінити розміри рисунка можна, використовуючи масштабування за допомогою кліток, чи використовуючи п а н т о г р а ф .

Використання кліток.

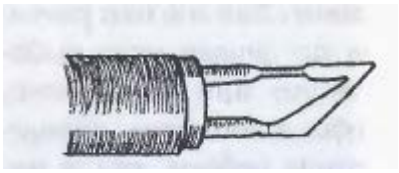
Використання патографа.

Використання четвертого і п’ятого способів дає обернене зображення (дзеркальний відбиток).Якщо рисунок після перенесення товстими лініями, то його за допомогою шліф шкурки доводять до потрібного стану.Доцільно замість шліфшкурки використовувати гостре лезо для підчищування,або лезо безпечної бритви. Використовуючи різноманітні інформаційні джерела можна створити свою власну збірку шаблонів для майбутнього використання.При переносі рисунка доцільно враховувати текстурний малюнок деревини, особливості будови,її вади, розміщення волокон.

Р і з н о в и д и п е р т а ї х в и к о р и с т а н н я.

Розрізняють три основних різновиди пер:

--- косе перо;

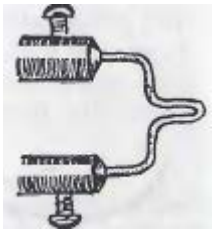

---перо для писання;

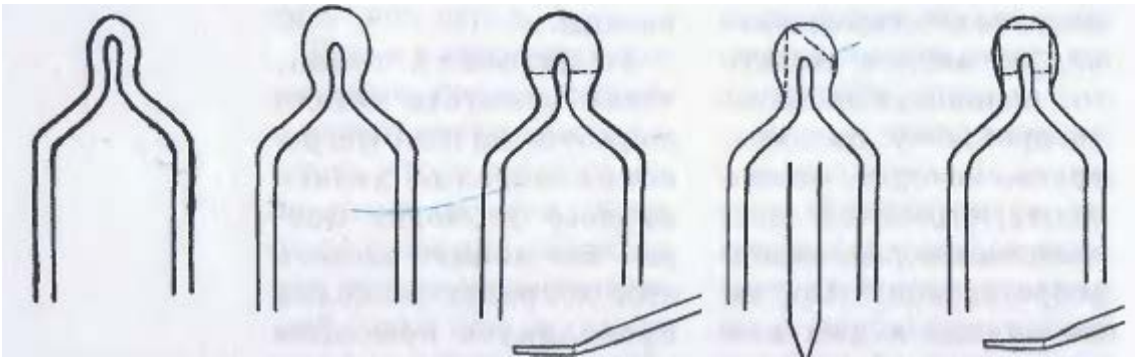
--- перо для ретушування;

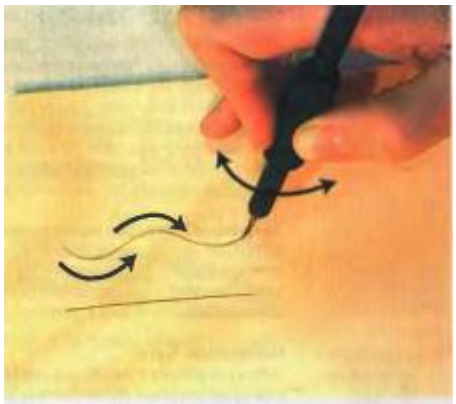

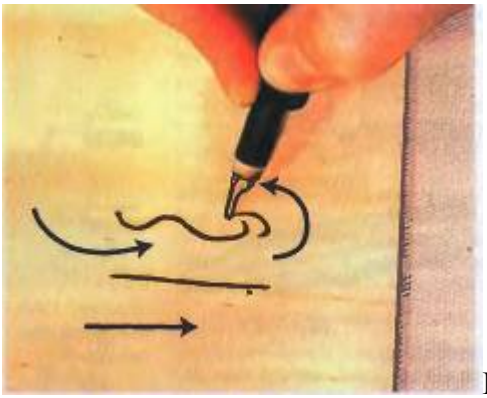
Пера можна виготовити самостійно.

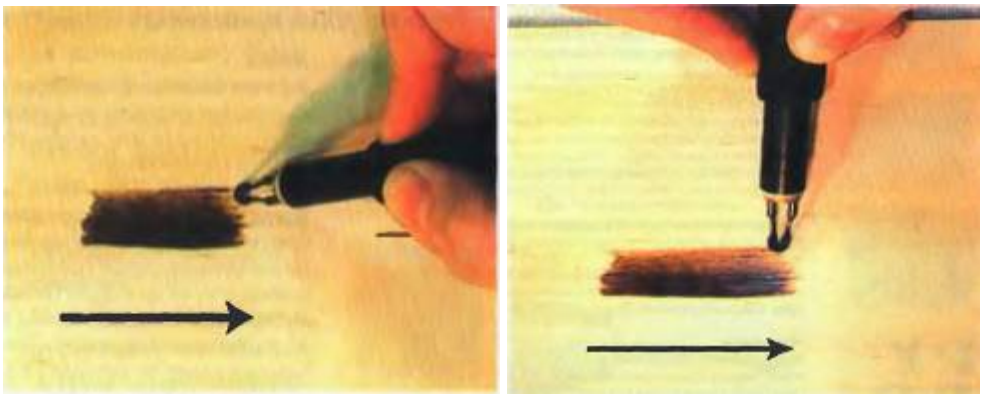
1-перо для писання(форма) 2- дріт розплющено (нагрітий) 3- круглий ретушер 4- косе перо 5- каліграфічне перо

Прийоми роботи косим пером.

Прийоми роботи пером для писання.

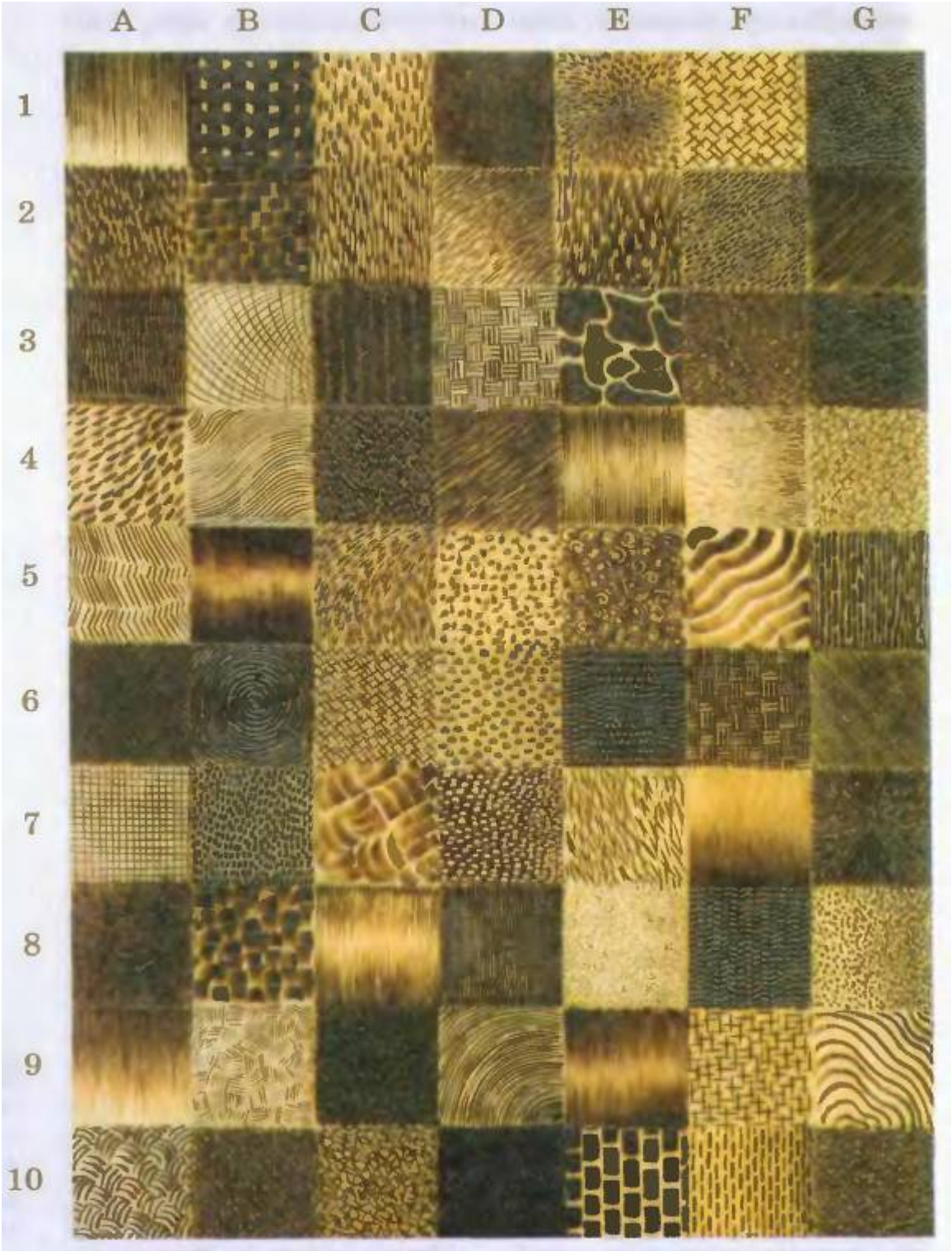

Прийоми роботи пером для ретушування.

С т в о р е н н я т е к с т у р и.

1A.Косе перо: проводити зверху вниз, створює ефект волочіння.
1B.Плоский ретушер: поперечні хвилясті лінії.
1C.Перо для писання: короткі, довільні, ступінчаті штрихи, один напрям.
1D.Плоский ретушер: короткі штрихи,довільно накладувані один на одного.
1E. Перо для писання: короткі легкі штрихи,що розходяться від центра.
1F. Косе перо: насічки,перехресно розміщені під довільними прямими кутами.
1G.Перо для писання: насічки, що щільно прилягають одна до однієї.
2A. Ложковий ретушер: кінчик пера, короткі штрихи в одному напрямку.
2B. Плоский ретушер: короткі штрихи з ефектом волочіння,шаховий орнамент.
2C. Перо для писання: глибокі штрихи,опісля поверхня випалюється ретушером.
2D. Косе перо: надрізи в довільному порядку,в одному напрямку, більше штрихів на темній ділянці.
2E. Перо для писання: довільні штрихи, ефект волочіння,хвилястий узор.
2F. Перо для писання: дуже короткі легкі штрихи в щільному довільному узорі, один напрям.
2G. Косе перо: лінії, проведені близько одна до однієї в одному напрямі.
3A. Плоский ретушер: надрізи кінчиком, щільно розміщені один до одного ряди.
3B. Косе перо: лінії дугоподібні і поперечні.
3C. Косе перо: надрізи, рисунок «ялинкою».
3D. Перо для писання: узор акуратного кошикового плетіння.
3E. Ретушер, або перо для писання: довільні узори,що з’єднуються блоками.
3F. Перо для писання: щільний круговий рисунок , що накладається шарами.
3G. Плоский ретушер: дуже гарячий, надрізи, довільний хрестоподібний рисунок.
4A. Плоский ретушер: кінчиком надрізи і легкі штрихи.
4B. Косе перо: лінії, проведені щільним хвилястим узором.
4C. Перо для писання: надрізи боковою стороною пера; довільний, щільний узор.
4D. Косе перо: гаряче, довільні косі штрихи, один напрямок.
4E. Косе перо: паралельні лінії, проведені від протилежних сторін в напрямку до центра.

4F. Косе перо: короткі легкі штрихи в одному напрямку, темніша ділянка має більше штрихів.
4G. Косе перо: тонкі довільні легкі штрихи, що перехрещуються.
5A. Косе перо: прямі нахилені лінії, проведені паралельно одна одній.
5B. Плоский ретушер: ретушування,проведені від протилежних сторін до середини.
5C. Перо для писання: короткі легкі штрихи, що йдуть дугою в одному напрямі.
5D. Перо для писання: насічки і легкі штрихи, які формують «хвостик».
5E. Перо для писання: щільні спіралі, що злегка накладаються одна на одну.
5F. Плоский ретушер: хвилясті лінії поряд.
5G. Перо для писання: глибокі штрихи, один напрямок, піки, стерті бритвою.

Текстура.
6A. Косе перо: близькі,паралельні, гарячі лінії, що перехрещуються.

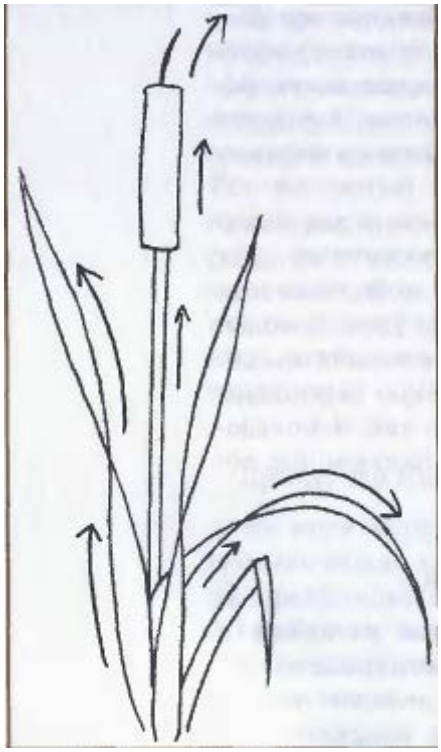
6B. Перо для писання: короткі штрихи поряд дин з одним в спіральному рисунку, центробіжні.
6C. Косе перо: наконечник, котрий вирізує щільний довільний рисунок, з перехрещеннями.
6D. Перо для писання: відкритий точковий узор, зверху додано ретушування.
6E. Перо для писання: ряди, вирізані пишучим наконечником,повернути дошку для наступного ряду.
6F. Плоский ретушер: наконечник вирізає узор плетіння кошика.
6G. Косе перо: досить тонкі лінії що перехрещуються.
7A. Косе перо: лінії, що перехрещуються під прямим кутом.
7B. Перо для писання: дуже гаряче,глибоко вирізує,опісля піки видалені бритвою.
7C. Плоский ретушер: вигнуте кошикове плетіння.
7D. Перо для писання: прохолодне,глибокі надрізи, поверхня випалена ретушером.
7E. Косе перо: повна довжина,різка, плоскі кути,що перехрещуються.
7F. Ложковий ретушер: декілька шарів, щоб створити градацію тону.
7G. Плоский ретушер: надрізи,що виходять кільцями з центру назовні.
8A. Плоский ретушер: короткі штрихи, що виходять кругами з центру назовні.
8B. Плоский ретушер: короткі штрихи,що йдуть вниз,а потім поперечно.
8C. Перо для писання: паралельні лінії, що йдуть від протилежних сторін до центра.
8D. Плоский ретушер: наконечником нарізати лінії, для проведення кожної лінії повертати дошку.
8E. Косе перо: самим кінчиком, довільний точковий рисунок.
8F. Перо для писання: насічки, рисунок «ялинка».
8G. Перо для писання: точковий рисунок на поверхні, чим більше точок,тим темніша поверхня.
9A. Перо для писання: протягнути зверху вниз, залишаючи слід.
9B. Косе перо: лінії блоками під кутом, і суміжні одна до одної.
9C. Ложковий ретушер: заглиблення(ложка), втиснута в поверхню в вигляді точок, що накладаються.
9D. Косе перо: лінії плавними четвертинами круга.
9E. Ложковий ретушер: паралельні лінії, що йдуть від протилежних сторін до центра.
9F. Косе перо: насічки, довільний узор з прямими кутами.
9G. Ложковий ретушер: насічки виступом ложки, лінії утворюють хвилястий узор.
10A.Перо для писання: лінії, проведені в вигляді вигнутого кошикового плетіння.
10B.Косе перо: насічки,під прямими кутами і перехресні.
10C.Ложковий ретушер: перевернути, насічки наконечником під різними кутами.
10D.Ложковий ретушер: повне гладке покриття.
10E. Плоский ретушер: узор цегляного мурування.
10F. Плоский ретушер: насічки наконечником, узор цегляного мурування.
10G. Косе перо: довгі штрихи, що накладаються один на одного під різними кутами.

Виконуючи випалювання , доцільно розбити рисунок на області,де можна використати ту чи іншу текстуру.Доцільно також проводити тренувальні вправи щодо виконання текстур,для того,щоб оволодівати прийомами роботи.Для полегшення роботи над творами в майбутньому можна створити свою текстуру, проекспериментувавши при виготовленні виробів.

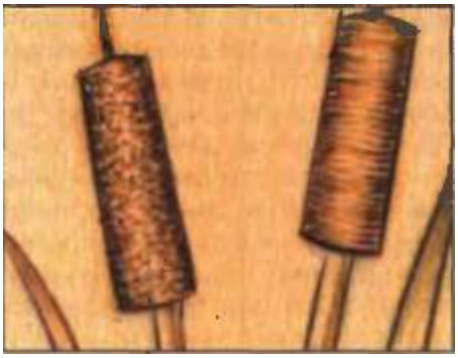
Додатки.

Виготовлення панно.

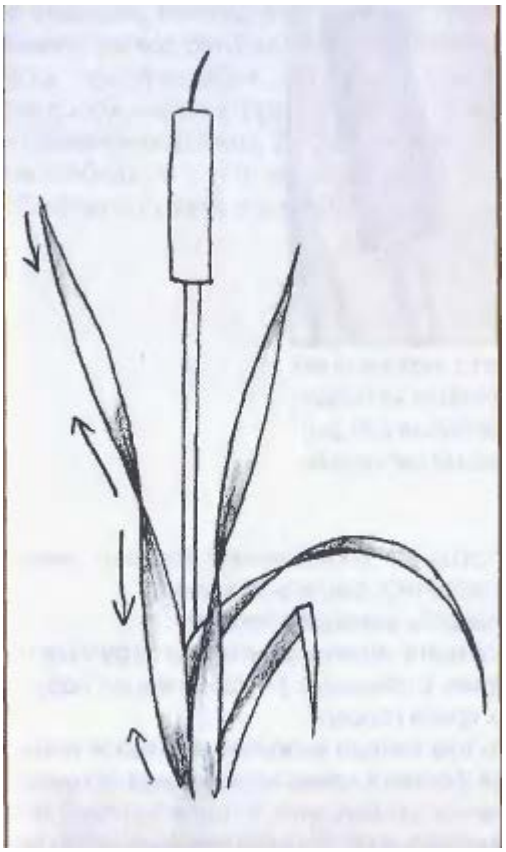

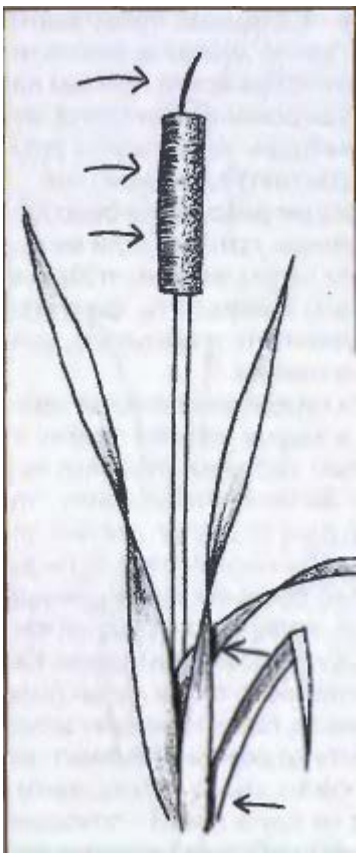
Обмальовуємо рослини косим пером.

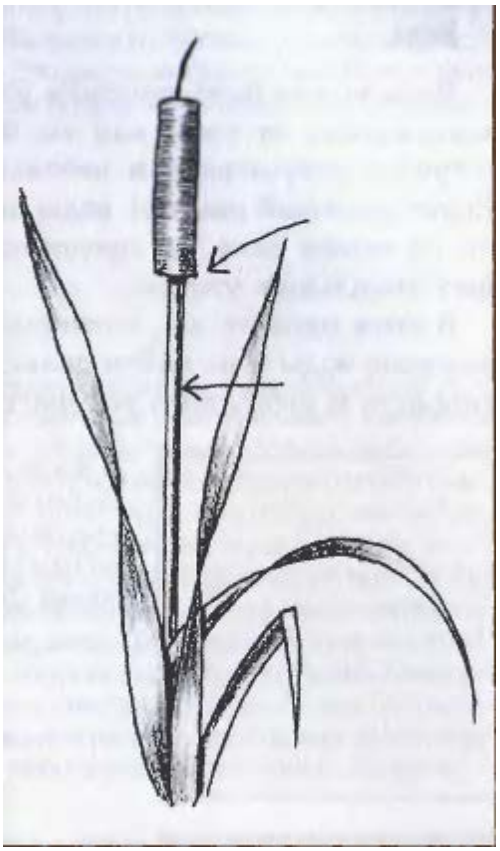
Два різні способи ретушування насіннєвих головок.

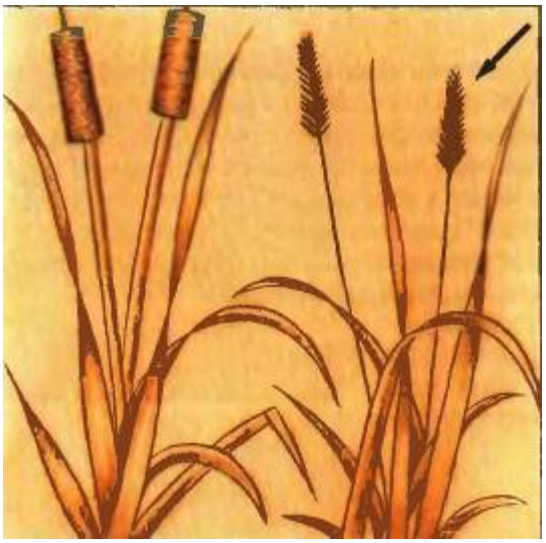
Проводимо ретушування листків.

Ретушуємо головки насіння.

Ретушуємо стебла.

Використавши інше зображення очерету, урізноманітнюємо панно.

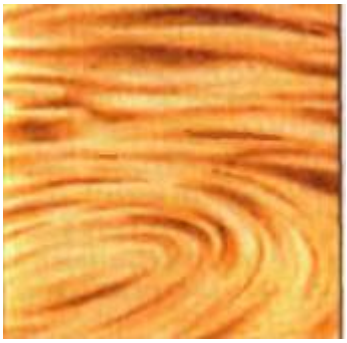
Використання текстури для зображення води.

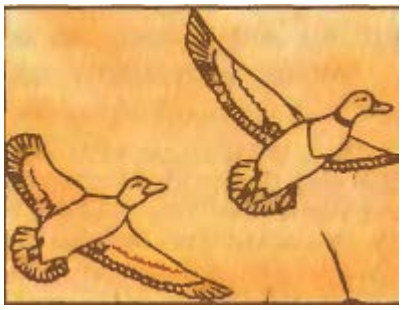
Зображення води ретушуванням.

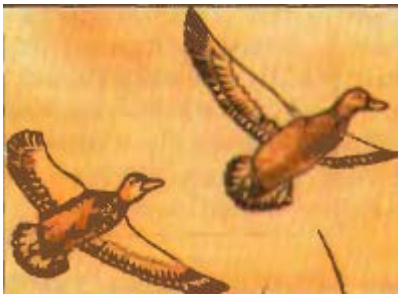

Подальша робота над зображенням води(показ тонів) ретушуванням.

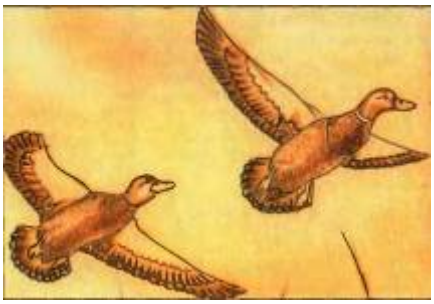

Прорисовуємо контури качок косим пером та пером для писання.

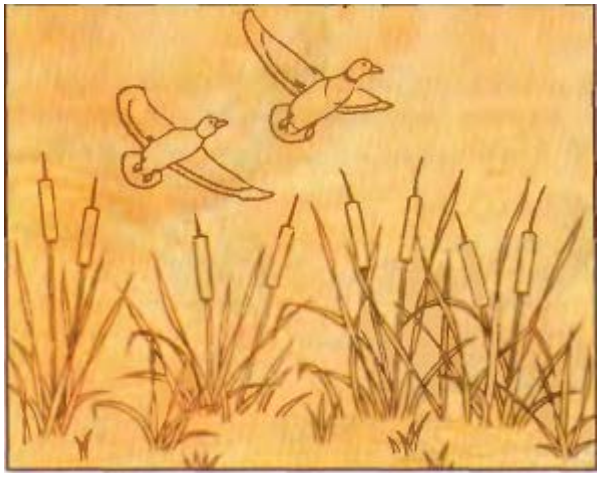

Подальша робота над зображенням кінцем ретушера, та пером для писання.

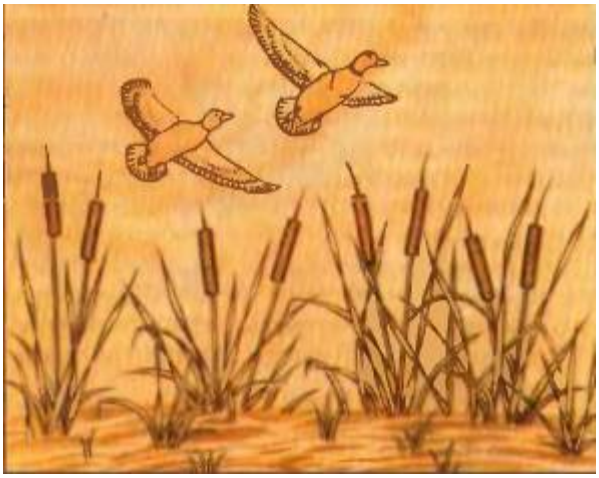

Подальша робота над зображенням.

Обмальовування контурів

Зафарбовування зображення.

Ілюзія глибини.

Останні штрихи.

Зображення.

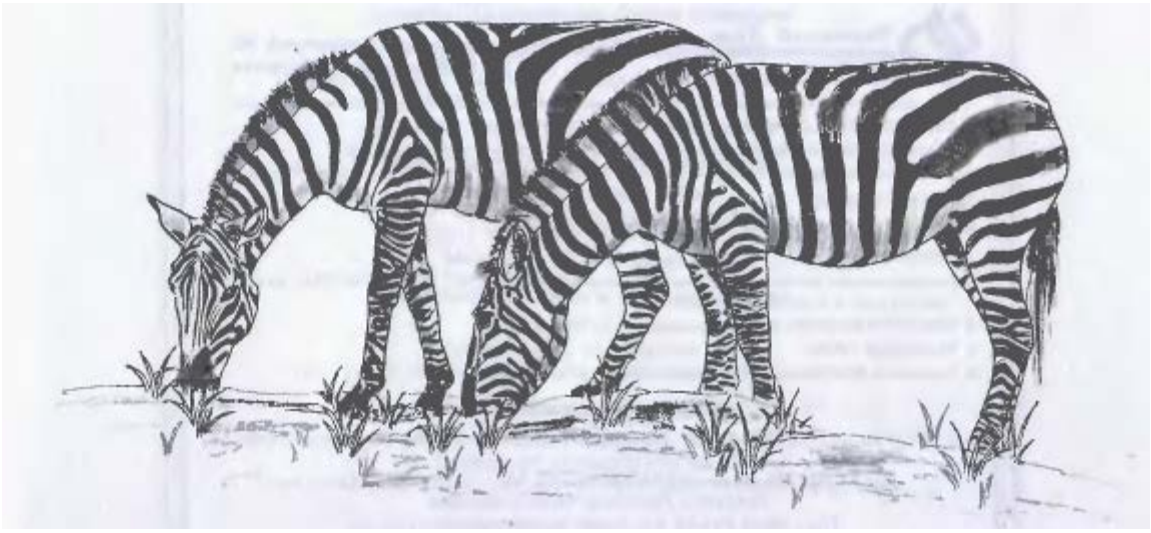

Запитання.

1. Що ви знаєте про випалювання?
2. Різновиди випалювання?
3. Інструменти та особливості роботи?
4. Що таке текстура при випалюванні?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей випалювання та виконання текстури.
Виконання випалювання.

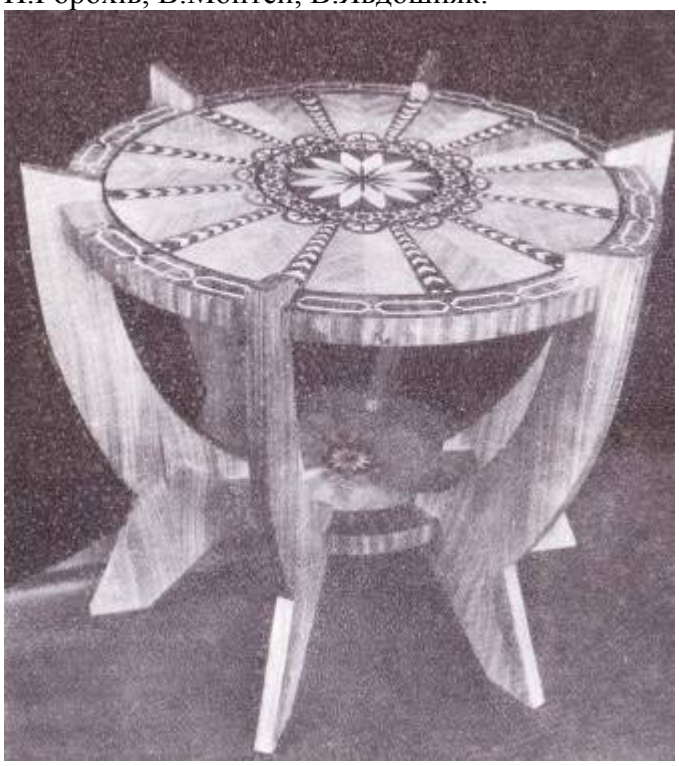
Мозаїка з дерева.

Художній твір, виконаний з окремих, підігнаних один до одного, різнокольорових шматочків однорідних, або різних матеріалів, в тому числі і дерева називають м о з а ї к о ю . Розрізняють дві техніки виконання мозаїки з тонких дерев'яних пластин: і н т а р с і ю та м а р к е т р і.

Такий вид інкрустації, коли на дерев'яну поверхню врізуються (вставляються) різні за кольором і текстурою пластинки дерева називають і н т а р с і є ю (з італійської мови intarsio – інкрустація).Врізки(вставки) знаходяться на одному рівні з оздоблювальною поверхнею.Інтарсія найбільшого розквіту досягла в епоху Відродження в Італії.

В1478 р. у Флоренції інтарсією займалися 84 майстерні.В темне дерево врізувалися орнаменти геометричного,або рослинного походження світлого кольору.Пластини товщиною 3-5 мм.Крім орнаментальних, у XV—XVI ст. з'являються сюжетні композиції, що доповнюються гравіруванням, моріннням, пропалюванням фону.До 1500 року інтарсія поширилася у Німеччині, Голландії та Франції.В1596—1666 рр. були видані альбоми мозаїчних зразків.У XVI—XVII ст. в Україні майстри переймають

інтарсію від зарубіжних майстрів.Роботи тогочасних майстрів можна побачити в Олеському замку(Львівщина), каплиці Боїмів(Львів), у Чернівецькому державному університеті.Майстри інтарсії: І.Хорюк, М.Гайдук, Т.Герцюк, М.Матуляк, А.Думенко, П.Горохів, В.Монтей, В.Явдошняк.

Стіл в стилі маркетрі.

Т е х н о л о г і я і н т а р с і ї .

1.Через кальку наносять малюнок орнаменту на виріб.
2.Під прямим кутом підрізують ножем контур зображення на товщину шпону.
3.Плоскою стамескою вибирають потрібне заглиблення.
4.Прорізують вставки так щоб вони щільно входили в заглиблення.
5. Вставляють вставки на столярному клею,протираючи їх зверху і злегка зволожуючи. Вплив вологи зрівноважує деформацію.
6.Проводять шліфування, а пізніше покривають лаком чи іншими захисними плівками.
Портретні зображення виконують з небагатьох сполучень в кольорі, деколи повністю набираючи портрет і вкладаючи його в заглиблення.При склеюванні користуються пресом(тягарем).

Вид мозаїки з фігурних пластинок шпону,які наклеюються на основу називається м а р к е т р і (від французького marqueteruie).Почала розвиватися після винайдення німецьким столяром Георгом Ренером лобзика з пилками, що дало можливість отримувати шпон товщиною в межах 1 мм. Суть маркетрі полягає в тому, що на листі шпону малювали малюнок, і в нього врізували вставки.Повністю набрану мозаїку з дерева наклеювали на основу.В техніці маркетрі особливо відомий французький майстер Андре Шарль Буль (1642-1732 рр.). З середини XVIII ст. високого художнього рівня досягає набірний паркет, з дощечок товщиною 5-15 мм.Втехніці маркетрі виготовляються високохудожні вироби різнопланового характеру, прості і складні. Майстри маркетрі: М.Смирнов, І.Юклієвських, М.Курилич, А.Карпенко, В.Цимбал, А.Пономарчук та інші.

Розетка в квадраті.

Особливості маркетрі:

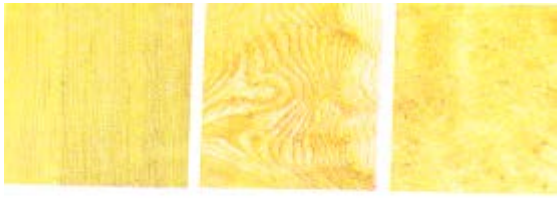
-- порівняно легке освоєння технічних прийомів виконання;
-- техніка маркетрі недорога (в основному використовуються відходи шпону);
-- не вимагає складності робочого місця та великої кількості інструментів;
-- можна виконувати композиції різної складності;
-- дає гладку і рівну повергню;
-- добре і довго зберігається.

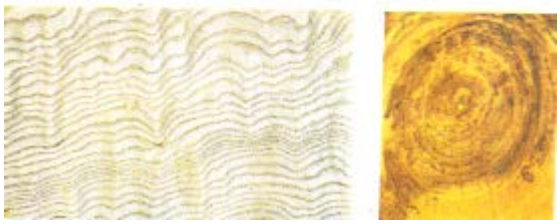
Т е х н о л о г і я м а р к е т р і .

1.Підготовлюємо ескіз, стилізуючи зображення.
2.Створюємо робочий малюнок в натуральну величину.
3. Переносимо малюнок на лист шпону, що слугуватиме основою(фоном).
4.Вирізуємо вставки, вкладаючи їх на місце , закріплюємо за допомогою клейкої паперової стрічки,
5.Набрану мозаїку наклеюємо на основу, користуючись столярним клеєм чи іншими різновидами клеїв,застосовуючи при наклеюванні теплову обробку, для швидшого і міцнішого з’єднання поверхонь.
6. Шліфуємо виготовлений виріб.
7. Покриваємо лаком чи іншими плівками.

Робочим місцем може слугувати стіл, або верстак, на якому розміщуємо планшет, зроблений з деревини м’ягких чи середньої твердості порід,квадратної чи прямокутної форми, розмірів,що вимагає розмірність майбутнього виробу. На планшеті складають мозаїку, але ніяк не вирізають вставки.Для вирізання вставок доцільно мати підкладну дошку. На робочому місці розміщують тільки необхідне.

Матеріалом служить шпон різних порід дерева(бука, клена, червоного дерева, горіха, дуба,ясена, черешні,груші).Шпон повинен бути просушеним до 4-6 % вологості.При наборі користуються барвниками-протравами.

Текстура:(зліва направо)1-модрини,2-каркагачу,3-груші,4-ясена,5-грецького горіха (сучок).

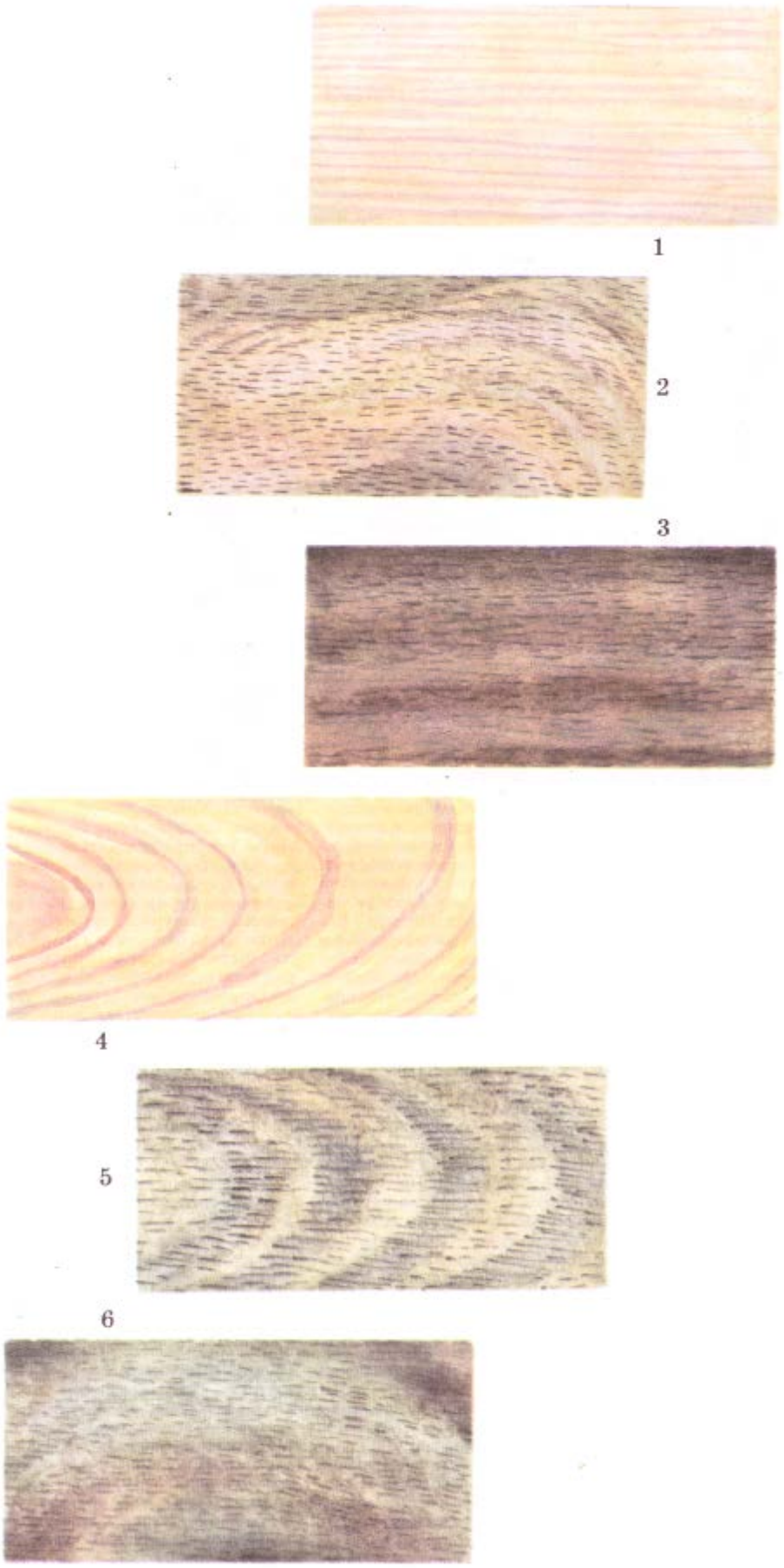

Способи і напрямки різання шпону.

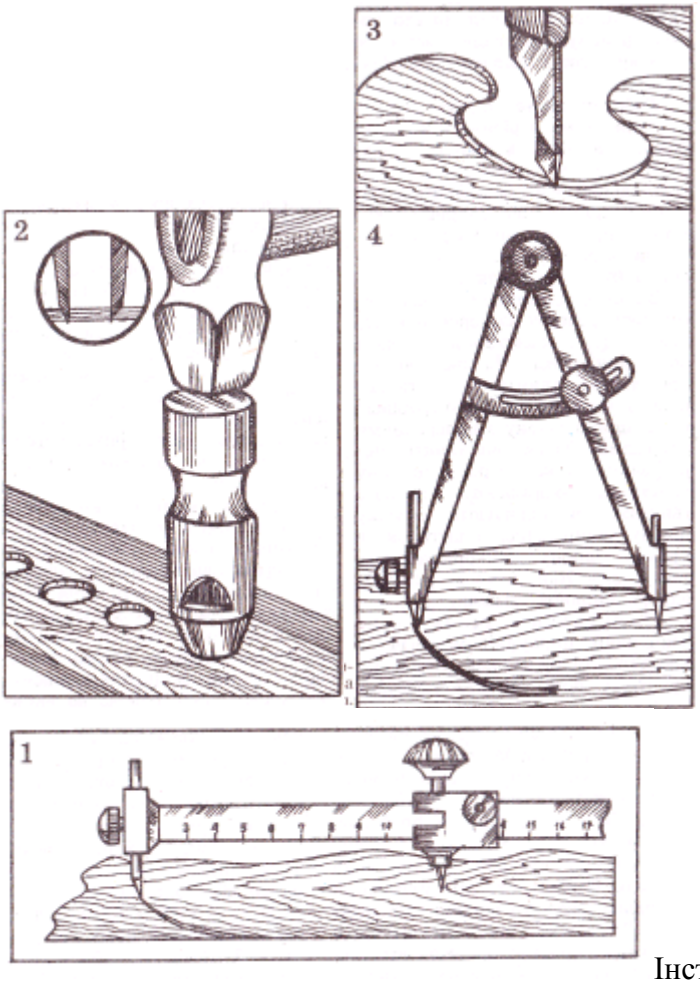
Різання вставок.

Правила безпечної праці під час різання:
---при перенесенні ріжучих інструментів ріжучі частини повинні бути захищені;
---класти лезами від себе,або лезами донизу;
---працювати гострими,добре заточеними інструментами;
---небезпечно різати в напрямку руки,що підтримує деталь;
---небезпечно працювати,упираючи деталь в груди чи до коліна;
---спостерігати,щоб на шляху руху ріжучого інструменту не було частин тіла

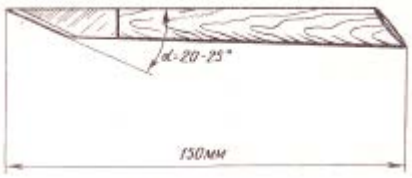

Колір і текстурв деревини: 1- клен, 2- бук, 3- червоне дерево, 4 – сосна, 5 – дуб, 6 – горіх.

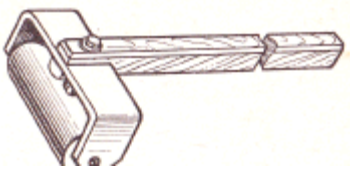
Основний інструмент—мозаїчний ніж, заводського виготовлення чи саморобний. Саморобний виготовляють з медичного скальпеля чи небезпечної бритви.Лезо повинно бути товщиною не більше 1 мм. Крім ножа використовують: стамески, ніж-пилка, пробивачі-просічки, рейсмус звичайний, або спеціальний, циркульний різак, плечовий різак, лобзик, металеві лінійки, креслярське приладдя, клейова стрічка, молоток для притирання, молоток, валик, клинок, шаблони.

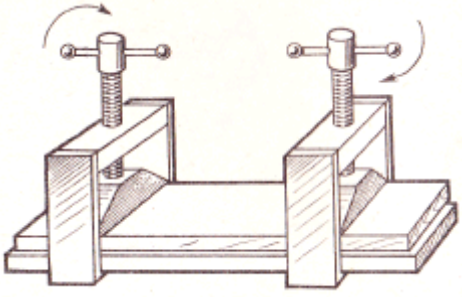
Інструменти: 1 – спецштангенциркуль, 2 – штамп – просічка, 3 – вузький різак для роботи за лекалом, 4 – циркульний різак для малих кіл.

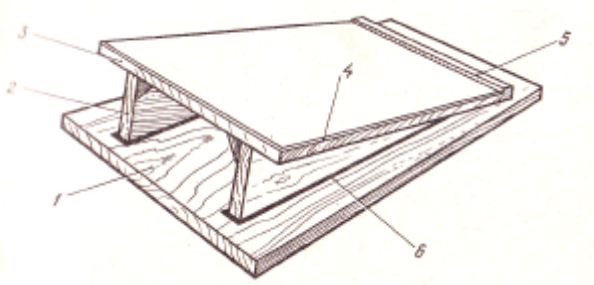
Ніж-різак для мозаїки.

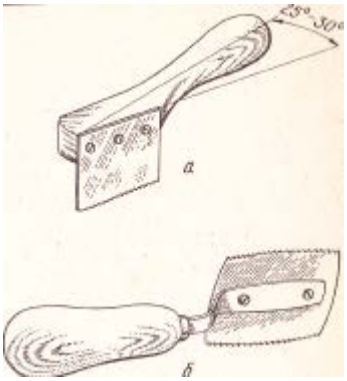
Валик для прикочування.

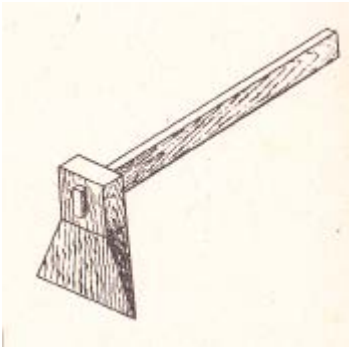
Прес.

Підставка:1-поверхня стола,2-опорні стойки, 3-планшет,4-шар вініпласту,5-рубець,6-прокладка.

Ножі-пили.

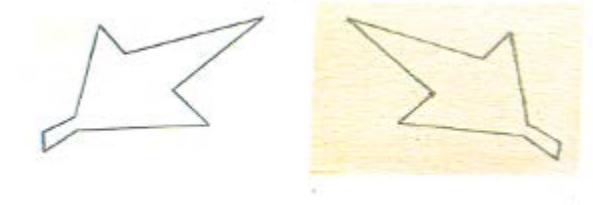

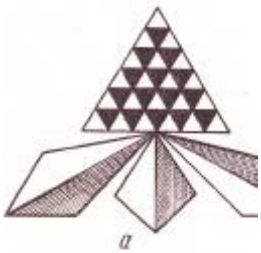
Молоток для притирання.

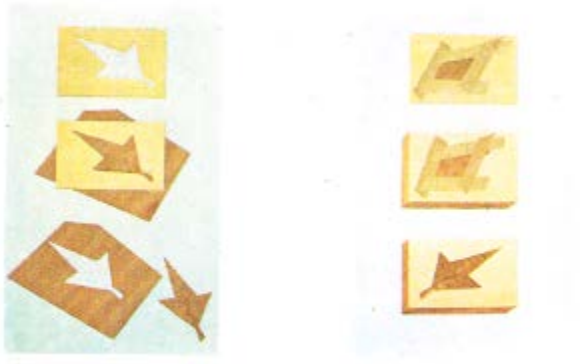
Матеріалом, на який наклеюють набір , може бути виріб з деревини, фанери, ДСП, ДВП, товстий картон.

Для засвоєння прийомів роботи доцільно виконувати такі мозаїчні набори:

1.Набір з абстрактних форм(квадратів, прямокутників, трикутників та інших геометричних фігур), з'єднаних між собою по прямій під лінійку(в квадраті 250х250)
2.Набір розетки в квадраті 60х60 мм.
3.Набір ромбовидної вставки.
4.Набір шахової дошки або шахового орнаменту.
5. Набір з переплетень криволінійних і прямолінійних форм.
6. Сітчастий орнамент.
7. Набір з об'ємних форм.
8. Рослинний орнамент.
9. Розетковий орнамент і орнамент, замкнутий в трикутній, квадратній чи іншій формі.
10.Анімалістичний орнамент.
11. Геральдичні мотиви.
12. Набір натюрморту.
13. Набір пейзажу.
14. Набір портрета.

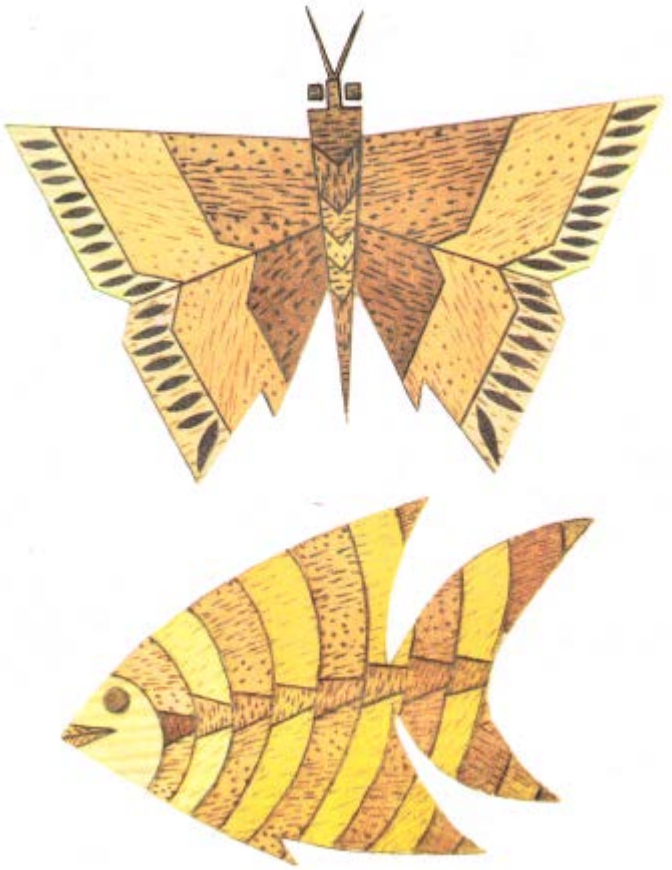

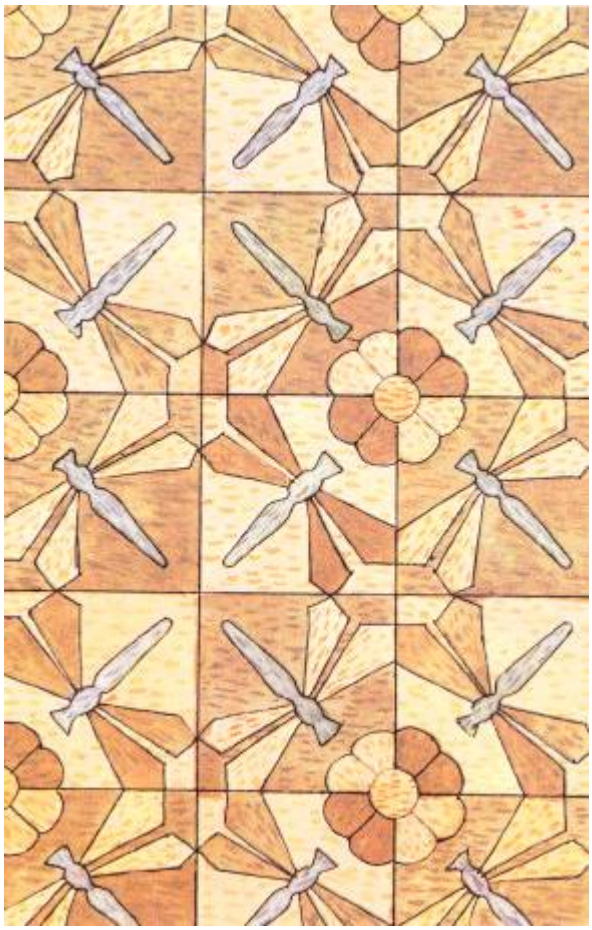

Послідовність виконання мозаїки.

Стилізація зображень.

Фрагменти для сітчастого орнаменту.

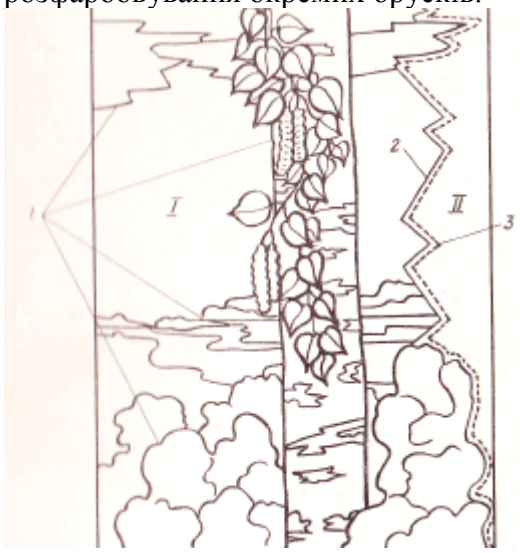

Малюнок анімалістичного орнаменту.

Натюрморт для мозаїки.

Рамки: вузька надає композиції легкості,витонченості, а широка—концентрує увагу глядача на самій композиції.

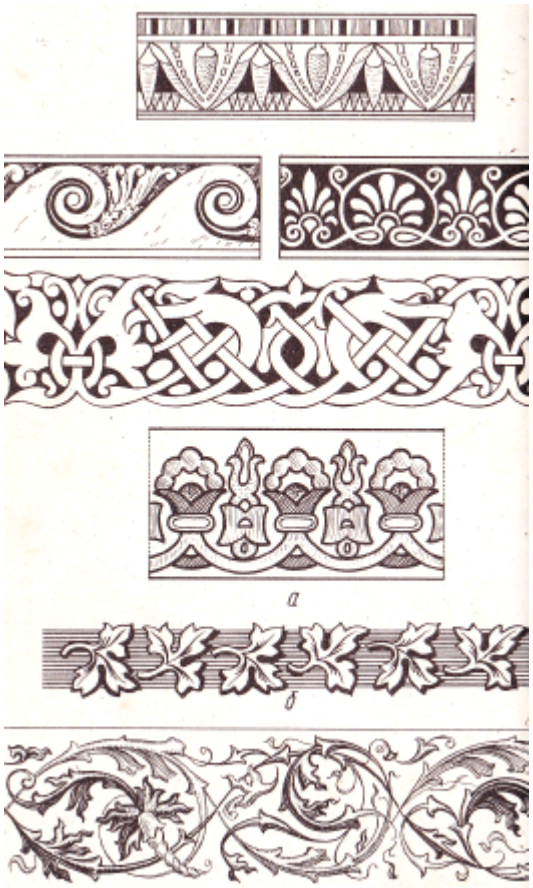
Блокова (чертозіанська) мозаїка походить від назви монастиря Чертоза Павійська в Італії, де вона процвітала в XV столітті. Техніка полягає в тому,що за малюнком склеюють підігнані бруски і рейки різного перерізу з різнокольорових порід деревини.Розпилюють брусок на багато тенких частинок, чкі способом інтарсії або маркетрі наклеюють на виріб.У блоки склеювали також кістку, ріг,застосовували розфарбовування окремих брусків.

Виконання набору частинами:1-лінії розбивки, 2-умовна лінія стикування двох частин,3-умовна лінія набору I(з запасом).

Додатки.

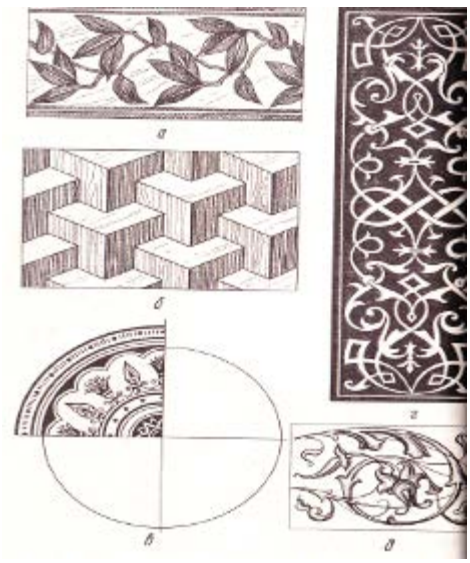
Види орнаментів

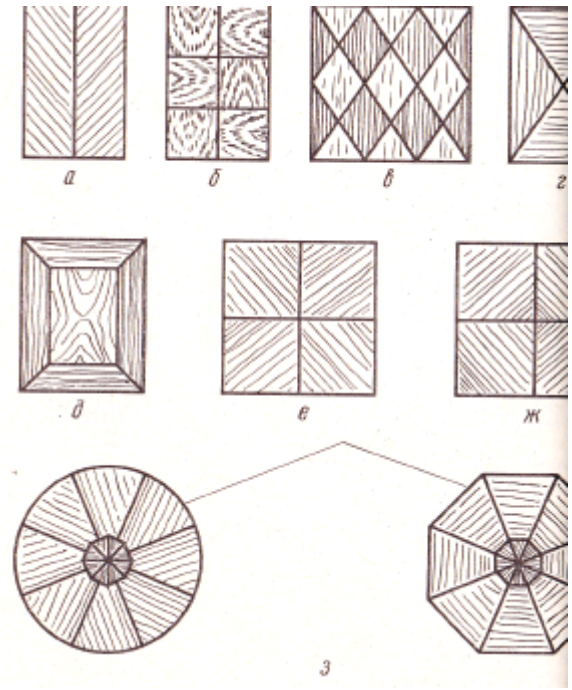
Орнаменти:а-різних народів(єгипетський, давньогрецький,давньоруський, скіфський),б-одномотивний, в-багатомотивний.

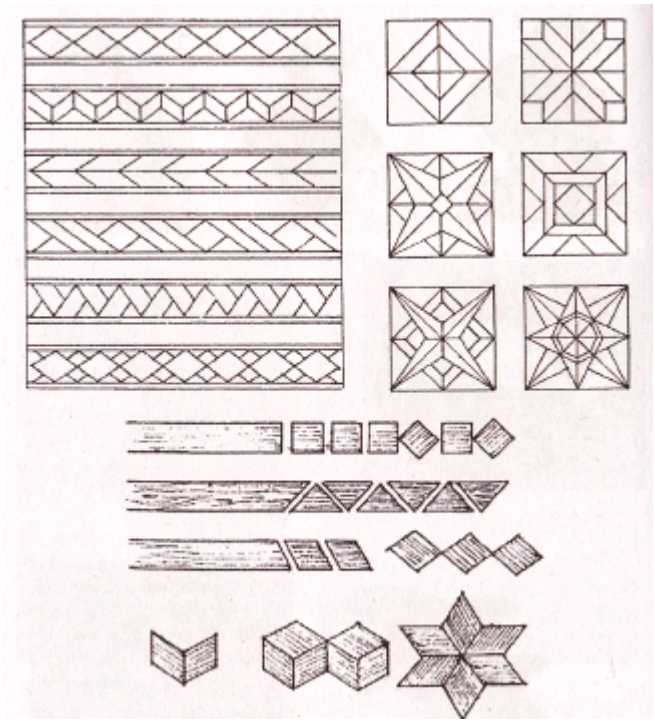
Мотиви орнаментів:а-геометричний, б-гротексний,в-геральдичний, д-комбінований,е-зооморфний.

Види орнаментів: а-стрічковий,б-сітчатий,в-розетта,г-композиційно-замкнутий,д-асиметричний.

Набори площин струганим шпоном:а-в ялинку,б-в шашку,в-в ромб,г-в конверт,д-в фриз,е- в крейц-фугу, ж- в куток,з- в круг і багатокутник.

Орнаментальні композиції.

Зображення.

Різновиди маркетрі.

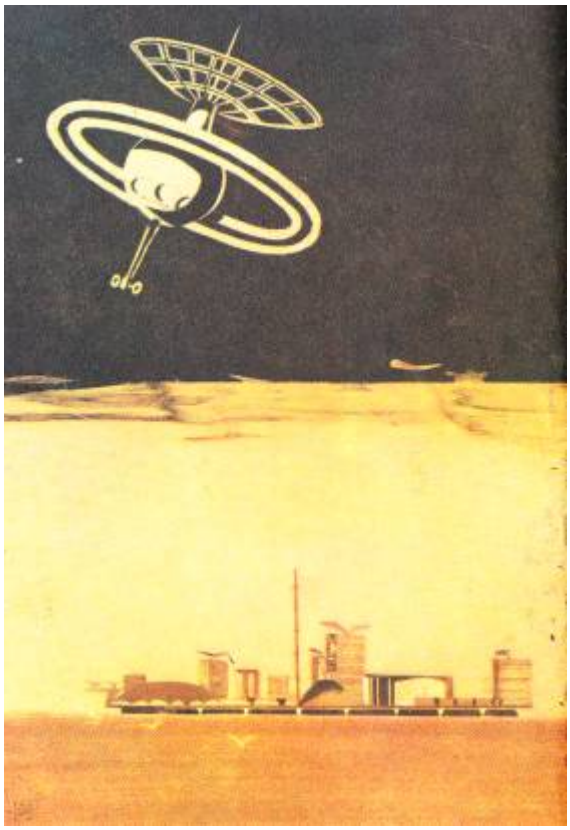

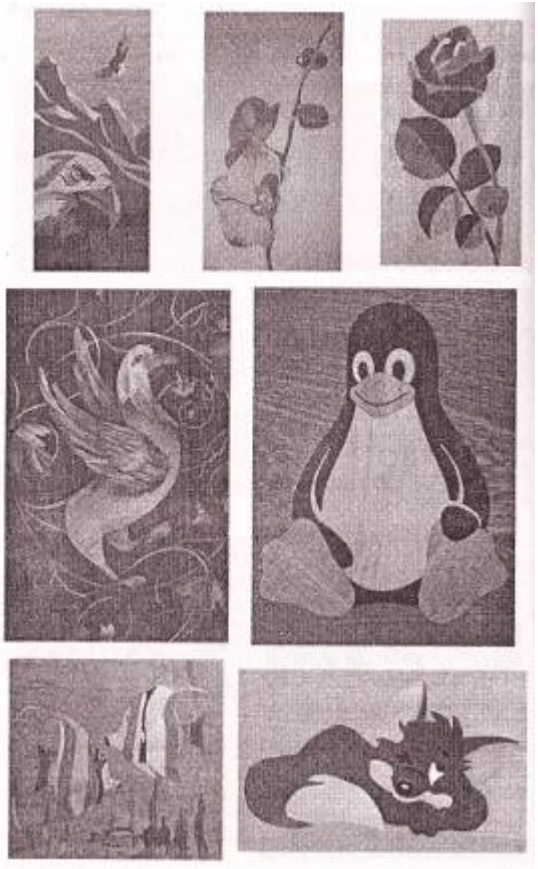

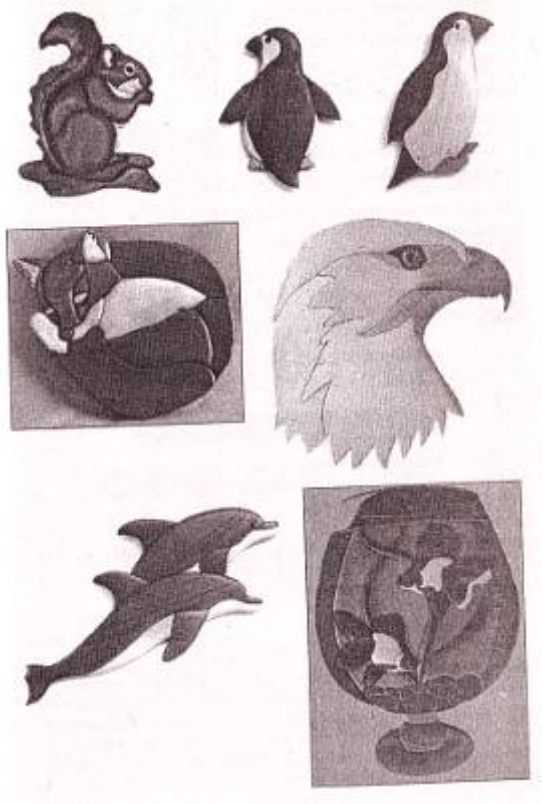

Запитання.

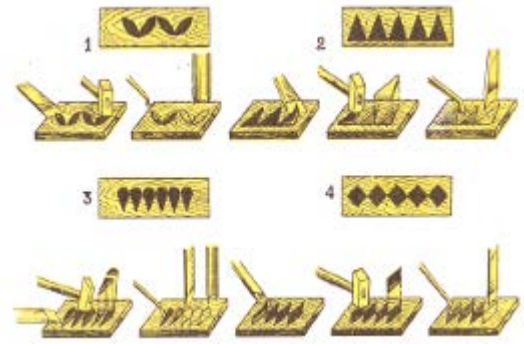
1. Які види мозаїки розрізняють?
2. Особливості різних видів мозаїки?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей мозаїки.
Виконання мозаїки.

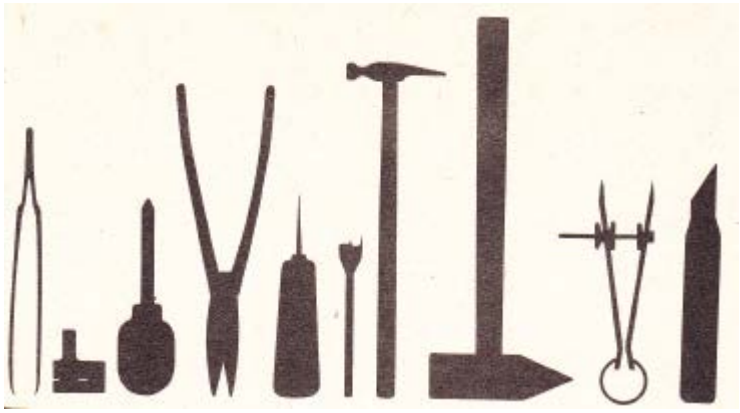
Інкрустація.

Походить від слова «інкрустіо» -- вирізати.Розрізняють інкрустацію: дерева деревом, дерева металом, дерева бісером, дерева іншими матеріалами (рогом,перламутром, пластмасами).Інкрустацію дерева деревом розглянуто при розгляді інтарсії в деякій мірі.Послідовність виконання інкрустації:
1.Розробляється ескіз майбутнього орнаменту чи малюнка.
2.Здійснюємо перенос рисунка на виріб.
3.Прорізаємо місця майбутніх вставок , таким чином,щоб вони щільно входили в прорізи.
4.Вкладаємо вставки(на клею, або за рахунок натягу).
5.Проводимо шліфування готового виробу.
6.Покриваємо виріб лаковими чи іншими плівками

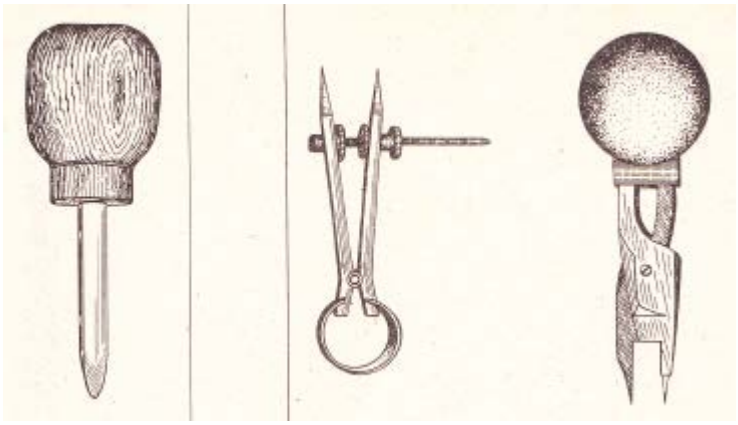

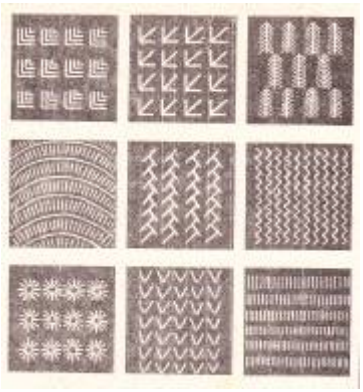
Технологія виконання елементів інкрустації.

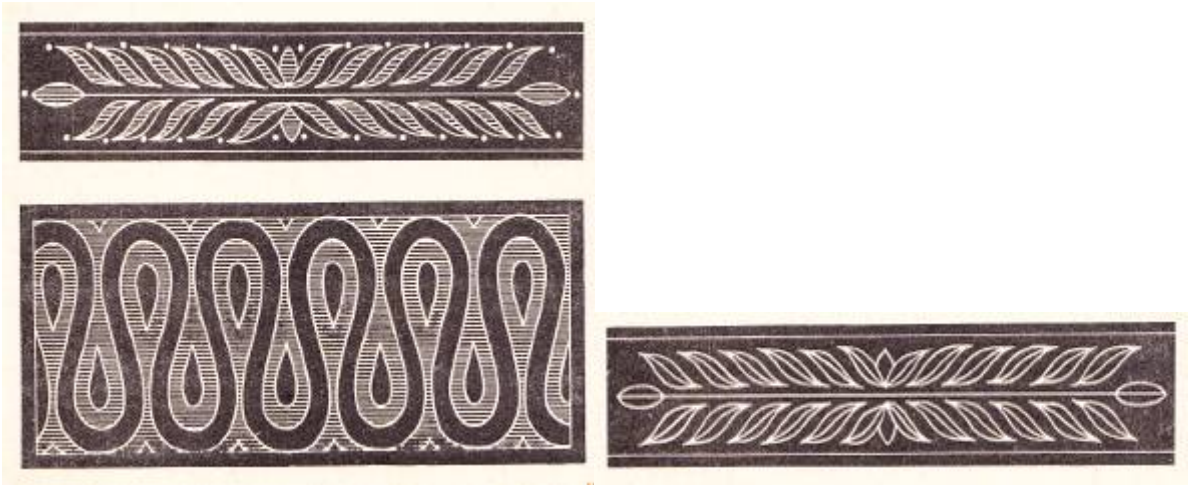
Інструменти для інкрустації дерева металом.

Торцевий ніж та ніж-циркуль

Варіанти з’єднання штрихів в інкрустації металом.

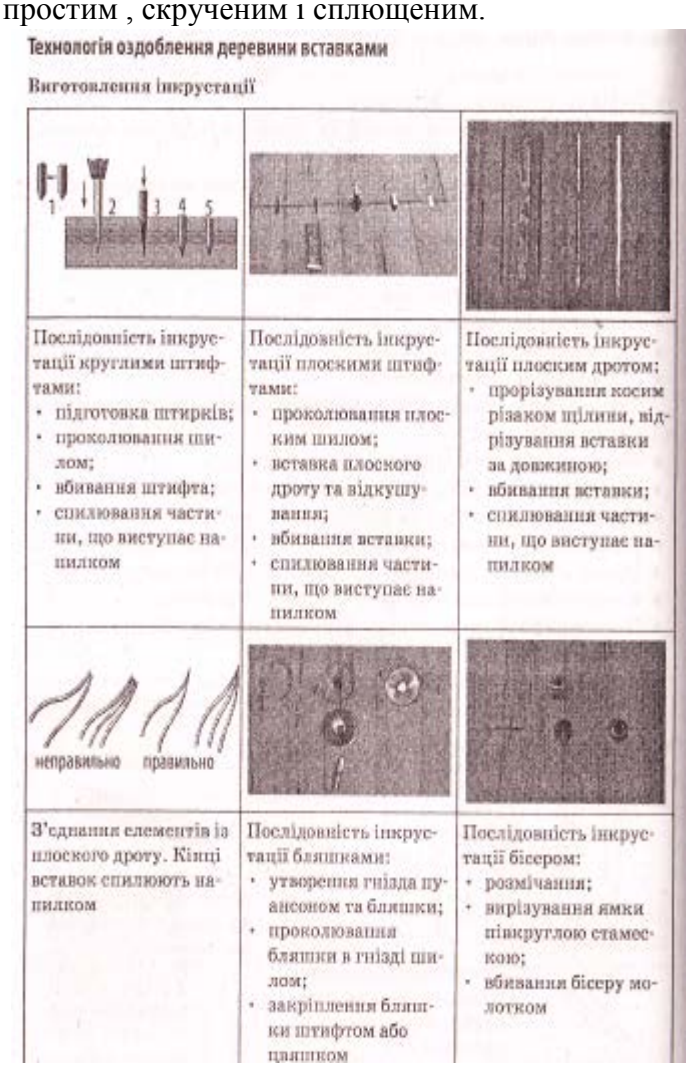

Орнаментальні смуги.

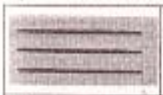
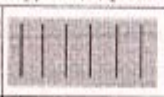
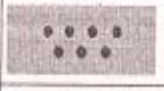
Зображення мотивів інкрустації дерева металом.

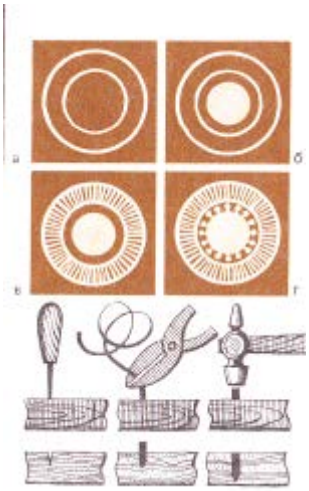
Інкрустацію металом називають на Гуцульщині – ж и р о в а н н я м.Для інкрустації застосовують мідний («мосяжний») дріт і бакфонову бляху(мосяж—сплав 5% міді, 15% сурми,80% свинцю; бакфон – сплав 20% нікелю,
40% міді, 40% цинку).Бісер вставляли на рідкій смолі, а пізніше без клею.Смужки бляхи вирізують ножицями, круглі вставки вирубують штампами.Дріт вставляють простим , скрученим і сплющеним.

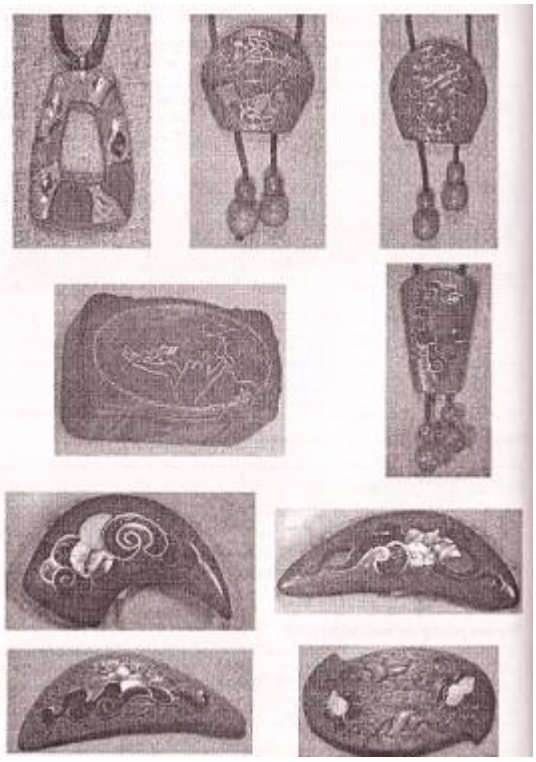
Прості елементи інкрустації дротом

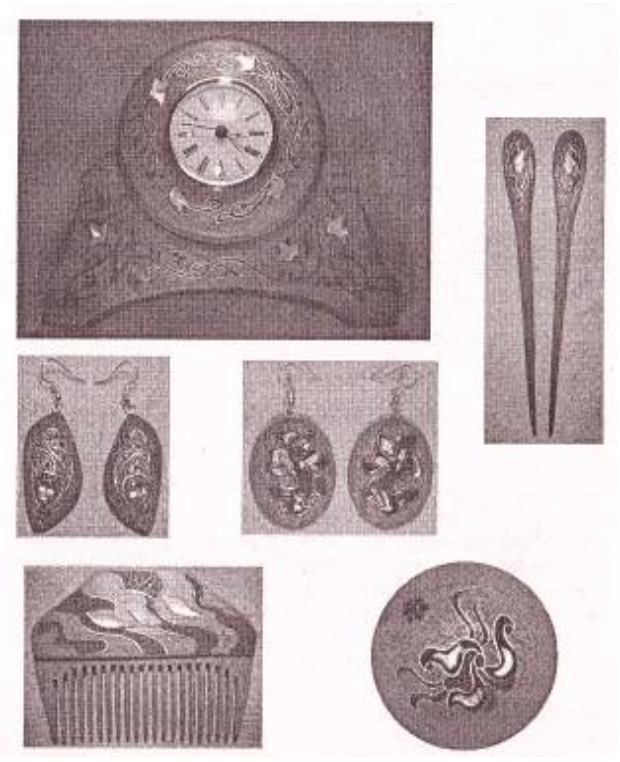
			
Прямі вставки вздовж волокон	Прямі вставки поперек волокон	Прямі вставки навскіс	Вставки під кутом 90°
Інструменти: косий різак, дерев'яна лінійка, молоток, напилок			
			
Вставки плоскими штирками	Вставки штифтами	Вставки дугові	Вставки хвилясті з дотиком
Інструменти: шило плоске або кругле, молоток, напилок		Інструменти: косий різак, молоток, напилок	

Різновиди інкрустації

Різновиди інкрустації.

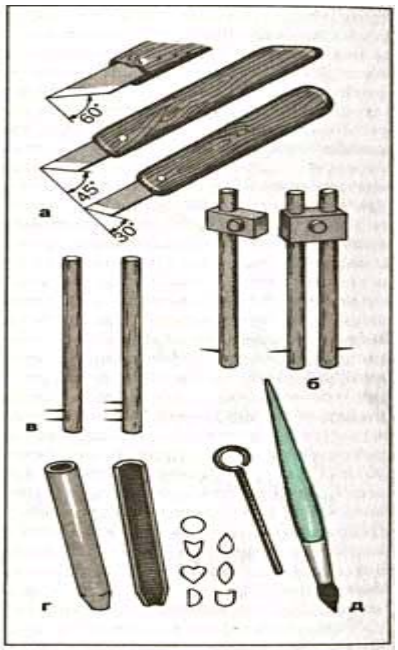
Запитання.

1. Що розуміють під інкрустацією?
2. Які різновиди інкрустації відомі?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей інкрустації.
Виконання інкрустації.

Аплікація соломкою.

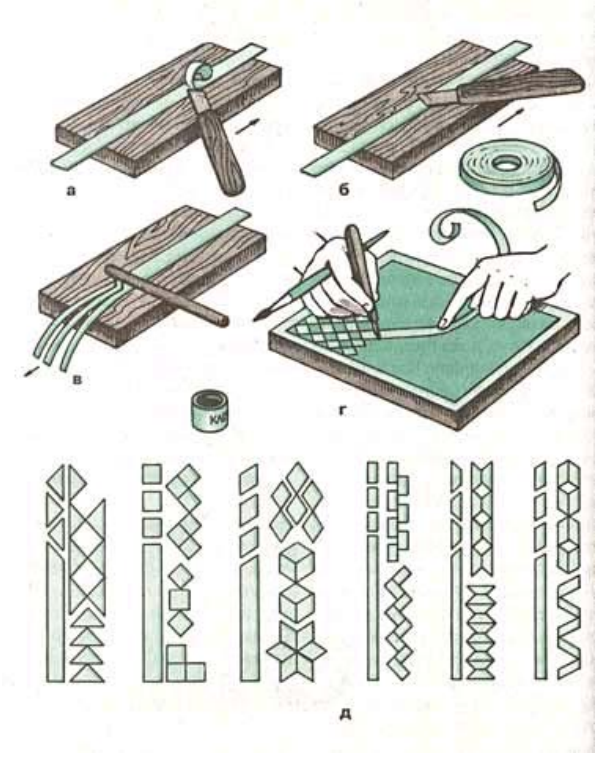
Аплікація соломкою – своєрідна мозаїка,де використовується природний матеріал (солома жита, пшениці,вівса, ячменю).Спочатку солому використовували як вставки при інкрустації, пізніше її стали використовувати для аплікації.Перші згадки про аплікацію соломою відносяться до XVIII ст.Дуже зрідка вироби з аплікацією можна знайти в музеях.Українські майстри аплікації: О.Саєнко, М.Сопільник, Д.Пихно, Д.Галікеєва, С.Кадельчук, Є.Мокляк, Н.Зеленчук.

Робоче місце не вимагає спеціального обладнання, потрібен стіл і планшет.

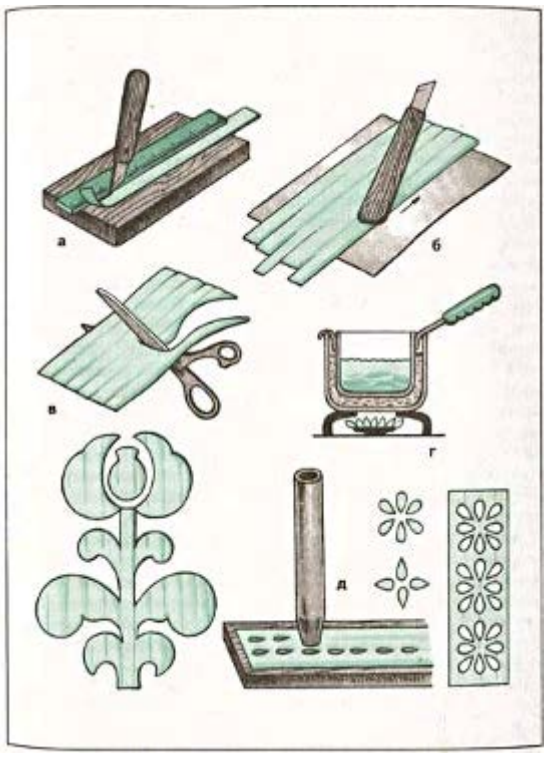
Для роботи використовують такі інструменти:
а—ножі-косяки з різними кутами,б—рейсмуси,
в – спеціальні ножі-різачки,г—пробивачі-просічки для вирізування однакових елементів різноманітної форми,
д -- пензлі для нанесення клею, креслярські інструменти, кутник, лінійка, копіювальний папір, калька, шліфувальний папір, тонкий папір,картон, клей ПВА і столярний клей, нітролаки.Матеріал—суха соломка.Залежно від часу заготовки солома матиме різний колір: в недостиглого жита—зеленуватий,в скирді—

коричнюватий або темно-жовтий,в достиглого жита—золотистий.Солму можна відбілити в перекисі водню, можна підфарбувати аніліновими барвниками.Використовуючи дикоростучі злаки можна розширити кольорову гаму соломки.відомо понад 90 відтінків природних кольорів.Для аплікації використовують солому з середньої і верхньої частини стебла, вирізуючи міжвузолля(частини між колін стебла).Зрізану солому (довжиною 20-25 см) ставлять в теплу(70°С) воду, або розмочують в холодній.Після того розрізають навпіл і прогладжують теплою праскою,щоб випарити вологу і вирівняти.Гаряча праска зробить соломку коричневих кольорів. Соломку сортують по кольору на аркуші білого паперу.З берігають в поліетиленових мішках.Найбільш технологічні елементи—смужки,квадратики,ромбики,трикутники.Розкреслюють тільки основну схему, а повторювані елементи наклеюють без розмітки,за попередніми намітками.Малюнки переносять за допомогою копірки чи перетисканням.Фоном для композиції може бути чорний, синій, вишневий, зелений, білий.Найдоцільніший
чорно-коричневий.Аплікації покривають прозорим або матовим нітролаком,методом розпилення.

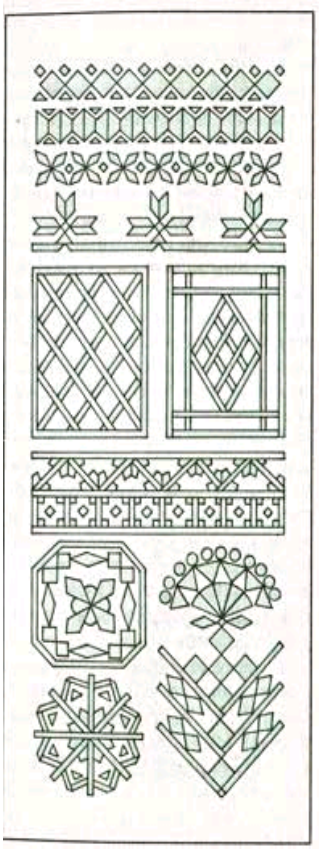
Можна проводити аплікацію не по лакованій поверхні, а по грунтованій, для чого готують грунтовку: вода—500 г, столярний клей—400 г, анілінова фарба(чорна,або коричнева)—8 г, гліцерин—40 г, мило—8 г.Клей замочують на ніч.Після в клеєварці готують клей до готовності, додають гліцерин і мило а такожфарбу.Розчин старанно розмішують і дають охолодитися.Наносять шар грунтівки, дають висохнути,а потім шліфують дрібнозернистою шкуркою, і наносять слідуючий шар грунтівки.Коли другий шапр грунтівки висохне приступають до аплікації. Така грунтівка має властивість ставати м’якою і липучою після змочування її водою.Коли вода висохне грунтівка твердне і закріплює прикладену деталь аплікації.

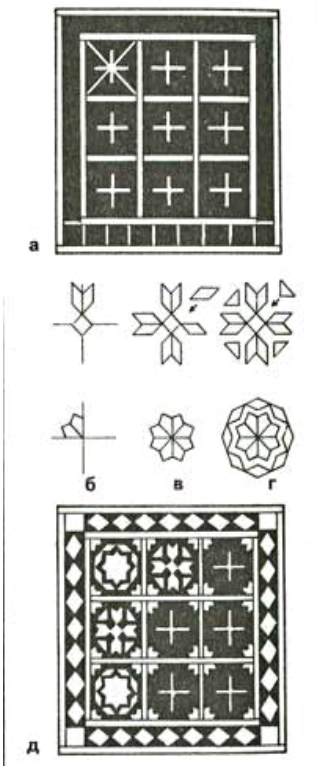

Робота з соломкою:а,б-шліфування соломки з внутрішньої сторони(зняття рихлого шару), в-розрізання соломи на смужки,г-вирізання елементів орнаменту,д-складання елементів в орнамент.

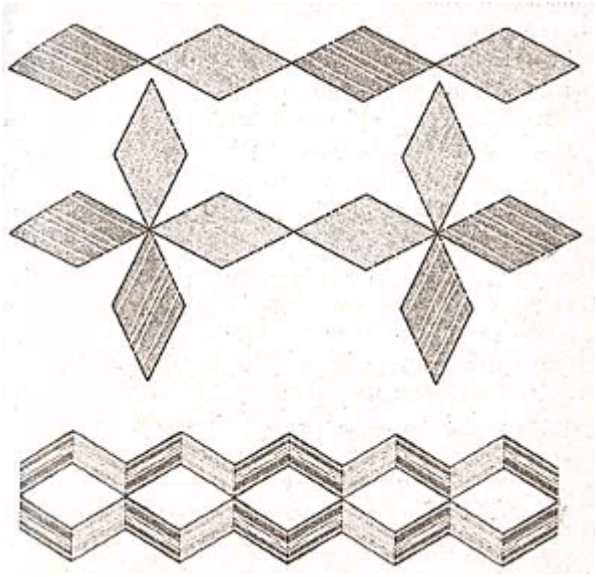

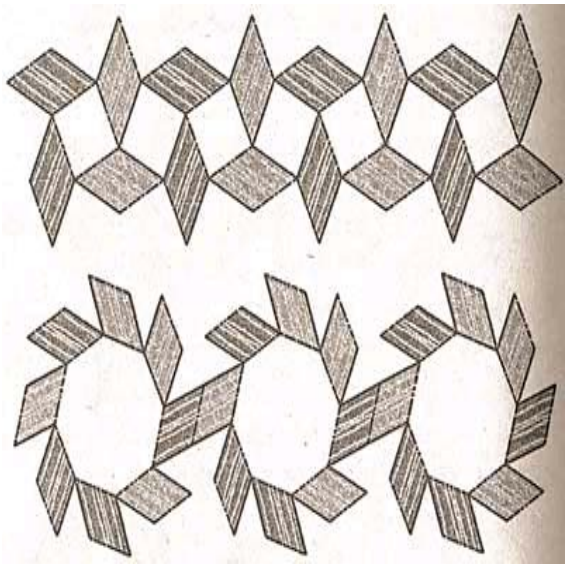
Робота з соломкою:а-різання соломки на смужки,б-наклеювання смужок на папір в-вирізання криволінійного елементу, г-приготування клею,д-вибивання елементів.

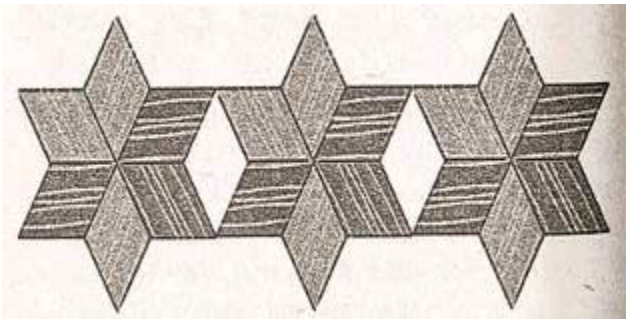

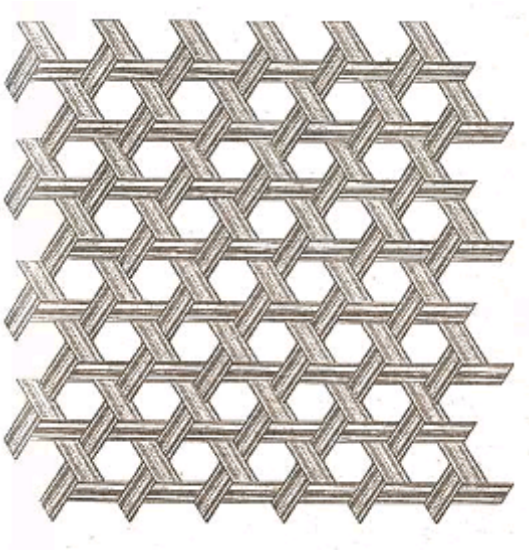

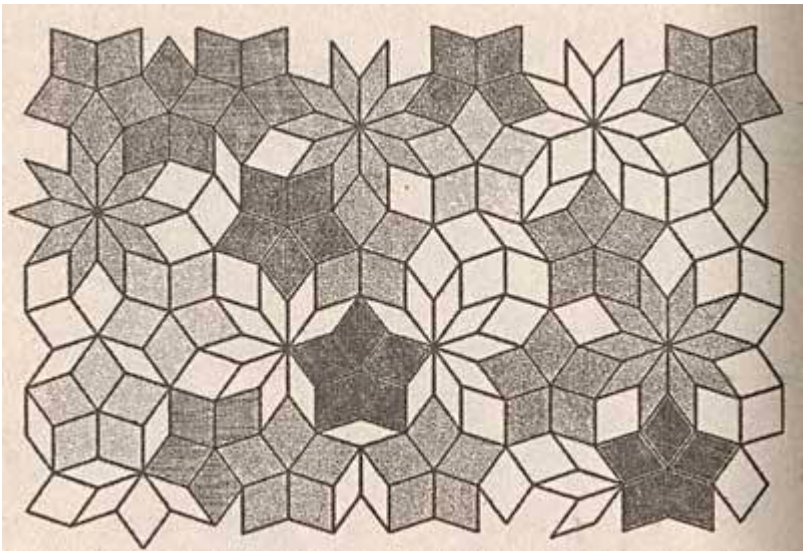
Різноманітні орнаменти.

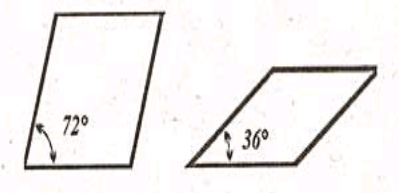

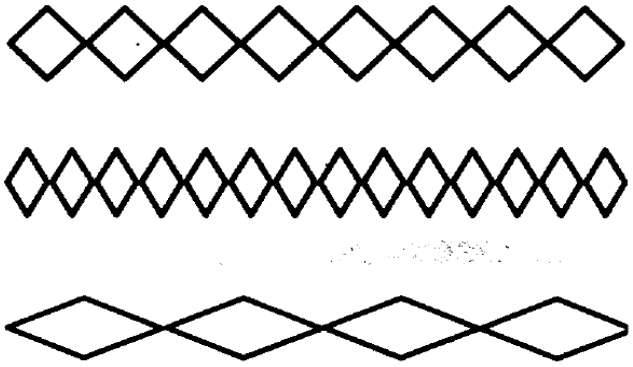

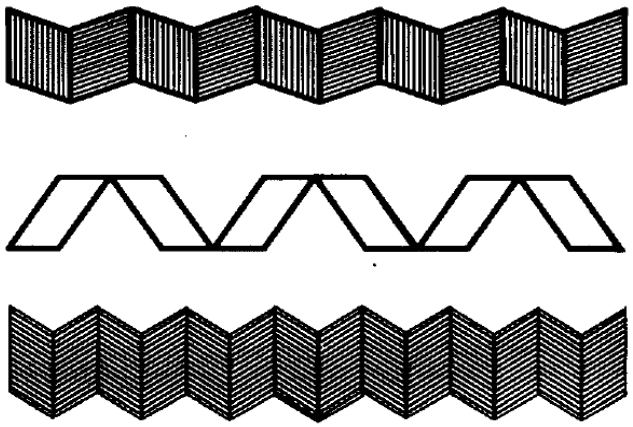

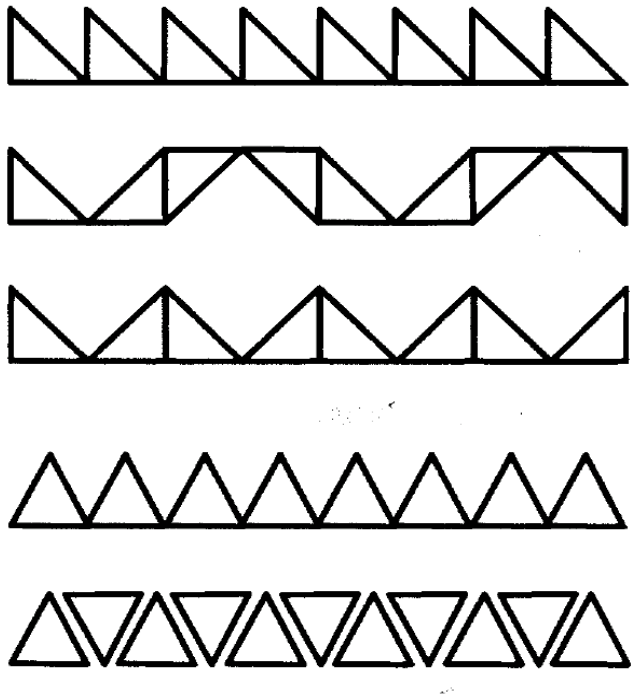
Прості ланцюги і прийоми виконання їх.

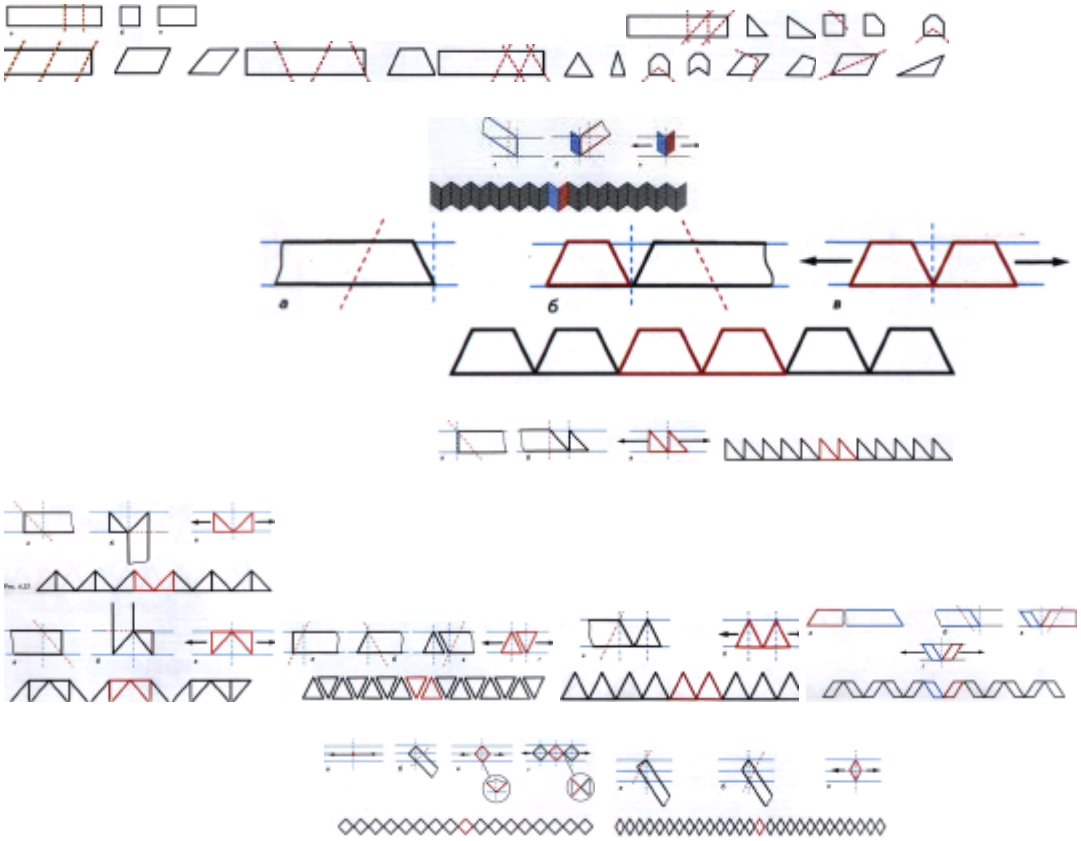
а

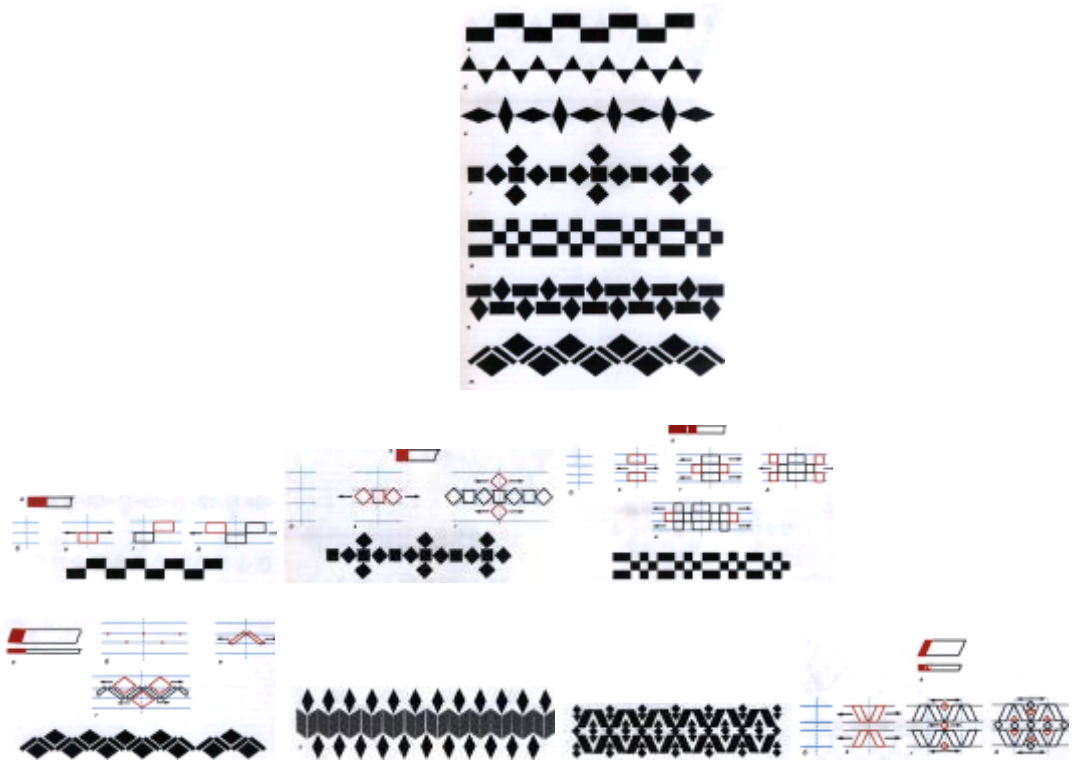
б

в

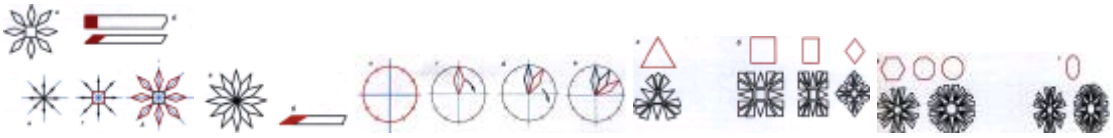
Складні ланцюги і прийоми виконання їх.

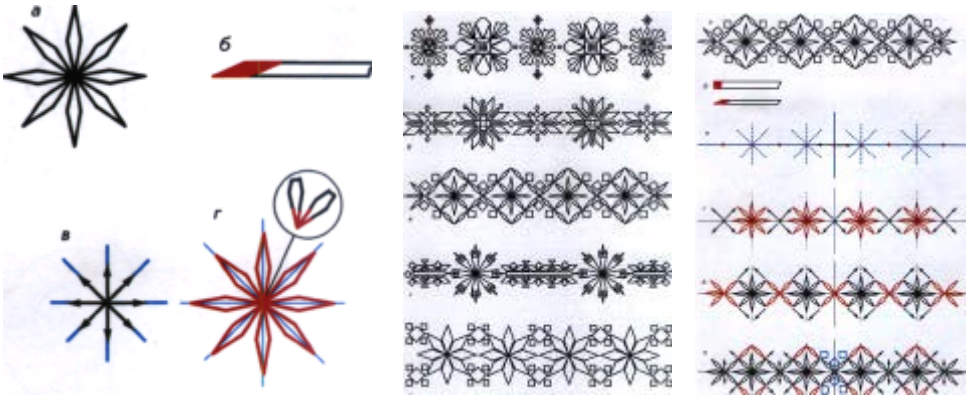
Елементи орнаменту і прийоми виконання їх.

Розетки.

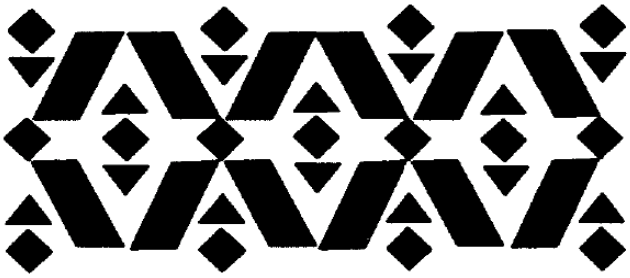

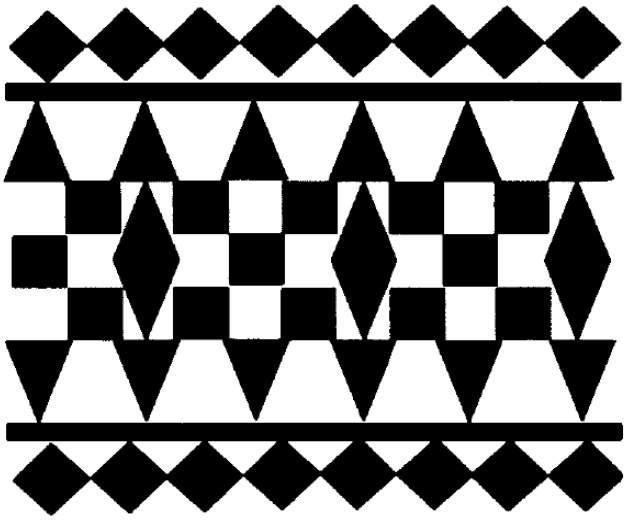

Бордюри.

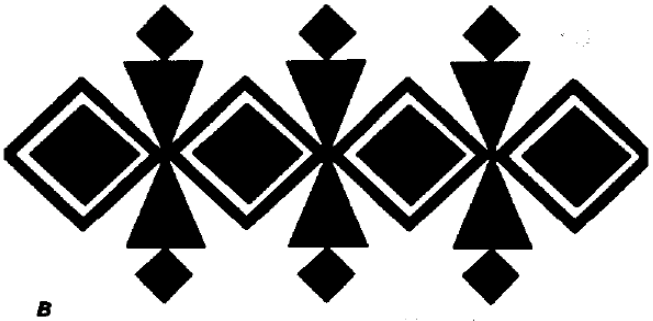

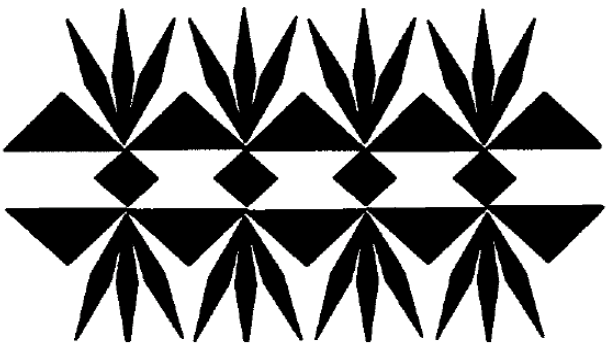
а

б

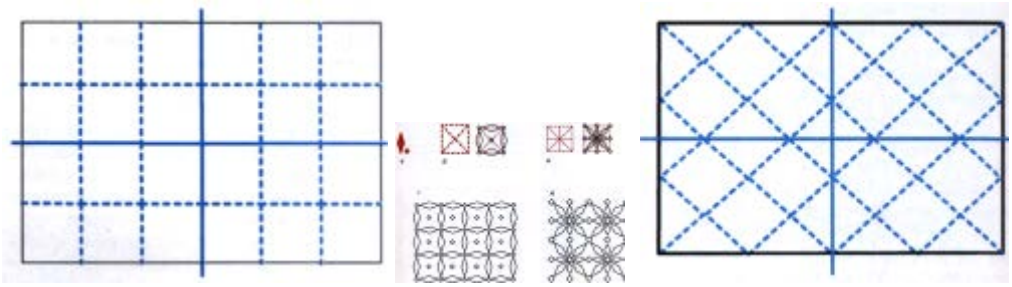

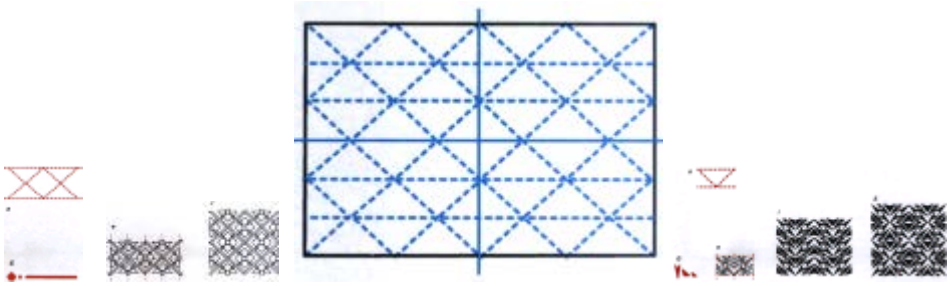
в

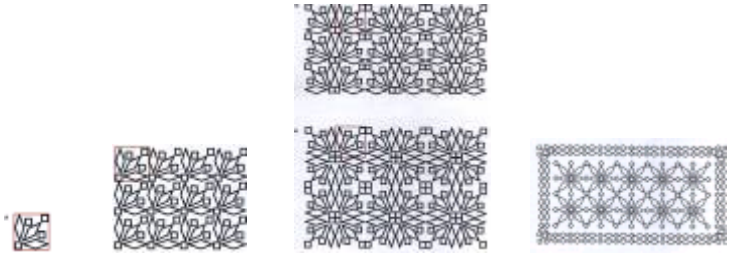

г

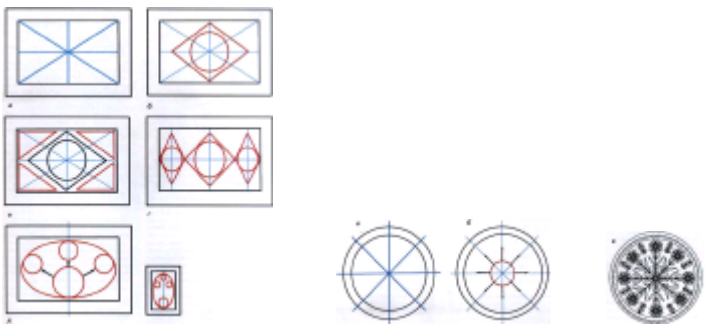
Сітки.

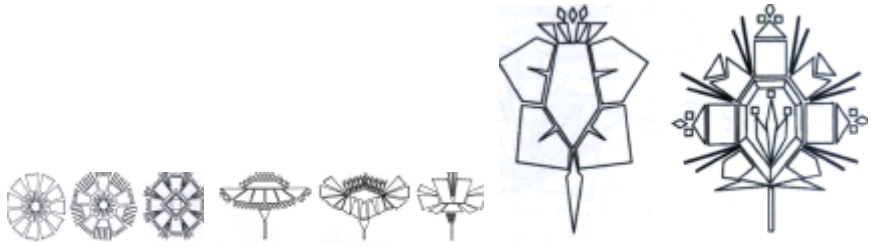
Симетрія.

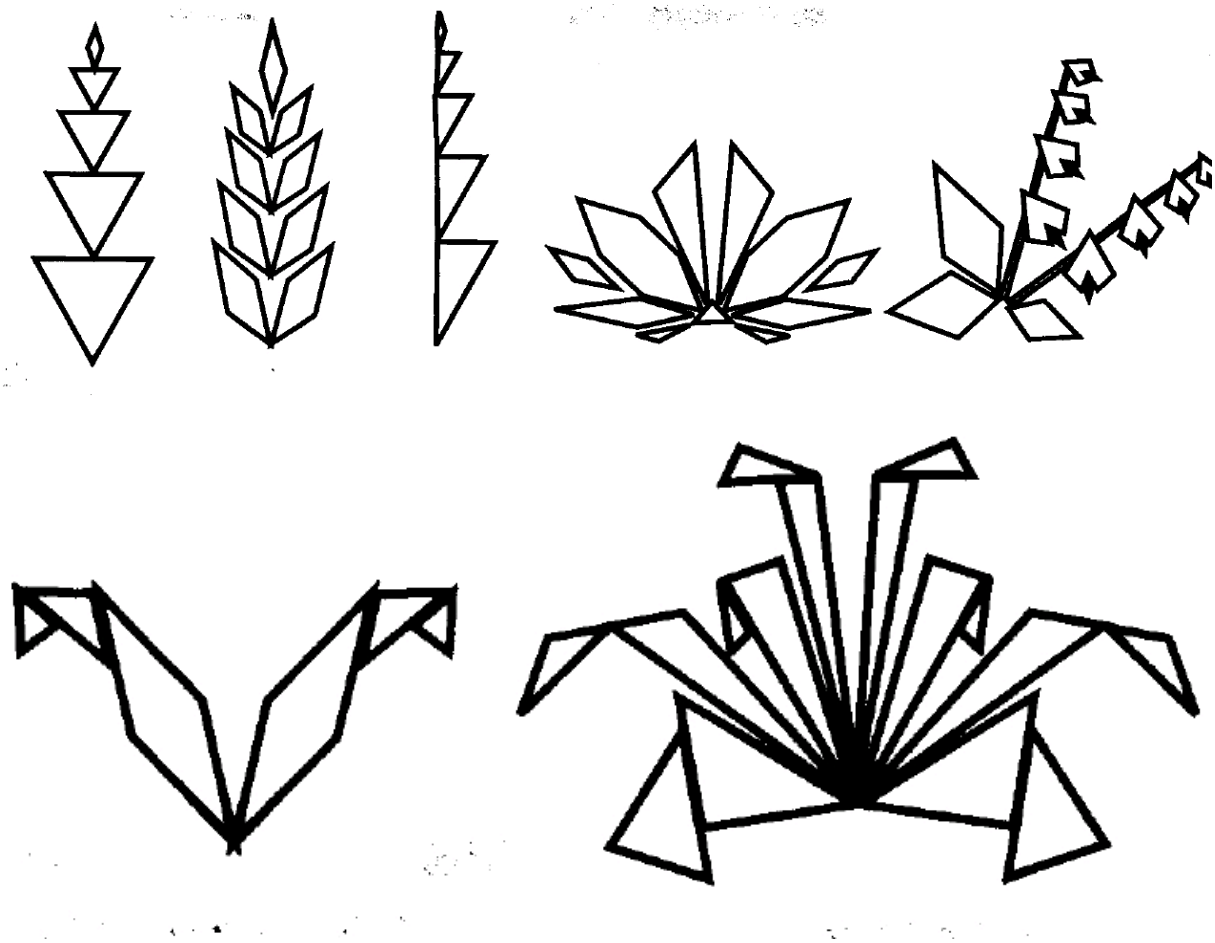

Настили.

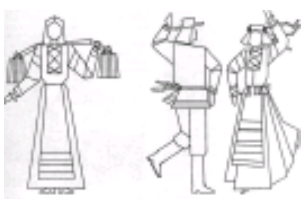

Рослинні мотиви.

Стилізація.

Зображення виробів з соломи.

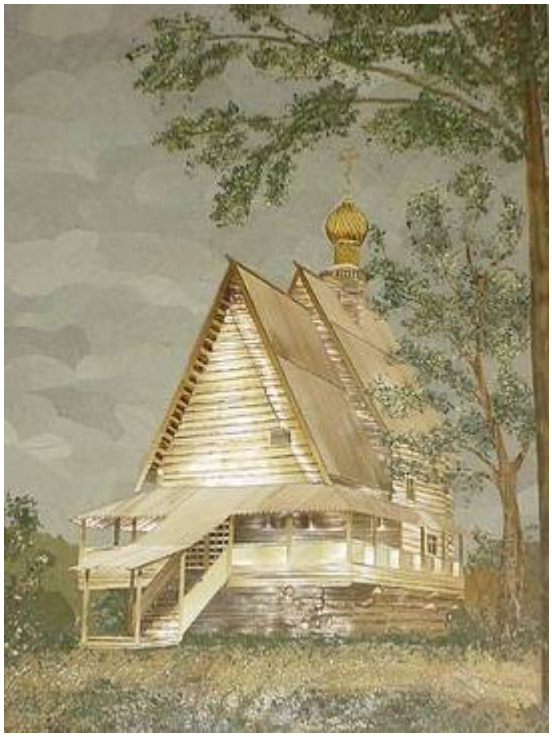

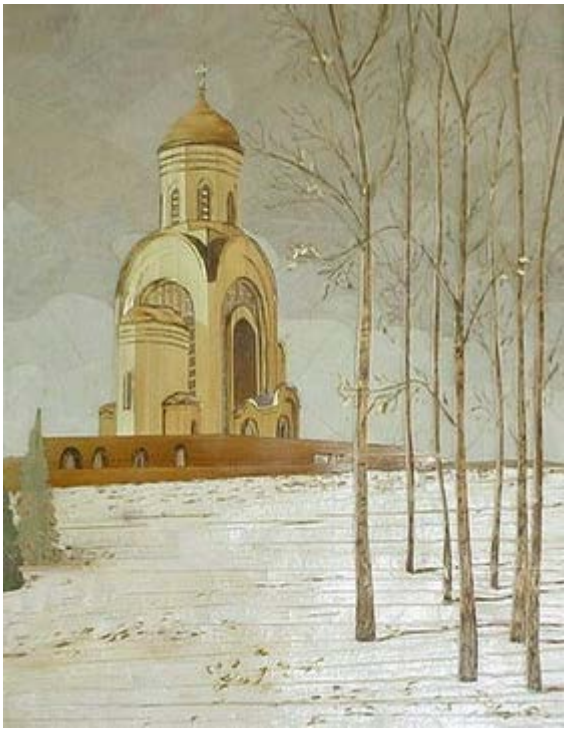

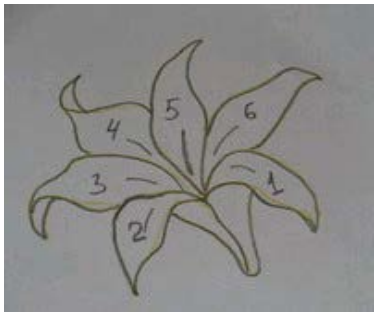

Христосъ Воскресе!

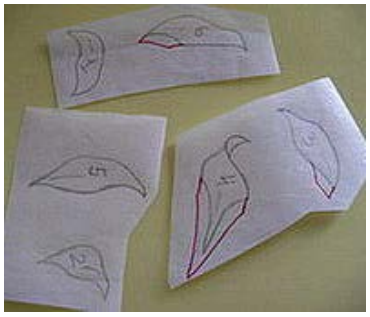

ХРИСТОСЪ
ВОСКРЕСЕ!

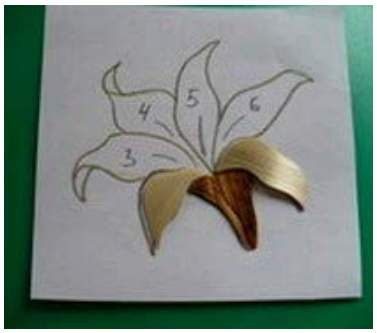

Послідовність виготовлення квітів з соломи.

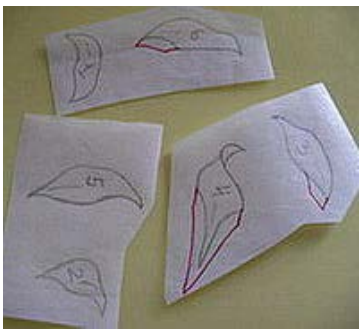

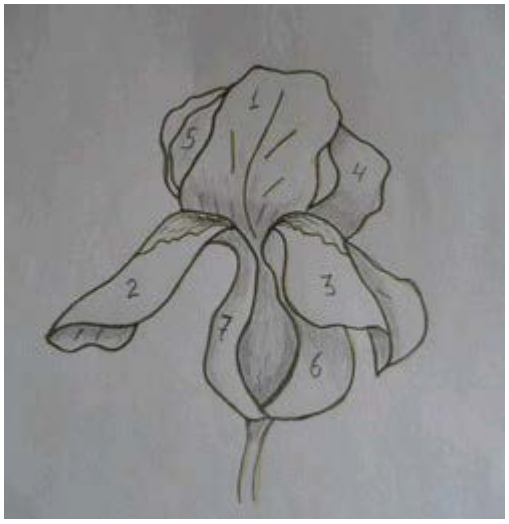

Запитання.

1. Як використовується соломка для художньої обробки деревини?
2. Які особливості використання соломки в художній обробці деревини?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей роботи з соломкою.
Виготовлення виробів з використанням соломки.

Випилювання з деревини.

З винайденням лобзика розпочав розвиватися такий вид художньої обробки деревини, як випилювання, хоча деякі елементи роботи були і до того часу при виготовленні прорізного різьблення.З появою фанери, як матеріалу, що виготовляється на заводській основі, цей вид художньої обробки ще більше розвивається.Особливо і масово розвивається випилювання в 50-60 роках XX ст. В основу випилювання поставлені способи використання орнаментів та мотивів, що дістаємо при виготовленні витинанок з паперу.Ці способи можна використати і при створенні нових мотивів.
Випилювання розвиває художній смак, посидючість, акуратність, точність, відкриває можливості для розвитку ініціативи, творчості, активізує мислення.

М а т е р і а л и.Початківці використовують фанеру, з набуттям досвіду користуються пиломатеріалами певної товщини та породи деревини, а також фанерою більшої товщини.Найкраще використовувати облицювальну(товщина 4-10 мм, зовнішній шар з цінної породи дерева), авіаційну березову фанеру(товщина 1;1,5;2;2,5; 3;4 мм, зовнішні шари відшліфовані).Рідше використовується фанера з м'ягких порід (сосни, ялини, вільхи), оскільки погано піддвється обробці і потребує значної уваги при випилюванні.Можна використовувати також фанеру з тарних ящиків.

К л е ї. Найбільш придатними для з'єднання випиляних деталей є синтетичні клеї, готові до вживання. Досить зручно користуватися клеєм ПВА, «Момент».Можна використовувати столярний клей та інші клеї рослинного та тваринного походження, а також різноманітні клеї: епоксидні, каучукові, нітроцелюлозні. При використанні точно дотримуватися правил використання.

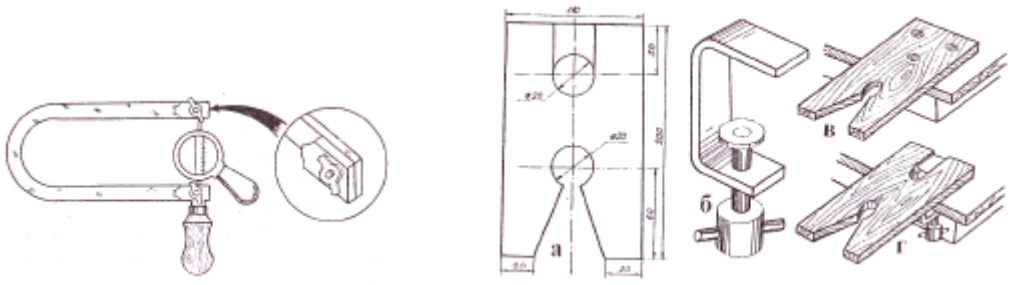
Ш л і ф у в а л ь н і м а т е р і а л и .Використовують шліфувальні шкурки на різній основі , з різного абразивного матеріалу, різної зернистості. Найкраще використовувати шкурки на паперовій основі з зернами з скла і кварцу, оскільки такі шкурки не дають темного пилу. Для грубого шліфування-- №11- №8, для чистого— №5-№1, для полірування-- №1-№0.

Б а р в н и к и.Найбільшу цікавість представляють натуральні барвники:
-- відвар з лушпиння цибулі дає червоно-коричневий колір;
-- відвар шкарлупок грецького горіха, або кори яблуні дає коричневий колір;
-- відвар недоспілих плодів крушини дає жовтий колір;
-- відвар кори верби або вільхи дає чорний колір;
-- відвар молодих пагонів тополі і небагато галуну дає оранжевий колір.
Широко застосовуються гумінові барвники: морилка—готовий до вживання розчин порошку, що має назву—бейц, які фарбують деревину в коричневий колір того чи іншого відтінку, залежно від концентрації.

П р о т р а в и . Це мінеральні солі і кислоти.Найбільш вживані:
-- залізний купорос(кристали світло-зеленого кольору з білим нальотом та іржею) фарбує деревину в сіро-чорні відтінки;
-- двохромовокислий калій(кристали жовто-оранжевого кольору) фарбує деревину в коричневі відтінки;
-- двохромовокислий натрій(кристали червоного кольору) фарбує деревину в жовті і коричневі відтінки;
-- мідний купорос(кристали синього кольору) фарбує деревину від жовто-коричневого до чорного кольорів.

Л а к и .Використовуються в основному нітроцелюлозні лаки(кількаразові покриття).Рідше використовуються олійні та спиртові лаки.

І н с т р у м е н т и т а п р и с т р о ї . Основним інструментом є ручний лобзик з набором пилочок.Для зручності роботи використовують спеціальну підставку.Отвори в фанері для протягування пилочки пробивають шилом, або просвердлюють за допомогою свердла та ручного дриля чи коловорота.

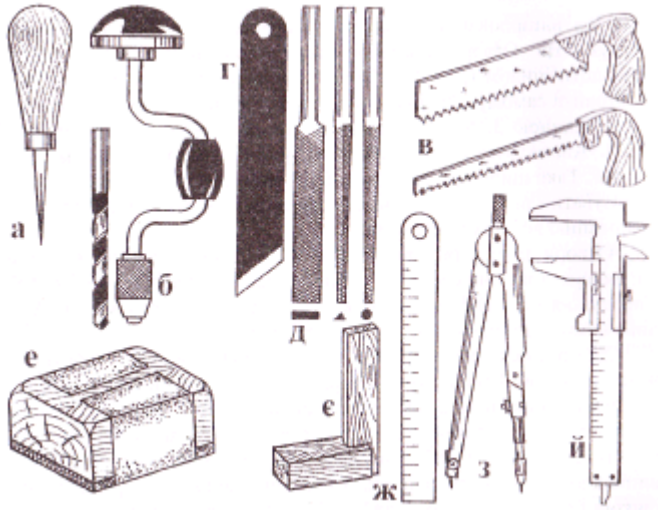

Лобзик та столик для випилювання.

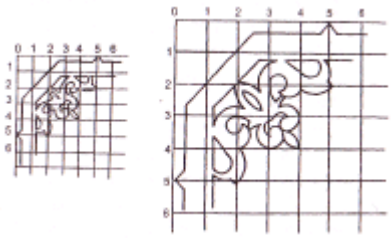
Електролобзики.

Для розпилювання великих листів фанери використовують ножівку,а для пиляння по кривих лініях – викружну ножівку.Для зачищування випиляних поверхонь використовують личкувальні напилки та надфілі.Для шліфування використовується шліфшкурка та шліфувальна колодка.Використовують також ніж-косяк та креслярсько-розмічальні інструменти і деколи штангенциркуль.

Інструменти для випилювання.

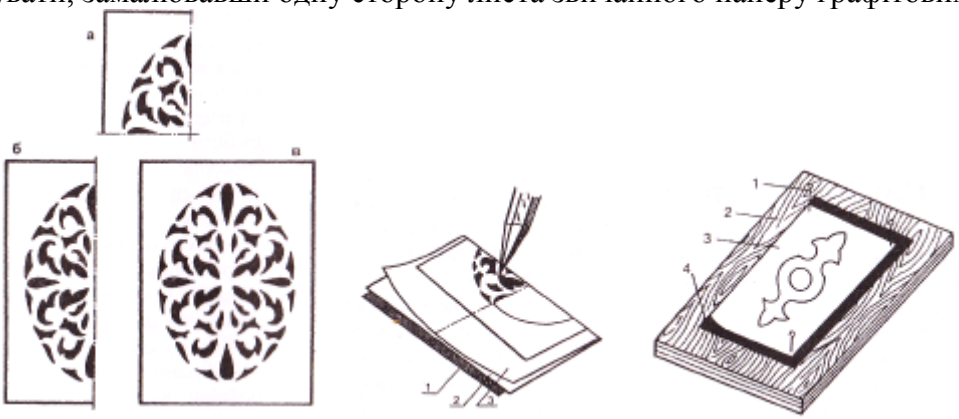
З б і л ь ш е н н я т а з м е н ш е н н я р и с у н к і в .Збільшення чи зменшення рисунків виконують кількома способами:
-- за допомогою клітинок;
-- за допомогою пантографа;
-- використанням епіпроектора;
-- використанням ксерокопіювального апарата.

Збільшення методом клітинок.

П е р е в е д е н н я р и с у н к а . Симетричні орнаменти, якщо зображені тільки частини рисунка переводять послідовно(з четвертини на половину, а з половини на цілий).При розміщенні деталей на фанері потрібно пам’ятати, що насамперед враховуємо декоративну виразність, після – міцність, і в кінці – економне витрачання матеріалу.Розміщувати деталі треба так, щоб переважна частина контурів орнаменту

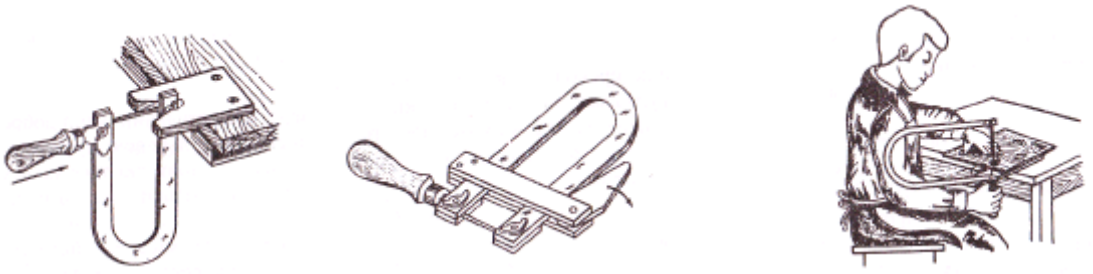
співпадала з напрямом волокон матеріалу.При переведенні рисунка його фіксують на матеріалі разом з копіювальним папером. Саморобний копіювальний папір можна приготувати, замалювавши одну сторону листа звичайного паперу графітовим олівцем.

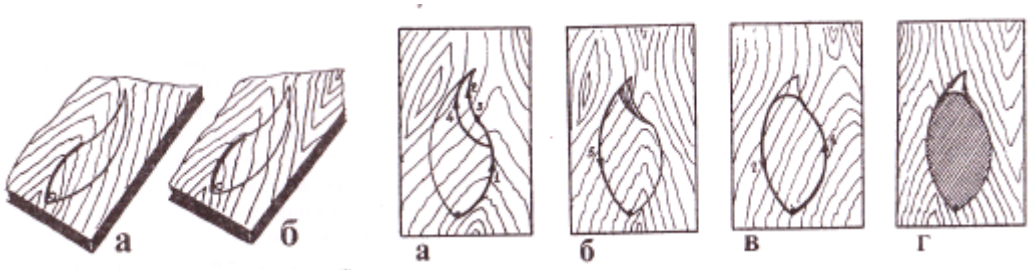
Переведення рисунка та розміщення деталей.

П р и й о м и р о б о т и .

1.Закріпити пилочку(повинна бути натягнутою, зубцями до ручки), скориставшись спеціальним пристроєм, або стоснувши каркас, вперши його в верстак чи край стола.

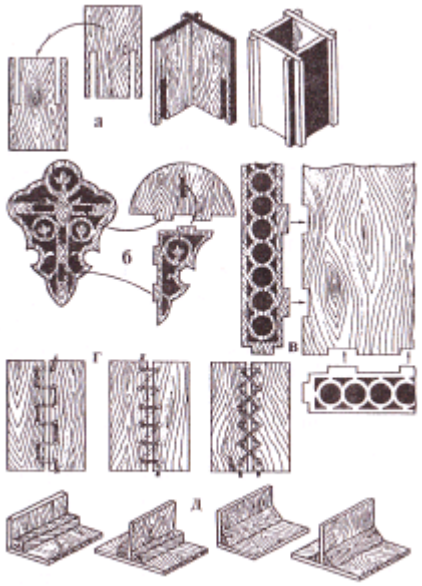
2.Правильно прийняти позу для пиляння.Лист, притримуваний лівою рукою, плавно насувається нам пилку, а права рука рухається з пилкою тільки вверх-вниз і ніяк не вперед.Пиляти тільки на підставці.
3.Пилочка рухається строго в вертикальному положенні, плавно, по всій довжині,з невеликою частотою рухів.
4.При випилюванні внутрішніх отворів пилку заводять в раніше проколений чи просвердлений отвір і, закріпивши пилку продовжують пиляння. Отвори проколюють з двох сторін, щоб не було сколювання верхнього шару.На деталі рекомендовано проколювати всі отвори відразу.

Прийоми пиляння.

5. При пилянні прямих і кривих ліній рухи плавні, впевнені, не перериваються до тих пір доки лінія не пропиляна до кінця. Тупі кути випилюють простим поворотом на місці.Гострі кути випилюють з двох сторін.
6. При пилянні зовнішніх і внутрішніх контурів потрібно дивитися, щоб лінія розмітки завжди залишалася.
7. Вирівнювання лінії пропилу можна повертанням фанери, або відхиленням лобзика.

З ’ є д н а н н я д е т а л е й .
-- пазами;
-- шипами;
-- зв’язуванням;
-- рейками.

З’єднання деталей: а-пазами; б,в-шипами; г-зв’язуванням; д-рейками.

С к л а д а н н я в и р о б і в . Перед складанням виробів робимо підгонку деталей, які з’єднуються, та доводку деталей виробу.Дивляться,щоб не порушувалася симетрія, усувають всі видимі дефекти, складають виріб без клею.Після цього складають виріб на клею, притискають з’єднувані деталі і, після того, як виріб висохне, проводять дальшу обробку виробу, видаляючи деталі, що виступають,шліфуванням, чи підрізанням. Далі проводять підготовку виробу до опорядження за допомогою шліфування з обох сторін.З лицьової сторони шліфування наприкінці проводять дрібнозернистою шліфшкуркою.

О п о р я д ж е н н я в и р о б і в . Ділиться на три групи:
-- захисне опорядження;
-- декоративно-художнє опорядження;
-- декоративно-захисне опорядження.
При нанесенні барвників використовують неглибоке, поверхневе фарбування(широкі поверхні—плоским щетинистим пензлем, вузькі—вузьким).Барвник наносять впоперек волокон, а потім – вздовж.Лакування проводять одним із способів:тампоном, пензлем, зануренням, наносячи кілька шарів лаку.Деколи опорядження виконують,

застосовуючи відповідні мастики, утворені з речовин природнього, а не штучного походження.

При випилюванні з деревини дотримуються правил безпечної праці при пилянні, та при покриванні фарбниками та захисними плівками.

Правила техніки безпеки при різанні матеріалів.

Небезпека в роботі
Травмування рук при запилюванні.
Запорошення очей тирсою.

Перед початком роботи

Надіньте спецодяг.
Перевірте справність робочого місця, пристроїв та інструментів.
Розмістіть інструменти та матеріали в певному порядку.

Під час роботи

Надійно закріпіть заготовку.
Користуйтеся справними гарно налагодженими інструментами.
Усі дерев'яні частини пилок повинні бути заокруглені, гладенькі, без відколів і тріщин на поверхні.
Перед початком і під час роботи пилки класти на верстак не можна, їх треба вішати.
Стежте за натягом полотна лучкової пилки.
Застосовуйте напрямляч для запилювання.
У випадку, коли інструмент вийшов з ладу, його негайно потрібно замінити.
Пиляючи не можна натискувати пилкою на деревину і викривляти в боки полотно пилки, бо воно може зламатися і поранити руку.
Під час пиляння не можна тримати ліву руку близько біля зубів.
Не можна напрямляти полотно пилки по розмітці пальцем.
При запилюванні потрібно 2-3 рази пилку подати до себе, а потім уперед.
Пиляти на певний змах можна тоді, коли пилка увійде в деревину на глибину 5-8 мм.
При пилянні треба робити 60 рухів у хвилину.
Не відволікайтесь під час роботи, використовуйте правильні прийоми роботи.

Після закінчення роботи

Залишки матеріалів, незакінчені вироби здайте черговому або вчителю. ,
Після закінчення роботи послабити тятиву, повернути полотно,лучкової полки зубцями до середини та повісити її на місце.
Прибрати робоче місце, користуючись щіткою-зміталкою; здувати або змітати стружку забороняється.
Приведіть одяг до ладу.
Вимийте руки.

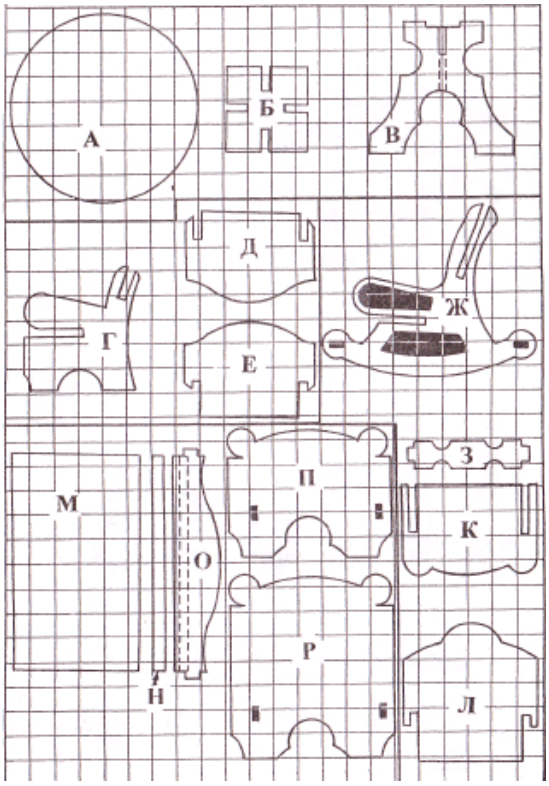
Запитання.

1. Які матеріали та інструменти використовують при випилюванні?
2. Які прийоми роботи при виконанні зовнішніх і внутрішніх елементів?
3. Яких правил безпечної праці потрібно дотримуватися при випилюванні?

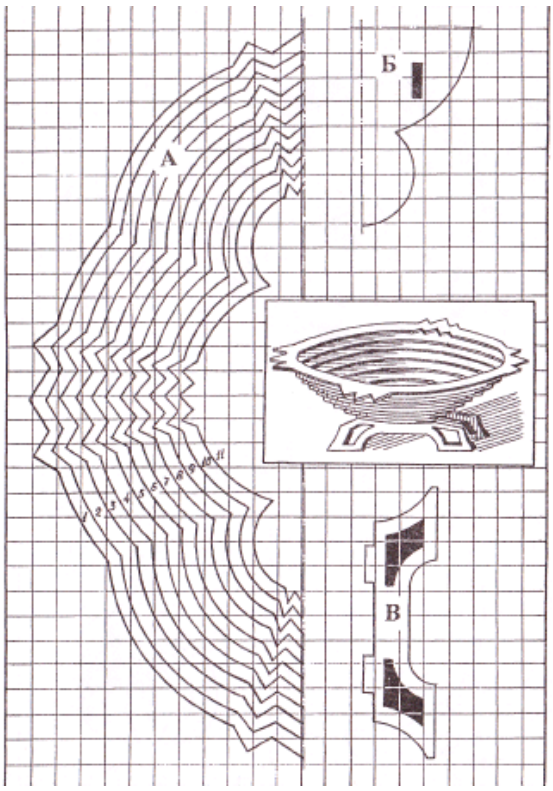
Практичні роботи.

Вивчення особливостей випилювання.
Виготовлення виробів з використанням випилювання.

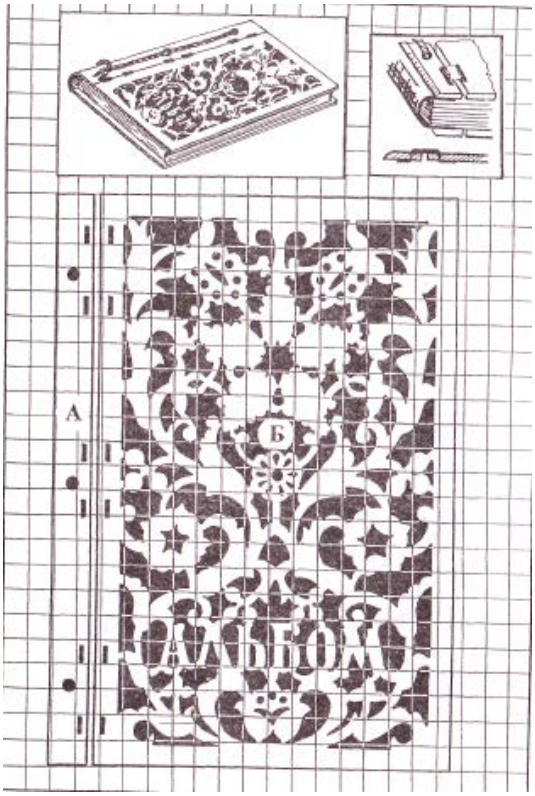
Зображення деталей виробів.

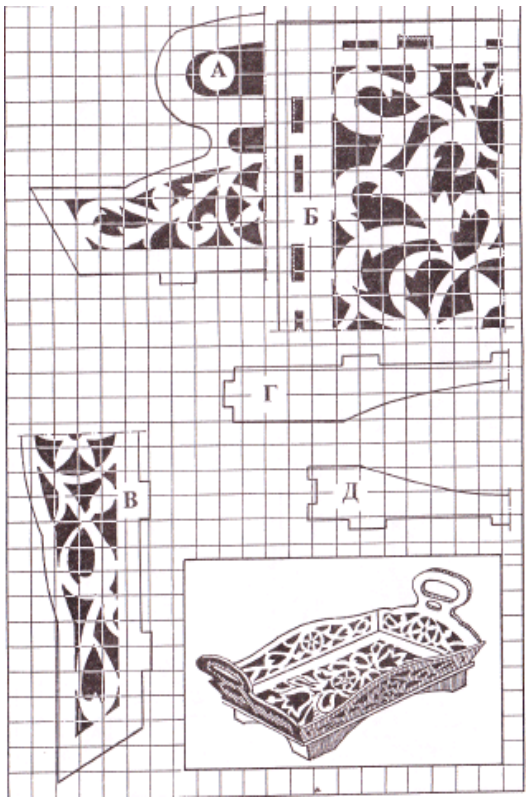
Іграшкові меблі.

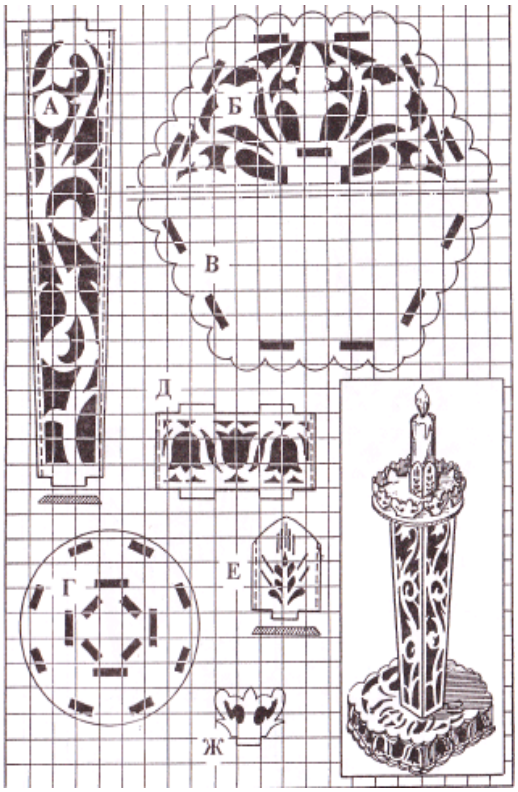
Хлібниця.

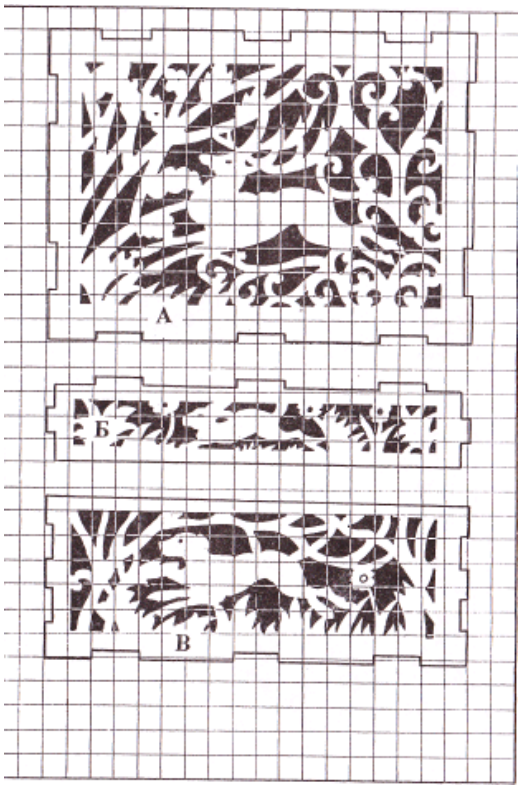
Обкладинка альбому.

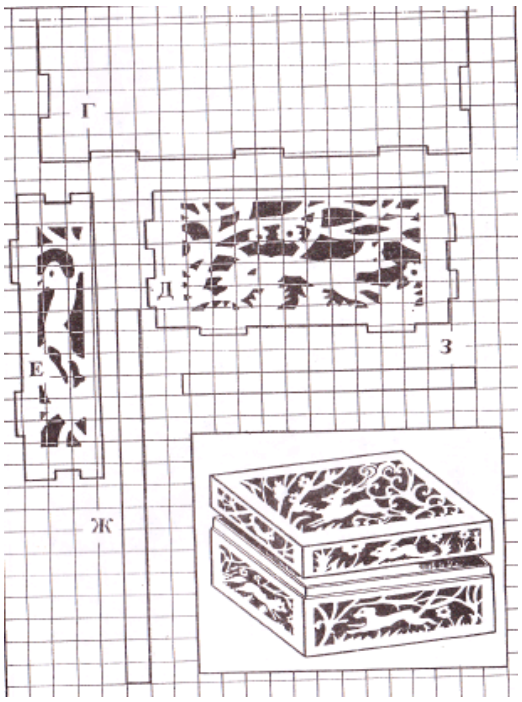
Цукерниця.

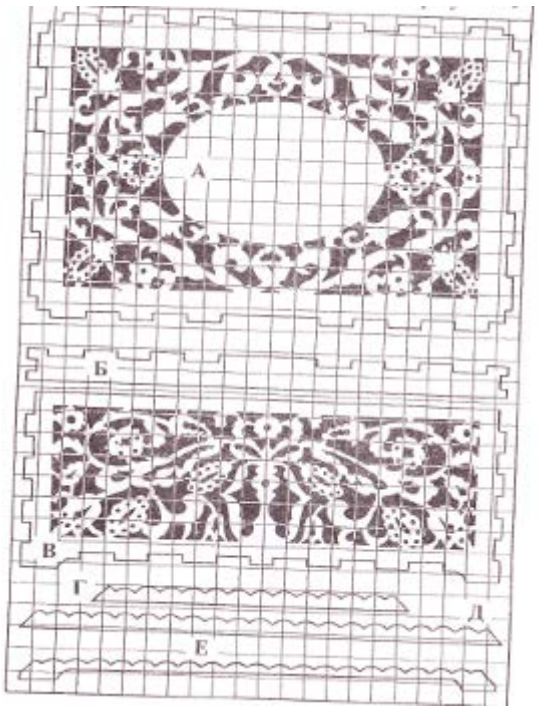
Підсвічник.

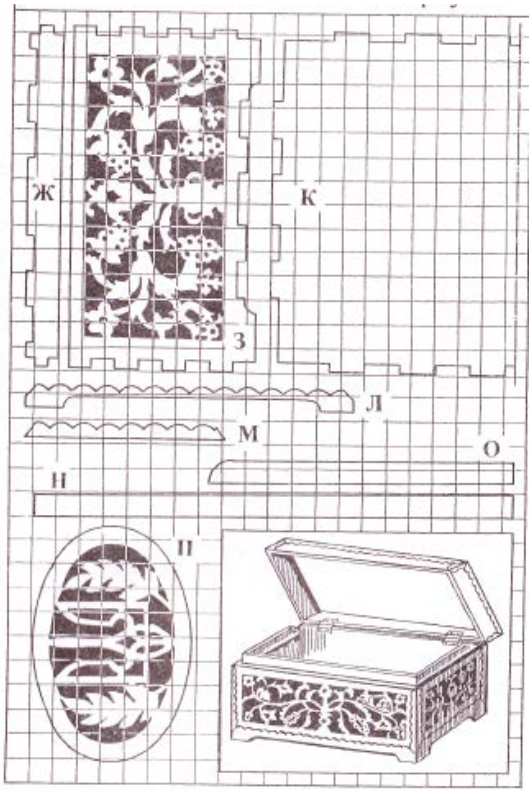
Шкатулка.

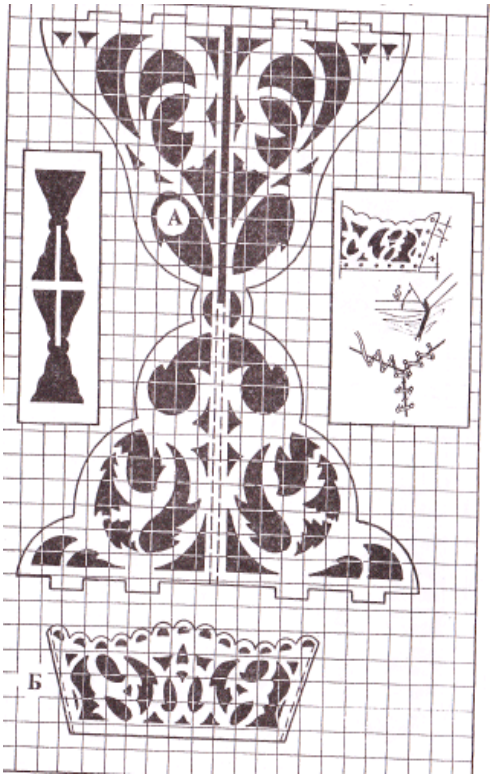
Шкатулка.

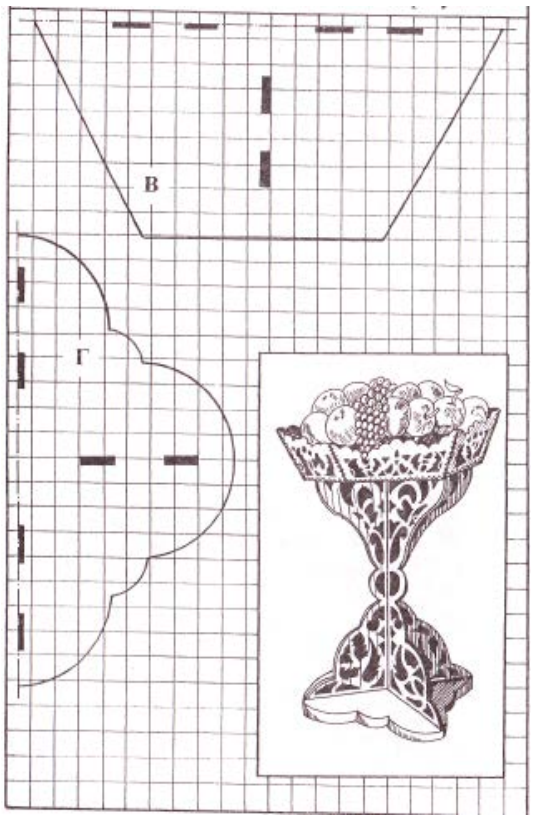
Шкактулка.

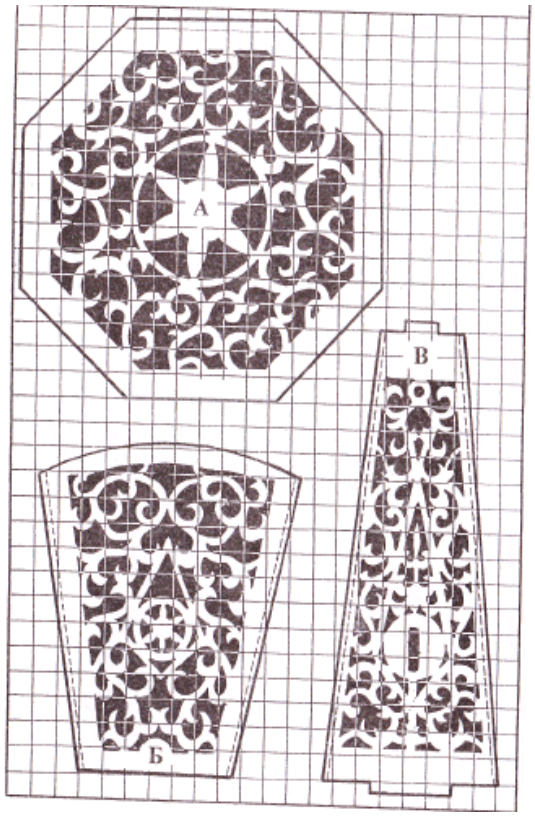
Шкатулка.

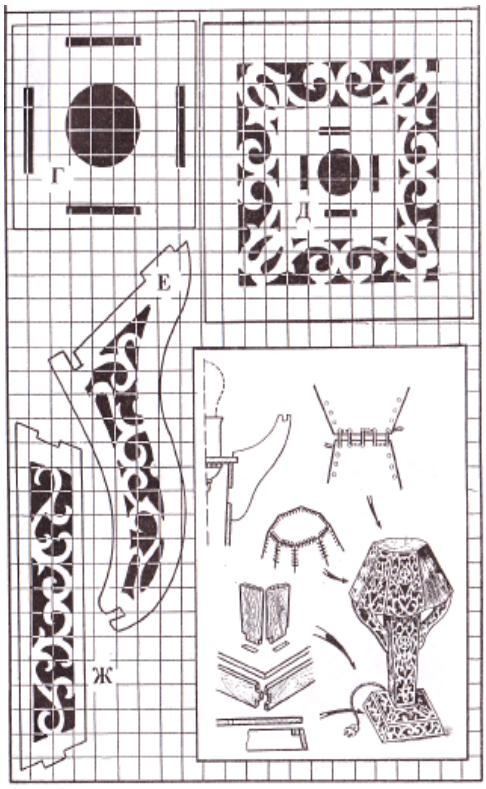
Ваза.

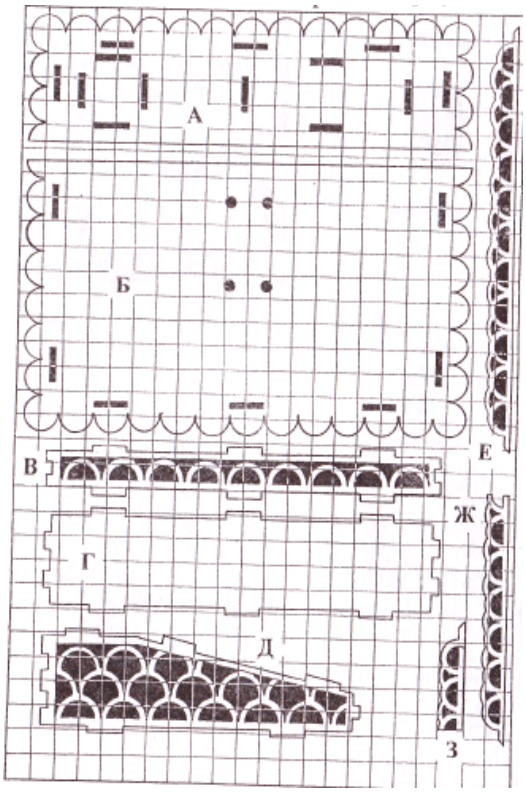
Ваза.

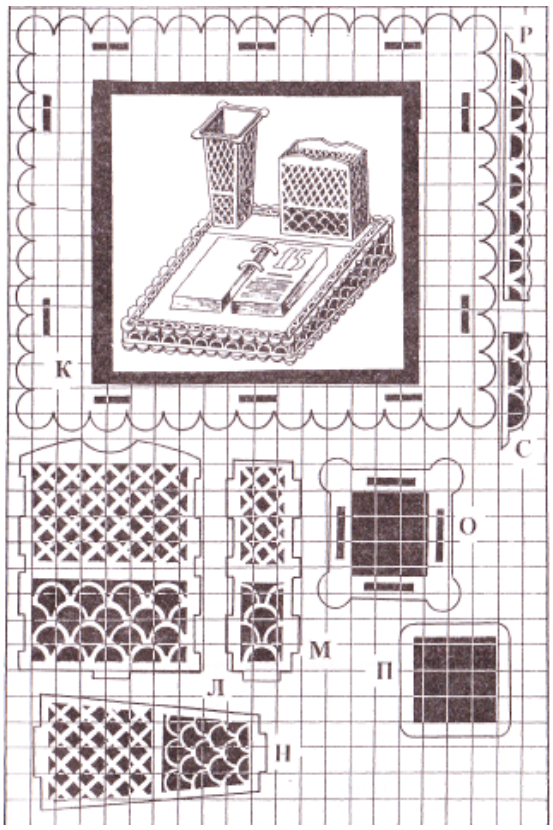
Настільна лампа.

Настільна лампа.

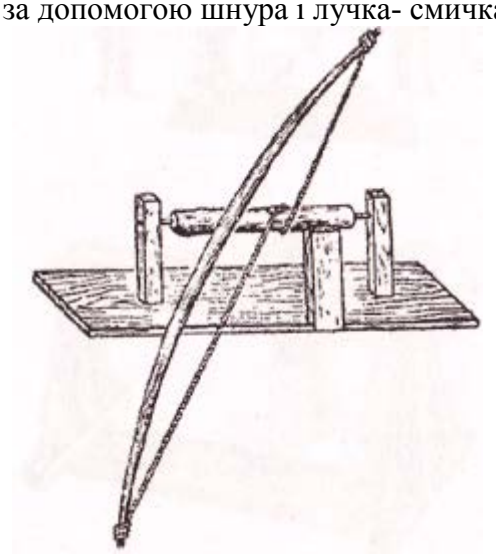
Підставка під календар.

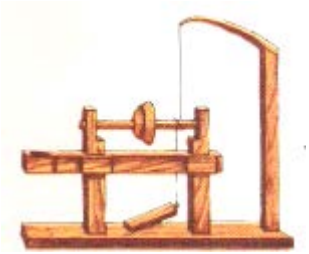
Підставка під календар.

Токарна обробка деревини.

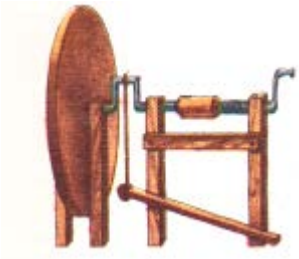
Токарна справа – техніка обробки деревини, самостійна галузь художнього промислу. Ця техніка дозволяє створювати нескінчений ряд пластичних художніх форм.Токарна справа виникла досить давно.Перші згадки і зображення примітивного токарного верстата знайдені в Стародавньому Єгипті(2500 р. до н.е., а також 300 р. до н.е.),де приведення в рух було за допомогою шнура і лучка- смичка.

Пізніше верстати вдосконалювались, і на початку I ст. н.е. стали приводитися в рух пружною жердиною з шнурком і педаллю.

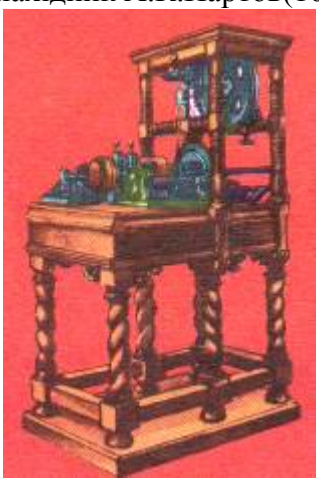
Леонардо да Вінчі в епоху Відродження запропонував верстат, який приводився в рух через педаль та колінвал з маховиком.

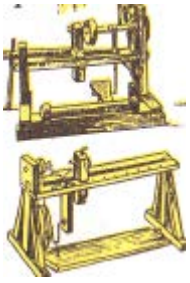
Надалі токарна справа непоганого розвитку набула у Франції та Італії.Опис більшості верстатів можна знайти в працях Бекона, де Ко, Моксона, Філіб'єна.Верстати приводилися в рух за допомогою водяних та парових двигунів.

Розвитку токарної справи в Росії багато сприяв Петро І. Великий вклад в розвиток токарної справи вніс механік і винахідник А.К.Нартов(1693-1756 рр.).

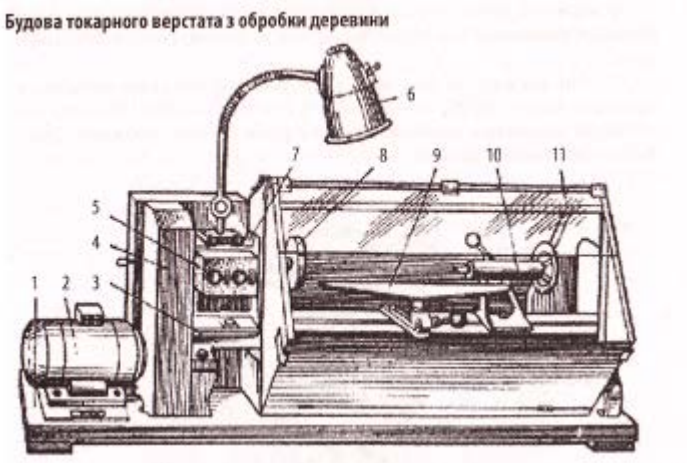
Перший токарний верстат з електроприводом був показаний в 1873 році. В подальший час розвиток токарства та удосконалення верстатів відбувався досить швидко і сучасні верстати мають комп'ютерне управління, велику кількість операцій, і високу якість роботи і продуктивності.

Верстат майстра Ю.В.Шкрібляка.Початок ХХ ст. Гуцульщина.(вгорі).
Верстат токаря П.Г.Галяна.Волинь, 30-40-і рр. ХХ ст.(внизу).

Суть токарної обробки полягає в тому,що в процесі обертання з оброблюваної заготовки знімається шар матеріалу до тих пір, доки заготовка не прийме вигляд виробу, що замислювався(проектувався).Вироби мають вигляд тіл обертання, або складені з деталей, що мають вигляд тіл обертання.

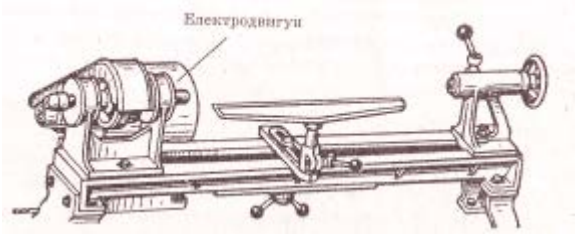
В е р с т а т и.Використовуються верстати різноманітног типу, в школах широко розповсюдженим є верстат СТД—110М. Майстри використовують саморобні верстати з двигунами різної потужності.

1-основа;2-електродвигун;3-станина;4-захисний кожух пасової передачі;
5-магнітний пускач;6-лампа освітлення;7-передня бабка;8-шпиндель;
9-підручник;10-задня бабка;11-захисний екран.

Пристрої до верстата СТД-110М: а-планшайба,б-патрон з тризубцем,
в-патрон-стакан,г-задній центр, ключ для заміни патронів(справа).

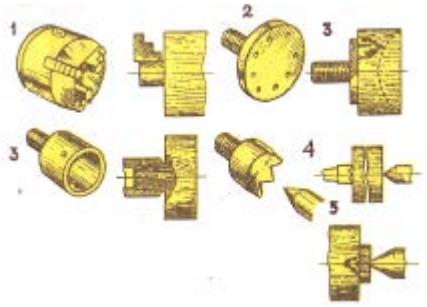

Різновид верстата.

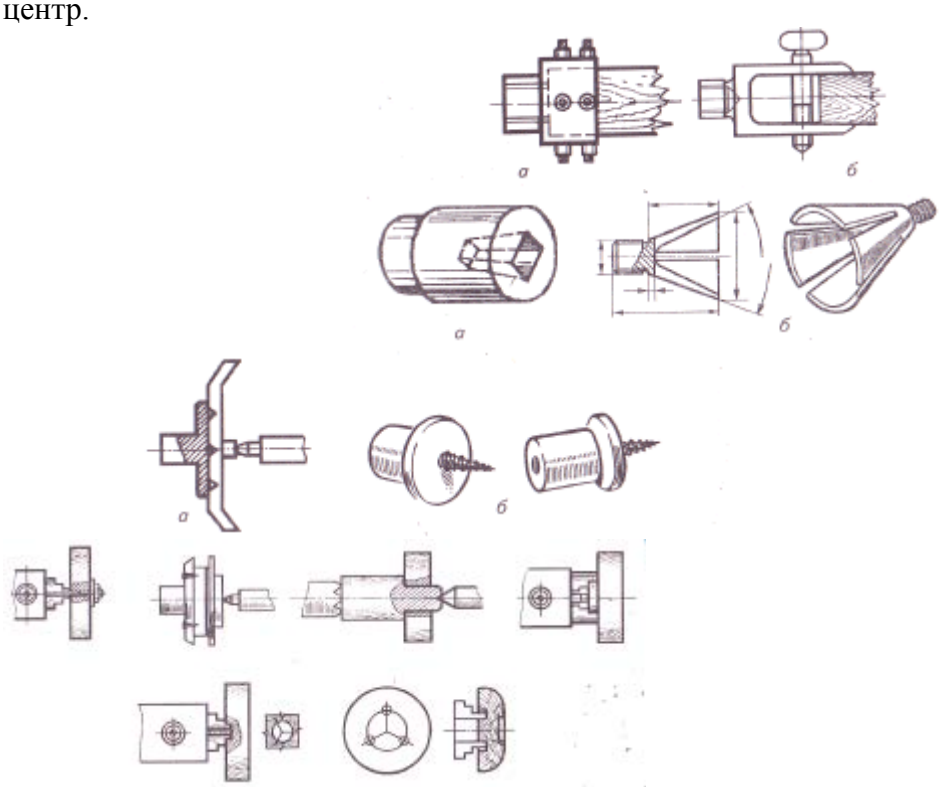
М а т е р і а л и.Використовують підготовлені та просушені до 12-30% вологості поліна, або пиломатеріали з деревини.Переважаючі породи: липа, осика, береза, вільха, тополя, клен.Використовують: бук, ясен,дуб, горіх, груша, червоне дерево, інші цінні породи.Досить гарні вироби дістають з ялівцю, сосни, ялини.Волога деревина точиться легше.

Р о б о ч е м і с ц е.Просторе приміщення з природним освітленням та місцями для зберігання інструментів, заготовок, готових виробів,а також з робочим місцем для підготовки заготовок до обточування.

П р и с т р о ї.Для закріплення заготовок використовують тризубець, різноманітні патрони, планшайбу, задній центр, та для упору інструменту використовують підручник.

1-трикулачковий патрон; 2-планшайба; 3-патрон-стакан;4-тризубець;5-задній центр.

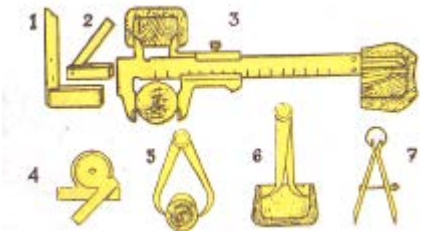

Різновиди приспосіблень та способи кріплення заготовок.

І н с т р у м е н т и. Основними інструментами є: півкругла стамеска(рейєр) та стамеска-косяк(мейсель).Також використовують різноманітного профілю стамески, різноманітні стамески-косяки, гачки, фасонні та різьбові різці-стамески. Використовують також різноманітні вимірювальні інструменти.Також використовують різноманітні види шліфшкурок, тримачі для шліфшкурки,свердла,ножівки,гайкові ключі, ключі до верстата, шурупи,столярний інструмент.

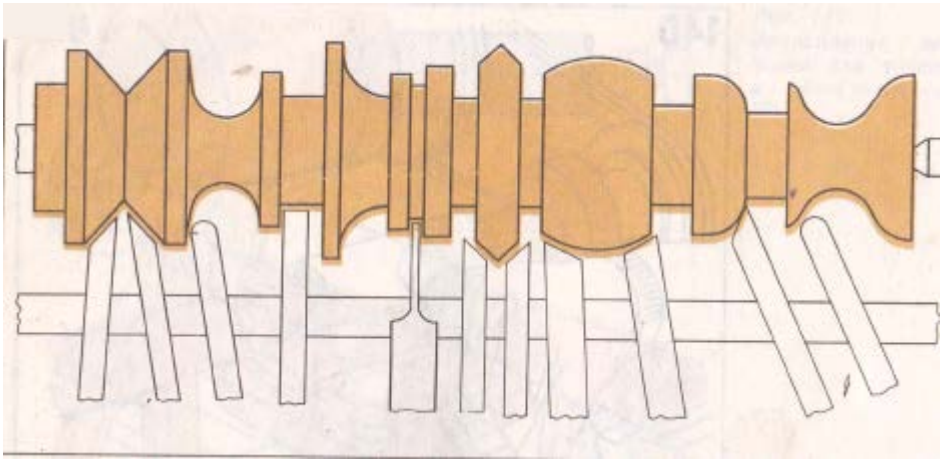

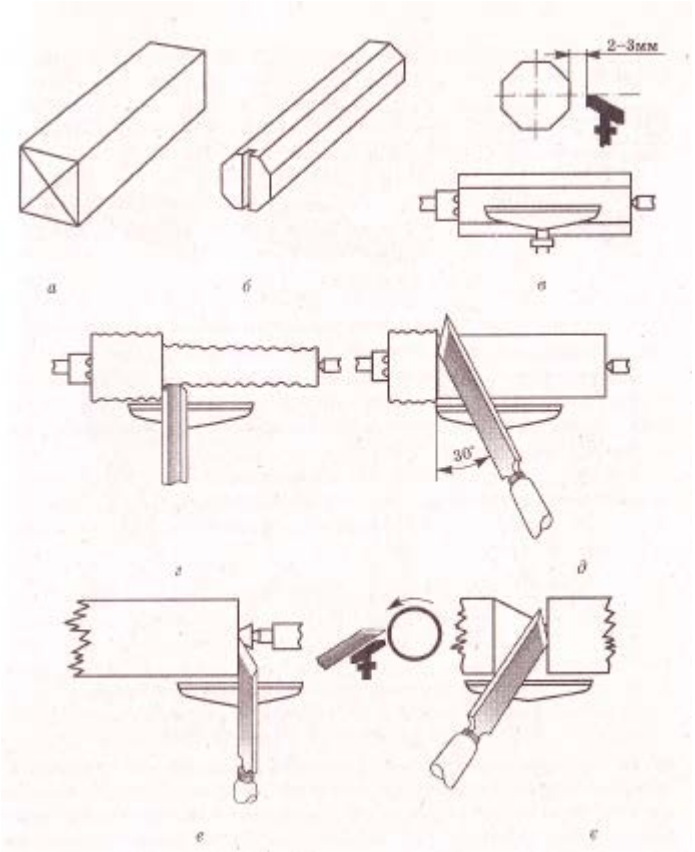
Інструменти для роботи:1-різноманітні профілі інструменту;2,5-ножі-косяки; 3-стамески півкруглі;4-стамески прості; 5-гачки.

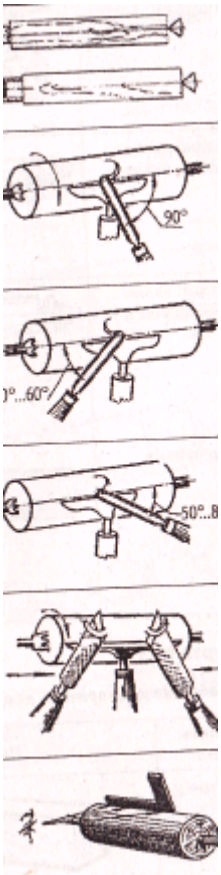

Вимірювально-розмічальний інструмент: 1-кутник;2-малка;3-штангенциркуль; 4-транспортир;5-кронциркуль; 6-нутромір;7-циркуль.

П р и й о м и р о б о т и.До основних прийомів роботи відносять:
-- обточування циліндричних поверхонь(виконується рейєром і мейселем);

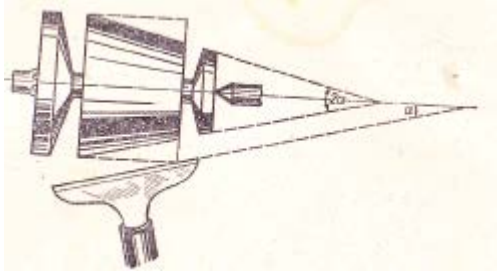

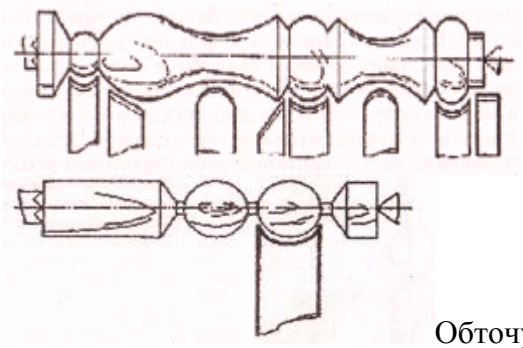

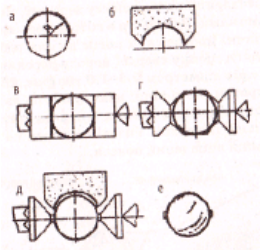
Послідовність обточування циліндричних поверхонь:а-розмічання заготовки; б-підготовка до закріплення;в-закріплення заготовки;г-чорнове обточування рейєром; д-чистове обточування мейселем;е-підрізання заднього торця;є- підрізання переднього торця.

-- обточування конічних поверхонь(виконується ренйєром і мейселем та стамесками);

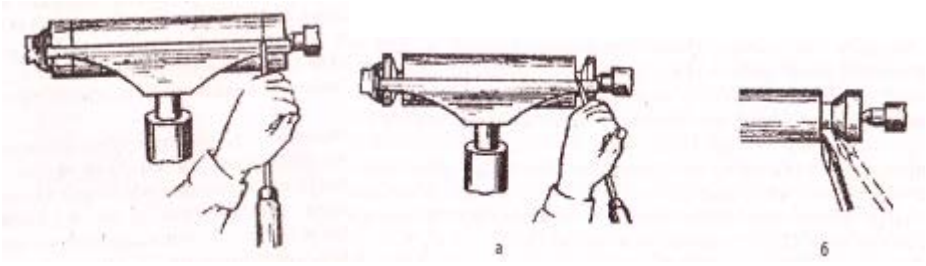
-- обточування фасонних поверхонь(рейєр,мейсель,фасонні різці);

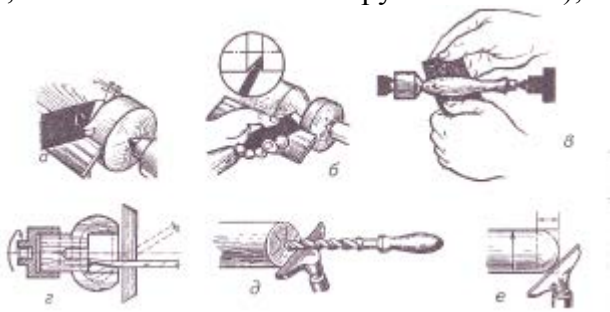
Обточування фасонних поверхонь та виточування кульки з використанням шаблону.

-- підрізання торця(мейсель чи інші косі стамески,а також підрізні різці);

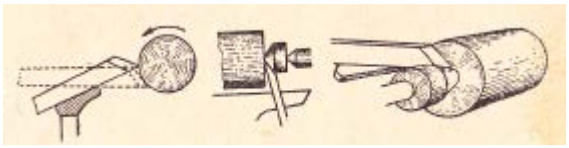
Підрізання торця.

-- заокруглення торця(рейєр,або інші плоскі чи напівкруглі стамески);

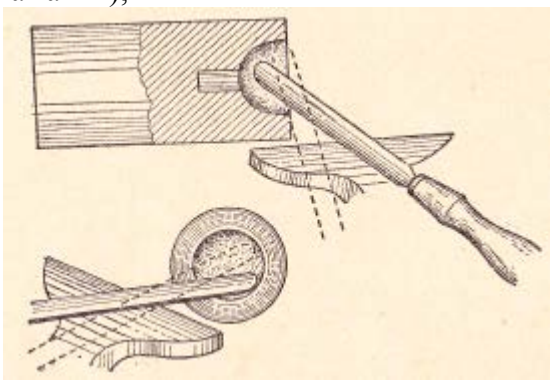

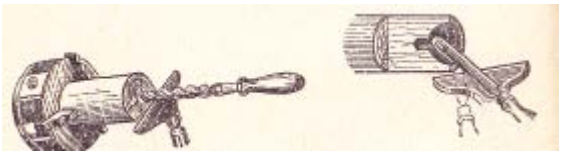
Операції точіння: е-заокруглення торця.

-- відрізання деталі(мейсель, або різці відрізні фасонні різці);

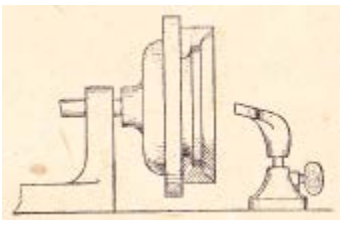

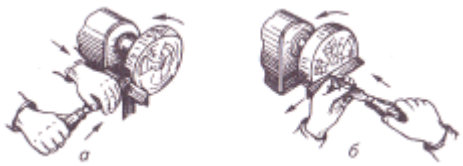
-- розточування внутрішніх поверхонь(рейєр та гачки);

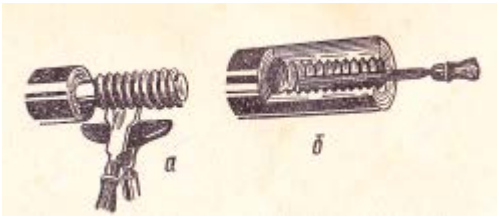

--торцеве точіння(рейєр, мейсель);

-- нарізання різьби(різьбові різці).

До початку токарної обробки заготовку розмічають до закріплення, надають їй форми , наближеної до округлої, та закріплюють заготовку на верстаті для точіння.

П о с л і д о в н і с т ь р о б о т и (технологія виготовлення виробів).

1.Надаємо заготовці близьку до округлої форму. Обрізаємо заготовку по довжині з двох сторін. Для точіння в патроні готуємо сторону, яка буде кріпитися в патроні(затісуємо чи обточуємо).

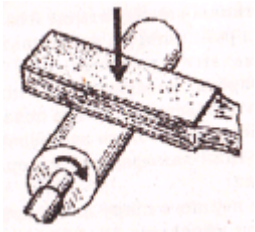
2. Розмічаємо центри заготовки, для центрування її при закріпленні. Центр—дві взаємо перпендикулярні лінії(діаметри чи діагоналі), або знаходимо центрощукачем. Частину, яка буде кріпитися на тризубці прорізаємо ножівкою, або розсвердлюємо отвори тонким свердлом, частину,що кріпитиметься в задньому центрі, розсвердлюємо тонким свердлом.Заготовку, що кріпитиметься в патроні одним кінцем закріплюємо в патроні, а інший підтримуємо центром, або за допомогою люнета.На планшайбі заготовку кріпимо за допомогою шурупів.Деколи заготовку кріплять на шпинделі за допомогою переднього центра,що має подібпість шурупа(нагвинчують)

3. Встановлюємо підручник так,щоб зазор між краєм деталі і краєм підручника був не більше 5 мм.,і щоб підручник знаходився на лінії центрів.

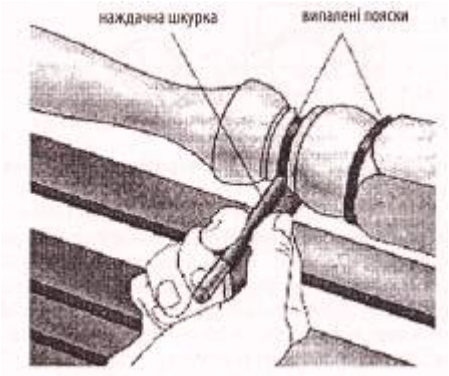
4. Рейєром проводимо чорнове обточування до циліндричної форми найбільшого діаметру майбутнього виробу з додаванням припуску до 5 мм. Після проводимо чистове обточування до належного діаметру.

5. Проводимо необхідні операції точіння,використовуючи необхідні інструменти, попередньо розмітивши місця переходів між різними поверхнями.При виконанні операцій потрібно слідкувати, щоб зазор між деталлю та підручником був не більше 3 мм.Кінець різця не повинен бути нижче лінії центрів для безпечної роботи.

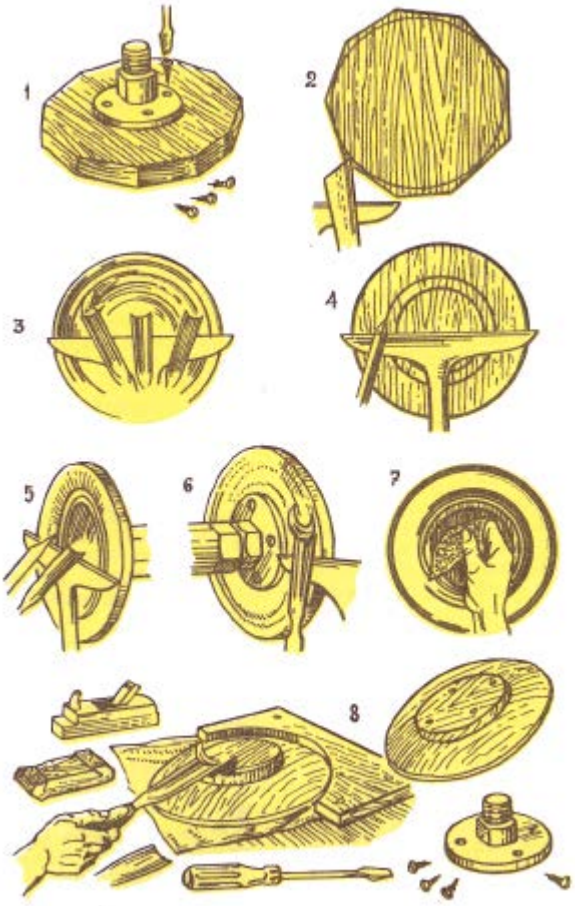
6.Шліфуємо деталь чи виріб використовуючи шліфшкурки різної зернистості, та приспосіблення для закріплення шліфшкурки.Після шліфування протираемо пил за допомогою сукнини.

7.При необхідності декоруємо виріб випаленими кільцями та надрізами мейселем, а також використовуючи накатки.Випалені кільця мржна дістати за рахунок тертя двох дерев’яних поверхонь(обвуглення).Регулюючи силу натиску можна дістати кольори від світло-коричневого до чорного.

8.Знімаємо деталь чи виріб, відрізаємо частини,що використовувалися для закріплення, зашліфовуємо місця відрізу, при потребі проводимо підготовку до оздоблення.
9. Оздоблюємо виріб(при потребі) та покриваємо захисними плівками.

Послідовність точіння тарілки.

П р а в и л а т е х н і к и б е з п е к и п р и о б т о ч у в а н н і.

Небезпека в роботі

Травмування рук при роботі несправними інструментами.

Запорошування очей стружкою.

До початку роботи

Працювати на токарному верстаті можна лише в спецодязі із застебнутими рукавами. Надіньте головний убір, щоб волосся не звисало.

На верстаті та робочому місці не повинно бути зайвих предметів.

Перевірте стан інструментів, якими доводиться працювати. Зверніть увагу, щоб ручки рейсмусів та мейселів були гладенькими і не мали тріщин.

Перевірте технічний стан верстата та пристроїв. Якщо виявлено несправності, треба повідомити про це вчителю. Без дозволу вчителя вмикати верстат заборонено.

Перевірте надійність заземлення верстата. Якщо лінію заземлення порушено, вмикати верстат категорично забороняється.

Під час роботи

Працювати на токарному верстаті треба лише в захисних окулярах. Можна використовувати спеціальні захисні прозорі екрани.

Різальний інструмент під час роботи треба тримати обома руками.

Під час роботи верстата не можна обмірювати оброблювану деталь чи переставляти підручник. Ці операції можна робити, лише зупинивши верстат.

Для шліфування деталі використовують спеціальні фасонні колодки.

Під час роботи потрібно бути уважним. Якщо виявилось, що верстат несправний, треба негайно зупинити його та повідомити про це вчителю.

Якщо, торкнувшись верстата, відчули дію електричного струму, працювати далі не можна. Верстат треба негайно зупинити та повідомити про це вчителю.

Не можна торкатися частин верстата, які рухаються. Це небезпечно.

Залишаючи робоче місце, обов'язково слід вимкнути верстат.

Не можна гальмувати верстат натиском руки на оброблювану деталь, патрон чи пас.

Під час роботи верстата не можна змащувати його, лагодити,тощо,це роблять тільки після повної зупинки верстата.

Після закінчення роботи

Закінчивши роботу, треба прибрати своє робоче місце, почистити та змастити верстат. Якщо під час огляду виявлено несправності, треба повідомити про це вчителю.

П р а в и л а т е х н і к и б е з п е к и п р и о з д о б л е н н і.

Небезпека в роботі

Травмування очей при попаданні в них лаку, барвників або фарби.

Отруєння фарбами, лаками або барвниками.

Перед початком роботи

Надіньте спецодяг.

Підготуйте робоче місце до роботи.

Підготуйте інструменти, пристрої та матеріали.

Під час роботи

Перед фарбуванням або лакуванням слід надіти гумові рукавиці.

Під час обробки поверхні напилками, шліфувальними шкурками в приміщенні скупчується багато пилу, тож цю роботу виконують у добре провітрюваному приміщенні.

Водні барвники, протрави, фарби і лаки наносять на поверхню за допомогою м'яких пензлів або тампонів.

Лакування слід проводити в теплому, провітреному приміщенні, у якому немає пилу.

При оздобленні потрібно працювати подалі від відкритого вогню.

Пара деяких розчинників, змішуючись із повітрям, утворює вибухові суміші, тому слід працювати в добре провітрюваному приміщенні.

У приміщенні, де виконується оздоблення, не можна користуватися електронагрівальними приладами.

Під час оздоблення деревини не дозволяється застосовувати устаткування, яке може спричити появу іскри або полум'я

Перед оздобленням деревину потрібно висушити до вологості 8-12 %.

Місця, де проводять оздоблення, повинні бути укомплектовані вогнегасниками, ящиками з піском і бочкою з водою.

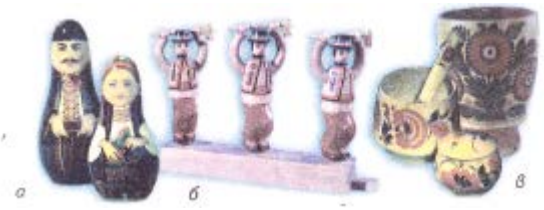
Під час фарбування, лакування категорично забороняється доторкатися руками до обличчя, особливо до очей.

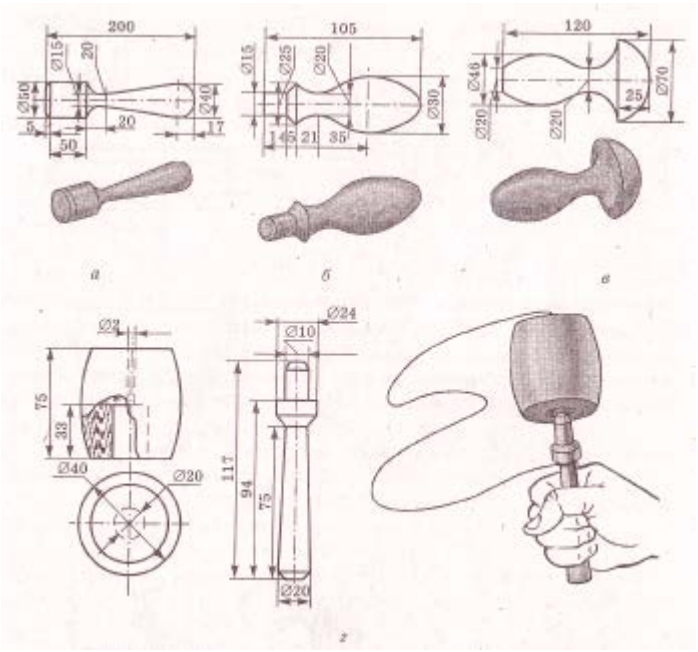
Після закінчення роботи

За вказівкою вчителя припиніть роботу.

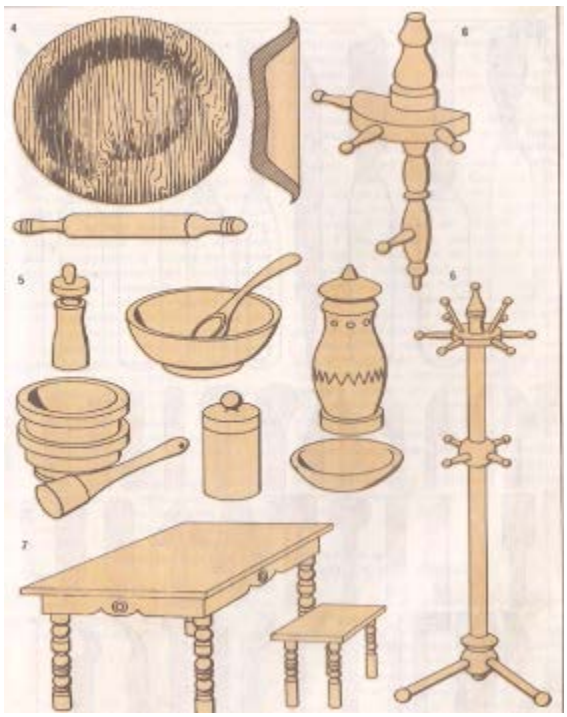
Вимийте і покладіть пензлі в призначеному для цього місці.

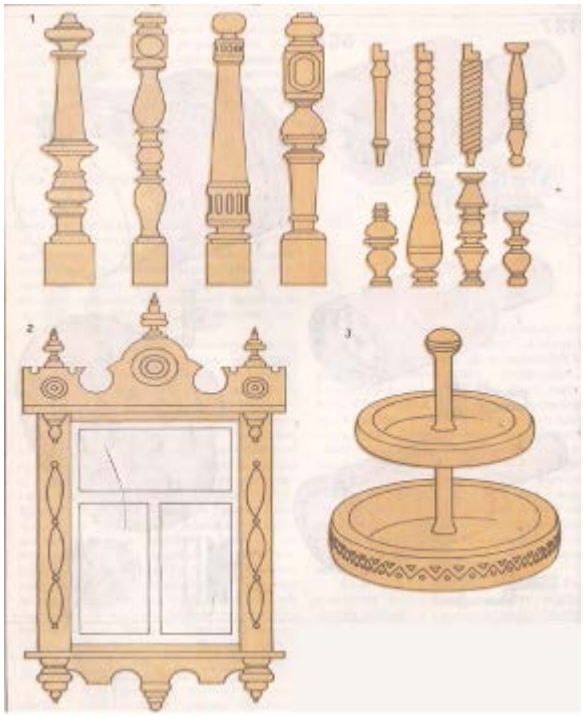
Здайте фарбу, лаки і вироби вчителю.
Приберіть робоче місце.
Вимийте руки теплою водою з милом. Якщо фарба не відмивається, змочіть руки оліфою, олією або нашатирним спиртом.

Різновиди точених виробів.

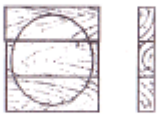
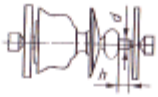
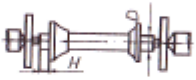

Технологічна карта
виготовлення декоративного свічника

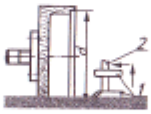
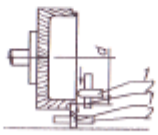
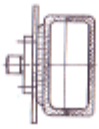
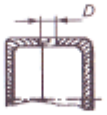
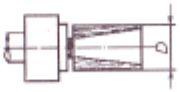
Матеріал: брусок 50×50 мм, дошка товщиною 50 мм (груша, липа тощо)

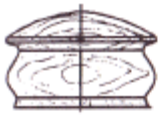
№ зп/п	Зміст операції	Ескіз	Обладнання та інструменти
1	2	3	4
1	Виготовити та склеїти заготовки. Розмітити й випиляти по контуру		Лінійка, клей, струбцина, циркуль, викружна лучкова пилка або електролобзик, рейсмус, фуганок
2	Закріпити та відторцювати заготовки		СТД-120М, насадка, набір токарних різців, штангенциркуль свердлильний верстат, набір свердел
3	Виточити та відшліфувати кільця. Відрізати		СТД-120М, набір токарних різців, шліфшкурка, штангенциркуль
4	Виточити та відшліфувати стояк стакана		СТД-120М, набір токарних різців, шліфшкурка, штангенциркуль
5	Обточити та відшліфувати стакан		СТД-120М, набір токарних різців, шліфшкурка, штангенциркуль
6	Виточити основу. Висвердлити отвори в основі		СТД-120М, набір токарних різців, свердло, шліфшкурка, штангенциркуль
7	Виточити підставку стояка стакана		СТД-120М, набір токарних різців, шліфшкурка, штангенциркуль
8	Виточити стояк		СТД-120М, набір токарних різців, шліфшкурка, штангенциркуль
9	Розрізати кільця на сегменти		Олівець, лінійка, ножівка
10	Висвердлити отвори у сегменті та стакані		Свердлильний верстат, набір свердел
11	Скласти деталі у виріб. Опорядити		Клей, струбцина, шліфшкурка, барвник, лак (політура), пеналі, аерограф

Технологічна карта виготовлення баклаги

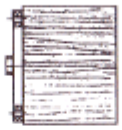
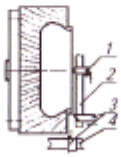
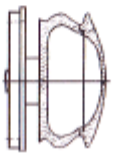

Матеріал: заготовка товщиною 35...40 мм

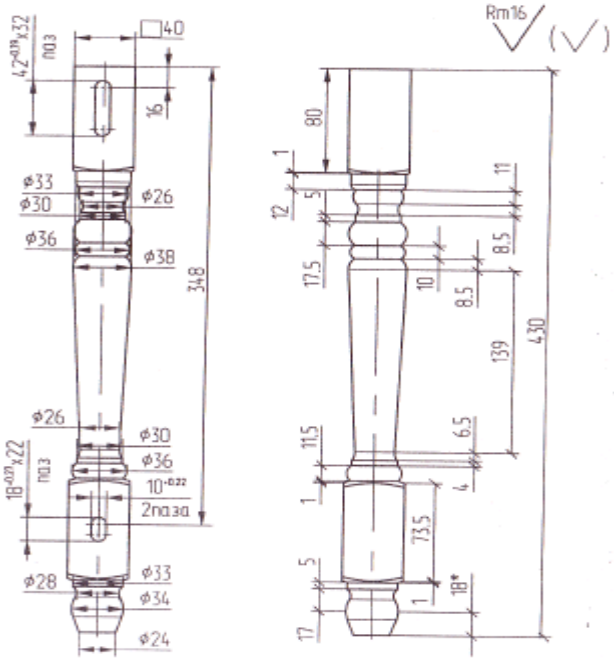
№ за/п	Зміст операції	Ескіз	Обладнання та інструменти
1	2	3	4
1	Виготовити, склеїти і вирізати заготовки по контуру		Лінійка, клей, струбцина, кутник, циркуль, рубанок, викружна лучкова пилка або електролобзик
2	Закріпити, обточити заготовку. Виточити внутрішні поверхні першої половини баклаги. Відшліфувати		СТД-120М, планшайба, набір токарних різців, викрутка, шурупи, штангенциркуль, шліфшкурка
3	Закріпити, обточити заготовку. Виточити внутрішні поверхні другої половини баклаги. Відшліфувати		СТД-120М, планшайба, набір токарних різців, викрутка, шурупи, штангенциркуль, шліфшкурка
4	Припасувати дві половинки. Обточити зовнішні поверхні баклаги. Відрізати		СТД-120М, планшайба, набір токарних різців, викрутка, шурупи, штангенциркуль, шліфшкурка, ножівка
5	Виготовити оправку. Обточити зовнішню поверхню другої половини баклаги. Відшліфувати. Відрізати		СТД–120М, планшайба, набір токарних різців, викрутка, шурупи, штангенциркуль, шліфшкурка, ножівка
6	Висвердлити отвори під горловину та підставку		Набір свердел. Свердлильний верстат
7	Виготовити горловину		СТД-120М, патрон, набір токарних різців, свердло, шліфшкурка, штангенциркуль
8	Виготовити пробку		СТД-120М, набір токарних різців, шліфшкурка, штангенциркуль
9	Виготовити підставку		СТД-120М, планшайба, набір токарних різців, шліфшкурка, штангенциркуль
10	Зібрати деталі у виріб. Опорядити		Клей, шліфшкурка, барвник, лак (політура), пензлі, тампон

Матеріал: заготовка 200 × 200 × 50 мм (груша, черешня тощо)

№ за/п	Зміст операції	Ескіз	Обладнання та інструменти
1	2	3	4
1	Підготувати та закріпити заготовку. Виконати чорнове обточування		Лінійка, набір токарних різців, штангенциркуль, токарний верстат СТД-120М, планшайба, викрутка, шурупи, електролобзик
2	Розточити та відшліфувати внутрішні поверхні кришки. Відрізати кришку		Штангенциркуль, СТД-120М, набір токарних різців, шліфшкурка
3	Розточити та відшліфувати внутрішні поверхні основи		СТД-120М, набір токарних різців, штангенциркуль, кутомір, лінійка, шліфшкурка
4	Припасувати кришку до основи. Обточити та відшліфувати зовнішні поверхні виробу. Відрізати. Опорядити		СТД-120М, набір токарних різців, штангенциркуль, шліфшкурка, лак (політура), ножівка, пензлі, тампони

Креслення передньої ніжки стільця

1.* Розміри для довідок.
2. Не вказані відхилення форми та розміщення за ГОСТ 6449.5.
3. Шорсткість поверхонь пазів і торців Rm 200.

Запитання.

1. Назвіть устаткування, інструменти та пристрої, що застосовують при токарній обробці?
2. Що можете розповісти і продемонструвати про особливості обробки різних поверхонь?
3. Які правила безпечної праці ви знаєте?

Практичні роботи.

Виконання прийомів роботи.

Виготовлення виробів, що містять токарні роботи.

Різьблення.

Один з найдавніших способів обробки деревини,існує вже багато тисячоліть.Перші згадки про різьблення відносяться до часів Давнього Єгипту.Різьбленням прикрашалися трони фараонів, його використовували язичники при виготовленні своїх ідолів, древні народи прикрашали різьбленням посуду, приміщення, предмети вжитку і використання.Найбільшого розвитку різьблення здобуло в епоху розвитку стилю барокко.Використовувалися:горіхове, червоне, чорне дерево. Різьблення прикрашалося позолотою, розписом, покриття білим лаком.

Розвиток різьблення в Україні можна поділити на кілька етапів:

Часи язичництва(внаслідок агресивного відшощення християнства до язичництва про цей період відомо досить мало, оскільки все знищувалося, але з деяких літературних джерел можна зробити висновок, що художня обробка різьбленням була розвинута досить)

Часи стародавніх слов'ян славляться майстерно виконаним різьбленням, що використовується в церквах, в побуті в прикрашанні різноманітних виробів. Різьбленням стародавні слов'яни славилися ще в XI столітті.

В XIV—перша половина XVI століття з'являються специфічні ознаки українського мистецтва, художньої обробки деревини. Зводяться палаци , церкви, які прикрашають

пишним різьбленням.Орнаментика, мотиви, вироби цього часу відповідають стилям,які використовувалися тоді.

Відповідно до стилю рококо(середина XVIII ст.) вироби набувають більш облегшених, простих форм, прикрашаються трьохгранно-виїмковим та рельєфним різьбленням.

.На Україні в XVIII—XIX ст. різьблення досягло найвищого рівня розвитку. Формуються центри народного мистецтва: Полтавщина, Київщина, Гуцульщина, Поділля, Лемківщина, де формується своя стилістика оформлення, характер орнаменту, прийоми виконання.Оздоблювали приміщення(особливу увагу приділяли сволоку), предмети побутового і господарського призначення, предмети релігійного призначення. У 1878 році в Полтаві відкрилося губернське ремісниче училище з токарно-столярним відділенням.В 90-их роках XIX століття проводилася значна робота по вивченню народної творчості та відродженню забутих та занедбаних ремесл.

В історії розвитку гуцульського народного мистецтва особливе місце посідає майстер-різбяр Юрій Шкрібляк.Його внесок у розвиток різьблення досить великий.Він вводив нові мотиви власної композиції, в вироби вносив новизну, покращуючи декоративність виробів і не входячи в суперечку з вимогами декорування.

Видатним майстром різьби на Гуцульщині був також Василь Девдюк з Косова. Багато зробив для розширення і розвитку мистецтва різьблення, для організації спеціальної фахової школи художніх народних ремесл на Гуцульщині. В.Девдюк,

В.Шкрібляк, М.Мегеденюк як фахівці різьблення були запрошені до фахової школи, яка відкрилася в Вижниці у 1905 році. У 1920-их роках В.Девдюк у власній майстерні відкрив приватну професійну школу для гуцульських дітей.

Відомими майстрами різьблення були також сини Ю.Шкрібляка – Василь, Микола, Федір (Шкрібляки) та онуки-- брати Корпанюки(Юрій і Семен), М.Тимків, Я.Тонюк, М.Тонюк, М.Кищук, П.Григорчук, І.Якіб'юк, В.Якіб'юк, І.Гондурак, Ю.Гондурак, П.Гондурак, І.Семенюк, М.Медвідчук, В.С.Корпанюк(син С.Корпанюка), В.В.Корпанюк(внук С.Корпанюка), Д.Шкрібляк(правнук Ю.Шкрібляка), В.Кабин, В.Гуз, І.Балагурак, М.Федірко, М.Пітеляк, І.Павлик, А.Іщенко, І.Савченко, О.Гайдук, Г.Ходаківський, А.Бондаренко, М.Фірчук, І.Клим, З.Кіщук, В.Кіщук,М.Гайдук,С.Клим, М.Ключан, С.Сахро, С.Вархола, В.Гуз, В.Довбенчук, Б.Радиш, Й.Приймак, О.Соломченко.

Йосип Станько дослідивши орнамент яворівського розпису, розробив технологію яворівського різьблення.

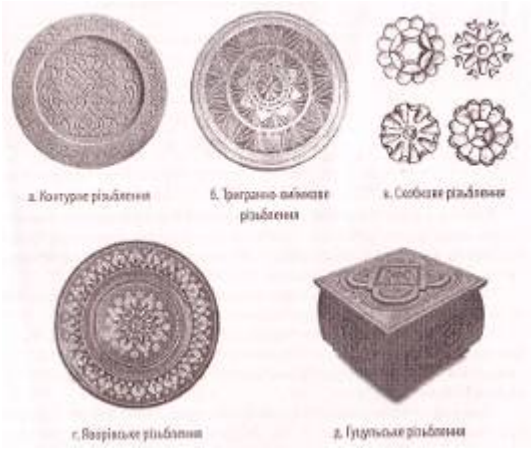
В 1946 році у Львові відкривається перший на Україні художній інститут(нині Львівська Академія мистецтв), в Яворові відкривають прфтехшколу майстрів художньої обробки дерева.

В післявоєнний період відкривається також відоме Косівське училище декоративно-ужиткового мистецтва, відновлюється робота артілей , створюються комбінати, де відбувається подальший розвиток різьблення,як виду художньої обробки деревини.

Твори майстрів-різбярів неодноразово відзначалися на різних виставках різного рівня, в тому числі і міжнародних.

Групи і види різьблення.

Зручною є класифікація за технікою виконання.За цією класифікацією розрізняють:

1. Площинно—виїмкове плоске різьблення;
   а – контурне різьблення;
   -- контурне різьблення геометричного лінійного орнаменту;
   -- лінійно-гравіювальне різьблення;
   б – жолобково-вибірне(яворівське) різьблення;
   в – геометричне різьблення;
   -- тригранно-виїмкове(пірамідально-виїмкове);
   -- геометрично-серповидне(лускоподібне, нігтеподібне);
   -- гуцульське;
   -- скобкове.
2. Площинно—рельєфне плоске різьблення;
   а – заовалене різьблення;

б – різьблення з підрізаним фоном;
в – різьблення з вибраним фоном.
3.Площинно—прорізне плоске різьблення;
а – контурно-силуетне різьблення;
б – прорізне різьблення.
4.Рельєфне різьблення;
а – барельєфне різьблення;
б – горельєфне різьблення;
в – ажурно-рельєфне різьблення.
5.Об'ємно—скульптурне різьблення;
-- об'ємне утилітарно-декоративне різьблення.
6. Комбіноване різьблення;
-- включає кілька видів різьблення.

Декоративні особливості різьблення.

Кожний вид різьблення має своє унікальне поєднання декоративних властивостей і цінується за високі естетичні характеристики. В основі більшості видів різьблення – повтори та спрощені(стилізовані, пристосовані) елементи.

К о м п о з и ц і я – оптимальне поєднання елементів.Форма елементів залежить від інструменту та прийомів роботи ними.

О р н а м е н т а л ь н а композиція – всі елементи мають спрощену або стилізовану форму.

С ю ж е т н а композиція – елементи відповідають природним аналогам та поєднані між собою змістом або ситуацією.

С ю ж е т н о – о р н а м е н т а л ь н а композиція – поєднання сюжетної і орнаментальної композицій.

Орнаментальна композиція переважно розвивається від центра до периферійних частин. У видовжених формах центрів може бути декілька.Частини орнаментальних композицій або композиції в цілому мають поєднання елементів в формі стрічки або рядка,в вигляді метричного повтору(розташування через однакову відстань), або в вигляді сітки.Розрізняють стрічкові та сіткові орнаменти.

Р а п п о р т – елемент чи група елементів,що повторюються. Оганізатором елементів у композицію є с и м е т р і я.

К о н т р а с т – різке протиставлення фону та елементів різьблення(контурне та яворівське різьблення)

Н ю а н с – майже непомітний або відсутній перехід від фону до елементів різьблення, або співвідношення сусідніх елементів зь незначними відхиленнями за розмірами.

Контурне різьблення.

Поширилося в післявоєнний час у західних областях України.Відоме контурне різьблення досить давно, як і всі інші види різьблення.Зображення формується прямими та кривими лініями.Умовно поділяється на два підвиди:
г е о м е т р и ч н е к о н т у р н е різьблення та л і н і й н о – г р а в і ю в а л ь н е (г р а ф і ч н е) різьблення.

Майстри контурного різьблення: М.Бумба, В.Сеньків, М.Шпортяк, Ю.Князь, Р.Нікула, Л.Дем'янчук, Л.Герасимчук, Р.Герасимчук, А.Будзан, М.Курилич.

Контурне різьблення буває з розфарбовуванням і без нього, деколи поєднується з портретними зображеннями, виконаними в кольорі, або в техніці гризайль – гуашшю, аквареллю, бейцом,які закріплюють лакуванням або поліруванням.

Технологія різьблення.

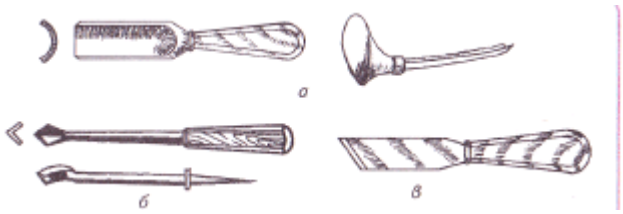
Р о б о ч е м і с ц е. Робочим місцем може бути звичайний стіл(краще низький), стілець або табуретка, в навчально-виробничих умовах – верстак або низький стіл. На столі підставка для стамесок, в ящиках стола або в спеціально відведених місцях зберігають пензлі, фарби, лінійки, малюнки композицій, шаблони.

П і д г о т о в к а в и р о б і в д л я р і з ь б л е н н я.
Виготовлений токарним чи столярним способом виріб шліфують, потім тонують у чорний, темно-вишневий чи темно-коричневий колір.Після поверхню лакують чи полірують.Можна вирівняти гострою циклею та розполірувати розчинником.

П е р е н е с е н н я о р н а м е н т у.Рисунок можна перенести, розкреслюючи безпосередньо на виробі за допомогою розмічальних інструментів, або перетискуючи з кальки чи паперу у вузлових точках, чи за допомогою шаблонів, накладаючи їх зразу після лакування, залишаючи слід.

І н с т р у м е н т и. Користуються напівкруглими стамесками та кутовими різцями(футчиками) з канавками шириною 0,3; 0,5; 1; 2; 3; 4; 5 мм, а також ножами- косяками. Інструменти можна виготовити самостійно з якісної сталі за допомогою слюсарних інструментів

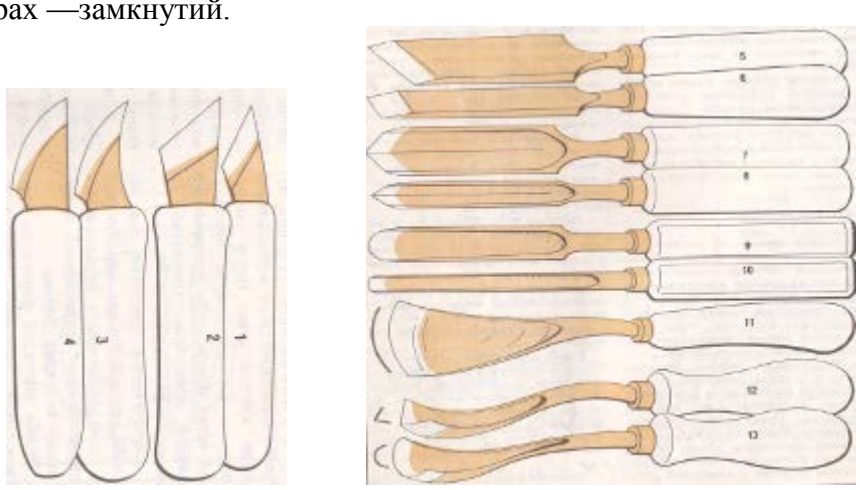
.

а-півкруглі стамески, б-кутики,в-косяк

В и к о н а н н я р о б о т и.Лінії основних фігур роблять під лінійку стамесками ширшого профілю.Додаткову лінію виконують вужчими стамесками або футчиками. Лінії фігур виконують з двох країв досередини.Кінцеві підрізки виконують різаком,або ножем.Стамеску тримають трьома пальцями впираючись мізинцем в поверхню виробу. Є і інші способи роботи.Вирізблюючи сітку спершу різблять впоперек волокон чи навскіс, а потім вздовж.

Е л е м е н т и т а м о т и в и.Різні за товщиною лінії, різні геометричні фігури.В мотивах переважає стрічковий розвиток, в колі—розетковий, в інших фігурах —замкнутий.

Інструменти: 1, 2 – ножі-косяки; 3, 4 – ножі-різаки; 5, 6 – стамеска-косяк; 7, 8 – стамеска-кутик; 9, 10 – півкругла стамеска; 11 – полога стамеска, 12—клюкарза-кутик; 13 – півкругла клюкарза.

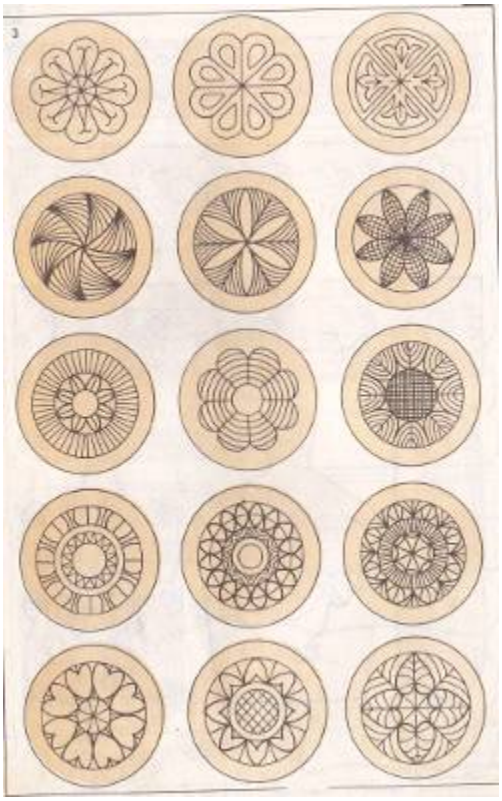
Р о з ф а р б о в у в а н н я р і з ь б л е н н я.Розфарбовують аквареллю, гуашшю, темперою, деколи олійною фарбою. На темному фоні розфарбовують світлими тонами, на світлому – насиченішими.Фарбу наносять м’якими пензлями.Патьоки фарби обережно знімають сухою м’якою ганчіркою. Поєднання кольорів можна зробити на контрасті чи на нюансі, домагаючись гармонії колориту: оранжево-червоного, жовто-червоного, синьо-блакитного або їх поєднань. Деколи після розфарбовування поверхню розполіровують нітрополітурами з додаванням кілька краплин води.

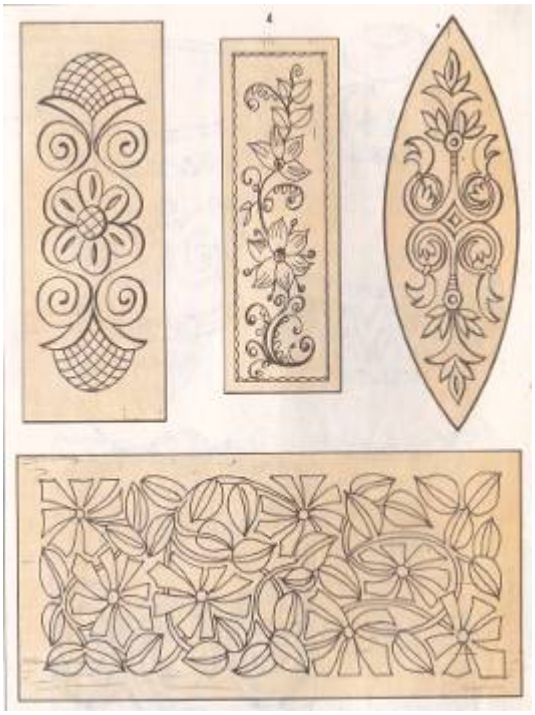
При г р а в і р у в а н н і користуються трьома- чотирма стамесками: контурною, кутиком(футчиком), пологою та напівкруглою різної ширини. Гравірування виконується на тонованій і полірованій поверхні, де рисунок прорізують лініями, штрихами, плямами до появи чистого дерева. Називається деколи р і з ь б л е н н я м п о ч о р н о м у л а к у.

Прийоми роботи:а-футчиком,б-під лінійку, ножем-косяком(справа).

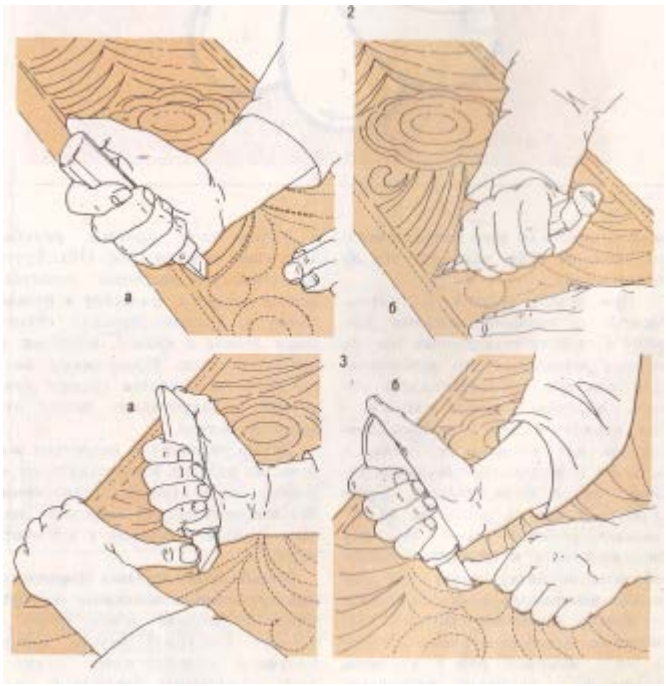

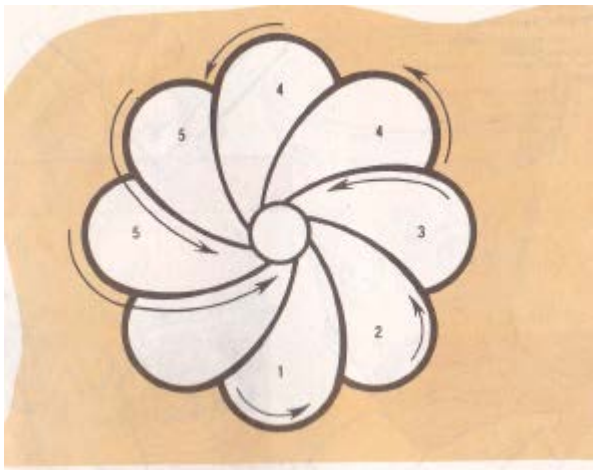

Контурне різьблення. 1 – фрагменти фризу: а-геометричний орнамент;б-рослинний орнамент, 2 – кухонні дошки, 3 – різновиди розеток, 4 – декоративні вставки,
5 – посуда.

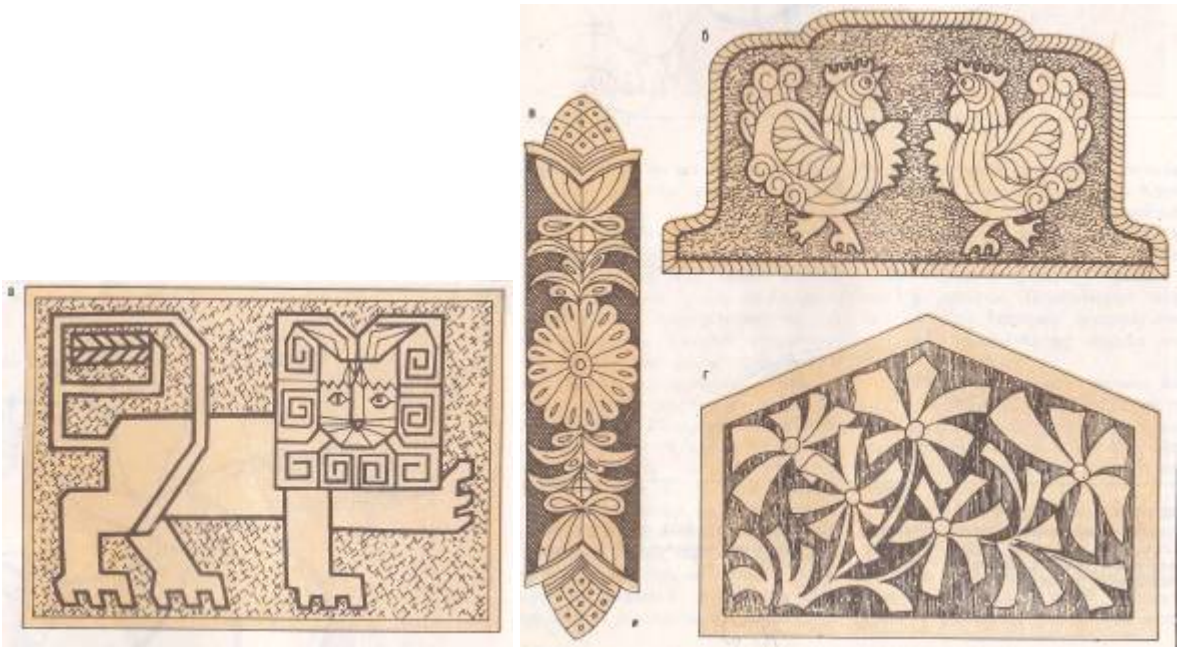
Робота ножем-косяком: 2 – однією рукою: а-на себе, б-від себе, 3 – двома руками:
а- на себе, б-від себе.

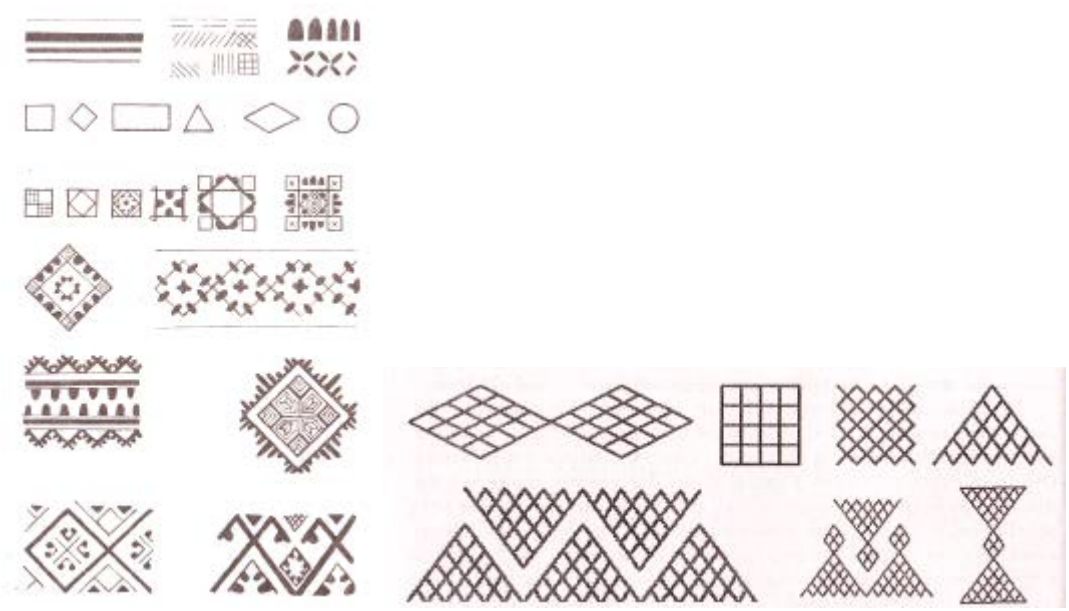
Різьблення ліній півкруглими стамесками (стрілками показано напрямок руху інструменту, цифрами—порядок виконання роботи).

Різьблення ліній великих орнаментів: а-півкруглою стамескою, б-стамескою-кутиком.

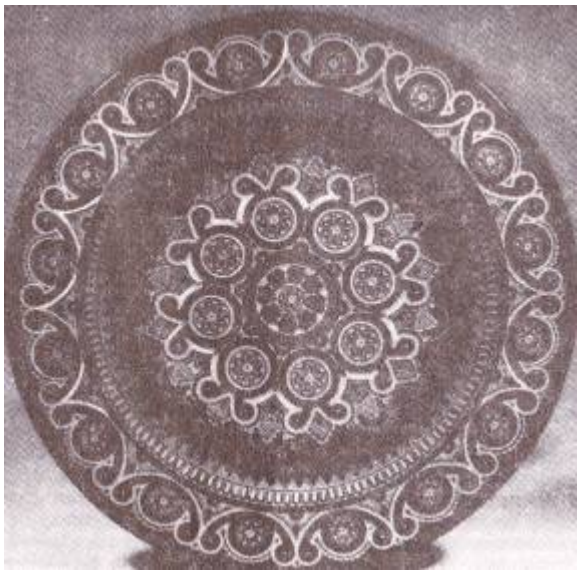
Контурне різьблення з чеканкою фону:а-виїмками стамескою-кутиком, б-дрібними порізами півкруглою стамескою, в-в вигляді сіточок косячком, г-звивистими лініями стамескою-кутиком.

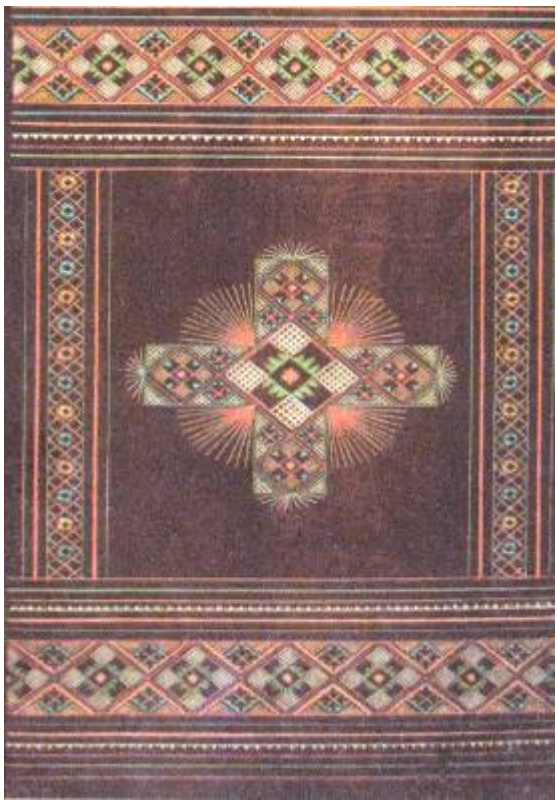
Елементи орнаменту та мотиви, різновиди сіток.

Зображення виробів.

Різновиди виробів.

Запитання.

1. Які особливості контурного різьблення?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей контурного різьблення.
Виконання контурного різьблення.

Жолобково – вибірне яворівське різьблення.

Засновником, автором технології став майстер з м. Яворова Львівської області Йосип Станько(1893-1967 рр.). В 1930 – 1932 рр., застосувавши орнамент яворівського розпису , розробив технологію яворівського різьблення. Спочатку виконувалося на чистому дереві для прикрашання меблів. Після ним була розроблена технологія тонування горіховим бейцом(фарба з шкаралупи горіха) та розполірування чистим етиловим спиртом, після просихання бейцу та вигладжування еластичною стружкою. До 50-их років працював сам в цій техніці, а опісля цю техніку почали використовувати Ф.Роговець , О.Астахов, С.Мельник, та розвинули К.Кавас, М.Канарчик, Д.Патєєв, Б.Калюжний, С.Мельник. Пошуки майстрів привели до поширення яворівського різьблення.Відомі майстри яворівського різьблення: В.Кадук, І.Білик, І.Бабійчук, А.Гац, А.Гула, А.Пенко, С.Тлустий, В.Яремин, І.Шпаківський, Б.Бакалець, В.Панко, Р.Нікула, Л.Юрчук, М.Вівчар, Я.Карапінка. Твори майстрів експонувалися на багатьох виставках.

Технологія різьблення.

Р о б о ч е м і с ц е . Таке ж як і для інших видів плоского різьблення. Приміщення повинно добре провітрюватися, оскільки є випари нітролаків, котрі

шкідливі для здоров'я, а різьблення необхідно виконувати до закінчення випаровування, щоб плівка не розтріскувалася.

П і д г о т о в к а в и р о б у д о р і з ь б л е н н я. Виріб виготовляють токарним чи столярним способом. Тонують фон за попередньо вибраним чи створеним ескізом, тими ж фарбами, що і для контурного різьблення.Лакування чи полірування аналогічно, правда бажано насамперед полакувати ті частини,що не будуть тонуватися.

П е р е н е с е н н я о р н а м е н т у . Папір, на якому виконаний ескіз обрізають поза розмірами площини виробу і приколюють булавками і обводять контури орнаменту, або позначають крайні межі елементів орнаменту.

І н с т р у м е н т и . Користуються стамесками контурними(0,5, 1-3 мм); напівкруглими стамесками(4-8 мм); пологими стамесками(5-10 мм); футчиками (тонким і середнім); ножем.Для канавок, вужчих за 0,5 мм можна виготовити стамеску самостійно з циганської голки чи голки від швейної машини,або з борів стоматологічної машини. Використовують також розмічальні інструменти , інструменти для виконання фарбово- лакових покриттів та булавки.

Е л е м е н т и т а м о т и в и о р н а м е н т у . Елеиенти орнаменту запозичені з яворівського розпису, але їм надано більшої строгості виразності та чіткості. В процесі розвитку деякі елементи вийшли з вжитку, деякі значно обновилися. Всього налічується 20-30 елементів.Елементи ділять на чотири групи:

-- «квіти»--акцентуючі елементи в композиції;
-- «гілочки»--з'єднуючі елементи композиції;
-- «листочки»--заповнюючі фон елементи композиції;
-- «крапки», «підківки», «півмісяці» -- доповнюючі декоративні елементи композиції.

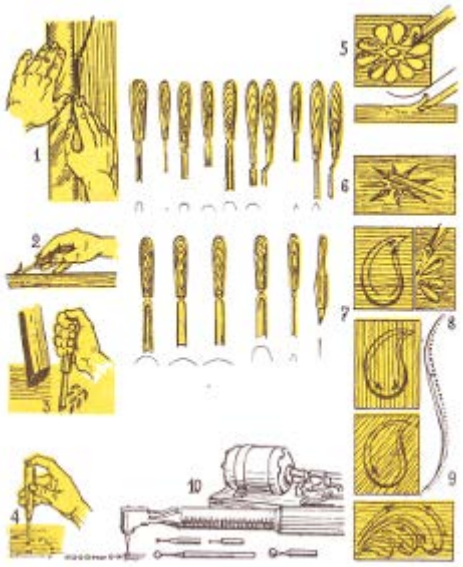
В и к о н а н н я е л е м е н т і в р і з ь б л е н н я.

-- «крапки»(«цятки») виконують повертанням контурної або напівкруглої стамески навколо осі, вибираючи підріз нахиляннм стамески та ледве помітним рухом вперед вздовж волокон;
-- «штрихи» роблять контурною стамескою або футчиком під лінійку або від руки;
-- «лінії» прорізують контурною стамескою або футчиком під лінійку, регулюючи поглиблення обраним нахилом;
-- «сіточка»(«кратка») виконується футчиком, або ножем під кутом 45° зліва направо і перпендикулярно до вирізаних ліній справа наліво;
-- «підківки» виконують добре заокругленою стамескою, роблячи підріз-поглиблення вертикально до площини, а потім, вибравши невеликий кут,підрізаючи прямо, або кінчиком стамески розвертаючи до зрізування дуги;
-- «півмісяць» виконують як «підківку», або вирізується футчиком, починаючи від кінця, з поглибленням посередині, і з виходом назовні поверхні;
-- «кривульки», «арчасті лінії» виконують контурною стамескою або футчиком, прорізаючи від руки плавно вигнуті лінії;
-- «пшенички» виконують контурною або неширокою напівкруглою стамескою та футчиком, вирізуючи лінії так як «кривульки», а «зернятка» вирізуючи з заглибленням посередині і з виведенням назовні в кінці, або з вирізуванням з двох сторін і з підведенням вусиків футчиком;
-- «листочки» виконують аналогічно «зерняткам»,починаючи різання з округлого боку, або в певних випадках з тоншого боку;
-- «гіллячка»(«гілочка») виконується як «листочки» з додаванням контуру стебла, що виконується як «кривулька»;
-- «кущик» вирізують напівкруглою стамескою так, як і «листок»;
-- «травичка» аналогічно як «зернята».

Розглядаючи інші елементи орнаменту неважко зрозуміти їх виконання оскільки вони складаються з частин елементів,виконання яких ми розглянули.

Елементи орнаменту яворівського різьблення: 1- «крапки»(«цятки»), 2- «штрихи», 3- «пасочки»(лінії), 4- «кратка»(сітка), 5- «підківка», 6- «півмісяць», 7- «кривульки», «арчасті лінії», 8- «пшеничка», 9- «листочки», 10- «гілячка», 11- «кущик», 12- «травка» (травичка), 13- «квітка п’ятипелюсткова», 14- «квітка трипелюсткова», 15- «зірочки», 16- «квіти», 17- «ружа», 18- «качечки», 19- «вазонки», 20- «віночки».

Інструменти та їх використання в яворівському різьбленні: 1- різьблення під лінійку контурних ліній; 2- спосіб тримання стамески; 3- спосіб виконання елементів «пшенички»; 4- виконання «цятки»; 5- виконання «пелюсток»; 6- виконання «квітки»; 7- виконання «качечки»; 8- виконання «квітки»; 9- виконання «гіллячки»;

10- використання бормашини для виконання «крапок».

Зображення виробів.

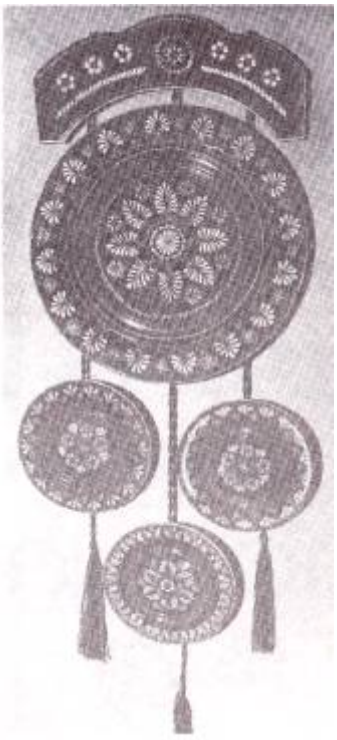

Запитання.

1. Які особливості яворівського різьблення?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей яворівського різьблення.
Виконання яворівського різьблення.

Геометричне різьблення.

Тригранно—виїмкове різьблення з елементами геометрично—серповидного та скобкового різьблення.

Геометричне різьблення було відоме понад 20 тис. років тому, про що свідчать знайдені в археологічних розкопках в Чернігівській області зображення на речах з кістки.В більш близькі періоди історії знаходимо свідчення розвитку геометричного

різьблення, зокрема тригранно-виїмкового. Орнаменти цього різьблення перейшли з слов'янської давнини, а також з романського стилю і стали улюбленими на Україні,в Білорусії, Росії, Прибалтиці. Спочатку геометричний орнамент мав стародавнє символічне розуміння знаків: трикутника, ромба, розеток і т.д., але в XIX та на початку XX ст. повністю втрачає його.

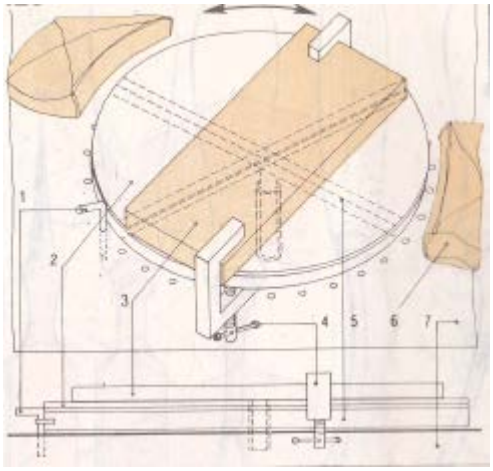
Виразним осередком художньої обробки деревини в Україні стає Полтавщина.В 1878 році тут засноване ремісниче училище з столярно- токарним та різьбярським відділами. В 1911 році організована столярно-різьбярська майстерня. Незабаром відкривається художньо-промислова школа в Полтаві. Організовуються виробничо-різьбярські майстерні. Відомі майстри полтавського різьблення: Я.Халабудний, П.Юхименко, В.Гарбуз, І.Коваль, В.Голуб, П.Довгаль.

Полтавське різьблення має свої характерні стильові ознаки.Майстри сучасного полтавського різьблення: В.Нагнибіда, М.Переверзіна, М.Зацеркляний, О.Олешко, В.Євчук, п.Кондратенко, В.Лихвар, М.Шестидесятна, Т.Зацеркляна.Видатний майстер не Чернігівщині-- А.Колошин, на Волині-- І.Ариванюк,на Івано-Франківщині— М.Зінченко, на Закарпатті—ужгородські майстри:В.Кучер,С.Кадельчук, Г.Денкова. Також чималий вклад в розвиток місцевих традицій вніс художник В.Виноградський.

Техніка тригранно-виїмкового різьблення невичерпна.

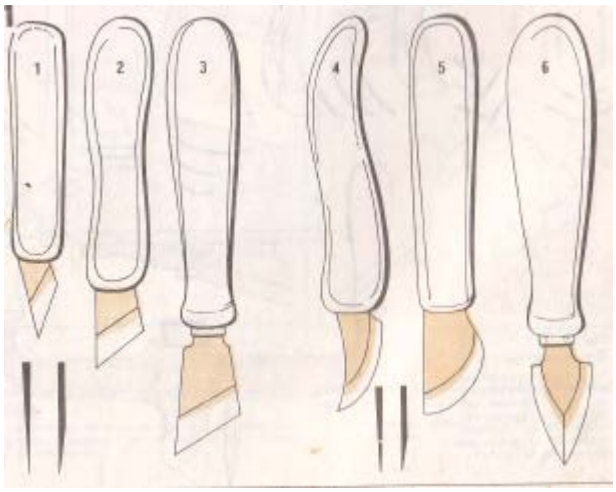
Технологія різьблення.

Р о б о ч е м і с ц е .Робочим місцем може бути верстак, або низький стіл.Інколи потрібні різноманітні упори та затискачі, хоча вироби та деталі не вимагають закріплення. Виконувати різьблення на виробах можна, тримаючи їх на колінах чи в руках, але це вже для досвідчених працівників.

Пристрій для закріплення заготовки і її обертання на столі:1-фіксатор;2-диск,що обеотається;3-заготовка;4-струбцина;5-ребра жорсткості;6-підкладки;7-стіл.

І н с т р у м е н т и . Використовують ножі-різаки, ножі-косяки, напівкруглі стамески, кутики(футчики), напівкруглі контурні стамески, креслярські інструменти, шліф шкурки, інструменти опоряджувальні,інструменти для нанесення лакофарбових покриттів.У ножі-косяку вершина називається носком, а нижня частина-п'яткою.

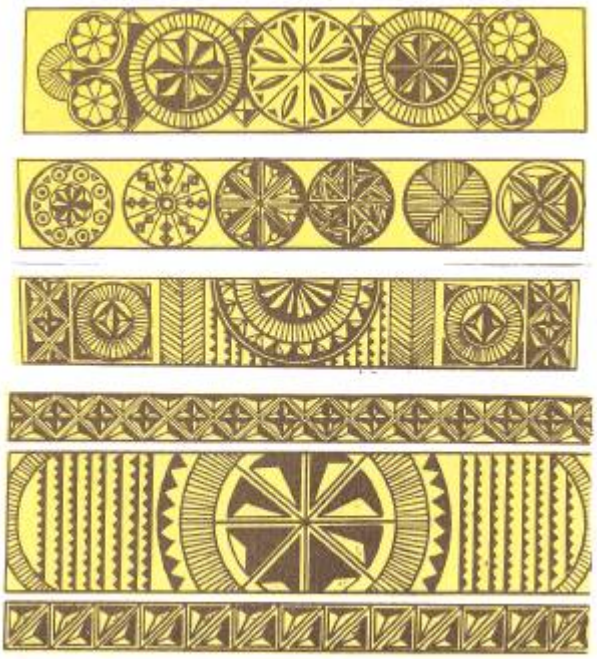
1, 2, 3 –Ножі-косяки; 4, 5, 6 – Ножі-різаки.

П е р е н е с е н н я е с к і з і в . Орнамент наносять за допомогою розкреслювання. На полірованій поверхні розкреслюють шилом або голкою. Складніші композиції переводять на основі опорних крапок, а опісля розкреслюють.

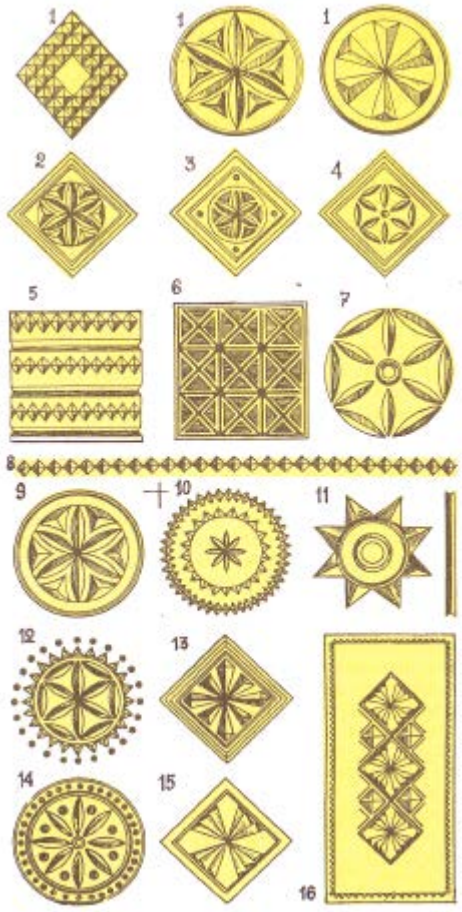
П і д г о т о в к а п о в е р х н і .Залежно від опорядження наносять малюнок на поверхню не шліфовану, шліфовану, полірову. Після закінчення роботи поверхню шліфують, або шліфують чи протирають гумкою(для олівця) забруднену поверхню, чи залишають без обробки.

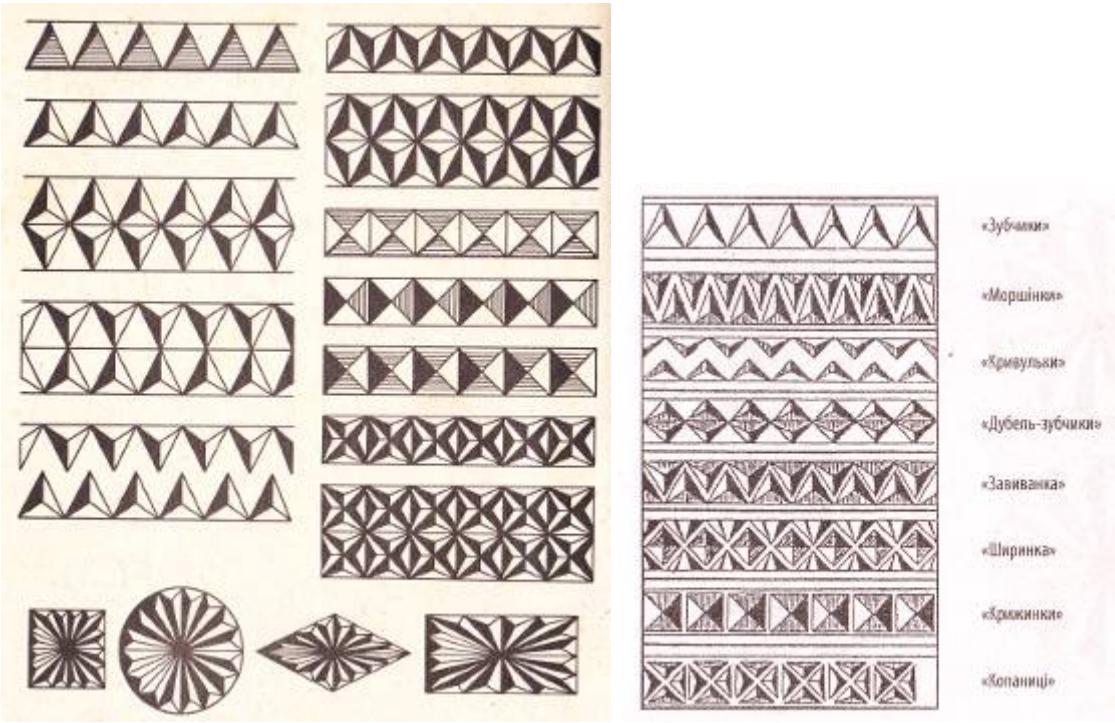
Елементи та мотиви орнаменту(Полтавськаобласть):1-лінії;2-зубчики;3-трикутники; 4-чотиригранники;5-ромб;6-розетка-сяйво;7-розетка-вертушка;8-зірка чотирипроменева;9-сходинка;10-контурні порізки;11-нігтики;12-листочки;13-очко; 14-горошинки;15-поглиблення-виїмки.

Мотиви(Полтавська область)

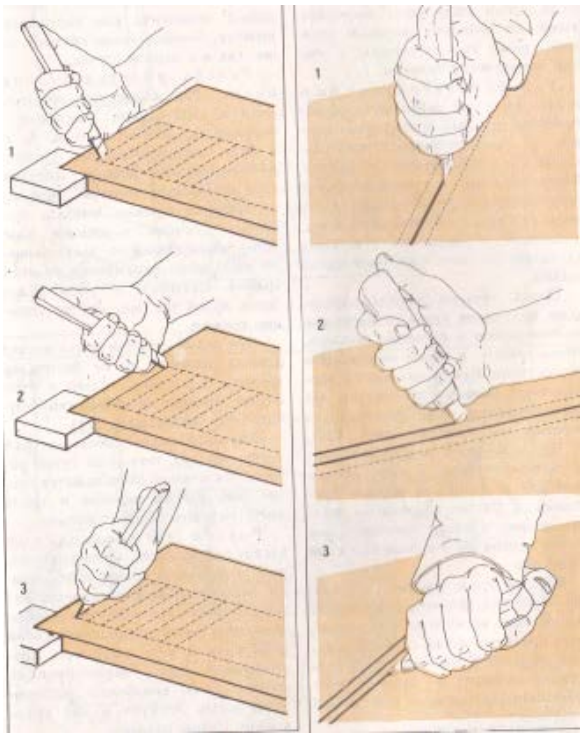
Мотиви орнаментів різних областей України:
1-Хмельницької;2, 4-Івано-Франківської;
7, 12, 13, 14-Вінницької;5, 8, 11-Львівської;
3, 15, 16-Одеської;9, 10-Закарпатської.

Елементи різьблення.

Елементи різьблення та їх виконання:

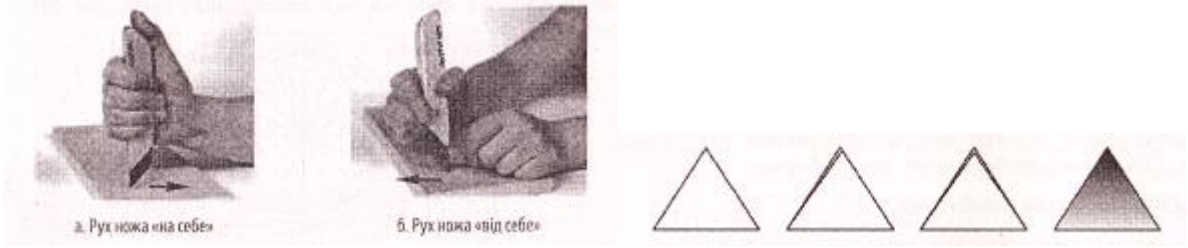
-- л і н і ї різного розміщення та різної товщини виконують способом двогранних порізок ножем-різаком, з вибором кута нахилу відповідно до лінії.Для початківців рекомендовано прорізання серединної лінії.Лінії можна виконати кутиком.Виріб бажано закріпити затискачами, і слідкувати,щоб підтримуюча рука не знаходилася на шляху руху різця;

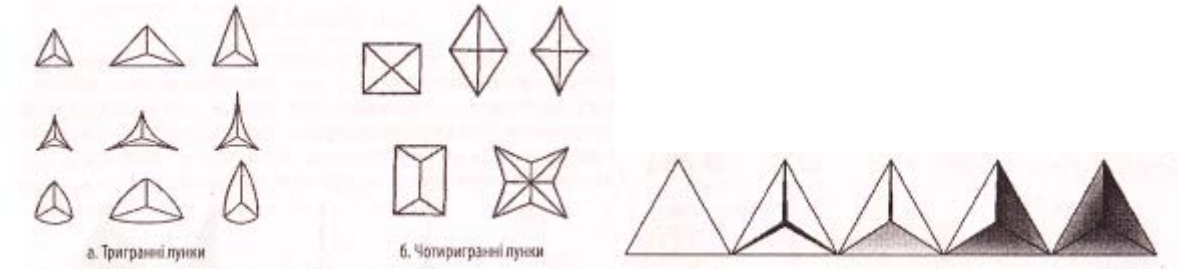
Вирізання ліній(тверда порода(справа)).

-- « з у б ч и к и »(скалки,кутики) виконують так:1-вершину ножа-косяка суміщаємо з вершиною кута,а лез з лінією кута;2-натиском вертикально прорізаємо деревину;

3-аналогічно прорізаємо лінію кута з іншого боку;4-вибираємо кут заглибленя і підрізаємо обрізану частину, рухаючи вершину по лінії кута, а лезо—по лінії обрізування, до співпадання лінії леза з другою лінією кута;

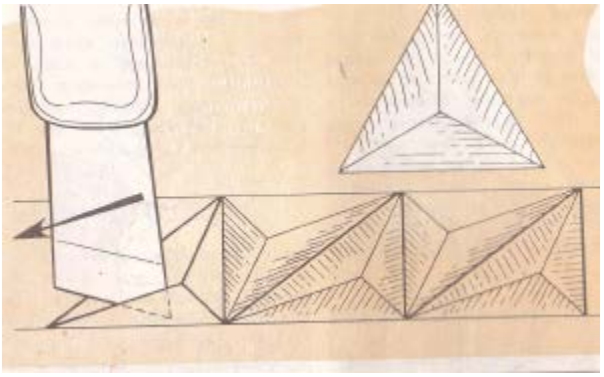

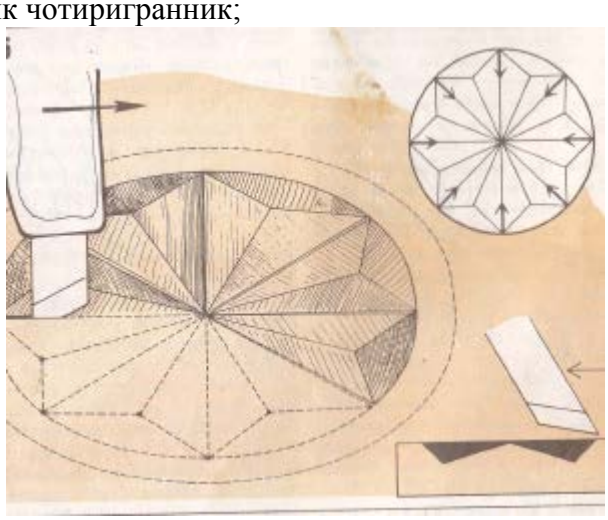
-- « т р и к у т н и к и » з вершиною в центрі , або зміщеною відносно центра виконують так: 1-вершину косяка ставимо в центр трикутника чи не в центр, якщо трикутник не рівносторонній(точку перетину бісектрис трьох кутів, а лінія леза повинна співпадати з лінією, що з'єднує точку перетину з однією з вершин трикутника; 2-натиском вертикально прорізаємо деревину; 3-аналогічно прорізаємо деревину від лінії перетину до двох інших вершин;4- підрізаємо три «зубчики»;

-- ч о т и р и г р а н н и к «копаниця» виконують як і трикутник, тільки підрізаємо чотири «зубчики»;

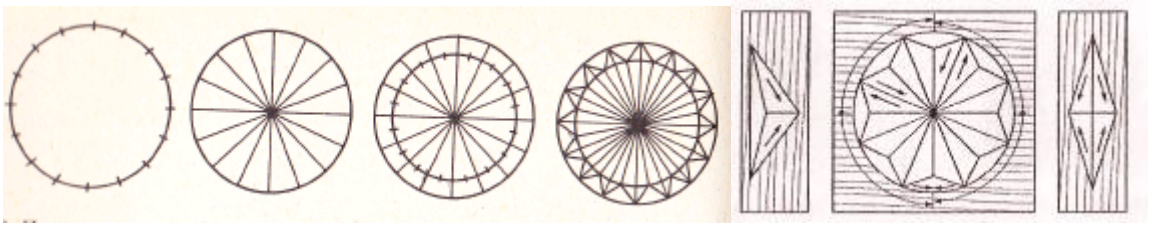
-- р о м б , п а р а л е л о г р а м виконують як чотиригранник;

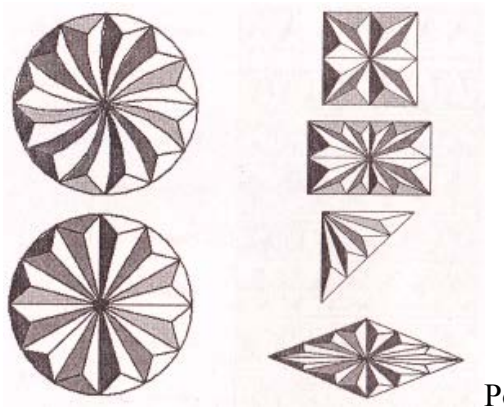

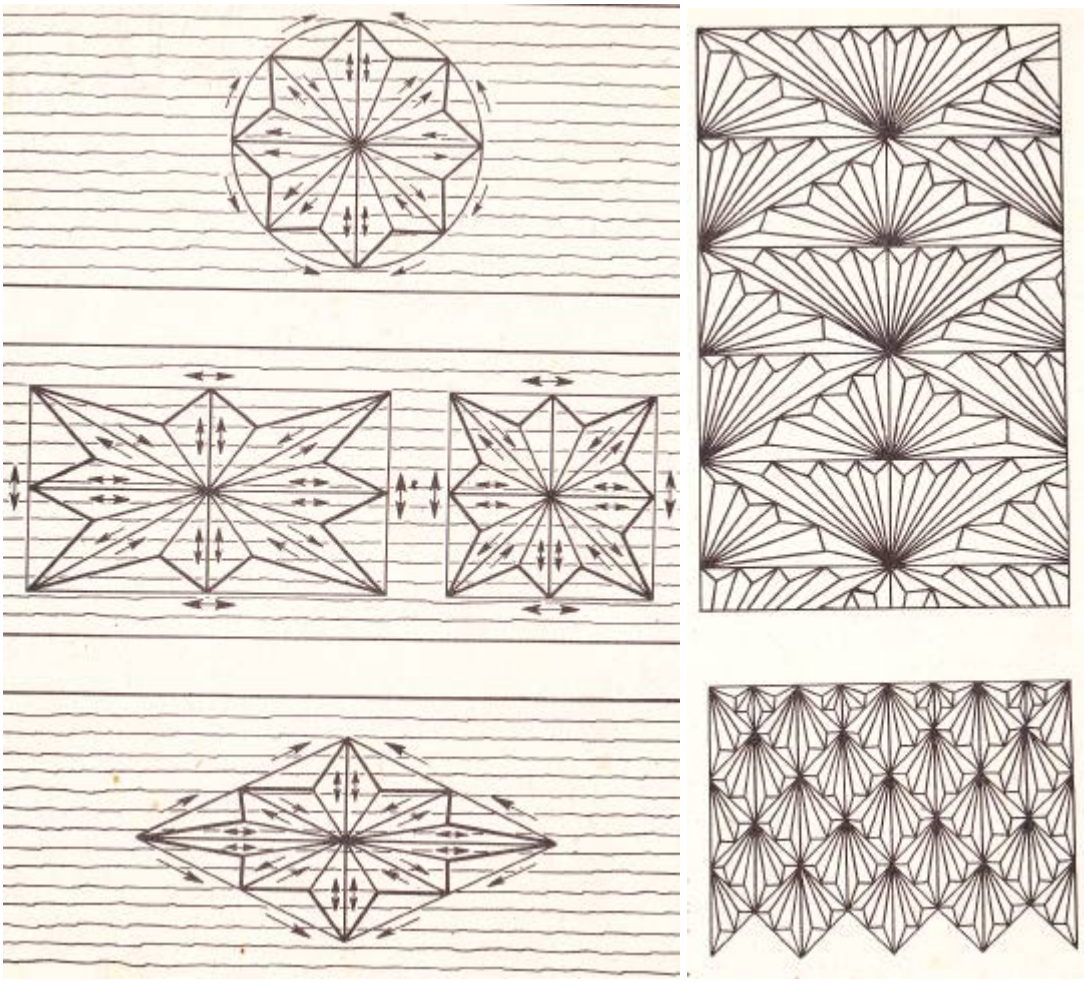
Послідовність виконання елементів.

-- р о з е т к и т а с я й в а також складаються з «зубчиків» з прямими чи кривими лініями;

Розетки та сяйва.

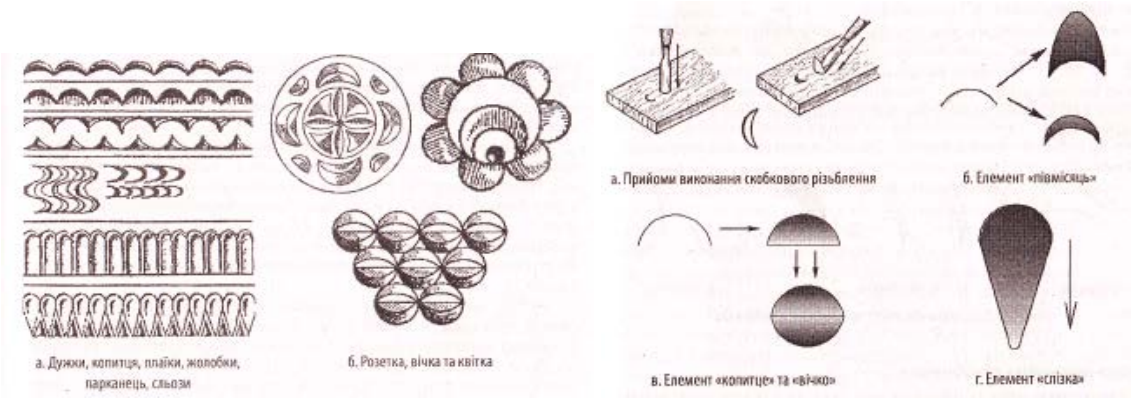

Послідовність виконання сяйв та використання в орнаментиці.

-- «з і р о ч к и» складаються з «зубчиків»;
-- « с х о д и н к и» мають вигляд променя,але однакові по довжині і ширині.Підрізують кути, або «зубчики», з’єднують два центри лінією,поглиблюють скіс і зрізують грані.

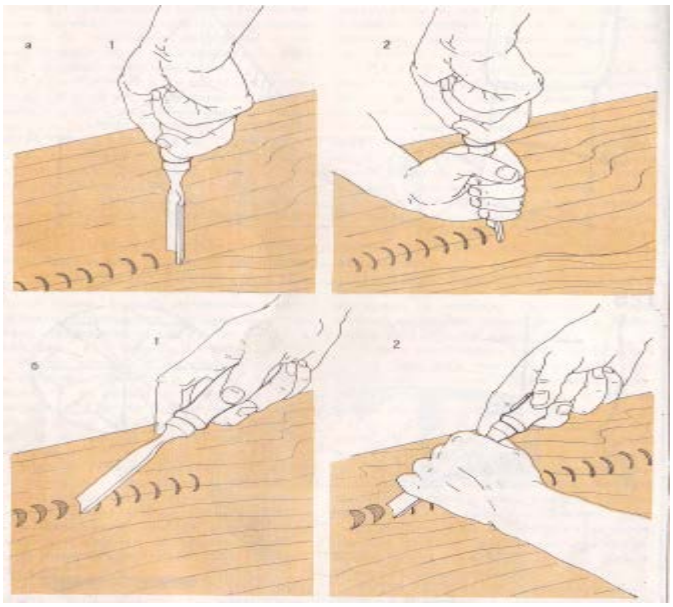
Елементи геометрично-серповидного та скобкового різьблення

Часто тригранно-виїмкове різьблення поєднують з контурним, нігтеподібним, лускоподібним, скобковим різьбленням.Тому-то розглянемо елементи цих видів:

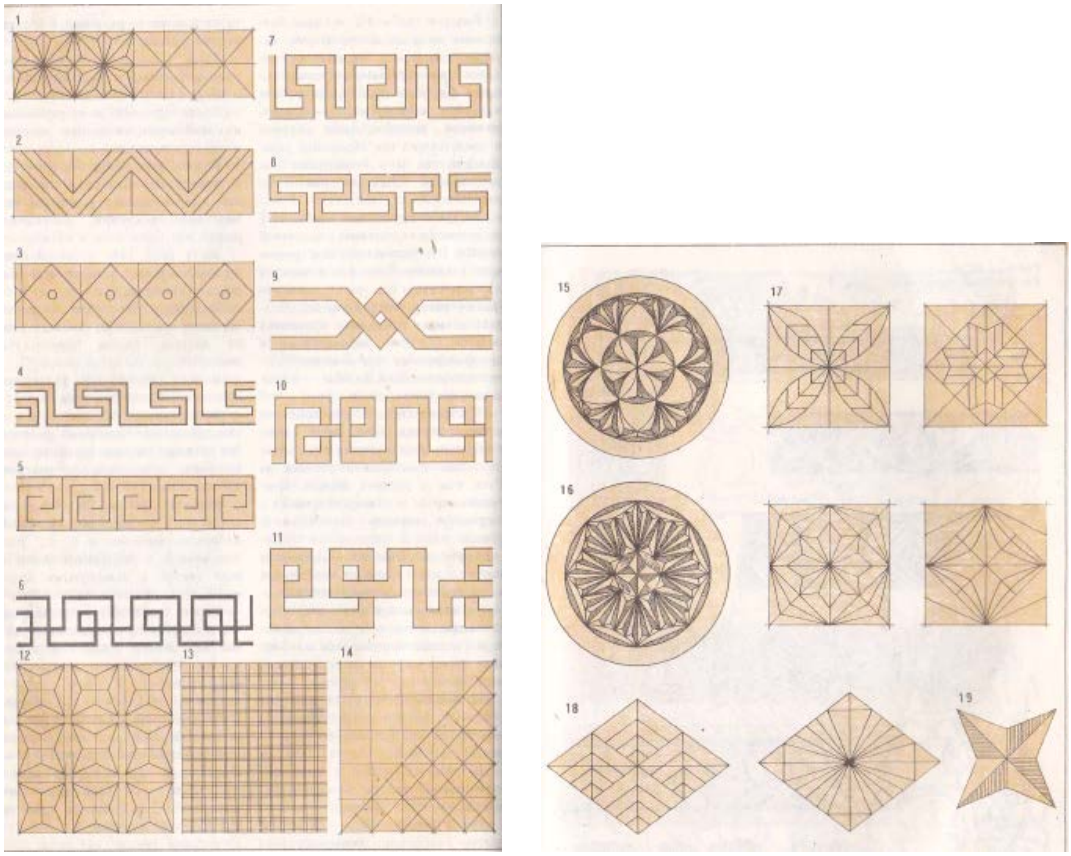
Елементи скобкового різьблення та способи виконання їх.

-- к о н т у р н і п о р і з к и вирізують напівкруглими контурними стамесками, футчиками, або косяком.
-- «н і г т и к и» виготовляють напівкруглими стамесками: вертикальним натиском заглиблюють лезо стамески, а після на деякій відстані вибирають жолобок, що має вигляд нігтя;
-- «л и с т о ч к и»(«барвінок») роблять пологою стамескою способом вирізування двох поглиблених граней, деколи роблячи поглиблення ножем на місці стикування граней;
-- «о ч к о» має форму овала, виконують так:1-відступивши від осьової лінії,натиском заглиблюють лезо напівкруглої стамески;2-від осьової лінії підрізають грань ножем до лінії заглиблення;3-відступивши від лінії заглиблення під кутом підрізають деревину;
-- «г о р о ш и н к и» роблять так:1-невеликим нахилом напівкруглої стамески роблять поглиблення по колу;2-різаком зрізують грані , в яких знаходиться горошина;
3-пологою стамескою округлюють форму горошинок;
-- п о г л и б л е н н я – в и ї м к и виконують напівкруглою стамескою, тримаючи її похило і повертаючи навколо осі, або підрізаючи з двох боків;
-- «л у с к у» виконують заглибленням напівкруглої стамески та послідуючим підрізанням напівкруглою стамескою чи ножем.

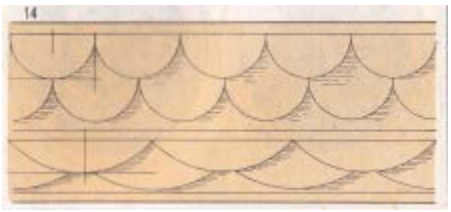

Виконання скобкового різьблення.

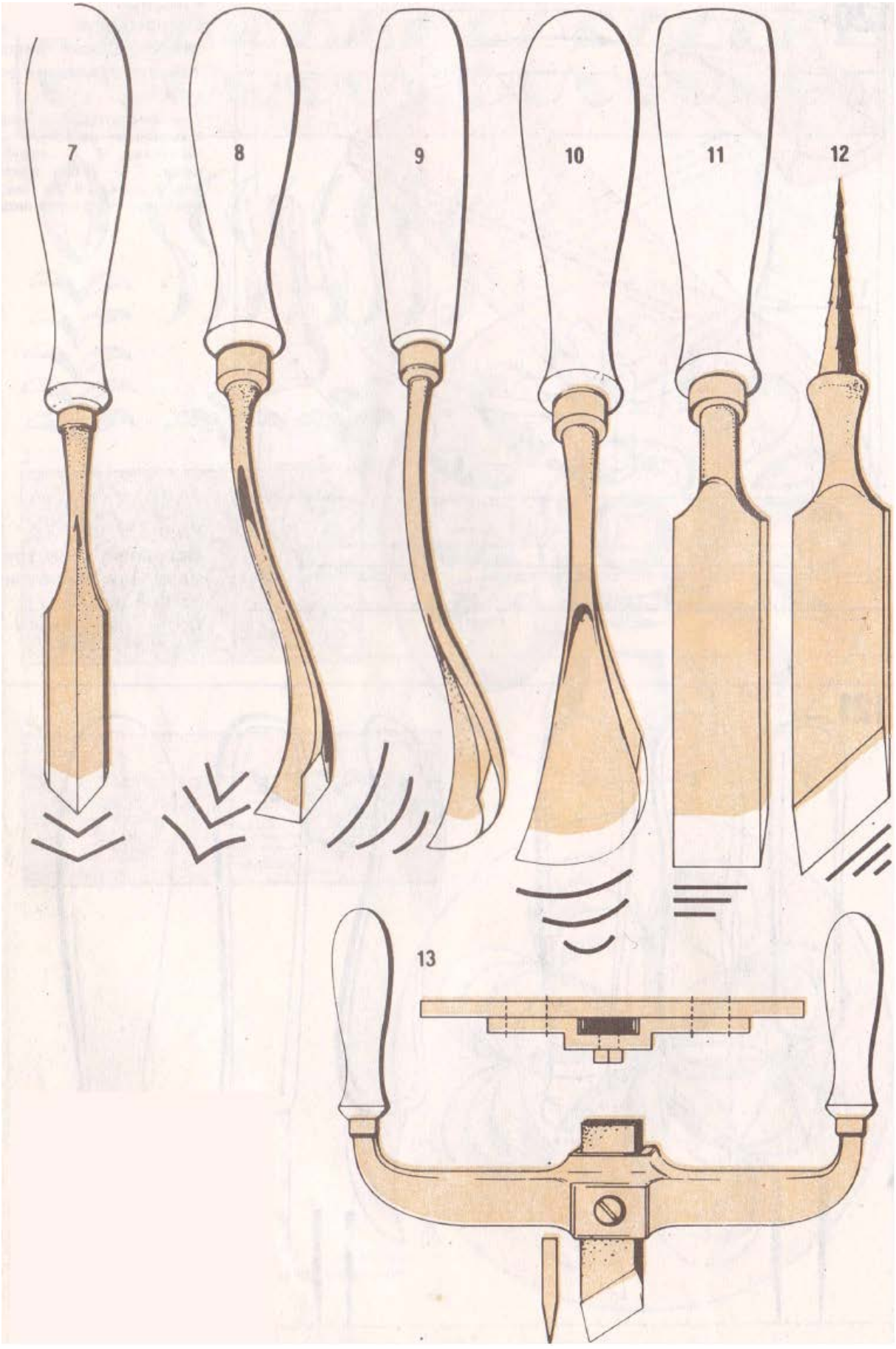
При геометричному різьбленні потрібно враховувати розміщення волокон.При різанні вздовж за напрямком волокон дає гарний зріз, а проти напрямку волокон можливі сколювання, що погіршує вигляд різьблення.При різанні впоперек волокон особливу увагу звертають на гостроту інструменту, хоча інструмент для різьблення завжди повинен бути ідеально загострений.

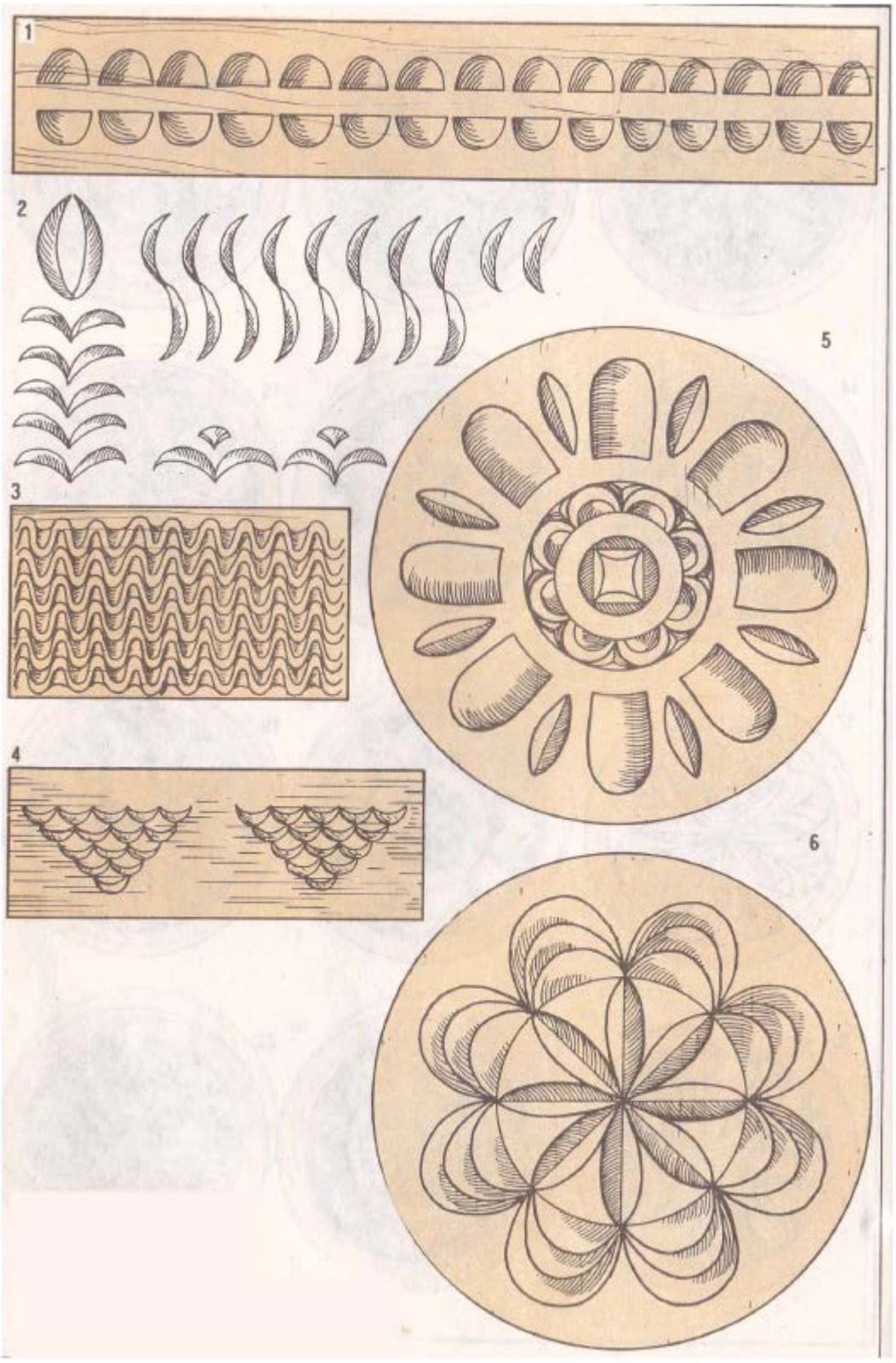
Елементи геометричного орнаменту.

Виконання елементу орнаменту «луска».

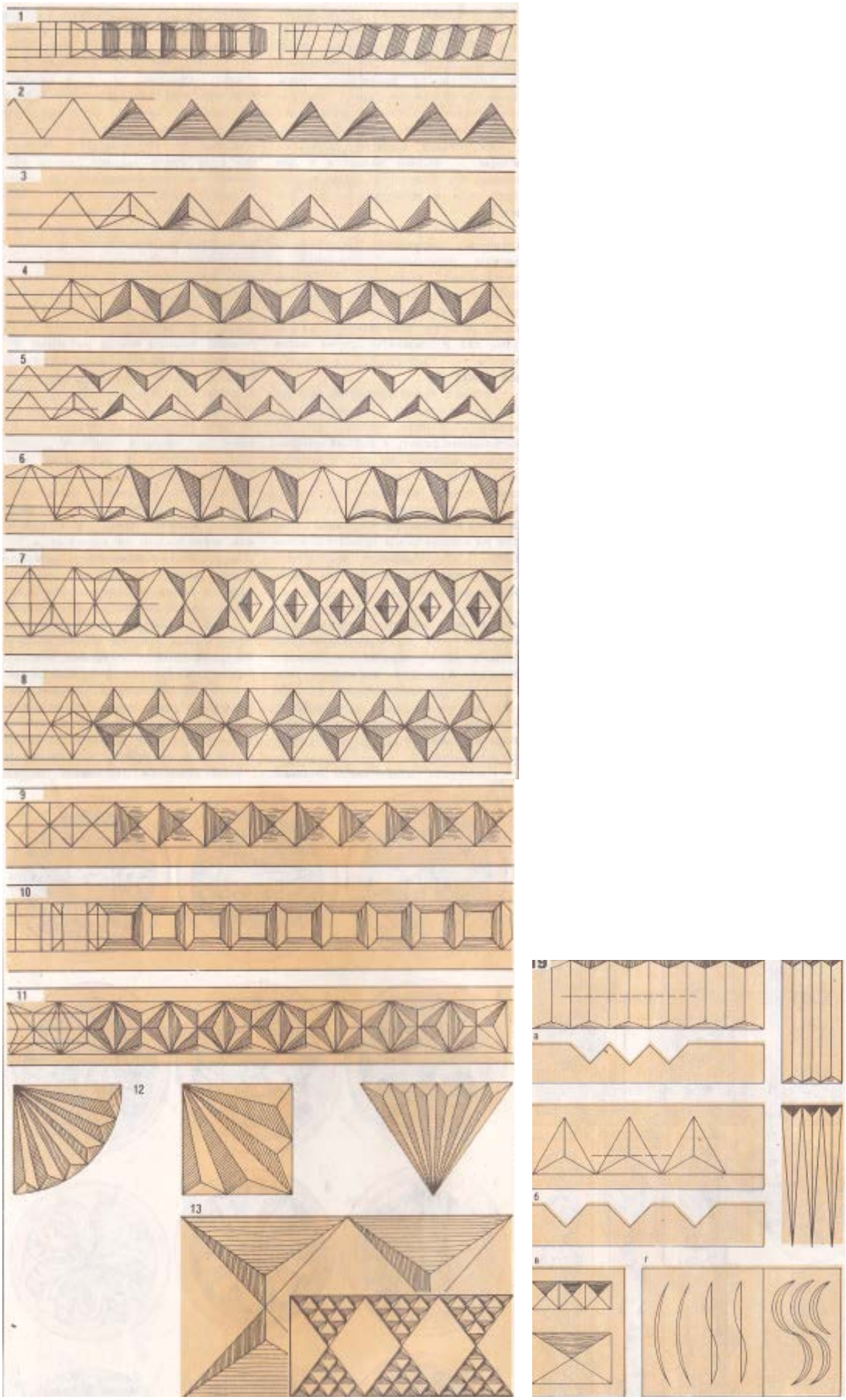

Різці для виконання геометричного різьблення.

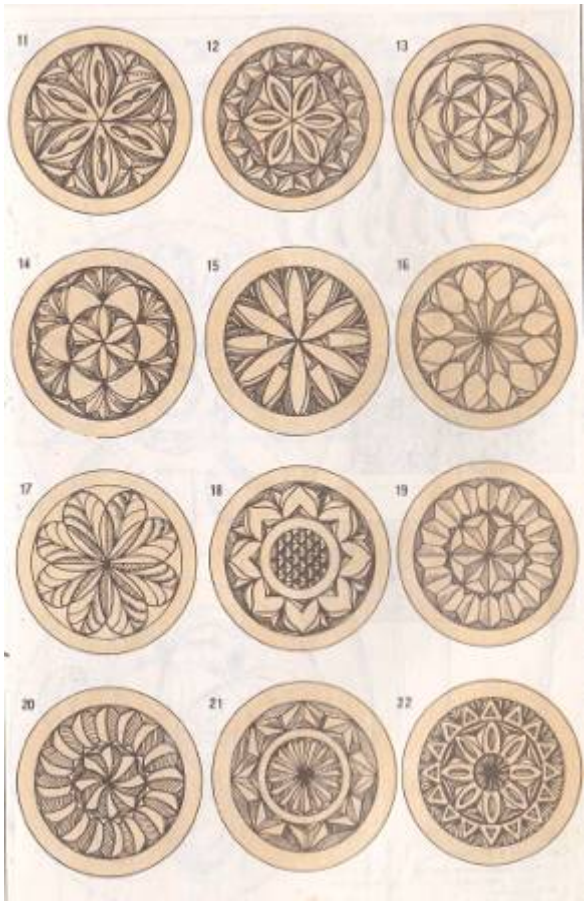

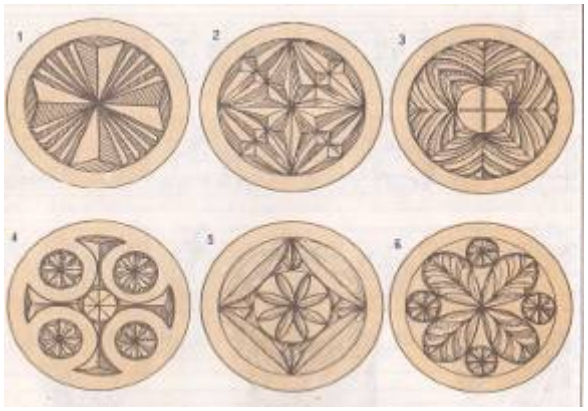
Елементи геометрично-серповидного різьблення.

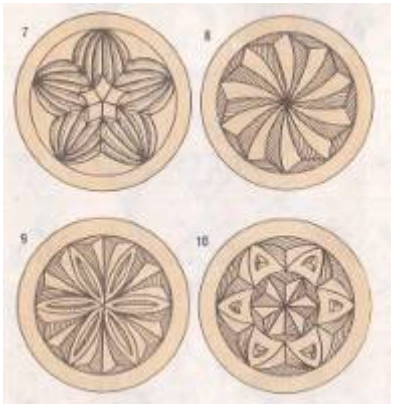
1- орнаментальна смуга;2 – пелюстки; 3 – узор «хвилі»;4 – узор «луска»;
5 , 6 – розетки.

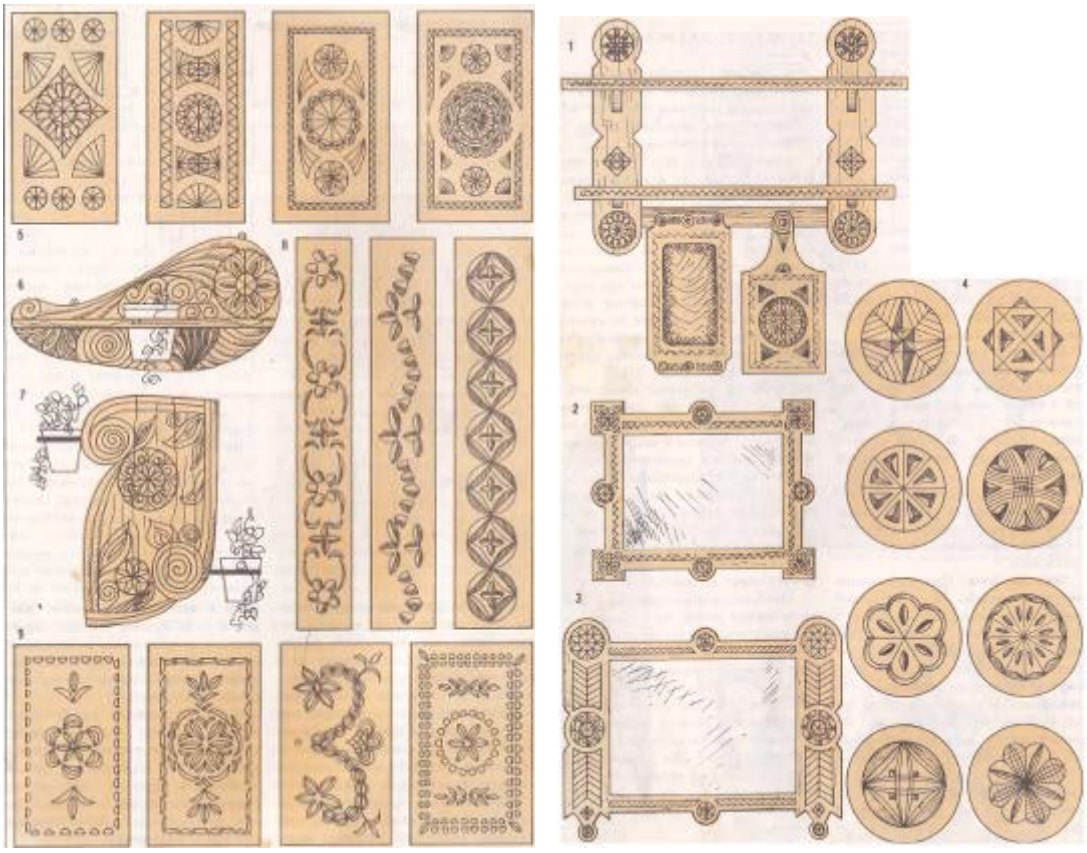
Елементи геометричного різьблення.

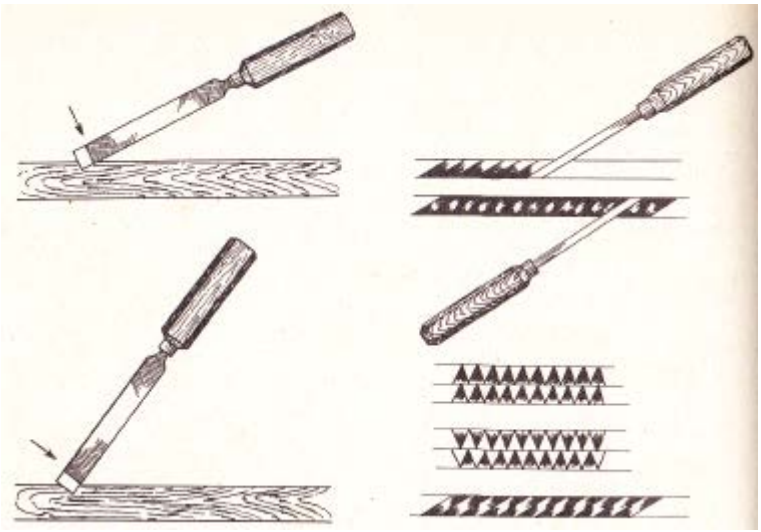

Різновиди розеток.

Елементи різьблення та різновиди виробів.

Досить цікавим є спосіб своєрідного накладання узорів за допомогою звичайних плоских стамесок. Для цього стамеску кромковою стороною прикладають до деревини і ударяють по іншій кромковій стороні молотком.Утворюється вм’ятина. Змінюючи кути нахилу та місцеположення дістаємо своєрідний узор.

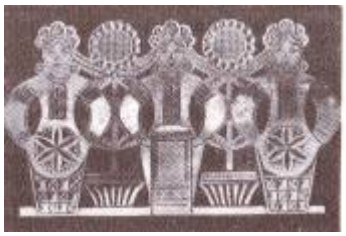

Різновиди виробів.

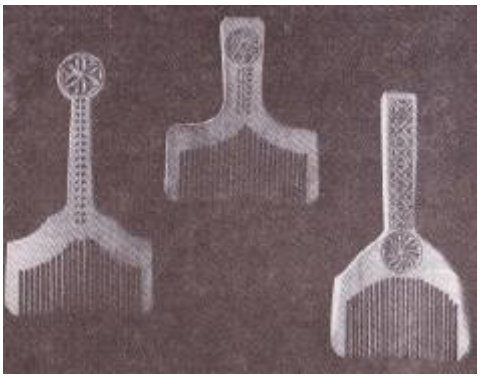

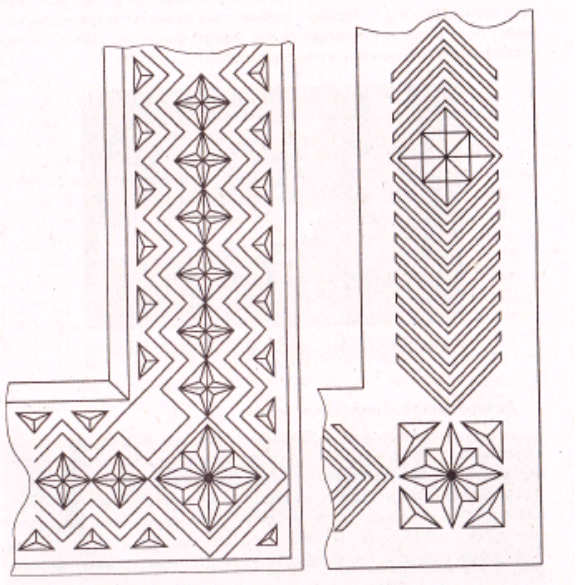

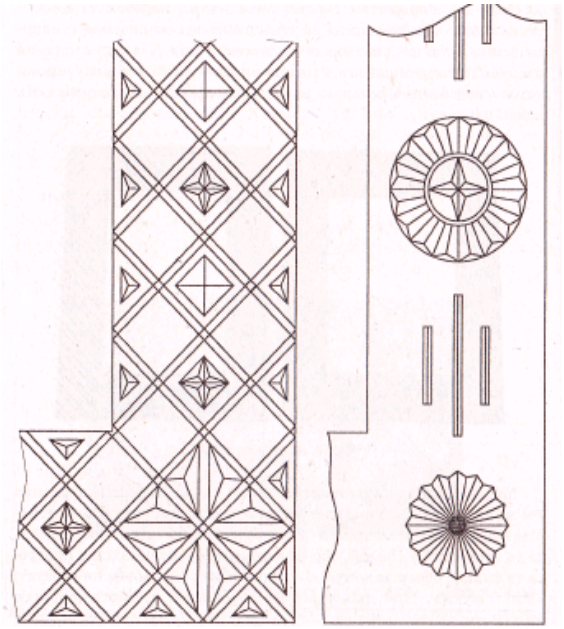

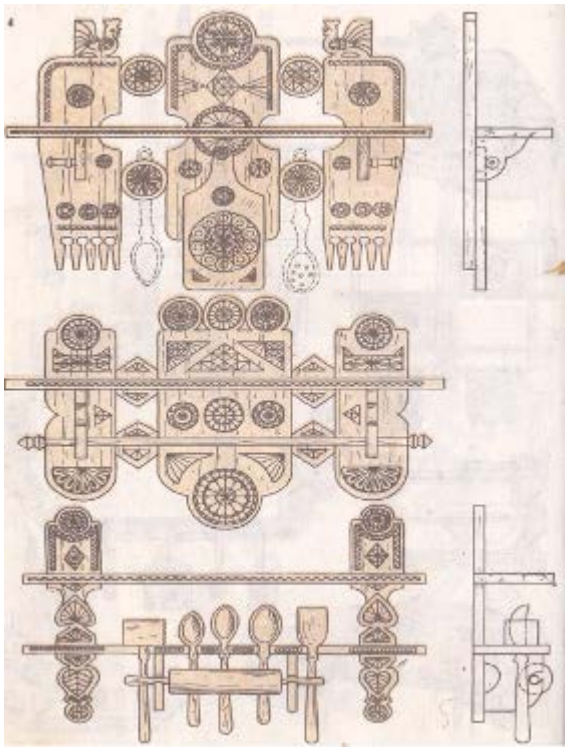

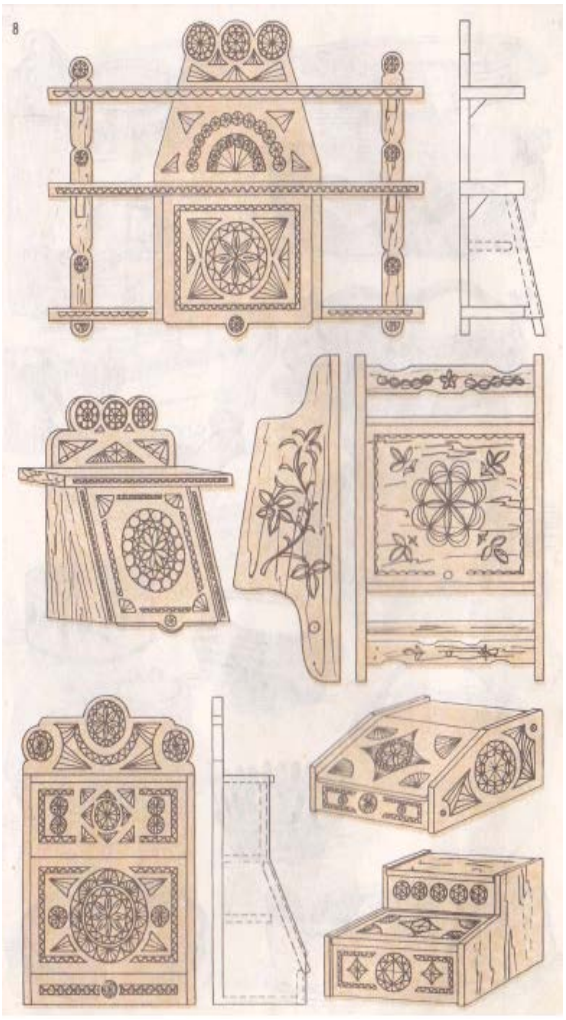

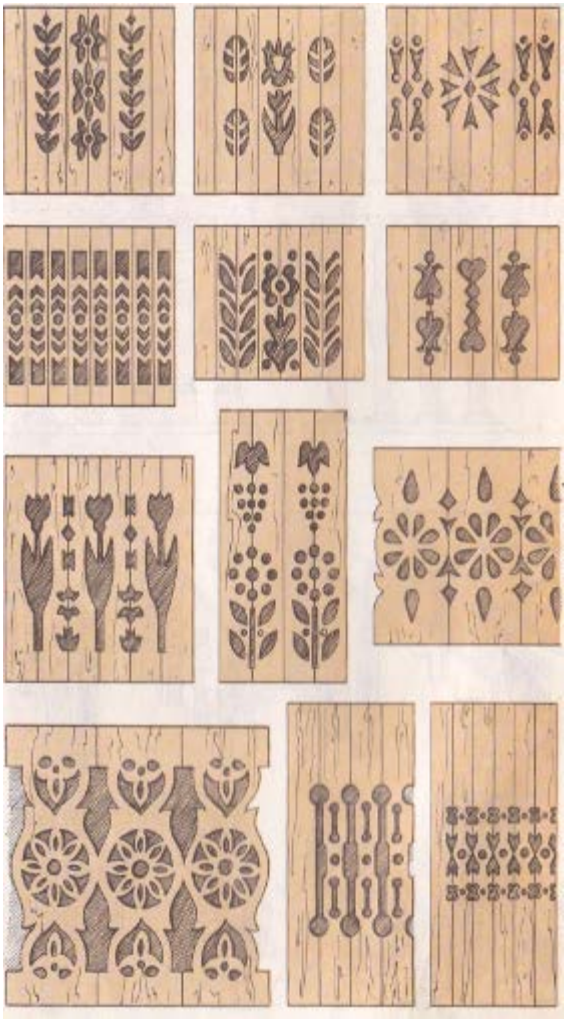

Запитання.

1. Які особливості тригранно-виїмкового різьблення ви знаєте?
2. Які особливості геометрично-серповидного та скобкового різьблення вам відомі?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей геометричного різьблення.
Виконання геометричного різьблення.

Гуцульське різьблення.

Джерела гуцульського мистецтва – синява гір, щедрість, краса і мудрість природи, невтомна потреба її освоєння, перетворення і відбиття в предметах. Це дістало відбиток і в художній обробці деревини, зокрема в різьбленні. Різьблення на Гуцульщині розвивалося здавна під час виготовлення предметів вжитку для себе, а пізніше і на продаж.Великий вклад в розвиток «сухого» різьблення вніс майстер-різьбяр Ю.Шкрібляк(1822-1884 рр.).Він вводить нові елементи різьблення, вводить новизну в технологію виготовлення виробів та опорядження їх. М.Мегединюк(1842-1912 рр.) та В.Девдюк(1873-1951 рр.) збагатили вироби інкрустацією.

Сини Ю.Шкрібляка:

В.Шкрібляк(1856-1928 рр.) доповнив різьблення інтарсією, інкрустацією баранячим рогом та інкрустацією дротом;

М.Шкрібляк(1858-1920 рр.) доповнив різьблення інкрустуванням бісером, вибиранням фону, а також застосуванням «січеного» різьблення.

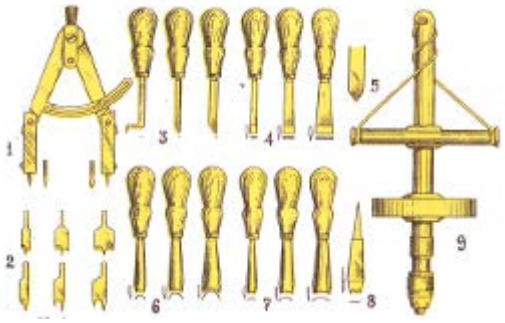
Ф.Шкрібляк(1859-1942 рр.) перевершив батька різноманітністю декорування, розвинув і ускладнив окремі традиційні мотиви.
Внуки Ю.Шкрібляка:
Ю.Корпанюк(1894-1976 рр.) та С.Корпанюк(1892-1970 рр.) розробляють оригінальні коммпозиційні прийоми й орнаментальні мотиви, займалися інкрустацією бісером, перламутром, різноколірним деревом, кольоровим металом.
Традиції продовжили: син С.Корпанюка – В.С.Корпанюк, внук – В.В.Корпанюк, а також правнук Ю.Шкрібляка – Д.Шкрібляк. Великий внесок в розвиток гуцульського різьблення внесли вищеназвані майстри(дивись історію розвитку різьблення).

Технологія різьблення.

Р о б о ч е м і с ц е. Верстак або стіл, де зберігаються інструменти і пристрої, добре освітлення(природне або штучне).
П і д г о т о в к а в и р о б у д о р і з ь б л е н н я .Використовують переважно тверді породи деревини(тис, грушу, бук, клен).Вироби виготовляють столярним або токарним способом.З'єднання міцні, оригінальні, столярні. Вироби шліфують, деколи лакують і полірують. Орнамент наносять за допомогою креслярських інструментів, або з ескіза переносять опорні місця і продовжують розкреслювати.
Е л е м е н т и т а м о т и в и о р н а м е н т у . Елементи та мотиви можна розділити на чотири групи:
1. «Лінії», «сходинки», «кривульки», «разівки», «січені зубці», «зубчики», «смерічки», «зубці», «ільчасте письмо» виконуються гравіруванням або контурним різьбленням.
2. «Огірочки», «копаниці», «сливки», «кривульки», «коверці» виконують плоским тригранно-виїмковим різьбленням із заглибленим фоном.
3. «Жолобки», «копитця», «заячі вушка», «гадючки», «парканець», «листочки», «сльози», «напівкруглі зубці» виконуються нігтеподібним різьбленням.
4. «Ружа», «косиця», «розетка», «зірочка», «кочело», «бані», «ментелі», «сонечко» виконується як коло, з'єднане з квадратом чи прямокутником, або як коло, складене з окремих елементів.
Мотиви першої і третьої груп використовуються як перехідні та допоміжні, для круглих форм використовують четверту групу,а для прямокутних і квадратних форм використовують другу групу. Центральна частина виконується крупнішими мотивами, обрамлення менш крупними. На плоских полях розміщення переважно симетричне, на округлих – ритмічне.

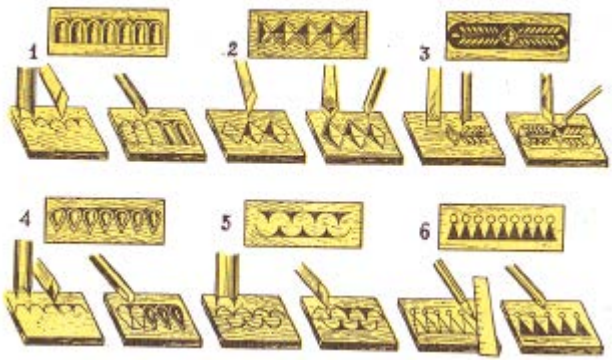
І н с т р у м е н т и т а п р и с т р о ї . Близько 50 видів стамесок різного призначення використовують для виконання гуцульського різьблення, але найвживаніших—8-10 стамесок:
1. «Рівнак» має горизонтальну фаску шириною1, 3, 5, 8, 10, 13, 15, 20, 25 мм, використовується для вирізування квадратиків, трикутників, деколи для прорізування ліній(неглибоких).
2. «Листівничок» у розрізі має заокруглений профіль шириною від 3 до 25 мм,ним вирізують «колоски» , «листочки», «дужки», «плаїки», «косички».
3. «Скосак» використовують для виконання мотивів тригранно-виїмкового різьблення.
4. «Лопатка» має скошену фаску від центра до країв, виконують «зубці», окремі елементи «сонечка» та мотиви тригранно-виїмкового різьблення.
5. «Футчик» застосовують для виконання елементів і мотивів орнаменту першої групи.
6. «Підківка» використовується для вирізання напівкруглих жолобчастоподібних елементів орнаменту.

7. «Вибирачик» потрібний для підбирання та підчищення фону.Використовують також «клюкарзи».
8. «Очкарик» витискує у різьбленні кружкчки- «очка».
9. «Гребінчик» має насічки і використовується для карбування фону.
10. «Цюкавка» використовується як і «гребінчик»
11. «Бори-швайці»--інструменти пристрої для вирізування кружків.
12. «Друлівник»--саморобний дриль.
13. «Паскарики»--пристрій для нанесення паралельних ліній чи смужок потрібної ширини.
14. «Клюкарза» використовується для вирізування довгих канавок.
15. «Ямничок» використовується для витискування ритмічних поглиблень від коліщати з зубцями.
16. «Втискач» застосовують для наколів і втискування елементів інкрустації.

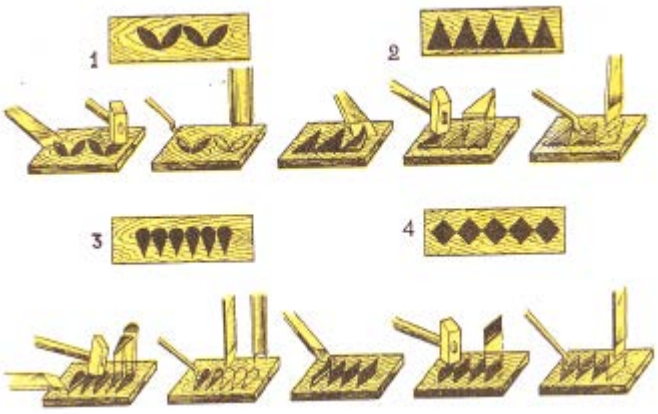

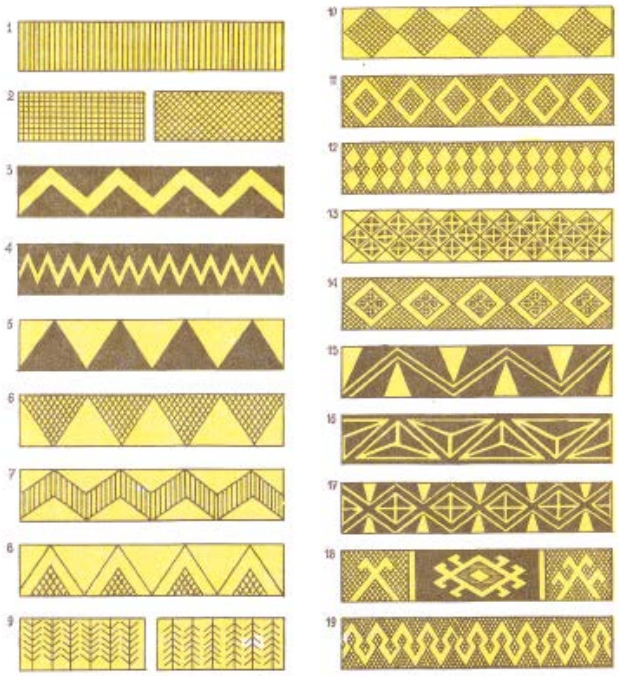
Інструменти:1-циркуль, 2-бори-швайци, 3- «вибирачі», 4- прямі стамески «рівняки», 5-лопатка, 6-напівкруглі стамески, 7- «листівничок»(«пшенички»), 8- «гребінчик», 9-«друлівник».Справа—набір різців.

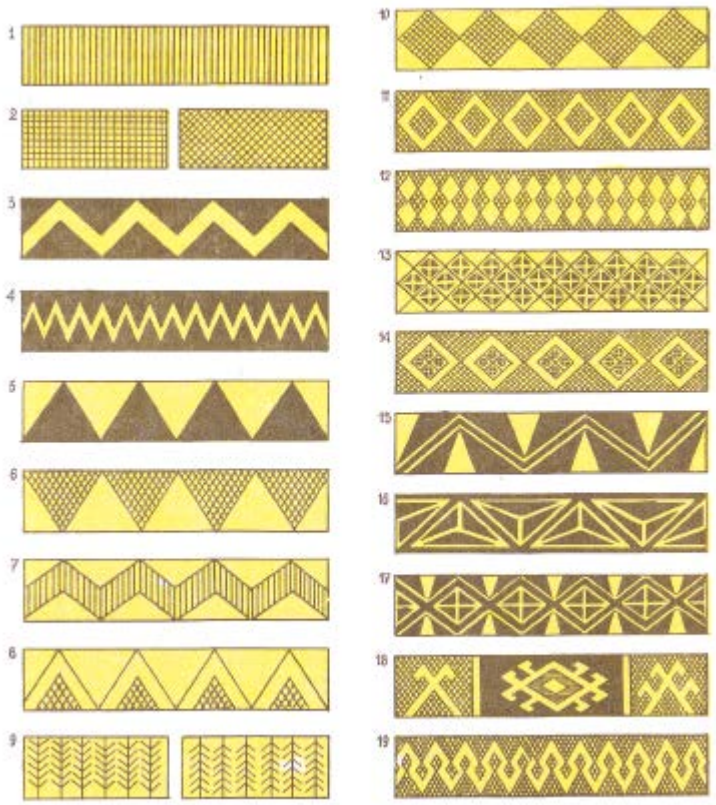
Технологія виконання сухого різьблення:1- «парканець»,2- «копаниці»,3- «пшенички», 4- «слізки»,5- «змійка»,6- «бані».

Технологія виконання елементів інкрустації:1- «пшенички»,2- «трикутники»,
3- «слізки»,4- «квадрати».

Елементи гуцульського різьблення:1- «драбинки»,2- «ільчасте письмо»,3- «кривульки»,
4- «моршинки»,5- «зубці»,6- «січені зубці»,7- «дашки»,8- «бендюги»,9- «смерічки»,
10- «огірочки»,11- «медівники»,12- «бесаги»,13- «копаниці»,14- «віконця»,
15- «півширинки»,16- «завиванки»,17- «ширинки»,18- «гачки»,19- «головкате».

Мотиви гуцульського різьблення:1- «копитця»,2- «жолобки»,3- «парканець»,
4- «слізки»,5-«гадючки»,6-«заячі вушка»,7- «дужки»,8- «тарнички»,9- «кочело»,
10- «сонечко»,11-14- «соняшник»,15- «бані»,16- «ментелі»,17- «кучері», «ріжки».

Зображення орнаментів перших майстрів гуцульського різьблення.

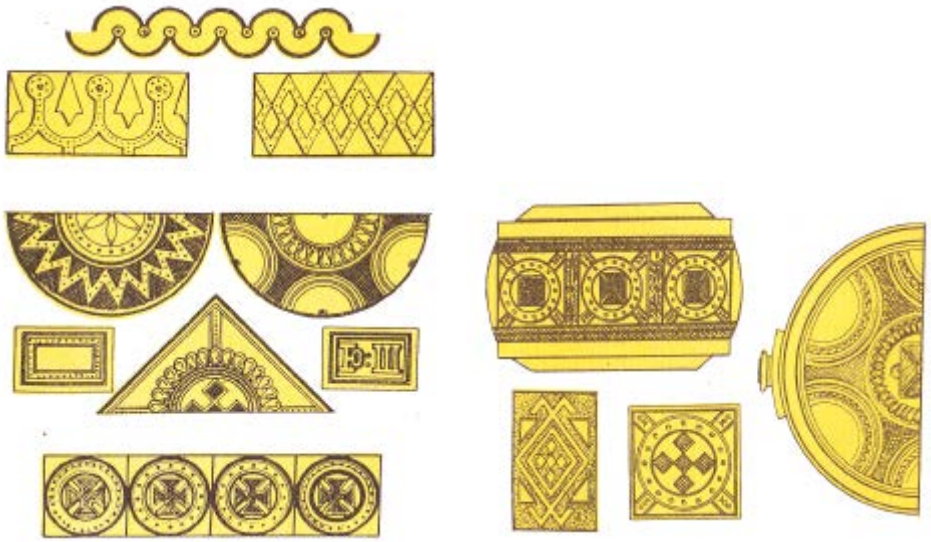
Орнаменти і мотиви Ю.Шкрібляка.

Робота В.Девдюка.

Робота В.Ю.Шкрібляка.

Орнаментика В.Ю.Шкрібляка.

Робота М.Ю.Шкрібляка.

Орнаментика творчості Ю.І.Корпанюка.

Робота Ю.І.Корпанюка.

Робота С.І.Корпанюка.

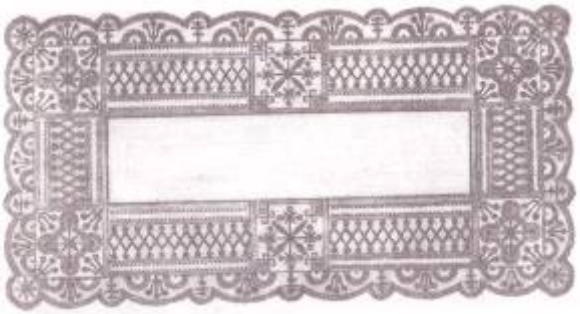

Орнаментика С.І.Корпанюка.

Зображення виробів майстрів гуцульського різьблення.

Робота М.Мегединюка.

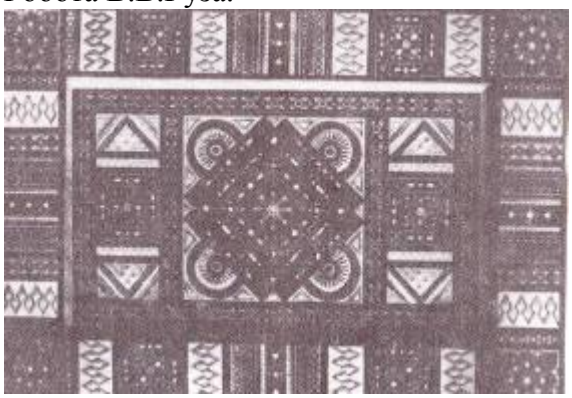
Робота В.Ю.Шкрібляка.

Робота В.В.Гуза.

Робота М.П.Тимківа.

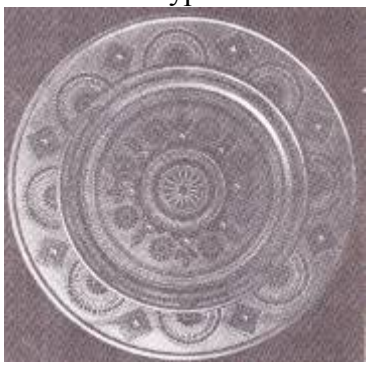
Робота М.П.Тимківа.

Робота І.В.Балагурака.

Робота М.М.Медвідчука.

Робота О.Грицея.

Запитання.

1. Які особливості гуцульського різьблення ви знаєте?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей гуцульського різьблення.
Виконання гуцульського різьблення.

Рельєфне різьблення.

Здавна використовувалося в оформленні храмів, палаців, при виготовленні стильових меблів. Ним прикрашали іконостаси, ажурні колони, кораблі(корабельне різьблення), використовували в оформленні віконниць, фронтонів будинків(домове різьблення), виробів побуту і т.п. Зараз використовують в монументально-декоративному оформленні приміщень, в декоруванні меблів та предметів побуту. Ті різьбярі, котрі малть потяг і здібності до пластичного вирішення форми захоплюються технікою рельєфного різьблення.Відомі майстри старшого покоління: Я.Усик, В.Гарбуз, І.Коваль з Полтавщини. Майстри молодшого покоління: В.Хитько, Б.Лубінець, М.Коленков, П.Хоменко з Харкова, В.Ковальов з Дніпрпетровська, В.Дорош з Жмеринки. Кращі майстри на Гуцульщині: М.Федірко, А.Іващенко, М.Грепиняк, М.Кіщук, І.Смолянець, І.Савченко. Також відомі імена: В.Чміля з м. Болехів(Івано-Франківщина), П.Петренка з м. Заложці(Тернопільська обл.), Д.Юрчука з с. Заставна(Чернівецька обл.), , В.Свида з м. Ужгорода, В.Асталоша з м.Свалява, В.Кваші, І.Весни, В.Трофімлюка, Ф.Бабінця, І.Семенюка, М.Величка, А.Покотюка.Майстри лемківського різьблення: І.Кіщак, М.Барна, П.Одрехівський, В.Красівський, І.Орисик, М.Шалайда, М.Черешньовський, А.Фігель. Вироби майстрів експонувалися на багатьох виставках різного значення, в тому числі і міжнародних.Рельєфне різьблення надає зображенню реалістичного, об'ємно-пластичного характеру, наближує зображення до натури.

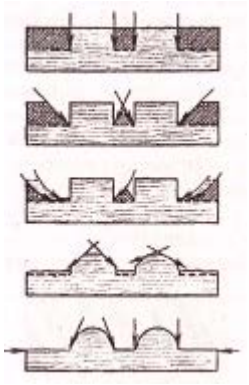
Технологія рельєфного різьблення.

Р о б о ч е м і с ц е . Робочим місцем може бути низький стіл або верстак на якому є підкладна дошка, упори, затискачі, відповідні місця для зберігання інструментів та матеріалі, потрібних для роботи.

П о с л і д о в н і с т ь р о б о т и.

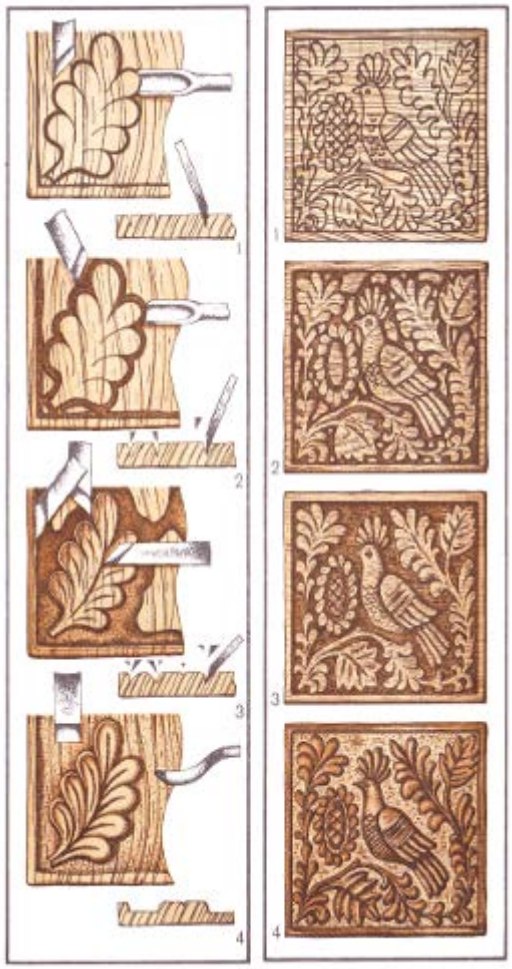
1. Підготовча робота включає в себе вибір матеріалу, та перенесення чи формування рисунка, відповідно до задуму.Використовують: липу, березу, клен, ясен, груша, горіх, червоне дерево, кедрову сосну, кедр, вільху, черешню та інші породи. На сосні та ялині важко відобразити деталі дрібної пластики.

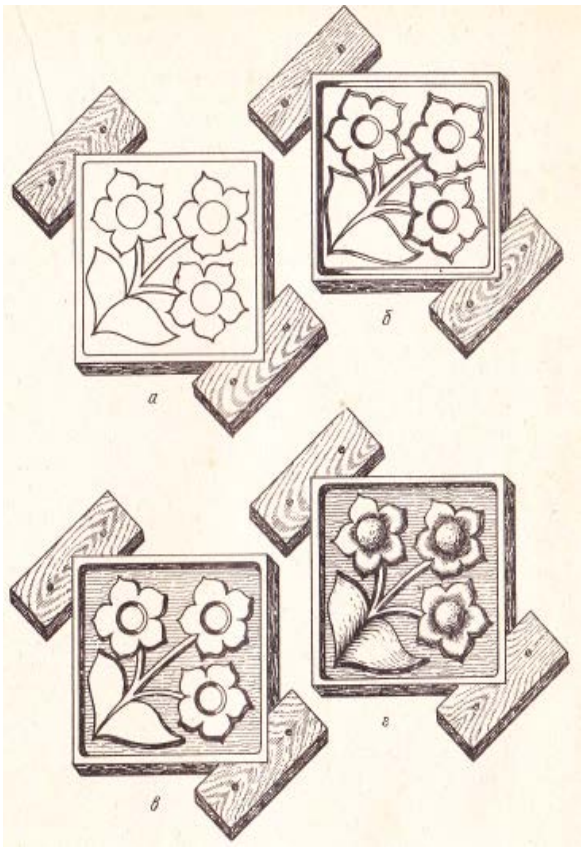

Плоскорельєфне різьблення з заоваленим фоном.

2.Ножем, різаком або футчиком прорізуть деревину на глибину 3-4 мм за контуром малюнка. Прорізаний контур з боку фону додатково округлюють(заовалюють) тими ж інструментами, або плоскою чи пологою стамескою.
3. Виконується моделювання зображення.
4.Прорізаний контур фону залишають чистим або підфарбовують чи карбують.

Послідовність виконання рельєфного різьблення.

Різьблення з подушковим фоном.

Виконується аналогічно, тільки фон округлюють, вигладжують і шліфують шліфшкуркою.

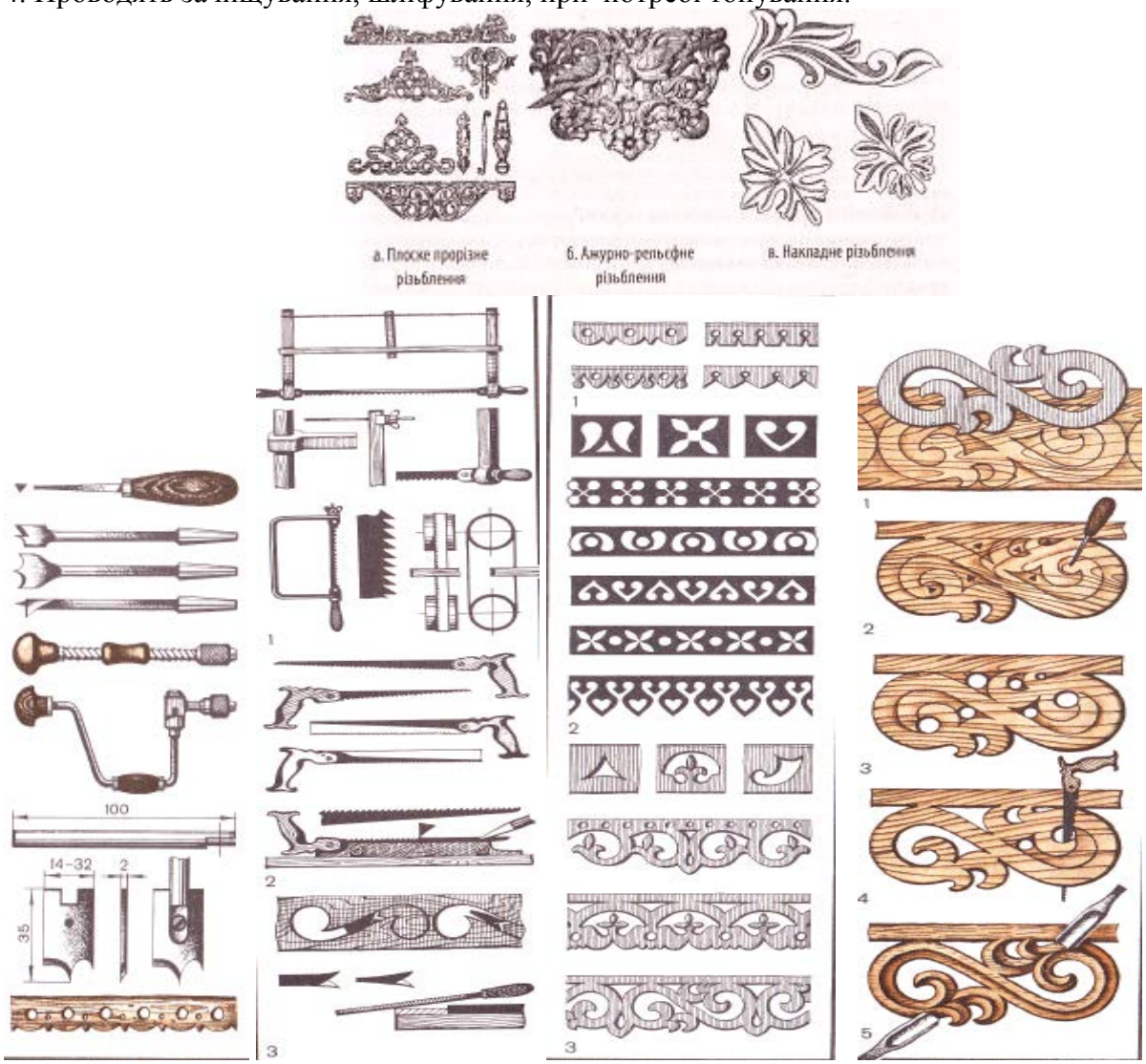
Різьблення з підібраним (вибраним) фоном.

1.Підготовча робота(спільна для всіх видів).
2. Прорізування та підрізування за контуром малюнка з невеликим ухилом від прямої вертикалі.
3. Вибирання фону на відповідну глибину(3-5 мм, або 5-8 мм) напівкруглими або пологими стамесками
4. Підчищання та вирівнювання фону плоскими стамесками та клюкарзами.
5.Моделювання пластики зображення, за принципом від загального до детального(спочатку великі площини, пізніше менші і деталі).
6. Підрізування і підчищування контуру зображення, уточнення малюнка.

7. Карбування фону,гравірування,або вигладжування(насічками,вибиранням чи шліфуванням відповідно застосовуючи «цюкавку», напівкруглі чи контурні стамески чи шліфшкурку.
8. Для підкреслення виразності фон і орнамент можна підтонувати жовтуватим, охристим чи коричневим кольором. Не бажано використовувати чорний червоний зелений кольори, які не гармонують з природним кольором деревини. Бажано виконання тонування проводити пульверизатором .

Різьблення з прорізним фоном(ажурне).

1. Підготовча робота.Малюнок переносять перетискуванням,за допомогою шаблона, або виконують безпосередньо на виробі. При ць му враховують,щоб деталі декору були зв'язані між собою і з фоном. Декор різноманітний.
2. За допомогою лобзика(при товщині виробів з м'ягких порід 4-7 мм, а з твердих 3-5 мм) прорізуємо фон, а при більшій товщині користуємося свердлами та викружною ножівкою чи лучковою пилкою.Можна прорізування виконувати ножем і стамесками.
3. Моделюють пластику зображення, користуючись щаблонами, малюнками, чи моделями.
4. Проводять зачищування, шліфування, при потребі тонування.

Інструменти для виконання ажурного різьблення, елементи різьблення, послідовність роботи.

Барельєфне різьблення.

Б а р е л ь є ф (низький рельєф)—рельєфне зображення, коли випуклість виступає над фоном менше чим на половину об'єму.

Технологія виконання аналогічна технології виконання різьблення з підібраним (вибраним) фоном, але з чіткою скульптурною проробкою.

1. Підготовка. Перенесення малюнка, визначення глибини фону.
2.Підрізання по контуру.
3. Вибирання фону напівкруглими, пологими та плоскими стамесками.
4. Виконують моделювання.
5. Шліфують або залишають рифлену поверхню.
6. Опоряджують так, щоб підкреслити виразність і зрозуміти задум.

Горельєфне різьблення.

Г о р е л ь є ф (високий рельєф) – скульптурне зображення, що виступає над фоном більше чим на половину свого об'єму, а в окремих деталях відривається від нього як і в скульптурі.

Виконання горельєфу здійснюється аналогічно виконанню барельєфу.

Накладне(наклейне) різьблення.

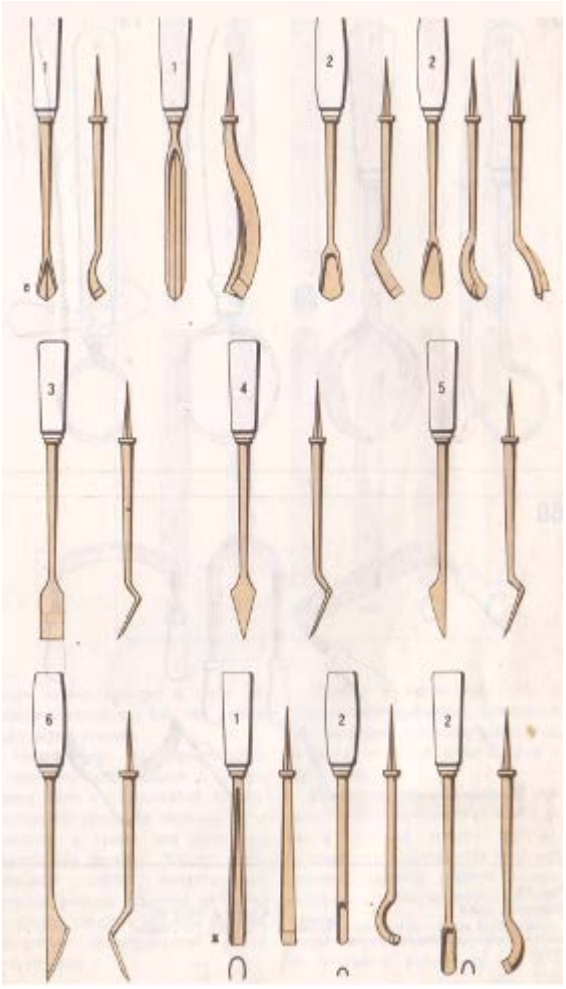
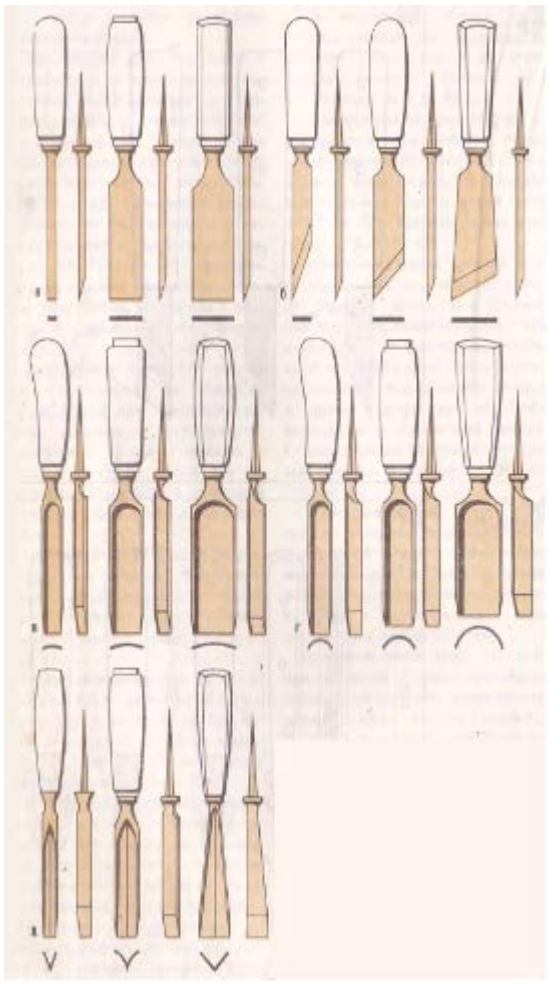
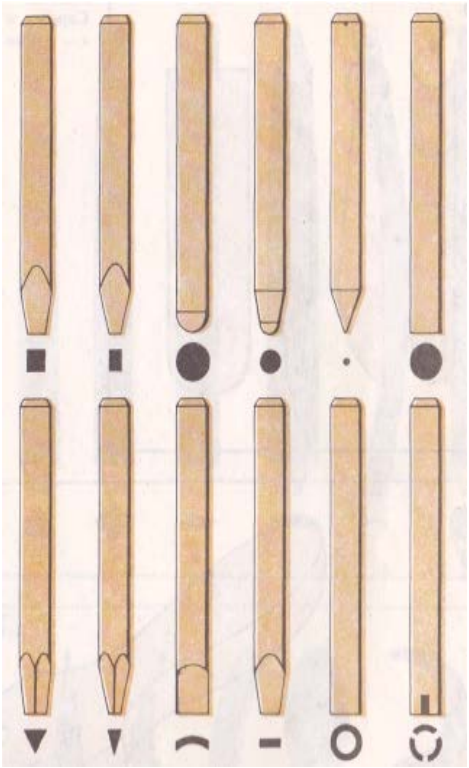
Застосовують в оформленні різноманітних виробів а також меблів.

Технологія виконання подібна до технології виконання прорізного(ажурного різьблення).

1. Підготовча робота. Дощечки простругують, але не шліфують. Переносять малюнок перетисканням або за допомогою шаблона,так щоб краї малюнка вирівнювалися з краями заготовок.
2. Випилюємо ножівкою по прямих контурах та лобзиком чи викружною ножівкою по кривих контурах
3. Прорізуємо профіль і ажур.
4. Підчищуємо контур, використовуючи надфілі.
5. Моделюємо рельєф, починаючи з головних елементів і переходячи до другорядних.
6. Вирівнюємо поверхно вставок, яка буде приклеюватися. Вирівнювання бажано робити перед приклеюванням. Для приклеювання застосовують клей ПВА або інші(бажано синтетичні) клеї. Приклеїну поверхню притискають, залишки клею знімають.
7. Проводять лакування, вощіння чи тонування. Оздоблення можна проводити і до наклеювання, але тоді старанно прошліфовують поверхню дотичну з клеєм.

Для тонування використовують покривання копоттю чи іншими барвниками з послідуючим шліфуванням, особливо випуклих поверхонь, особливо при виконанні підставок під оленячі роги чи роги цапків, підставок під чучела-голови, підставок під дзеркала, вішалок і т.д. Різьблені підставки під роги мають назву «тарча», а їхнє виготовлення практикується на територіях Гуцульщини, Бойківщини та Лемківщини.

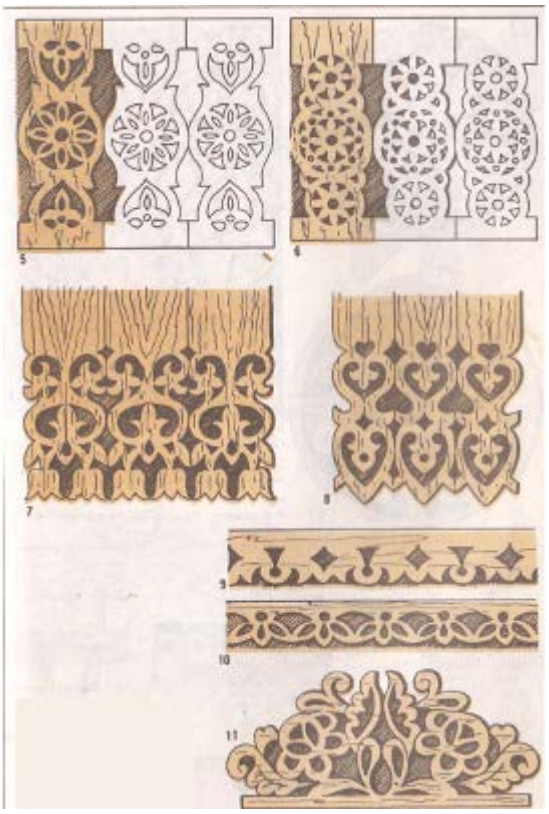
При виконанні рельєфного різьблення, особливо при виконанні ажурного та накладного різьблення потрібно враховувати розміщення волокон.Розрізняють також р е л ь є ф н е в и ї м к о в е р і з ь б л е н н я

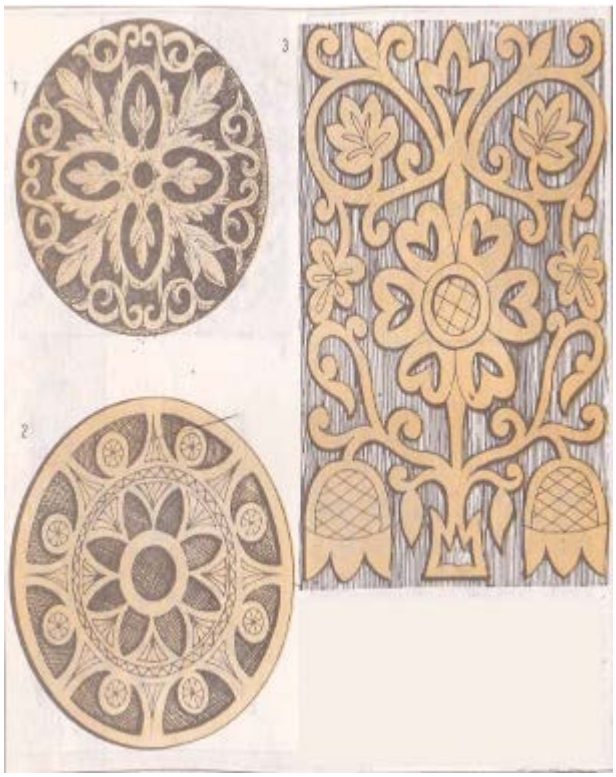

Інструменти, що використовуються при різьбленні.

Різновиди орнаментів та їх використання.

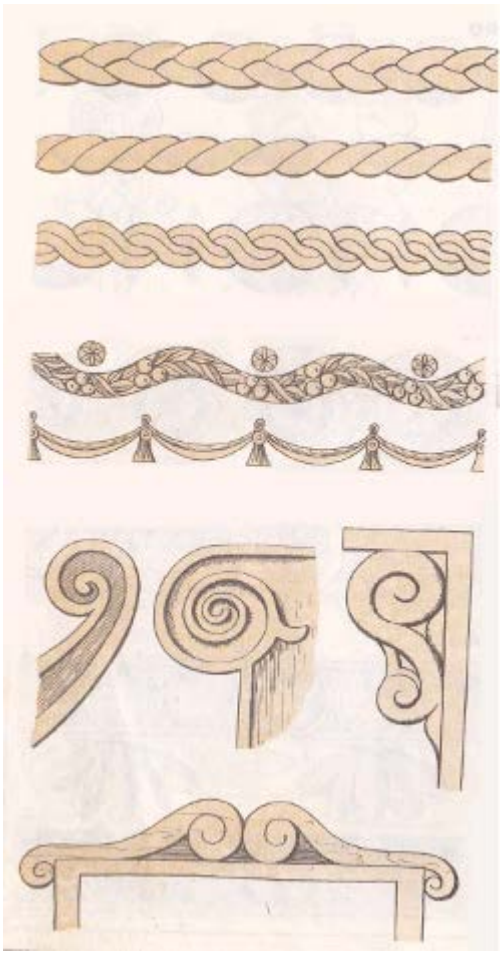

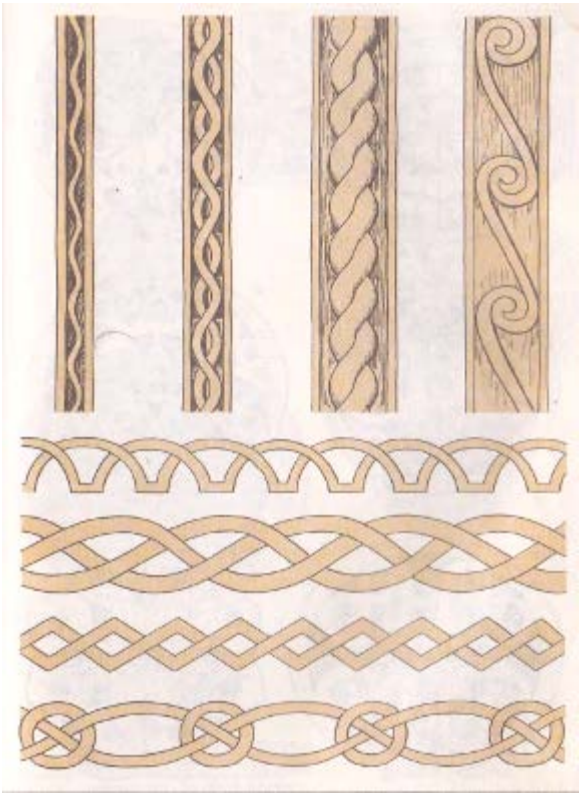

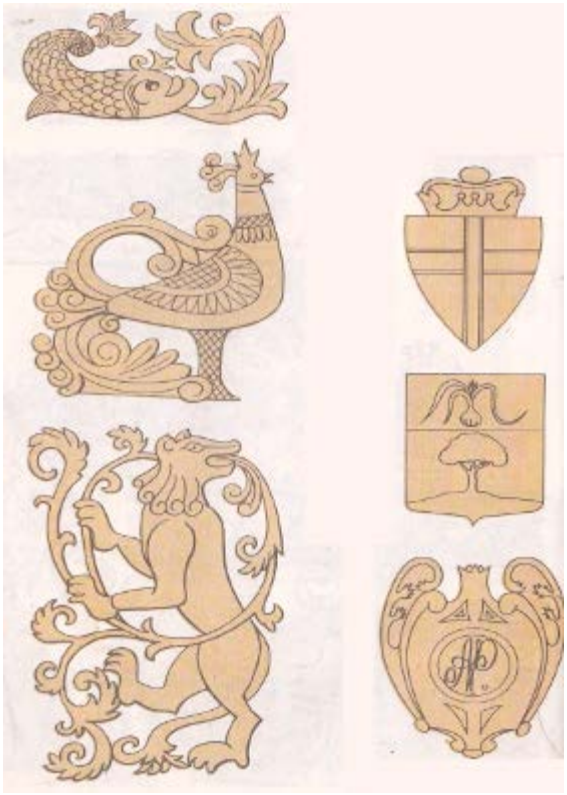

1
2
3
4
5

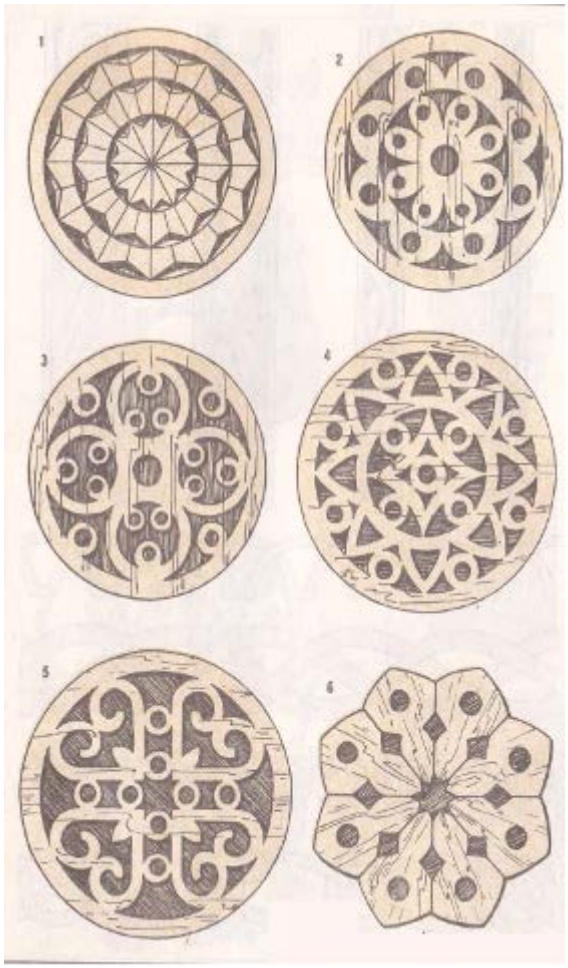

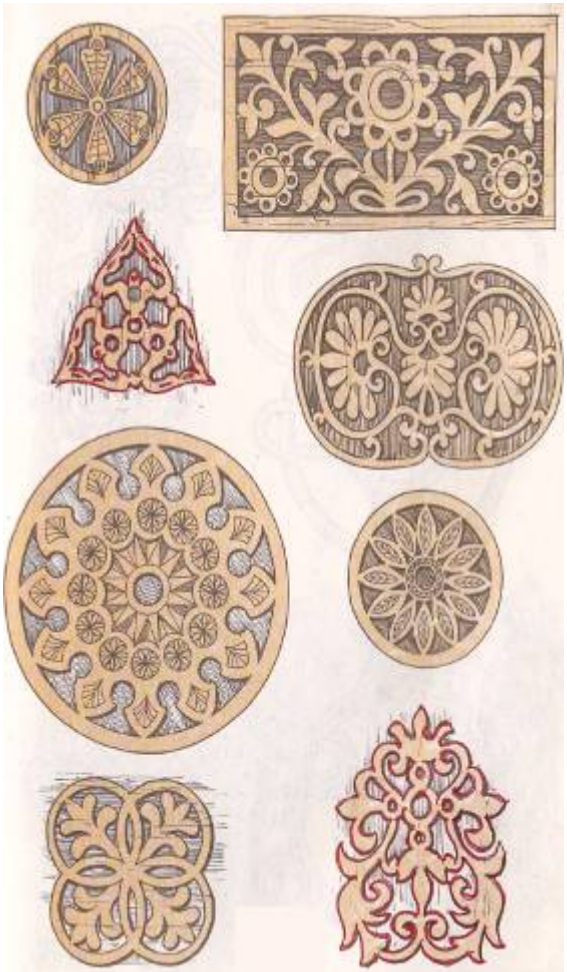

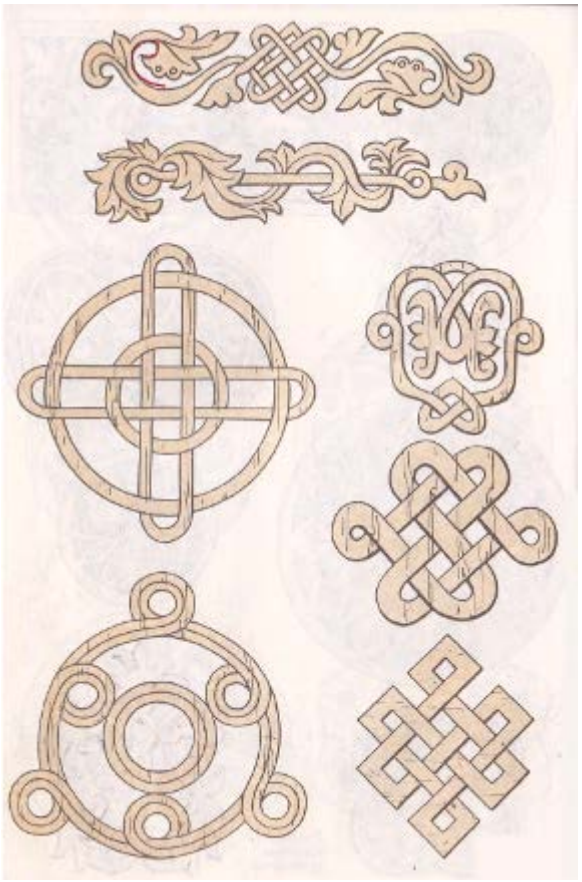

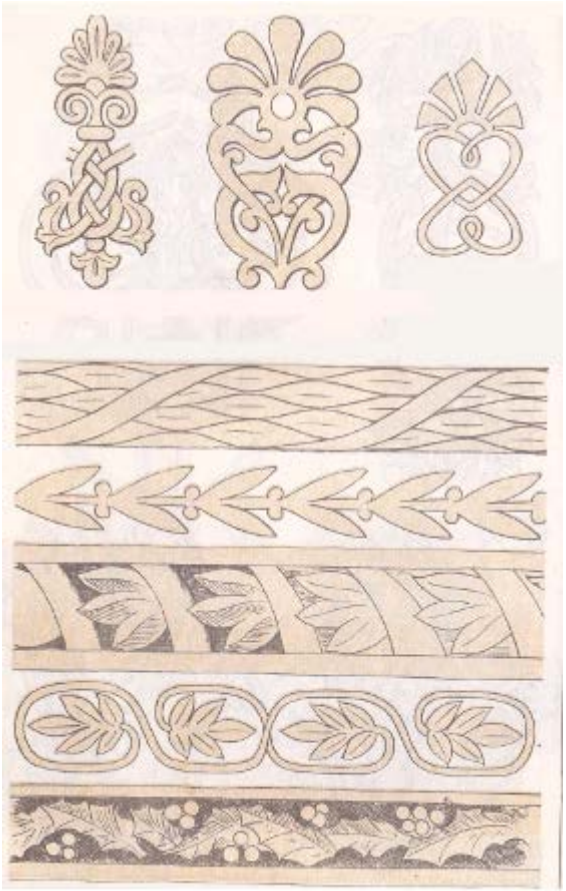

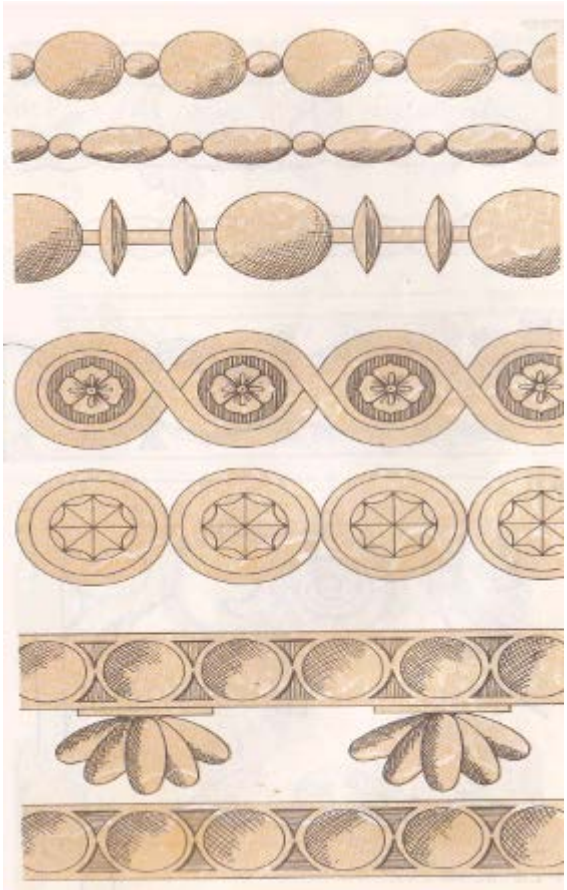

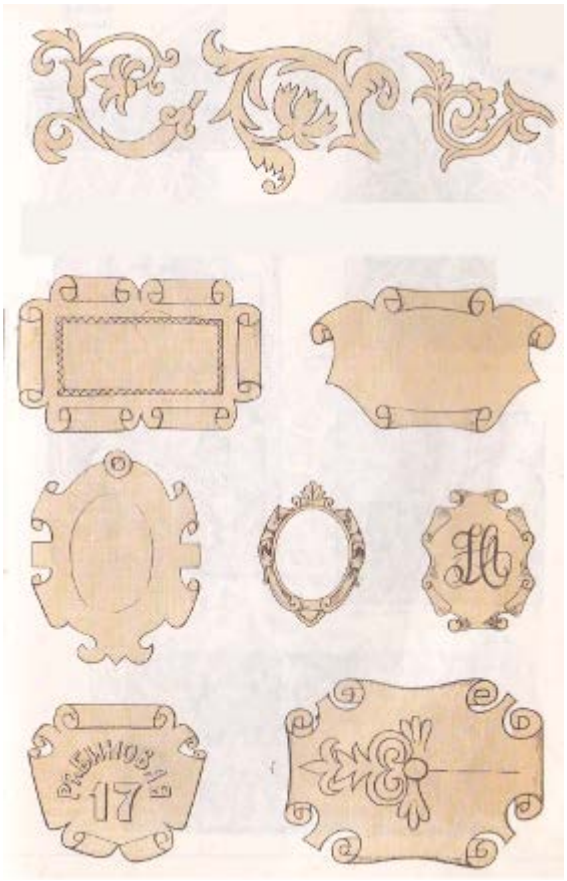

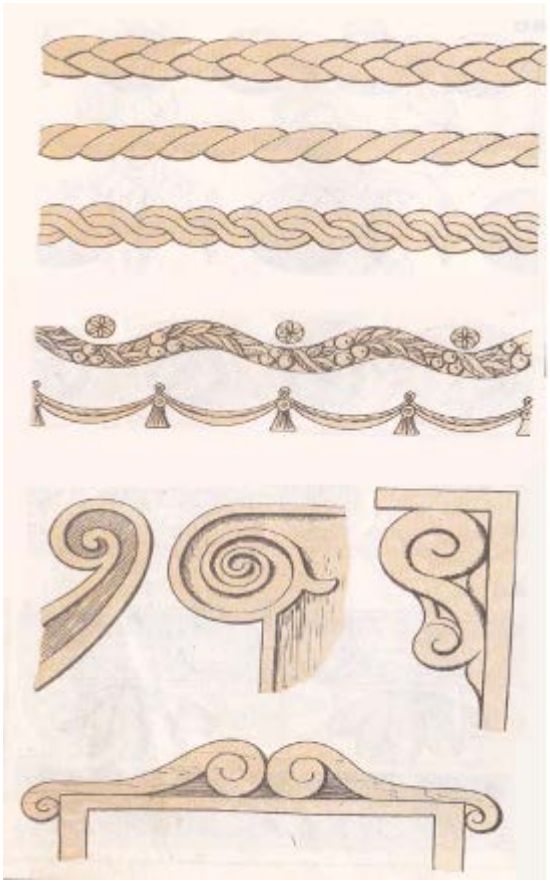

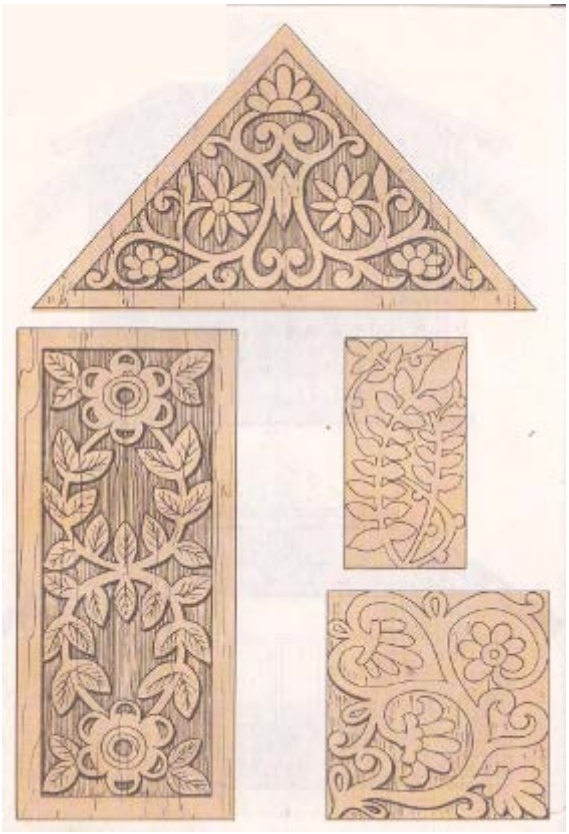

17

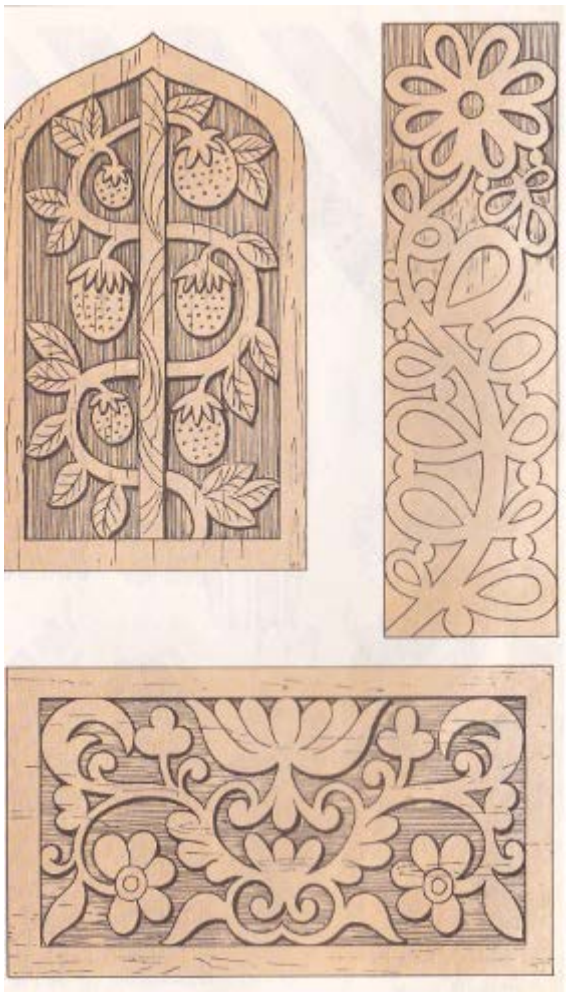

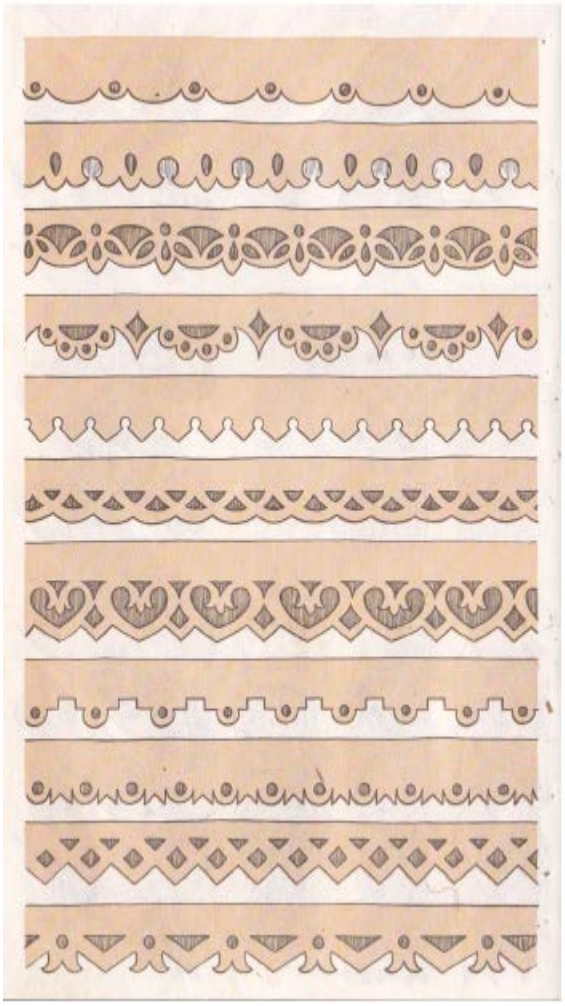

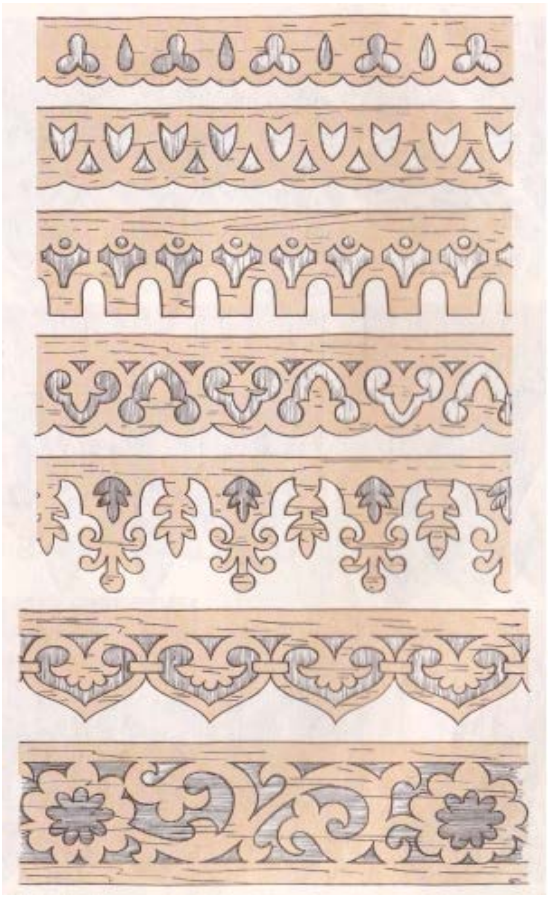

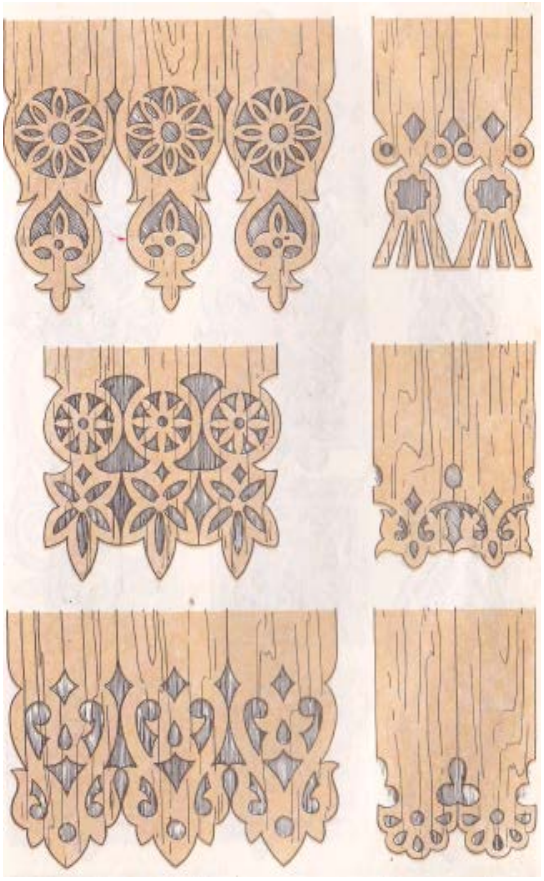

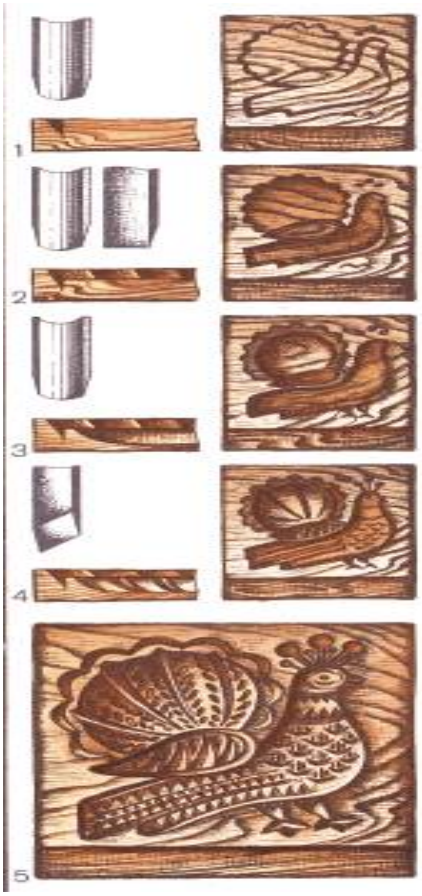

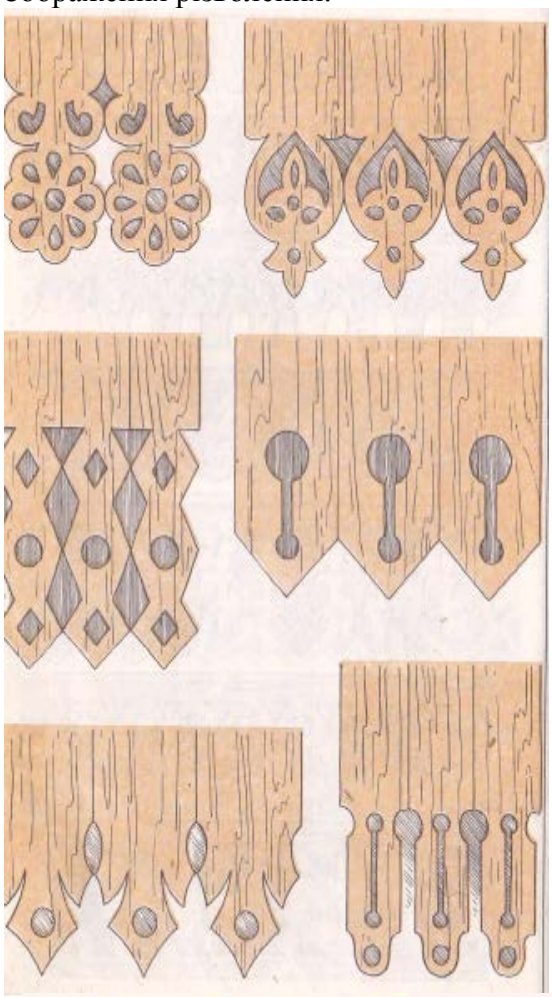

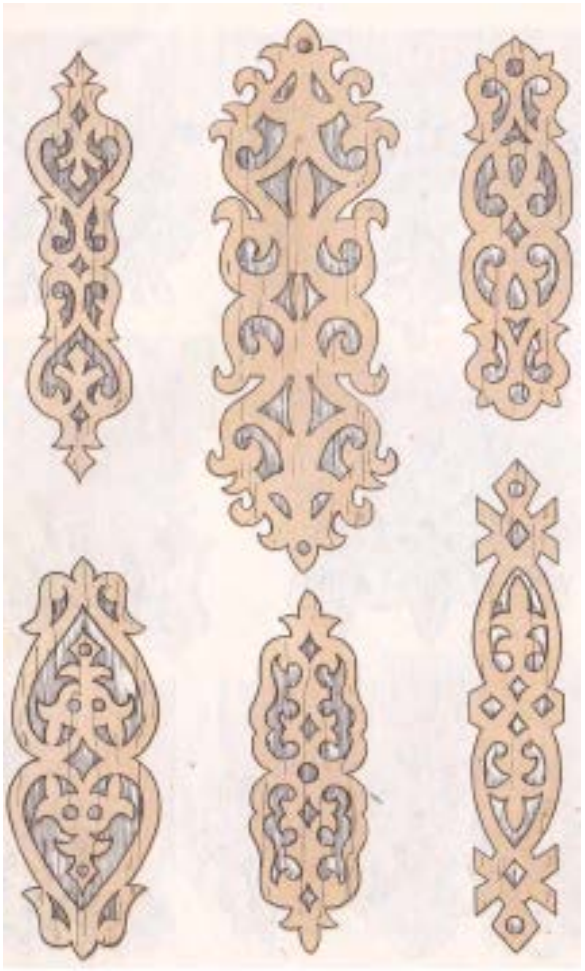

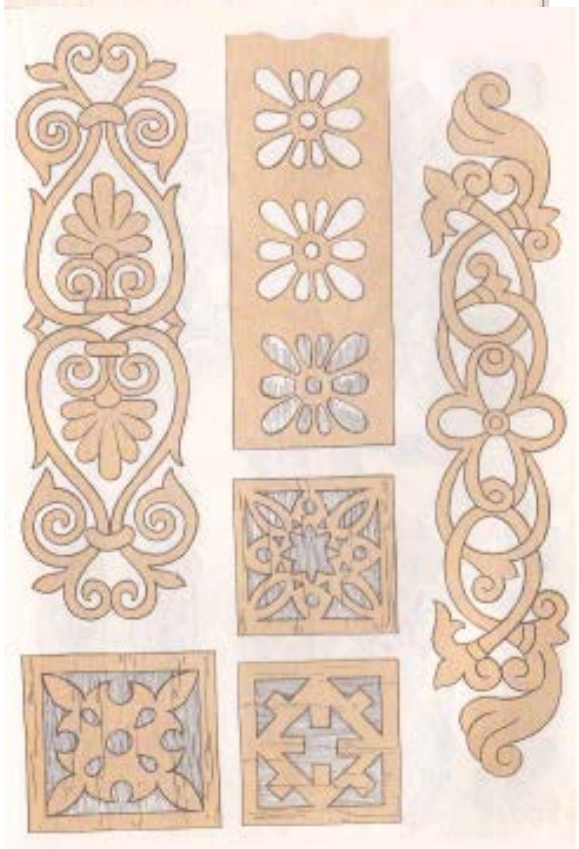
Послідовність виконання виїмкового різьблення.

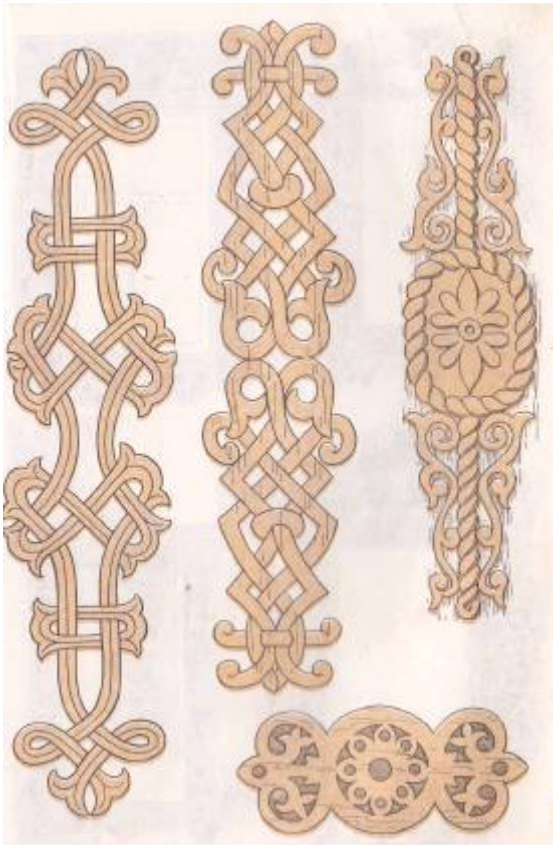

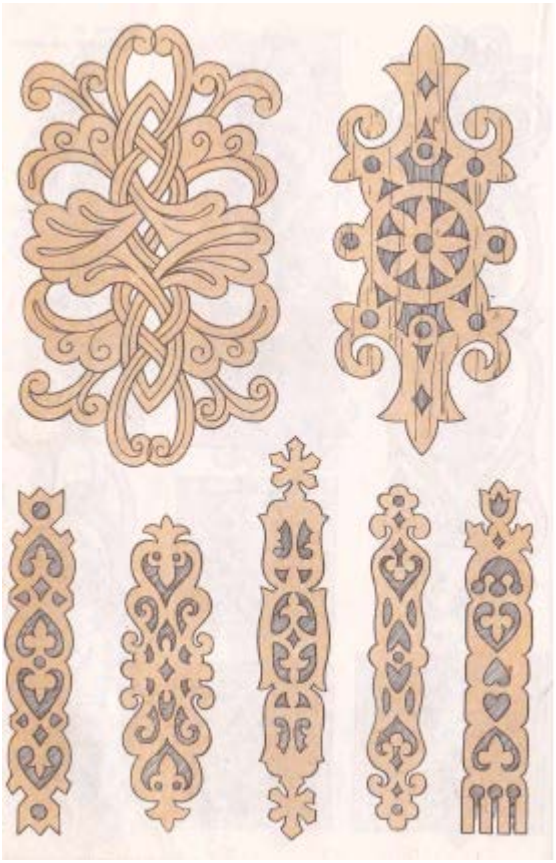
Зображення різьблення.

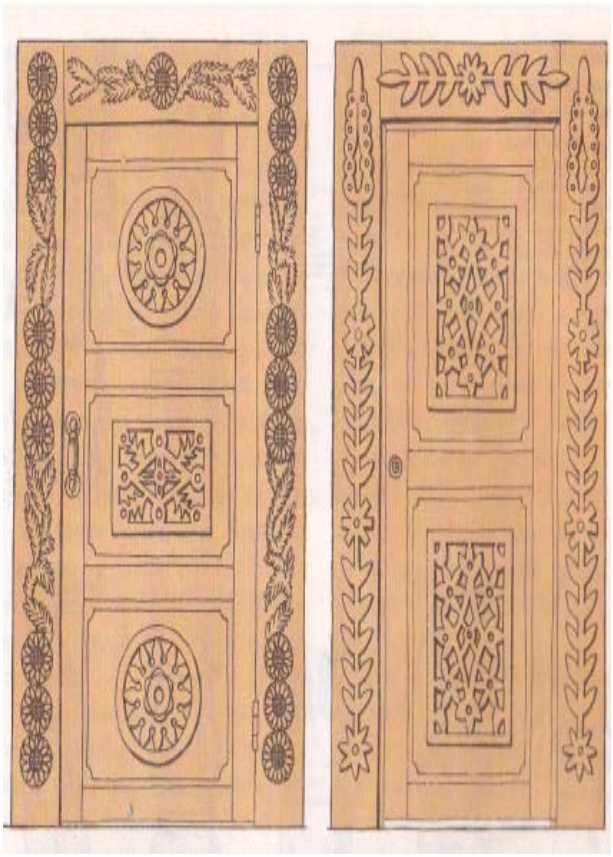

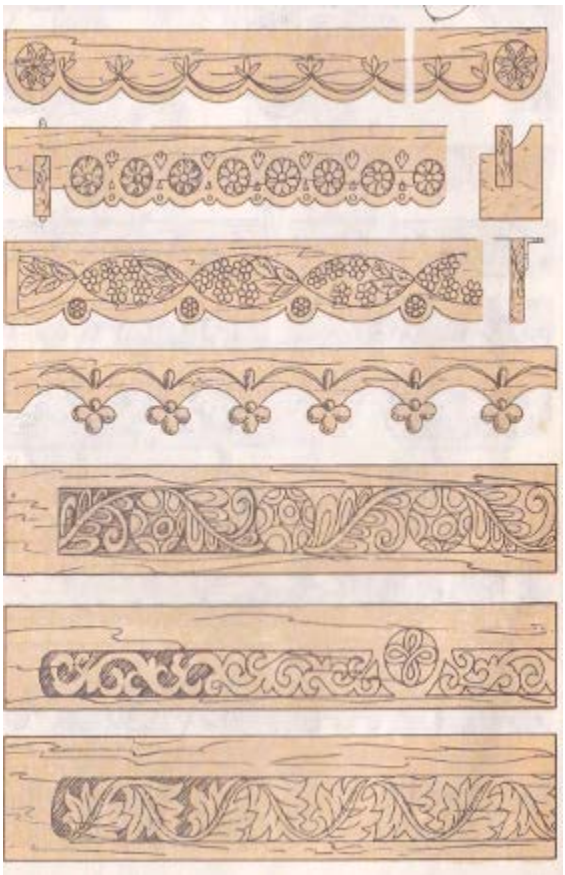

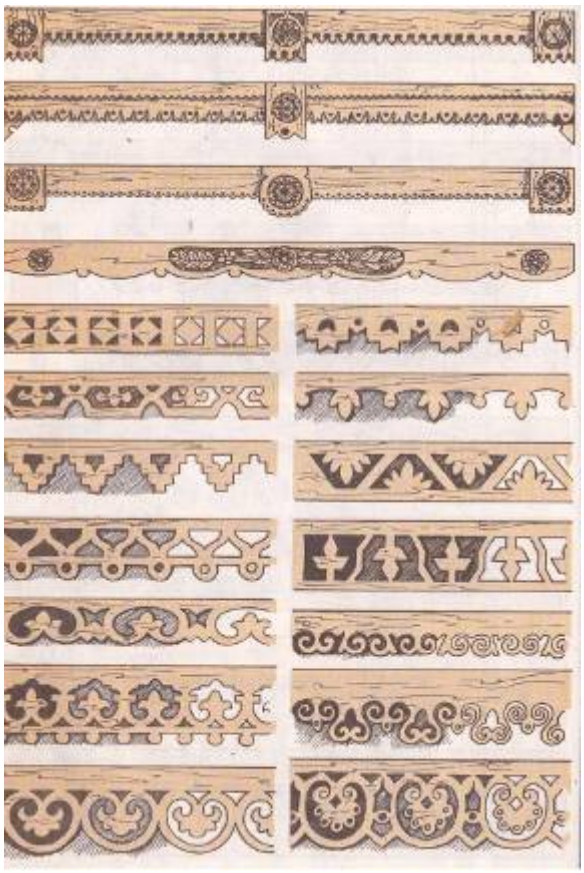

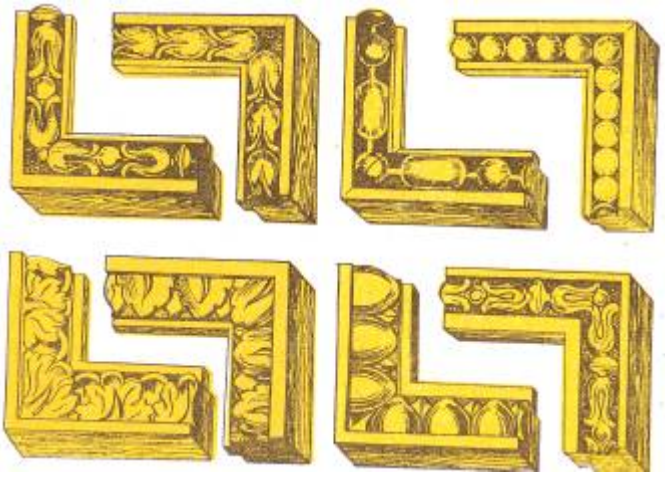

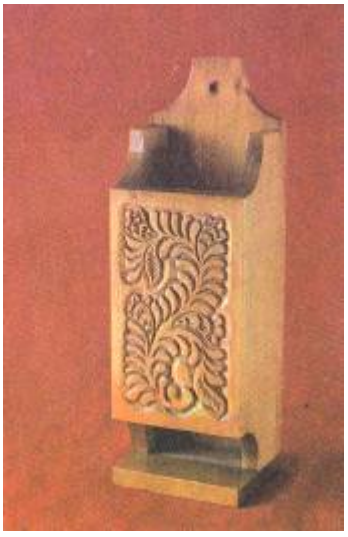

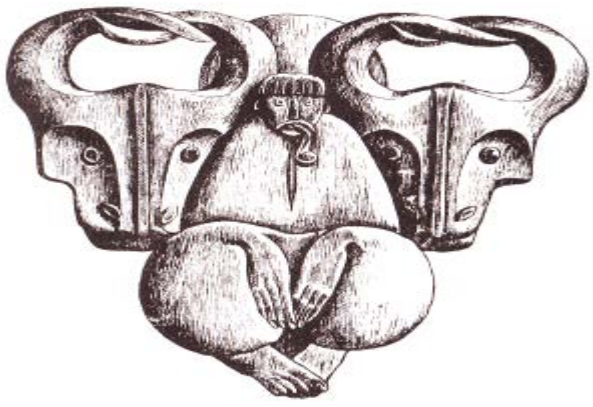

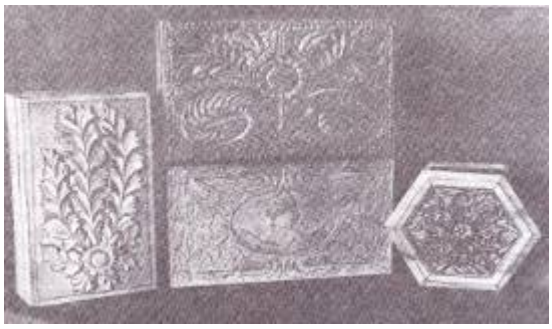

Запитання.

1. Які види рельєфного різьблення вам відомі?
2. Назвіть особливості видів рельєфного різьблення?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей різновидів рельєфного різьблення.
Виконання різновидів рельєфного різьблення.

Об'ємне різьблення.

Першопочатки цього виду різьблення заходять в сиву давнину. Скульптурні зображення знаходять в археологічних розкопках давньої історії. Немало знаходять скульптурних та різьблених зображень божків, ідолів, та зображень тваринного світу природи. У Київській Русі виготовляли скульптуру з дерева з зображеннями богів-ідолів. Пізніше використовується в оформленні культових споруд, меблів для знаті.В народі скульптура пов'язана з виготовленням іграшок-сувенірів. В Україні як промисел концентрується і розвивається в XIX—на початку XX століття в небагатьох районах: на Полтавщині, Лемківщині, Львівщині(Яворів). Тогочасні видатні майстри: П.Верна(1876-1966 рр.), В.Бідула(1888-1925 рр.), Д.Білинський(1875-1941 рр.). В об'ємному різьбленні також працювали: Я.Халабудний, в «лісовій» скульптурі-- С.Коненков, С.Чайка, В.Рафартарович, І.Шевляков, М.Андрусів. Видатні представники лемківського різьблення: М.Орисик(1885-1946 рр.) та сини, І.Стецяк, Ф.Стецяк, О.Сухорський, С.Сухорський, П.Орисик, С.Орисик, Д.Долинський, І.Бенч, Г.Бенч, І.Одрихівський, І.Гирило, З.Ілляш, Б.Сухорський, А.Стецяк, М.Амбіцький, Ю.Амбіцький, В.Шпак. Представники яворівського об'ємного різьблення: П.Продаткевич (навчав різьблення у відкритій в 1896 р. школі), І.Лісовський(1887-1968 рр), І.Севера(1891-1971 рр.), а також: П.Музичка, Г.Маковей, М.Ярема(1883-1968 рр.), М.Ковальов, Б.Калюжний, Д.Патєєв, В.Кадук, В.Турчин, В.Хомутовський, І.Бабійчук та інші. Майстри індивідуального різьблення: В.Свида(Закарпаття), В.Куров(Чернівеччина), А.Штепа(Чернігівщина),який почав займатися різьбленням в 62 роки, В.Лупійчук(Тернопільщина), В.Заремба, М.Г.Зацеркляний, Ф.Ф.Стецяк та інші.

Розрізняють такі види об'ємного різьблення:

1. Скульптура малих форм(настільна скульптура), дрібна пластика, «утилітарна скульптура».
2. Монументально-декоративна скульптура(фігурні прикраси меблів і архітектурних споруд).
3. Станкова скульптура(виконується на скульптурному «станку»).
4. «Лісова» скульптура, яка грунтується на фантазіях природи, використовується різноманітно.

Технологія об'ємного різьблення.

Р о б о ч е м і с ц е. Столярний чи різбярський верстак, або низький стіл (500-550 мм), табуретка, або лавка (300-450 мм), або масивний і стійкий звичайний стіл.Заготовки при потребі закріплюють на серстатній дошці шкантами. Грубу обробку матеріалу проводять в окремому місці надворі або в сараї.

М а т е р і а л и . В основному використовують заготовки з м'ягких порід деревини: липи, осики та інших, в вигляді цурпалків(розколотих на частини частин колод).

І н с т р у м е н т и . Сокира-колун для розколювання частин колод на цурпалки, сокира середніх розмірів для роботи однією рукою(для витесування загальної форми), сокира-

тесло(лезо напівкруглої форми), дриль та елеутродриль з набором свердл(для знаття поглиблень), стамески: напівкругла велика 35-40 мм шириною(для глибокого первинного моделювання форми; середня напівкругла шириною до 20 мм; дві малі напівкруглі(10 і 5 мм); чотири пологих стамески тієї ж ширини; один-два футчики(більший і менший); різьбярський ніж з довжиною леза 60-80 мм, різці-гачки, стамески-клюкарзи, киянка.

П е р е н е с е н н я з о б р а ж е н н я . Малюнок виконують від руки на всіх гранях заготовки створюючи об'ємне зображення, або виконують зображення за допомогою стамесок, відразу в роботі («махове» різьблення).

П о с л і д о в н і с т ь р о б о т и .

1. Сокирою обтісують уступи, при потребі підпилюючи ножівкою чи лучковою пилкою.
2. Теслом вибираємо поглиблення та виїмки.
3. Просвердлюємо наскрізні отвори.
4. Моделюємо силует форми та пластики за допомогою стамесок та ножа.
5. Деталізують зображення.
6. Потрібні місця шліфують.
7. Проводять тонування чи підфарбовування.
8. Покривають захисними плівками(лаковими чи мастиковими)

Яворівське різьблення вирізняється тим що форма більше вигладжується, а опісля проводиться деталізація, коли в лемківському різьбленні деталізація проводиться без попереднього вигладжування, матеріалом використовували рідко круглі оцупки, більше стругані брус та дошку.

В основному технологія виготовлення однакова для всіх видів об'ємного різьблення, різниця в використанні інструментів та матеріалів та деяких прийомів роботи. При виконанні об'ємного різьблення доцільно користуватися макетом чи моделлю виготовленими з пластиліну чи глини, а при копіюванні користуватися пунктир-машинкою. При моделюванні бюста чи голови необхідно знати пластичну анатомію, визначати пропорції обличчя, моделювати обличчя та голову в геометризованій формі, дотримуючись симетричності. При виконанні «лісових» скульптур потрібно розвивати в собі відповідні художні задатки і задатки фантазійні(уяви).

Варто згадати б о д н а р с т в о як різновид художньої обробки деревини, оскільки вироби виготовленіи боднарями по праву можуть претендувати на право вважатися художніми виробами.

Основні вимоги безпеки праці при виготовленні об'ємно-різьблених виробів:

1.Заготовку, що обробляєте, добре закріпіть гвинтами до верстака, або ж в упорах, набитих на верстаку чи дошці. Упори повинні бути довгими, щоб заготовка не розверталась.

2.Підтримуючи заготовку рукою, пам'ятайте, що вона завжди повинна бути поза різальним інструментом.

3.Не ріжте стамескою "насебе".

4.Тримаючи заготовку і впираючи її в коліна, обов'язково розраховуйте розмах стамески.

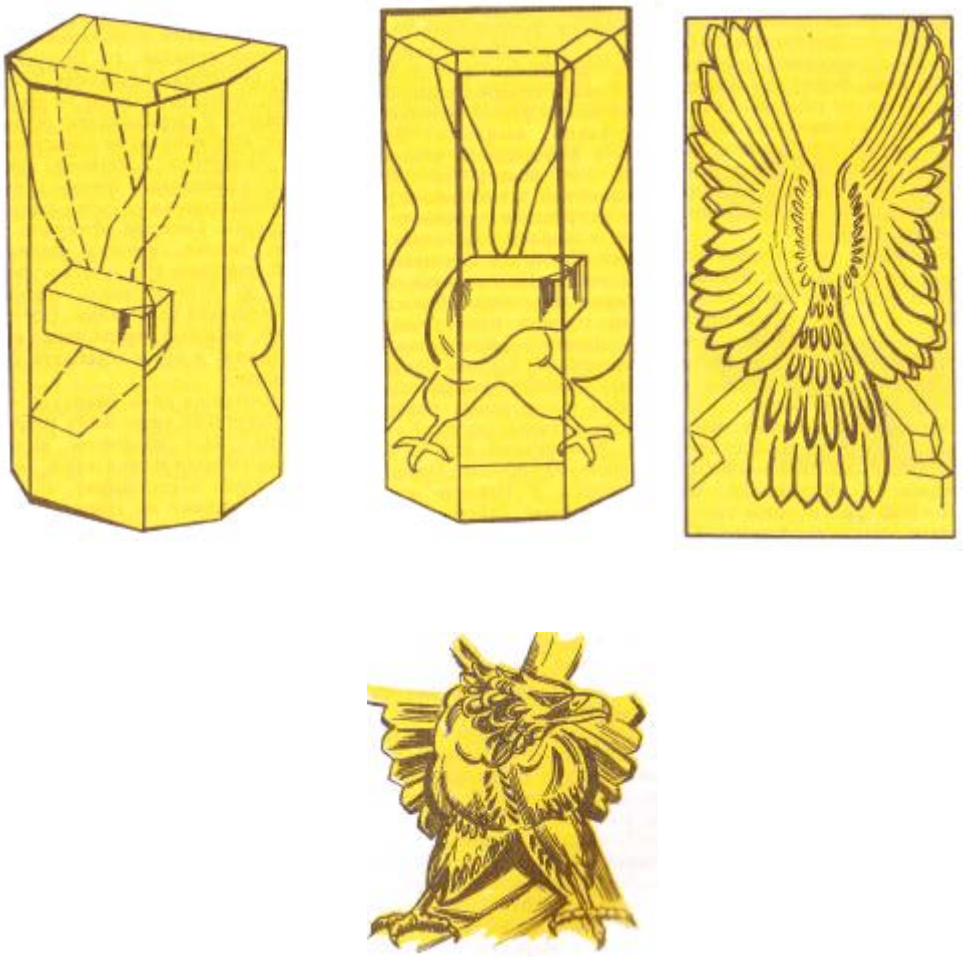
5.При знятті стружки стежте за напрямком руху руки.

6.Не відволікайтесь під час роботи.

7.Тримаючи заготовку в руках, дуже уважно стежте за товщиною вибирання матеріалу, який залишився, щоб необережним натиском не пробити його наскрізь.

8.Передавайте ріжучий інструмент тільки ручкою вперед або кладіть стамеску на стіл ближче до того, кому вона потрібна.

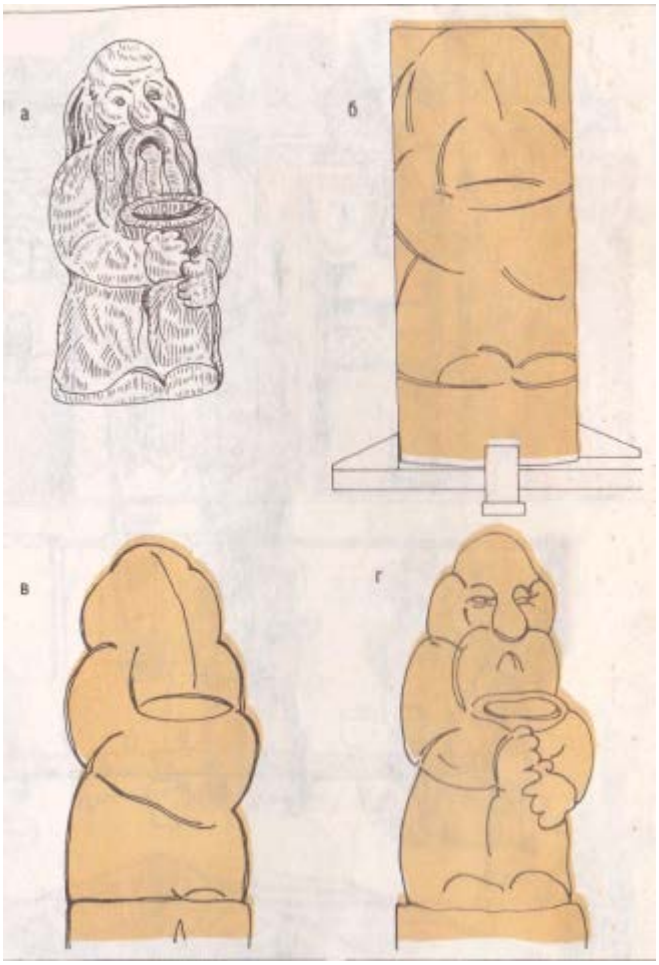
9.Не носіть гострих інструментів у кишенях.

Послідовність виготовлення різьбленого виробу.

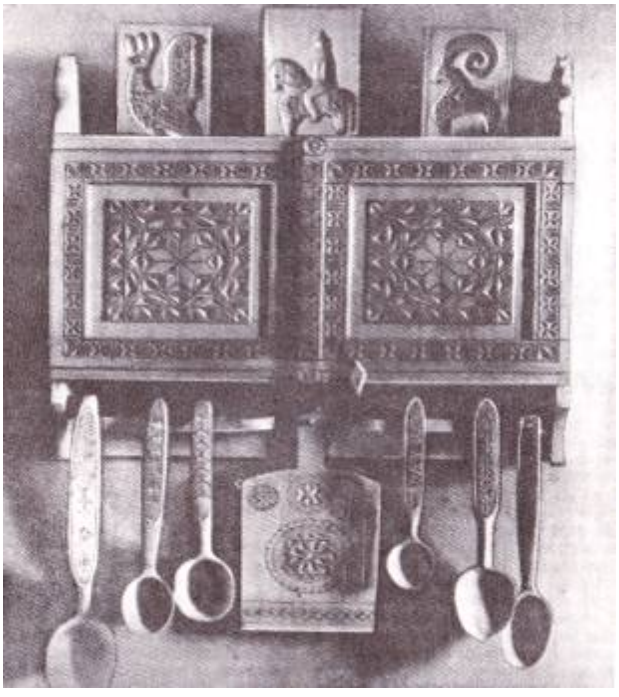

Послідовність виготовлення ложки.

Послідовність виготовлення скульптури.

Зображення деяких виробів.

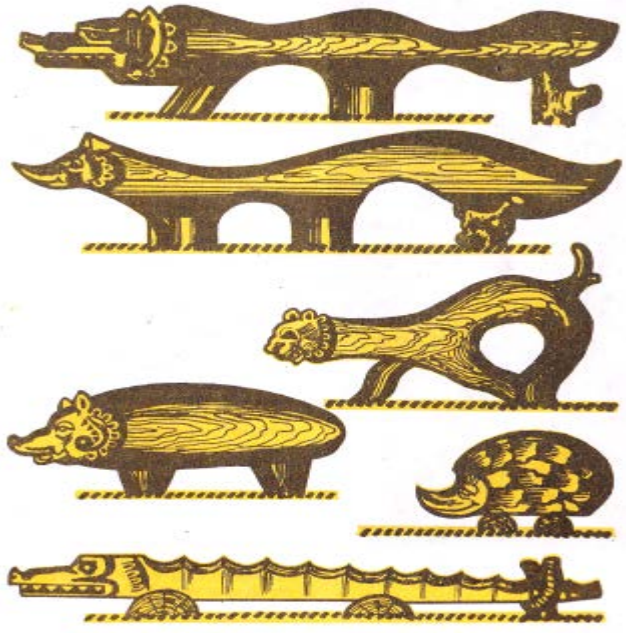

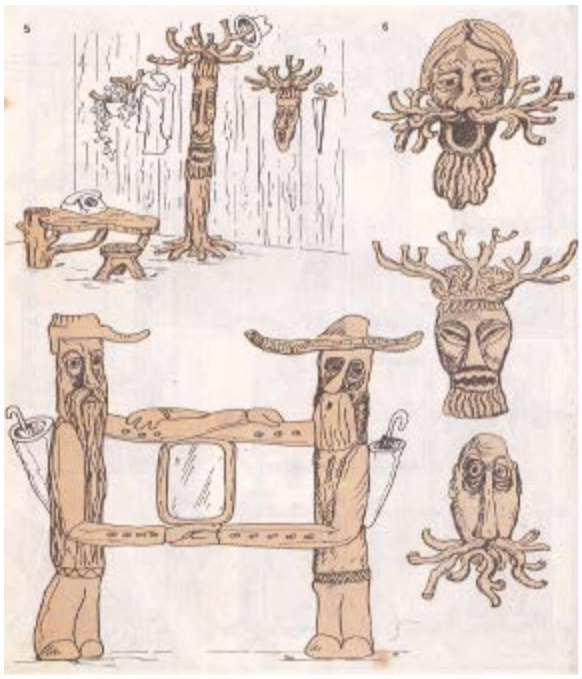

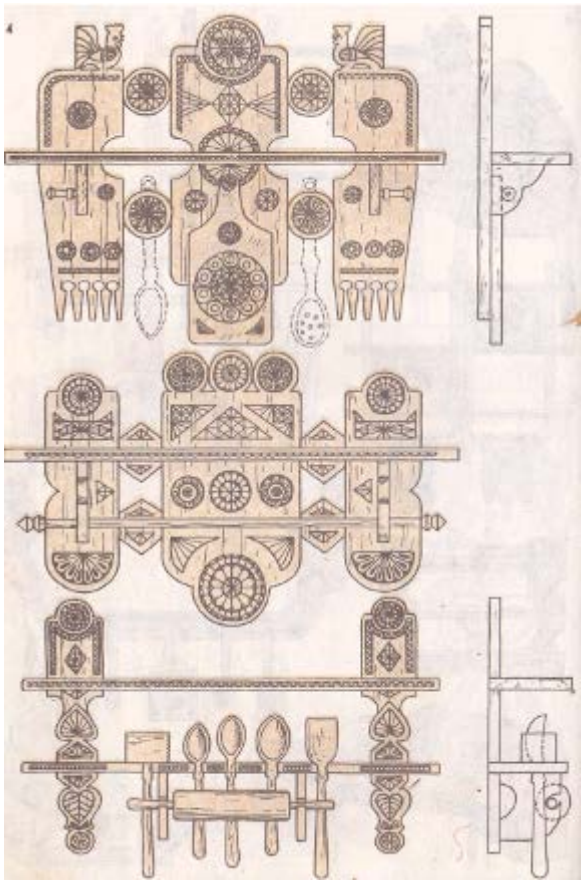

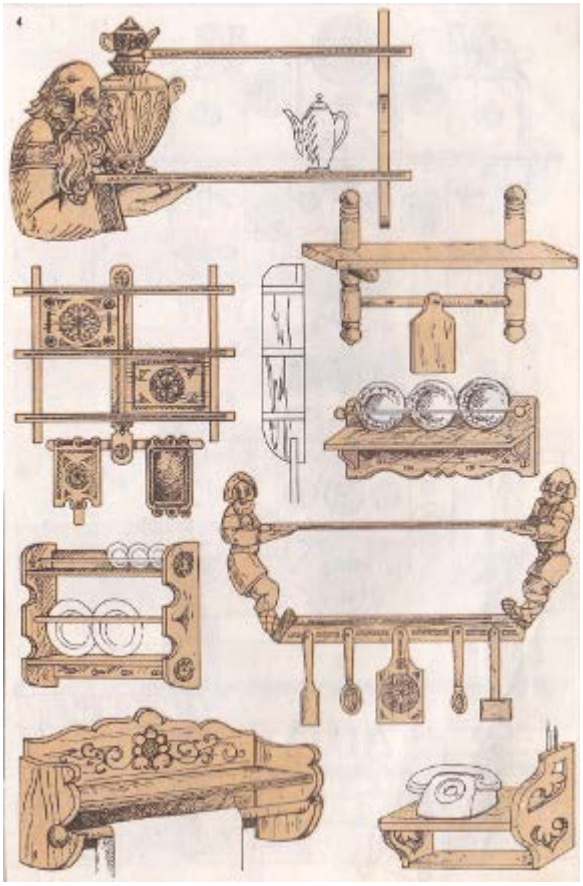

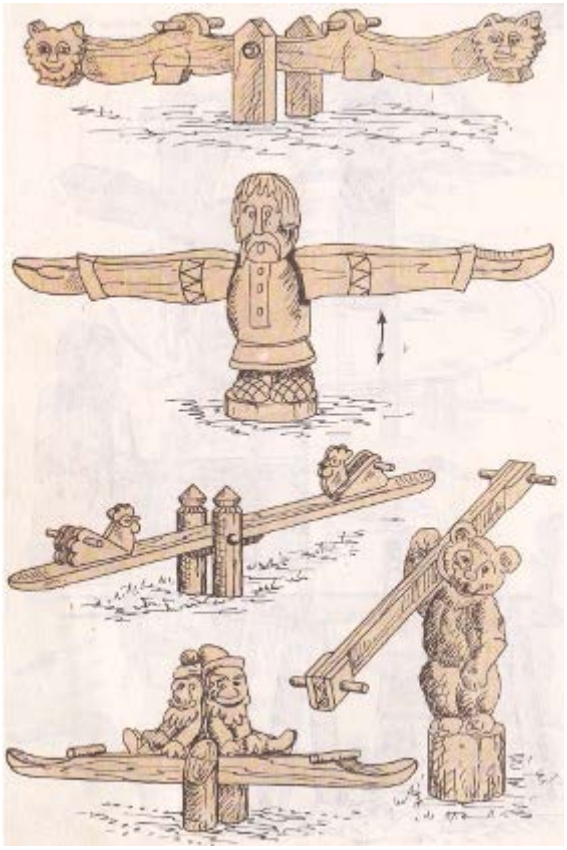

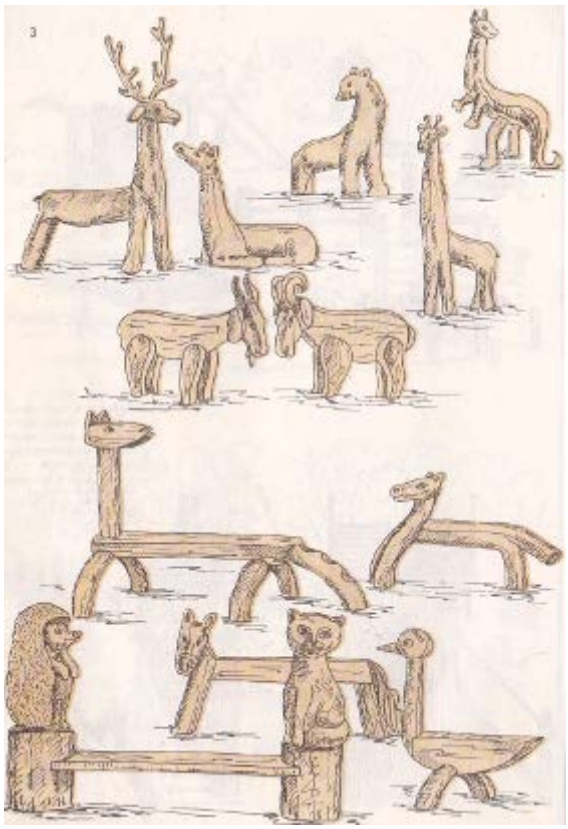

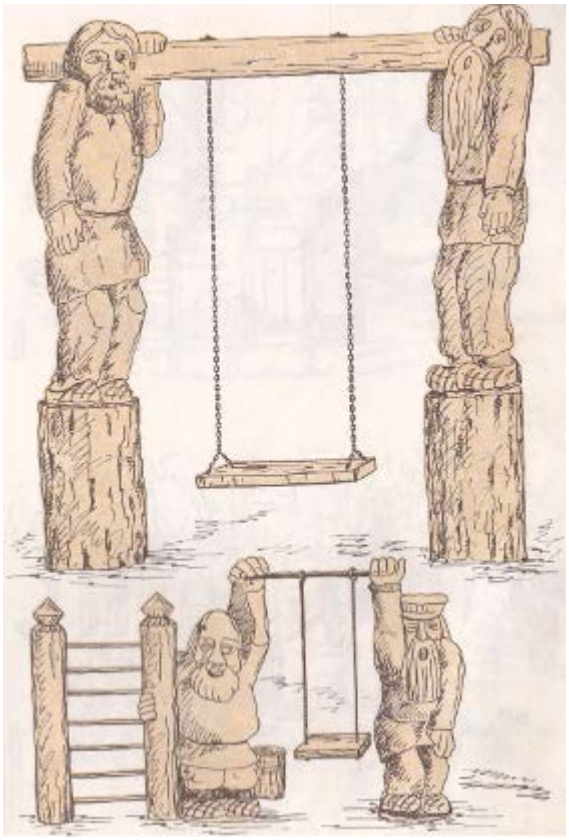

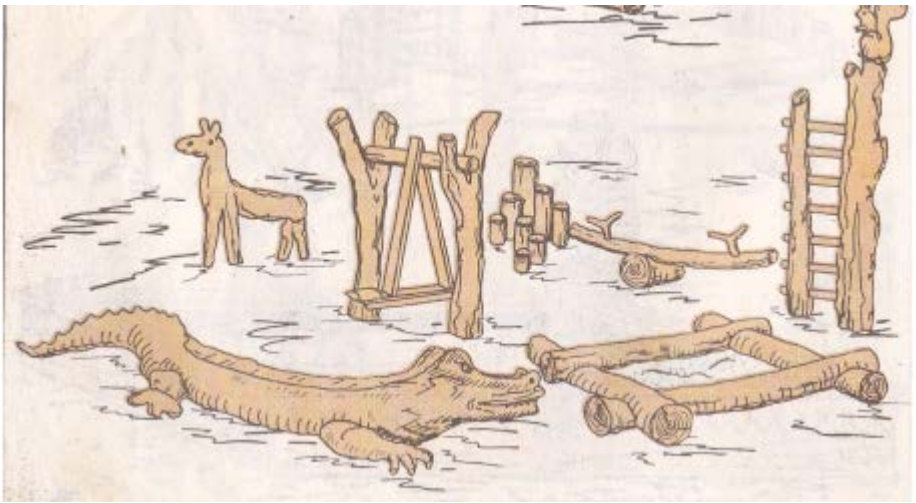

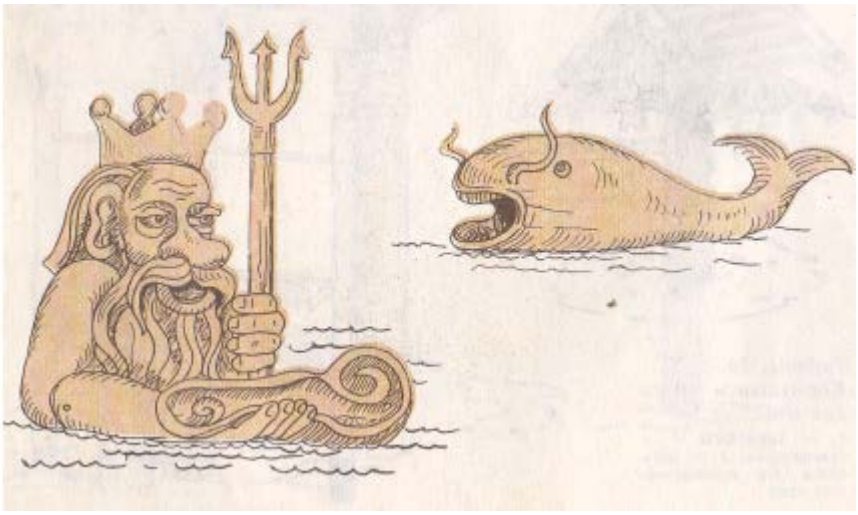

МЕД

Запитання.

1. Що можна розповісти про об’ємне різьблення?
2. Які особливості об’ємного різьблення вам відомі?

Практичні роботи.

Вивчення особливостей об’ємного різьблення.
Виконання об’ємного різьблення.

Закінчення.

Ось і закінчено розгляд різновидів художньої обробки деревини.Надіюся, що виконана робота не буде даремною,що дана праця стане допомогою бажаючим зайнятися художньою обробкою деревини, а також допоможе учням і учителям, вивчаючим художню обробку деревини. Намагався розкрити дану тему різносторонньо.Читаючі оцінять.Удачі всім.

Література.

Б.М.Тимків, К.М.Кавас	Виготовлення художніх виробів з дерева. Ч.1, 2.
Г.Я.Федотов	Волшебный мир дерева.
А.С.Хворостов	Декоративно-прикладное искусство в школе.
В.А.Барадулин	Сельскому учителю о народных промыслах.
К.В.Бобрищев	Секреты народного ремесла.
Х.И.Махмутова	Роспись по дереву.
Б.П.Осмачкин	Сувениры своїми руками.
А.М.Коноваленко	Мозаика из дерева.
В.Г.Буриков, В.Н.Власов	Домовая резьба.
М.І.Тимків	Усі уроки трудового навчання (хлопці) 5-9 клас. Вироби з деревини.
Р.М.Лещук, В.М.Гащак	Усі уроки трудового навчання (хлопці) 7-9 клас. Варіативний модуль.
М.Б.Романовська	Метод проектів у виховному процесі.
Б.М.Терещук	Трудове навчання. Навчально-методичний посібник. 7 клас.

Методика навчання учнів 5-9 класів проектування в процесі вивчення технологій обробки дерева і металу за редакцією О.М.Коберника та В.К.Сидоренка.

Б.М.Тимків, Ю.О.Туранов, В.В.Понятишин Технології. Деревообробка.

Журналы Школа и производство.

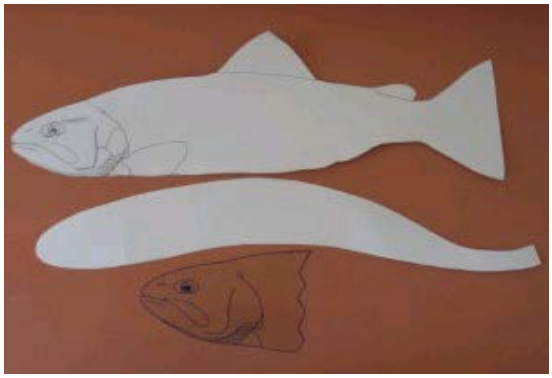
Є.А.Антонович, Р.В.Захарчук-Чугай, М.Є.Станкевич Декоративно-прикладне мистецтво.

www.retivskaya.ru www.strav.iatp.by www.domovod.net www.rukodelkino.com www.ito.vspu.net. www.barelef.com.ua www.svoimi-rukami.com.ua. www.reznoe.ru www.rukotvory.com.ua. www.liveinternet.ru www.trudove.org.ua www.ru-lobzik.ru www.avega.net.ua www.traditions.ru www.RU.kodelnitza.ru www.mastertree.com.ua

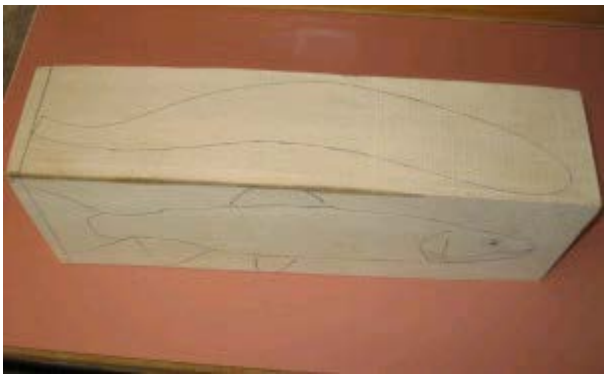
Додатки.

Виготовлення скульптури риби (з використанням бормашини).

Операції, виконувані за допомогою бормашини можна виконати, використавши різьбярські різці.

Готуємо ескіз .

Переносимо ескіз на заготовку.

Грубо оброблюємо заготовку

Деталізуємо зображення.

Обробляємо заготовку.

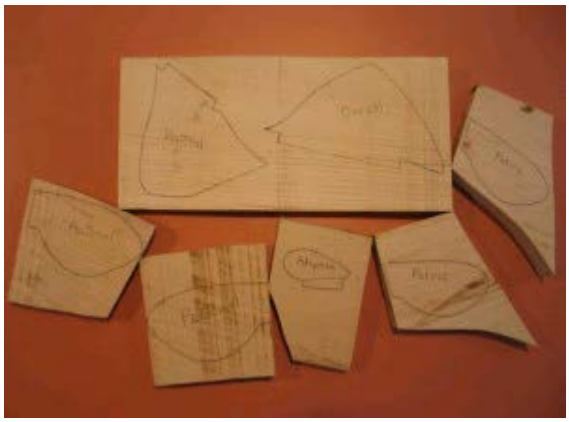

Подальша обробка

Деталізація скульптури.

Вирізуємо плавники.

Оброблюємо плавники і встановлюємо їх на місце.

Подальша робота над плавниками.

Робота над деталями скульптури.

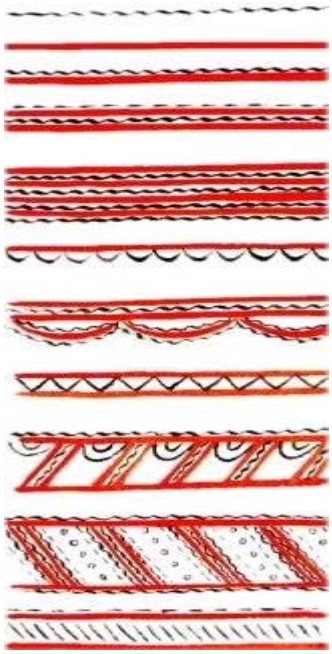

Закінчення скульптури (деталізація).

Мєзєнський розпис.

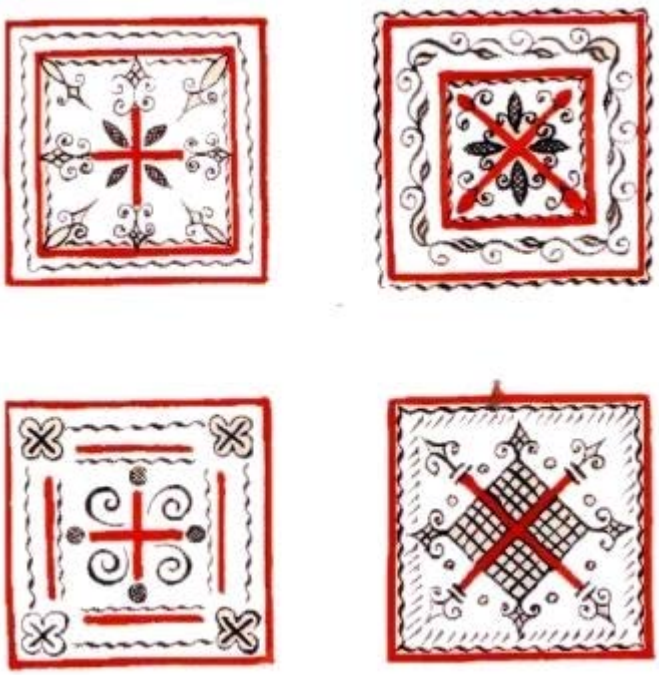

Мєзєнський розпис виник в глухому селі Палощєльє, що знаходиться в місцевості середини ріки Мєзєнь. В цьому розписі багато загадкового, досі не припиняються суперечки звідки походить мєзєнський феномен. Використовується тільки два кольори,ритм і чергування фарб надто прості, але значимі. Червоний колір виражає життя, вогонь, кров, радість, а чорний – землю, космос, смерть, печаль. Знаки першоелементів – стихії землі, води, повітря, вогню – займають величезне місце в орнаментах:

Знаки(зверху вниз): вода; земна вода; небесна вода; земля,що обвівається вітром; підземні води,або Мати Сира Земля; небо з хмарами; небо з хмарами; небо з хмарами; дощ; дощ з вітром; вітер.
Земля – пряма лінія, квадрат.

Вода – хвиляста лінія, коса лінія є атрибутами водо плаваючих птахів.
Вітер,повітря – короткі штрихи, подібність вітряка.
Вогонь – все,що подібне до круга, спіралі.

Знаки плодоріддя.

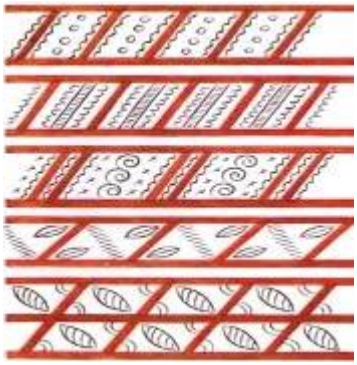
Гімн життя.

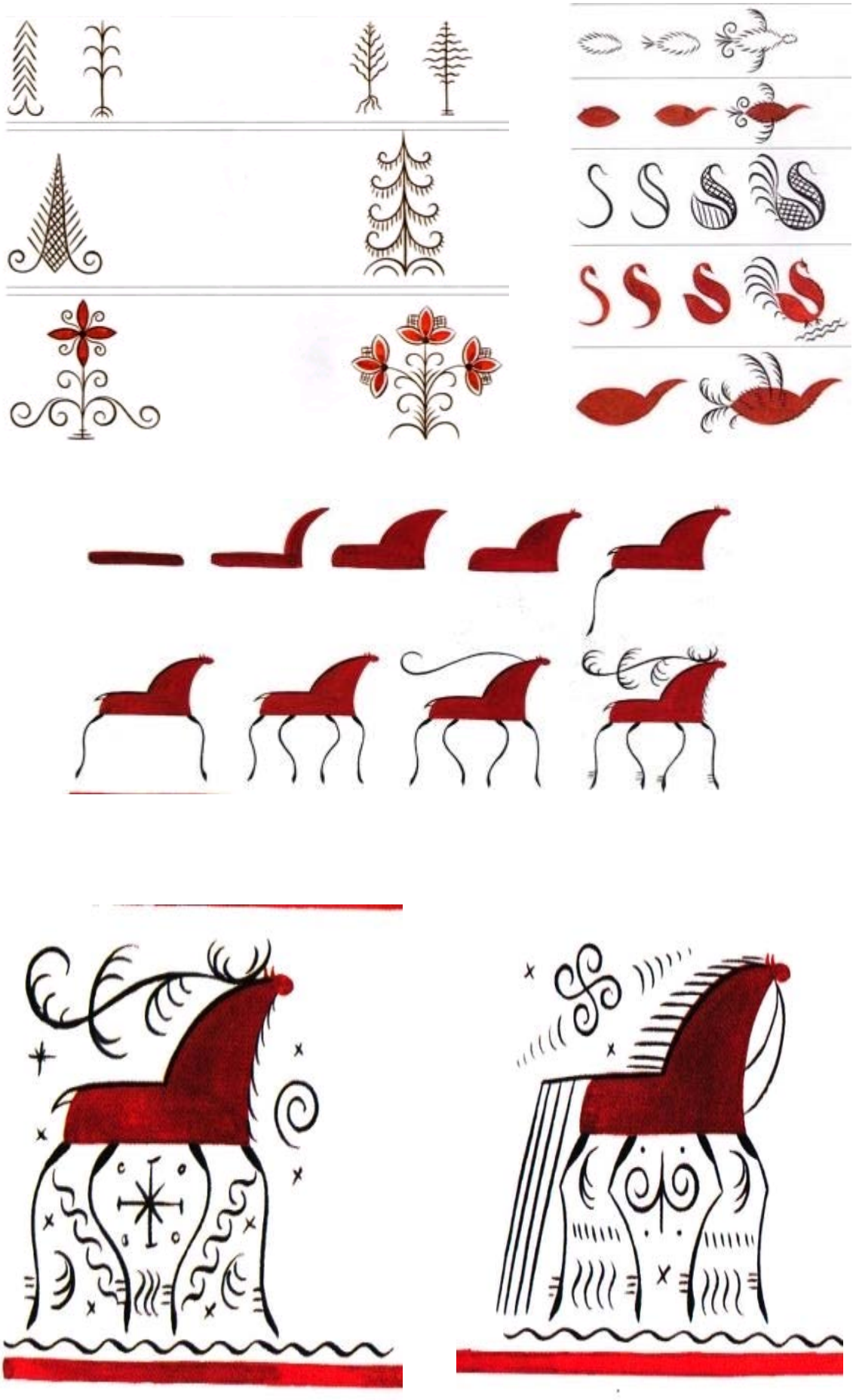
Панно умовно поділене на дві частини: верхня відображує небесний світ, а нижня – земний. В центрі композиції зображений знак «Плодоріддя», що поєднує небесний і земний світи. В основі «Плодоріддя» червоний хрест – сумісність небесного і земного. Багаторазово повторюється охорона по колу цього важливого символу в вигляді птахів, що летять – людських душ. По краях в чіткому строю ялинки – відображення чоловічої сили. В основі «Плодоріддя» -- вічне Дерево Життя, заповнене багаточисленними ромбиками – родами. Чотири сторони світу позначені солярними знаками різної конфігурації. Навколо них звиваються качечки – душі предків. Увінчує знак «Плодоріддя» «вікно» в небесний світ. В небесному світі царюють оленихи-породіллі, подавальниці життя. В земному світі ряд червоних коней означає рух сонця небом. Також тут поміщено орнамент зораної землі. Вся композиція обрамлена рамкою, що означає поняття «білого світу».

В мєзєнському розписі використовують фарби: масляні, гуашеві, темперні, акварельні, анілінові, але перевагу надають гуашевим та темперним.
Використовують пензлі: круглі колонкові №1 та №2 для роботи з чорною фарбою, круглі білячі №2 та №3 для роботи з червоною фарбою, плоскі синтетичні або щетинні №4,5,6 для нанесення грунту та для покриття лаком.
Потрібна також палітра для змішування та розтирання фарб.
Лаки використовують масляні та нітролаки.
Цей розпис виконується по чистому дереву, без фону,хоча можливе і його використання, звірі дивляться завжди зліва направо.
Для розпису використовуються також ручки пензлів.

Елементи орнаментів та прийоми їх виконання.

Послідовність розпису.

Хохломський розпис.

Назва походить выд назви села Хохлома, що знаходиться в Заволжжі. В основному розписували посуду видовбану або точену, хоча пізніше використовувалися прийоми і для розпису інших виробів. Хохломський розпис називають також золотим, полум'яним чи вогняним, оскільки використовується вогонь, тепло для загартування виробів. Прийоми «золочіння» -- покриття «золотом» запозичені в іконописців. Іконописці покривали фон ікони сусальним золотом, пізніше через дорожнечу золота покривали сріблом, а зверху лаком з послідуючим загартуванням в печі, що надавало вигляд золота. Майстри хохломського розпису пішли ще далі і використали замість срібла порошок олова, а пізніше порошок алюмінію, які під лаком, з послідуючим загартуванням, приймали вигляд золота.

Технологія виготовлення виробів з хохломським розписом.

1. Підготовлюємо призначений для розпису виріб, який називають «білина», використовуючи довбання чи токарну обробку. Виріб виготовляють з добре просушеної деревини таких порід: липи, осики, берези, клена. Виготовлену посуду сушать після виготовлення ще раз протягом 2—3 тижнів, залежно від розмірів посудини.Наприкінці сушіння сушать на стелажах при температурі 30°С до вологості не більше 8%.

2. Грунтування починають з «вапування» -- втирання в пори деревини розбавленої водою рідкої глини – вапу. Глину перетирають, просіюють, додають третину просіяної крейди, розчиняють водою і втирають в деревину, використовуючи ганчірку. Обмазаний глиною виріб висушують при кімнатній температурі декілька годин. Повторюють вапування і сушать виріб протягом 10 годин.

3. Проводимо «вганяння» -- протирання виробу ганчіркою, насиченою сирою льняною оливою. Через півгодини сухою ганчіркою забираємо залишки масла, і сушимо виріб в сушильній шафі протягом 4-5 годин при температурі 60-760°. Можна сушити і в натопленій печі. Висушені і охолоджені вироби злегка шліфують.

4. Покриття оліфою виконують руками тонкими шарами. Оліфу варили з льняної оливи додаючи попіл і свинцевий сурик. Перший, другий і третій шар просушують протягом двох годин, четвертий шар наноситься густіше і сушиться в печі при температурі 50-60°. Потрібно слідкувати,щоб верхній шар був на стадії «м'ягкого відлипання» (майже висохлий, але ще липне).

5. Лудіння – натирання алюмінієвим порошком. Виконують тампоном на липку поверхню. Щоб було легше і краще працювати виготовляють спеціальний тампон, який називають «лялечкою»(до звичайного тампона знизу пришивали шматок овечої рівнопідстриженої накоротко шкіри). Виріб сушили і він був готовий до розпису.

Можливі використання заводських ґрунтовок, та масляних лаків, а також алюмінієвим порошком, що продається в магазинах.

Розпис проводили масляними фарбами: червоною(кіновар'ю), охрою, суриком, чорною(газовою сажею), зеленою(оксидом хрому), синьою(кобальтом синім). Можна використовувати і інші фарби, але вони повинні бути вогнестійкі. Пензлі з шерсті колонка або білки різних номерів.

Розрізняють два види хохломського розпису:

--- верховий розпис(травовий розпис і розпис під листок);

--- фоновий розпис(розпис під фон і кудрина).

6. Наносять контурний рисунок.

7. Проводять «відписування» -- зафарбовується фон навколо намічених контурів,чи «розписування» -- малювання основних(опорних) елементів.

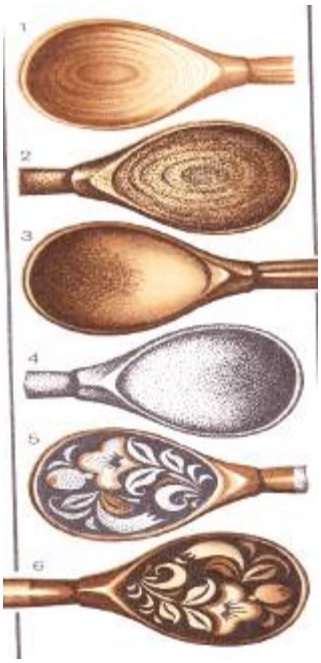
8. Прорисовування деталей – «розживлювання»

9. «Приписування» -- нанесення прикінцевих штрихів.

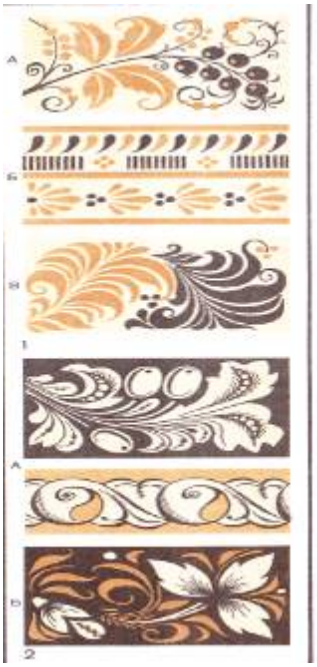
10. Покривання розпису масляним лаком і витримка при температурі 270-300° -- загартування. Після декілька разового загартування плівка здобуває високу міцність.

Якщо посуда не призначена для гарячої їжі то можна покрити виріб лаком, підфарбованим оранжевим фарбником(2Ж) і висушити при кімнатній температурі чи в сушильній шафі.

На основі хохломського розпису розвилися Сємєновський та Полховско-Майданскій розписи, які зараз фігурують як окремі розписи.

Різні стадії обробки ложки:1.заготовка (білина);2.грунтування;3.оліфлення; 4.лудіння;5.розпис;6.ложка після загартування.

Види хохломського розпису:1.верховий розпис:А.розпис під листок;Б.розпис геометричний;В.травовий розпис; 2.фоновий розпис:А.кудрина;Б.розпис під фон.

Послідовність виконання травового розпису:1.нанесення основних мазків; 2.прописування чорної трави; 3.закінчений розпис.

Послідовність виконання фонового розпису:1.нанесення контуру узору; 2.розфарбовування фону;3.нанесення приписування.Робота пензлем.

Зображення хохломського розпису.

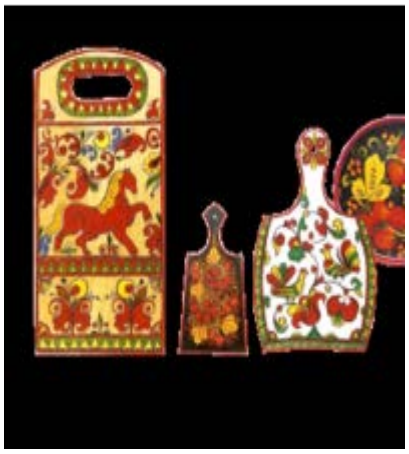

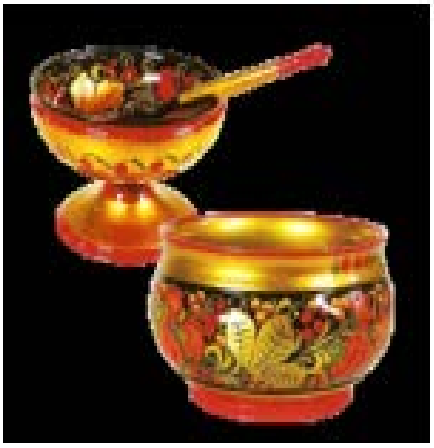

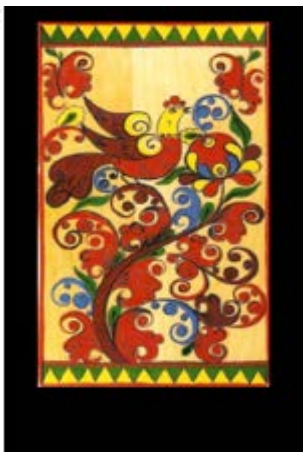

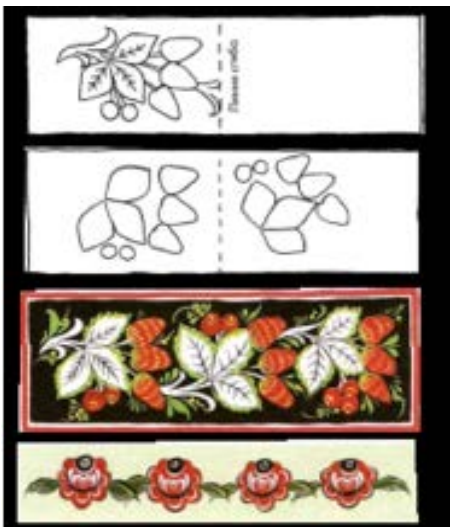

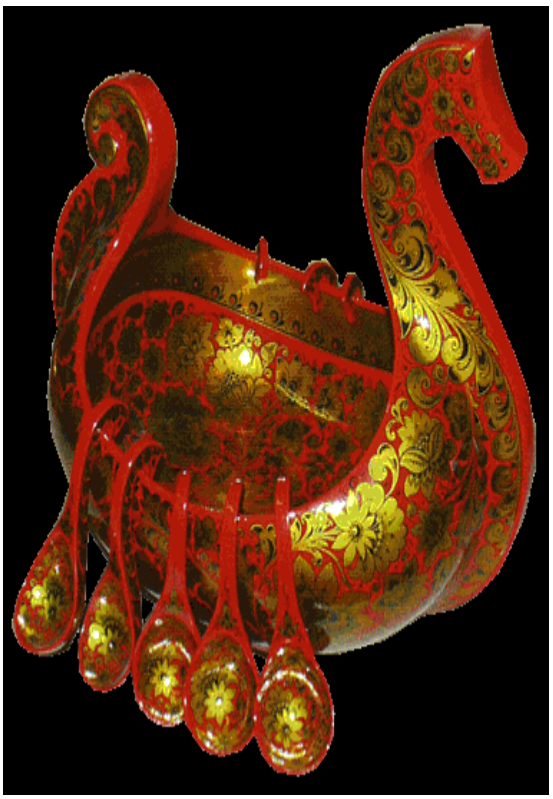
Зображення орнаменту, приховування помилок та прийоми роботи.

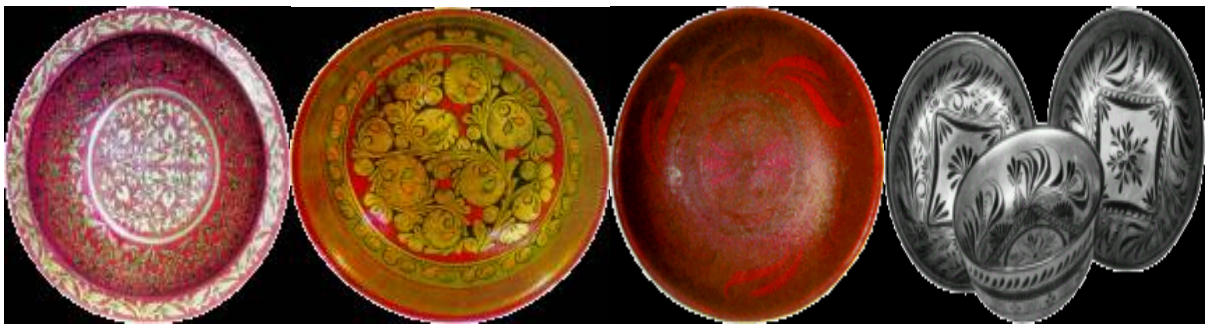

Городєцкий розпис.

Походить назва від назви села(тепер місто) Городок, де проводилися ярмарки з продажі виробів, виконаних даним розписом. Це місто знаходиться біля Нижнього Новгорода. Розвиток розпису та різьблення проходив в селах навколо Городка, а початок бере з села Охлєбаїха. На початку розвивався при виготовленні інструментів для обробітку льону: терниць, м'ялок, валків, прялок, донець, гребенів, ткацьких верстатів. Пізніше перекинувся на оздоблення інших предметів вжитку. Спочатку розвитку набувало городєцке різьблення, але пізніше більшого розвитку набув городєцкий розпис. Розрізняли малюнки «тикані» та «мазані». Для розпису використовували фарби, розведені на яйці. Переважали сині, червоні, білі, чорні кольори. Не використовувалися закони перспективи, малюнки виглядали плоскими, але водночас легкими, прозорими.

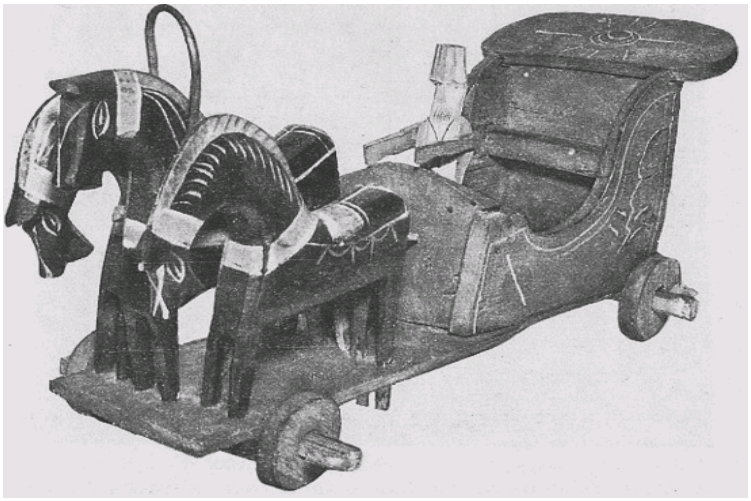

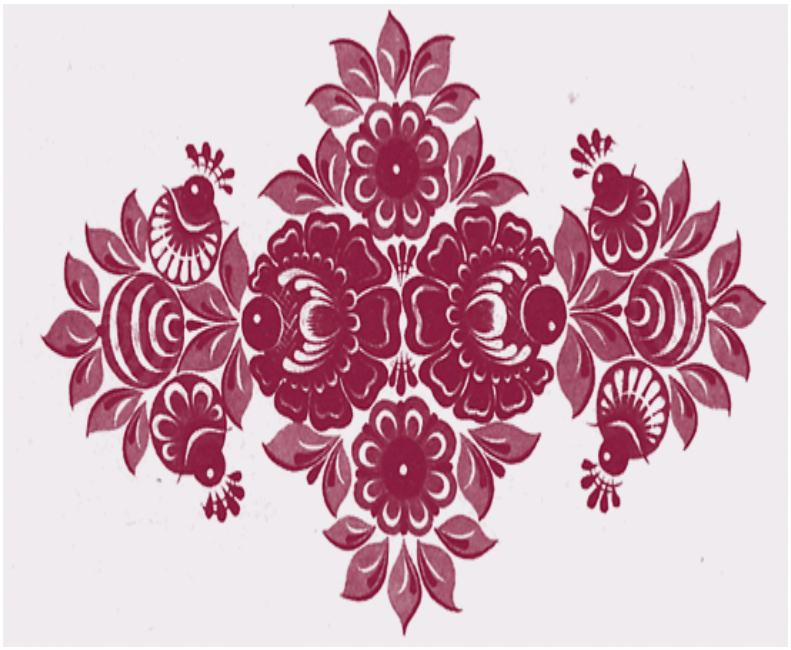

Зображення виробів з городєцким розписом та різьбленням.

Композиції городєцкого розпису діляться на:
--- квітковий розпис;
--- квітковий розпис з додаванням мотивів «кінь» та «птаха»;
--- сюжетний розпис.
В квітковому розписі виділяють:
--- «букет» -- кілька квіток, розміщених симетрично;
--- «гірлянду» -- одна чи дві великі квітки, від яких в сторони розгалужуються дрібніші з листям та стеблами;
--- «ромб» -- варіант «гірлянди»;
--- «квіткова смуга»;
--- «вінок».

В квітковому розписі в основному дотримуються симетрії. Останнім часом є багато розробок даного орнаменту.

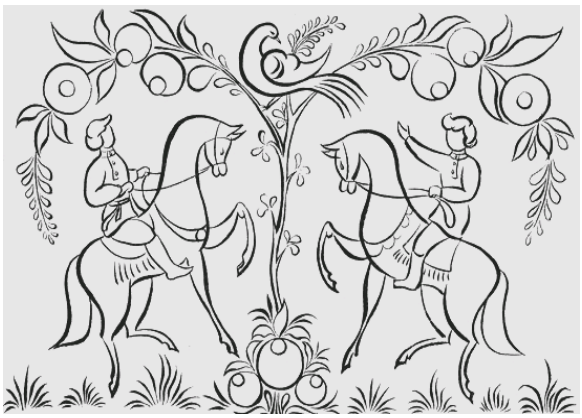

В розписі з додаванням «коня» чи «птахи» симетрії не дотримуються,хоча вона використовується досить часто.

Використання і виконання сюжетної композиції залежить від май стерності художника.

Зображення сюжетних композицій.

Технологічний процес городєцкого розпису.

1. Готуємо заготовку під розпис столярним чи токарним способом («білину»).
2. Підготовлюємо поверхню під розпис.

При розписі казеїново-масляними фарбами:

-- «білину» шліфують шліф шкурками з різним зерном;

-- теплий казеїновий клей наносять плоским пензлем (два шари) з просушуванням при кімнатній температурі протягом двох годин(кожний шар);

-- шліфують просушену заготовку дрібнозернистою шліфшкуркою;

-- грунтують клеєво-крейдяною грунтівкою(1-3 рази з просушуванням при кімнатній температурі протягом 2-3 годин кожного шару);

-- при потребі шпаклюють, після чого шліфують.

Замість грунтівки можна використати водоемульсійну фарбу.При потребі фону в неї додають відповідний фарбник.

При виконанні розпису масляними фарбами:

-- проводять шпаклювання шпаклівками,що використовують при виготовленні меблів (два шари з сушінням при кімнатній температурі протягом2-3 год.);

-- шліфують прошпакльований виріб;

-- грунтують виріб грунтівками заводського виготовлення або власного, а можна використати оліфу;

-- шліфують виріб.

При використанні гуашевих фарб:

-- при потребі шпаклюють;

-- шліфують прошпакльований виріб;

-- грунтують крохмальною, клейовою(клей ПВА) грунтівкою чи водоемульсійною фарбою (два-три шари з висушуванням при кімнатній температурі протягом2-3 год.),при потребі фону додають фарбник;
-- шліфують виріб.
3. Проводимо розпис відповідними фарбами.
4. Покриваємо виріб лаком,пам'ятаючи, що виріб розписаний масляними фарбами не покривають нітролаками(два-три шари з просушуванням кожного шару). Вироби розписані масляними фарбами можна не лакувати.

Шпаклівка №1. Роблять з 20 г столярного або риб'ячого клею, залитого 180 мл холодної дистильованої води.Суміш варять в клеєварці на водяній бані до повного розчинення.Перед використанням розігрівають.
Шпаклівка №2. 17 частин смоли МФ або 40 ч смоли УКС, 2 ч оліфи лляної, 23 ч тальку, 33 ч склопорошка, 8 ч 10% - ного розчину щавелевої кислоти, 10 ч каоліну. Змішують.
Грунтівка №1. Змішують 5 ч сухого столярного клею, 95 ч води, 50-60 ч крейди, 0,05 ч фенолу.
Грунтівка №2. Роблять з картопляного крохмалю.Сухий крохмаль замочують в воді(теплій) додають кип'яток і підогрівають до кипіння. «Кисіль» повинен бути крутий без грудок.
Грунтівка №3,4. Водоемульсійна фарба, або розчин клею ПВА.
Приготування казеїново-масляних фарб: сухі пігменти розчиняють в основі.
Рецепт основи:8% казеїну, 2% бури, 0,63% фенолу, 20,9% лняної або соняшникової олії, 0,02% стеатиту алюмінію, 0,1% скипидару, 5,2% алізаринового масла, 63,15% води. Готують на водяній бані при температурі 50° С.
Пігменти: білила цинкові, кадмій жовтий, кадмій червоний, кадмій оранжевий, охра світла,охра червона, сієна натуральна, кіновар ртутна, кобальт фіолетовий, закис хрому, зелень смарагдова, ультрамарин, сажа газова.
Можна використовувати готові темперні фарби на казеїново-масляній основі.
Пензлі такі ж як і при виконанні хохломського розпису.

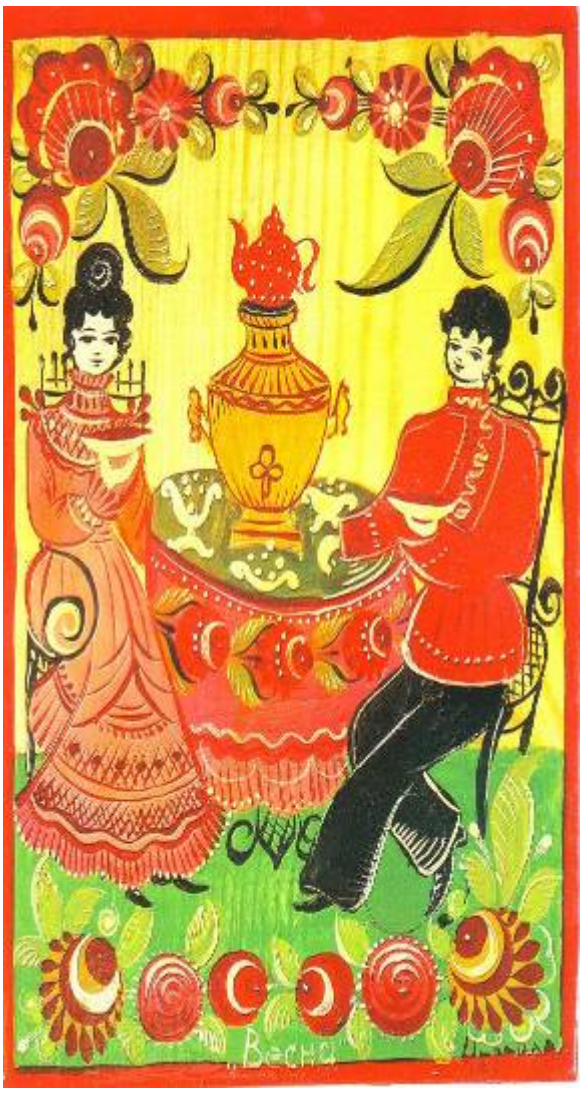

Весна

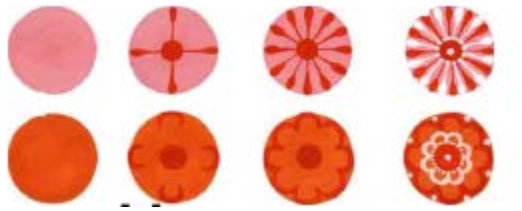

Зображення городєцкого розпису та прийомів виконання.

Розпис яворівської іграшки.

Готова іграшка.

Покриваємо іграшку жовтою фарбою по живому (негрунтованому) дереву.

Проводимо розпис червоною фарбою.

Проводимо розпис зеленою фарбою.

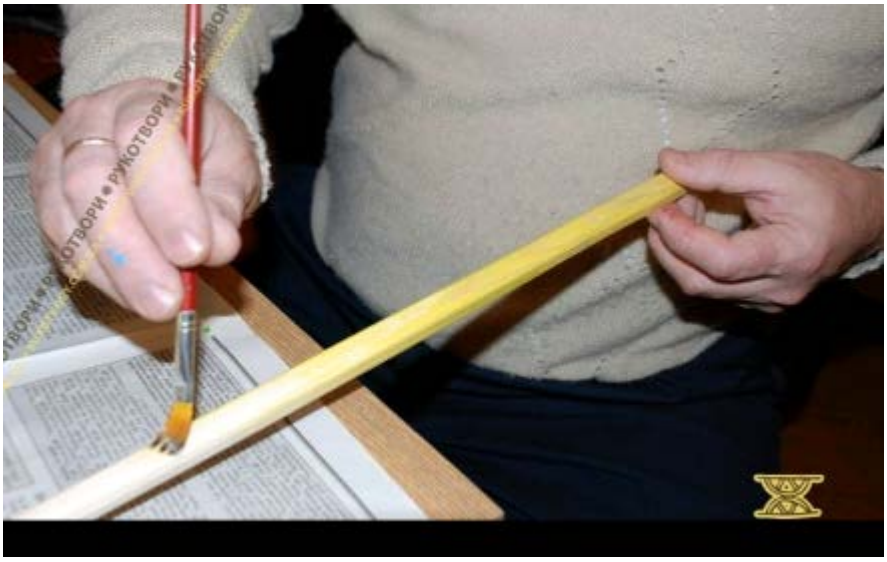

Розписуємо аналогічно інші частини.

Зображення жостовського розпису.

Починався як розпис підносів з пап'є-маше та з дерева в Московській губернії в селі Жостово та в навколишніх селах.

Зображення деяких виробів з використанням художньої обробки, які містяться в музеях.

